

SAMI MYLLYNIEMI

VAIKUTTAVA OSA

NUORISOBAROMETRI 2013

SAMI MYLLYNIEMI

VAIKUTTAVA OSA

NUORISOBAROMETRI 2013

Sami Myllyniemi
Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Nuorisoasiain neuvottelukunta
Nuorisotutkimusverkosto

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti
Kansi: Amanda Vähämäki
Taitto: Ari Korhonen
Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari (paitsi s. 129–131: Carola Herberts)
Tiivistelmän käännökset: Ditte Kronström (ruots.),
Sheryl Hinkkanen / AS English Specialists Oy (engl.)

© Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN 978-952-5994-49-0 (nid.)
ISBN 978-952-5994-50-6 (PDF)

Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 50
Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 50
Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 145
Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 71

Paino: Hakapaino, Helsinki 2014

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
<i>Sami Myllyniemi</i>	
TILASTO-OSIO	9
KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUJAT	11
OTOS JA TIEDONKERUUN KULKU	11
KÄSITTEITÄ JA TAUSTAMUUTTUJIA	11
VAIKUTTAMISEN JA VAIKUTTAMATTOMUUDEN MOTIIVIT	19
VAIKUTTAMINEN JA POLIITTINEN TOIMINTA	19
SYYT VAIKUTTAAN	22
SYYT OLLA VAIKUTTAMATTA	23
OMA VAIKUTTAMISTOIMINTA	25
VAIKUTTAMISTAPOJEN TEHOKKUUS	25
OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISTAPOIHIN	27
OSALLISUUDEN KASAUTUMINEN	29
SOME-VAIKUTTAMINEN	35
ÄÄNESTÄMINEN	37
ÄÄNESTÄMÄTTÖMYYS JA SEN SYYT	39
ÄÄNIOIKEUSIKÄRAJA	41
VASTUU JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET	43
OMAT VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET	43
KENELLÄ VASTUU SUOMALAISTEN HYVINVOINNISTA	45
OSALLISUUS JA POLITIIKKA	47
KÄSITYKSIÄ POLITIIKASTA JA DEMOKRATIASTA	47
SISÄINEN JA ULKOINEN KANSALAIKPÄTEVYYS	49
RYHMÄOSALLISUUS JA ALUEISIIN KUULUMINEN	55
RYHMÄÄN TAI YHTEISÖÖN OSALLISTUMINEN	55
ROOLI YHTEISÖN TAI RYHMÄN JÄSENEÄ	57
SAMASTUMINEN ALUEISIIN	57
MIKÄ ON TÄRKEÄÄ	59
TYÖELÄMÄ	63
KOULUTUSTA VASTAAVA TYÖ?	63
TYÖASENTEET	65
VIITTEET	85
LÄHTEET	93

PUHEENVUOROT	101
<i>Tomi Kiilakoski</i> MONENKIRJAVAA VAIKUTTAMISTA: NUORTEN USEISTA KANSALAISUUKSISTA	103
<i>Niklas Wilhelmsson</i> VALTIONEUVOSTON DEMOKRATIAPOLITIIKKA JA NUORTEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN	107
<i>Santeri Lohi</i> NUORISOVALTUUSTOJEN KIRJAAMINEN KUNTALAKIIN	111
<i>Markus Söderlund</i> ÄÄNETTÖMÄT 16-VUOTIAAT	115
<i>Terhi-Anna Wilska</i> NUORET OSALLISTUVAT KULUTUSVALINNOILLAAN – VAI OSALLISTUVATKO?	121
<i>Tero Huttunen</i> INTERNETIN RAKENNE JA SÄÄTELY NUORTEN VAIKUTTAMISEN KOHTEENA?	125
<i>Verna Virkkunen</i> YKSI TEKO VAIKUTTAA ENEMMÄN KUIN TUHAT TYKKÄYSTÄ	127
<i>Niclas Risku & Jonas Ehrman</i> UTE ELLER INNE? TANKAR OCH UTMANINGAR KRING UNGDOMARS DELAKTIGHET UR ETT VÄGLEDARPERSPEKTIV PÅ RESURSCENTRET FÖREGÅNGARNA	129
<i>Titta Tuohinen</i> NUORTEN TYÖHALUT HIIPUMASSA? MIELIKUVISTA JA NIIDEN MERKITYKSESTÄ	133
LIITTEET	139
KIRJOITTAJAT	147
TIIVISTELMÄ	149
SAMMANDRAG	153
SUMMARY	157

Tämän Nuorisobarometrin kattoteemana on osallisuus. Yksiselitteisiä määrittelyjä pakenevana liukkaana ilmiönä osallisuus muistuttaa toista aikamme avainkäsitteistä, syrjäytymistä. Yhdessä merkityksessä osallisuus onkin syrjäytymisen kääntöpuoli. Osallisuuden tai syrjäytymisen merkitys ei kuitenkaan tyhjenny työ- ja koulutuselämässä mukana tai ulkopuolisena olemiseen. Laajemmassa mielessä osallisuus on yhteisöllisyyttä, kuulumista, sosiaalisia suhteita, osallistumista yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan. Toisaalta – ehkä useammin – osallisuudella tarkoitetaan osallistumista yhteiskuntaan aktiivisena kansalaisena. Tässä rajatummassa merkityksessä osallisuus tarkoittaa osapuulleen samaa kuin vaikuttaminen.

Osallisuus liittyy erottamattomasti moneen keskeiseen elämäalueeseen, ja sen sukulaiskäsitteinä voi pitää paitsi yhteisöllisyyttä ja vaikuttamista, myös politiikkaa, demokratiaa, kansalaisuutta, toimijuutta, jäsenyyttä, kansalaisuutta, valtautumista, voimaantumista... Aihepiiri laajenee vaivatta myös yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin... Osallisuuden areenatkin ovat moninaiset, mutta usein osallisuuden tarkastelu rajoittuu nuorten tapauksessa vapaa-aikaan tai muodolliseen järjestöosallisuuteen ja lasten kohdalla vastaavasti kotiin tai kouluun. Osallistumista ei kuitenkaan tulisi käsitellä omana osa-alueenaan. Kyse on läpileikkaavista periaatteista, ja osallistumista ja osallistumisen vaikuttavuutta tulisi tarkastella jokaisen hyvinvoinnin ulottuvuuden sisällä. (Harinen & Herranen 2007; Kiilakoski ym. 2012, 16.)

Osallisuus liittyy siis kiinteästi sekä sosiaalisiin että poliittisiin suhteisiin. Kuten lasten ja nuorten kunta -tutkijaverkosto (Kiilakoski ym.

2012) toteaa, on osallisuuden käsitteen löyhärajaisuus sekä siunaus että kirous. Löyhärajaisena se toisaalta mahdollistaa kaivattuja innovatiivisia osallisuuden edistämistoimia. Toisaalta osallisuuden nimikkeen alla voi käsitteen joustavuuden takia olla myös sellaisia toimia, jotka eivät lainkaan edistä todellista osallisuutta. Näin laajalla käsitteellä voidaan perustella minkälaista politiikkaa hyvänsä (Kiilakoski 2007, 10).

Entä sitten osallisuutta selvittävä Nuorisobarometrin kaltainen kyselytutkimus – kuinka se voi saada otteen määritelmistä karttavasta ilmiöstä? Survey-tyyppisten tiedonkeruiden avainkysymys on mittaaminen. Osallisuutta itseään ei voi mitata, joten jotta siitä voisi tulla jotain määrittämisesti hahmotettavaa, se on operationalisoitava. Emme voi varsinaisesti mitata osallisuuden määrää, emmekä oikeastaan edes osallisuuden kokemuksia sellaisenaan, vaan on selvitettävä esimerkiksi konkreettista osallistumista eri yhteisöjen toimintaan, koettuja vaikutusmahdollisuuksia, yhteenkuuluvuuden tunteita tai sitä, koetaanko järjestelmän vastaavan yksilön tarpeisiin.

Keskeisintä on se, että kyselytutkimuksena Nuorisobarometri ankkuroi monitahoista osallisuustematiikkaa aineistoon, joka on kerätty nuorilta itseltään. Kyselytulokset kertovat osallisuuden tilasta ja siitä, kuinka hyvin vaikutusmahdollisuudet eri ympäristöissä tällä hetkellä toteutuvat. Samalla ne voivat auttaa arvioimaan erilaisten nuorten osallisuuden edistämiseksi tarkoitettujen välineiden toimivuutta. Toimet kun voivat parhaassa tapauksessa aidosti edistää, innostaa ja aktivoida, tai toisessa ääripäässä pahimmillaan ruokkia näennäisosallisuutta (vrt. Kiilakoski ym. 2012, 15). Anu Gretschel (2002) on väitöskirjassaan korostanut yksilön omaa

kokemusta osallisuuden olennaisena pirteenä. Osallisuuden varmistamiseksi ei riitä, että luodaan erilaisia nuorten kuulemisjärjestelmiä, elleivät nämä järjestelmät kykene tuottamaan nuorille kokemusta, että heitä arvostetaan ja että heidän mielipiteillään on vaikutusta.

Aiheensa mukaisesti Nuorisobarometrin kyselyssä on monta eri tulokulmaa osallisuuden. Vaaleihin ja muihin konkreettisiin vaikuttamisuotoihin osallistumisen (kuvio 7) ohella selvitetään sitä, kuinka tehokkaiksi nuoret eri vaikuttamismuodot kokevat (kuvio 6). Konkreettisen osallistumisen lisäksi selvitetään vaikuttamisen motiiveja (kuvio 4) ja esteitä (kuvio 5) sekä nuorten käsityksiä omista vaikutusmahdollisuuksista eri elämänaalueisiin (kuvio 18). Vaikuttamismahdollisuuksiin vaikuttavat paitsi rakenteet, myös omat kyvyt, mitä tutkitaan kansalaiskompetenssin näkökulmasta (kuviot 23–25). Osallisuuden yhteisöllisempää puolta mittaavat kysymykset omasta roolista yhteisön jäsenenä (kuviot 26 ja 27) ja samastumisesta Suomeen ja muihin alueisiin (kuvio 28). Myös Nuorisobarometrin perinteisiä kysymyksiä asenteista työtä kohtaan (kuviot 33–55) voidaan lukea osallisuuden silmälasien läpi, onhan työelämään astuminen keskeisiä yhteiskuntaan kiinnittymisen tapoja.

Osallisuuden motiivit ja esteet voidaan karkeasti jakaa toimijaan ja rakenteisiin liittyviin. Eri yhteyksissä on esitetty kriittisiä huomioita siitä, miten valmiita ja valmiiksi suunniteltuja suomalaisille lapsille ja nuorille tarjotut osallistumisen rakenteet aikuisten suunnittelemina ovat. Tämä on tärkeää, mutta menetelmällisistä syistä Nuorisobarometrin kaltaisessa arvo- ja asennetutkimuksessa väistämättä korostuvat henkilökohtaiseen toimijuuteen liittyvät puolet. Kun kyse on nuorista, on kuitenkin huomattava, että vaikutusmahdollisuudet eivät liity yksin – ehkei edes ensisijaisesti – nuorten omiin asenteisiin. Avainasemassa ovat myös päättäjien, siis usein aikuisten, asenteet ja toimintakulttuurit. Nuorten näkökulmasta ne kuuluvatkin enemmän rakenteellisiin selityksiin. Kyselytuloksissa

näkemykset siitä, ottavatko kuntapäätäjät nuoret tosissaan, jakavat mielipiteet kahtia (kuvio 21).

Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat siis heidän itsensä lisäksi myös aikuiset. Kun Lapsiasiavaltuutetun toimisto viiden vuoden takaisessa kyselyssä kartoitti lasten ja nuorten näkemyksiä oikeuksiensa toteutumisesta, eniten hyvinvoinnin puutteita löytyi nimenomaan osallistumisoikeuksien toteutumisesta. (Tuononen 2008, 5.) Tuolloisen kyselyn 4.–9.-luokkalaiset ovat nyt toteutetun Nuorisobarometrin kohderyhmää.

Nuorisobarometriä vertailutiedot kertovat usealla rintamalla myönteisestä kehityksestä nuorten tiivistyvästä osallisuudesta suomalaisen yhteiskuntaan ja kiinnittymisestä poliittiseen järjestelmään. Nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta, entistä useampi haluaisi itse olla mukana politiikassa, ja usko demokratian toimivuuteen Suomessa on kasvussa. Nuoret tuntevat verrattain vahvaa ja kasvavaa yhteenkuuluvuutta suomalaisen yhteiskuntaan, ja tämä suhde on viime vuosina tiivistynyt. Nuorten kannalta keskeisiä palveluja tuottavilla kunnalla ja valtiolla on edelleen vahva asema myös samaistumisen kohteena, ja kansallinen ja kunnallinen identiteetti leimaavat edelleen suomalaisten nuorten kokemusta. Poliittista voimattomuutta ja poliittisia kysymyksiä ymmärtämättömien joukko on vähentynyt, samoin puolueisiin ja edustukselliseen demokratiaan kyynisesti suhtautuvien osuus. Luottamus yhteiskunnallisiin poliittisiin instituutioihin on vahvistunut kysely kyselyltä 90-luvulta lähtien. Sama vahvistuvan luottamuksen trendi näkyy niin suhteessa puolueisiin, eduskuntaan, kunnanvaltuustoon kuin tasavallan presidenttiinkin.

Yksioikoiset puheet legitimeettikriisistä tai politiikan arvostuksen romahtamisesta eivät siis Nuorisobarometrin tietojen valossa vaikuta uskottavilta. Kyselyaineisto ei vahvista näkymää sukupolvien välisestä katkoksesta poliittisessa osallistumisessa. Dikotomisesta vastakkainasettelut esimerkiksi uuden ja vanhan politiikan, puoluepolitiikan ja elämänpolitiikan

tai institutionaalisen ja nuorisokulttuurisen vai-
kuttamisen välillä eivät näytä vastaavan suoma-
laisnuorten kokemuksia.

Toisaalta suomalaisnuorten osallisuuteen liittyy paradoksaalisia puutteita. Euroopan tie-
dollisesti asiantuntevin nuoriso on heikoiden
motivoituneiden joukossa (Suoninen ym. 2010).
Toisaalta tiedetään, että suomalaisnuorten luot-
tamus yhteiskuntaan tai edes kiinnostus poli-
tiikkaa kohtaan eivät ensisijaisesti kanavoitu ää-
nestämiseen tai poliittiseen järjestötoimintaan.
Yhteenkuuluvuus ei automaattisesti tuota ha-
lua vuorovaikutukseen poliittisen järjestelmän
kanssa tai aktivoi muuhun yhteiskunnalliseen
toimintaan.

Nuorisotutkimuksessa näitä paradoksaali-
selta vaikuttavia trendejä on selitetty sillä, että
nuoret voivat tulla yhteiskunnan jäseniksi olet-
taen ja kokien, että rakenteet ovat valmiina ja
että ne pysyvät pystyssä ilman, että niiden eteen
tehdään aktiivisesti töitä (Harinen 2000, Tom-
peri & Piattoeva 2005). Mutta olisiko tällainen
kokemus jotenkin muunnettavissa toiminnaksi
ja vahvaksi osallistumisen kulttuuriksi? Ainakin
se edellyttäisi, että asioista voitaisiin käydä kes-
kustelua. Kokemus valmiista rakenteista voitai-
siin purkaa miettimällä, miten asiat toimivat ja
voisivatko ne olla toisin. Luottamus ja kiinnos-
tavuus eivät ole riittäviä ehtoja aktiivisuudelle
ja innostavuudelle. Koettu yhteenkuuluvuus ei
välttämättä muunnu toiminnaksi ainakaan edus-
tuksellisissa puitteissaan. Myös edustuksellisen
demokratian uudistumiselle näyttäisi olevan tar-
vetta. Luottamuksen muuttuminen aktiivisek-
si kiinnostukseksi edellyttäisi ainakin sitä, että
nuorille pystyttäisiin osoittamaan ja sanallista-
maan, että jokin taho ajaa heidän asiaansa.

Kyselytutkimuksen tulokset voivat näyttää
rauhottavilta erilaisten syrjäytymishuolien kan-
nalta. Monin paikoin näyttää siltä, että nuorten
sidos yhteiskuntaan on toimiva. Näin varmasti
onkin, mutta sen ei tule hämärtää sitä, että mo-
net ovat irrallaan erilaisista yhteiskunnallisista
instituutioista, kuten työstä ja koulutuksesta.
Kyselytutkimuksissa tämä ulkopuolisten joukko
ei tule koko painoarvolla esiin, vaan sillä on

suurempi todennäköisyys jäädä vastauskatoon.
Vastaavasti samoilla nuorilla, joilla on korkeampi
motiivi osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toi-
mintaan, on myös korkeampi todennäköisyys
vastata kyselyihin. Hyvä esimerkki tästä ilmiöstä
on äänestysaktiivisuus, joka kyselytutkimuksissa
on selvästi korkeammalla tasolla kuin todelli-
suudessa.

Nyt kerättyjä tietoja nuorten osallisuudesta
on syytä lukea siinä valossa, että Nuorisobarom-
etrit tiedonkeruumenetelmänä tai tutkimus-
instrumenttina muodostavat kokonaisuuden.
Kaikkea ei saa mahduttettua yhteen kyselyyn.
Vuoden 2014 teemaksi on sovittu yhden-
vertaisuus, jolloin myös osallisuuden käsittely
jatkuu. Sama pätee monin osin myös vuoden
2015 arjenhallinnan teemaan.

Nuorisobarometrien laajat teemat ovat vii-
me vuosina vieneet kyselylomakkeen rajallisesta
tilasta niin suuren osan, että barometriä seur-
rantatehtävä on jäänyt vähemmälle. Esimerkiksi
työasenteisiin liittyvä kysymyssarja oli pitkään
kyselyissä mukana joka kerta, mutta viime vu-
osina seurantaan on tullut neljän vuoden tauko.
Osallisuuden teemaan sopivasti ne ovat jälleen
mukana, onhan työ yksi keskeisiä yhteiskuntaan
kiinnittymisen välineitä.

Uutuutena Nuorisobarometrissa on nyt
mukana nuorten vähemmistöön kuulumisen
kokemuksia mittaava kysymyssarja. Juuri eri vä-
hemmistöihin liittyy ammottava tiedonkeruun
aukko, jonka paikkaamiseen Nuorisobarometri
osaltaan on ryhtymässä. Barometrin seuranta-
tehtävän kannalta on keskeistä, että kysymys-
sarja on tarkoitettu pysyväisluonteiseksi.

Vastaisuudessa barometriä suunnittelu-
työssä seurantaulottuvuus pyritään huomioi-
maan entistä paremmin. Se ei tarkoita samojen
kysymysten toistamista joka vuosi. Kuten nytkin
toteutetusta kyselystä nähdään, edes nuorten
ikäryhmässä arvot eivät yleensä muutu kovin
radikaalia vauhtia. Mutta vuorottelemalla kes-
keisimpiä aihepiirejä saadaan pitkän aikavälin
seuranta toteutettua laajemmalla rintamalla.
Korvamerkitsemällä tiettyjä kysymyksiä tietyil-
le vuosille voidaan myös ennakoita esimerkiksi

vaalivuotia siten, että Nuorisobarometri aihepiirinsä antamissa raameissa voi liikkua myös vaalitutkimuksen kentillä.

Vaikka ajallinen seuranta on keskeistä, ei vanhoissa kysymyksissä pitäytyminen ole itseisarvoisen tärkeää. Joskus aika ajaa vanhojen kysymysten ohi, tai käytäntö osoittaa menneet kysymisen tavat vähemmän toimiviksi. Jos kuulu todellisuuden ja sen mittaamisen tavan välillä kasvaa liian suureksi, on trenditiedon katkeamisen hinnallakin voitava tehdä korjausliikkeitä. Niinpä tässäkin Nuorisobarometrissa on uusia kysymyksiä, jotka saavat toimia tulevien vertailujen alkupisteenä – ja ehkä tulla aikanaan korvatuksi paremmilla.

Käsillä oleva julkaisu jakautuu kahteen osaan: alun laajassa tilasto-osiossa esitetään keskeisimmät tulokset tukeutuen ennen kaikkea kuvioihin, joiden avulla esimerkiksi trendien havaitseminen on helppoa. Kirjan loppupuolelle on sijoitettu yhdeksän lyhyempää puheenvuoroa, jotka lähestyvät osallisuuden teemaa eri näkökulmista ja rooleista syventäen ja osin haastaen kyselytulosten yleisesittelystä saatua kuvaa.

Kiitos kirjoittajille, kustannustoimittajalle, taittajalle, kansitaiteilijalle, kääntäjille ja kaikille muille eri vaiheissa barometrin valmisteluun osallistuneille!

**

Tämä ja muut Nuorisobarometrit ovat ilmaiseksi luettavissa Nuorisoasiain neuvottelukunnan uudistetuilla sivuilla: www.tietoanuorista.fi

Nuorisobarometriä kaikki aineistot vuodesta 1995 alkaen ovat maksutta tilattavissa tutkimuskäyttöön Yhteiskunnallisesta tietovarankodista: www.fsd.uta.fi

**

Sami Myllyniemi,
tilastotutkija, Nuorisotutkimusverkosto

TILASTO-OSIO

KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUJAT

OTOS JA TIEDONKERUUN KULKU

Nuorisobarometri pohjautuu kesä–heinäkuussa 2013 kerättyyn puhelinkyselyaineistoon. Nuorisobarometrin perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat nuoret koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Yhteensä haastateltiin 1903 nuorta. Haastattelut toteutti TNS Gallup Oy.

Satunnaisotannalla valittu näyte väestötietojärjestelmästä oli yhteensä 22 215, josta ruotsinkielisiä oli 625. Tämän jälkeen henkilötietoihin yhdistettiin puhelinnumerot, ja puheluita eri numeroihin soitettiin yhteensä 8 726. Näistä vääriä numeroita oli 521 (mukaan lukien faksit, modeemit ja puhelinvastaajat), ja muita tapauksia, joissa tavoiteltua henkilöä ei löytynyt puhelinnumerosta, oli 194. Kiintiöön kuulumattomia oli 211, toiseen ajankohtaan siirrettyjä haastatteluja 418. Kun nämä vähennetään kaikista puheluista, jää jäljelle 7 382 varsinaista yhteydenottoa eri henkilöille. 5 430 kieltäytyi haastattelusta, 4 haastattelua keskeytyi systeemihäiriön takia ja 45 tapauksessa henkilö oli esimerkiksi vammaisuuden vuoksi kykenemätön vastaamaan. 1903 haastattelua toteutui.

Kieltäytymisen syistä tärkein oli ajanpuute, jonka takia kieltäytyi 2 652 nuorta. Periaatteen vuoksi haastatteluun ei suostunut 546, aihe ei kiinnostanut 1559 puheluun vastannutta ja sairaana oli 15 henkilöä. Kieltäytymiseksi on luokiteltu myös tapaukset, joissa henkilö ei tullut puhelimeen (12), joku muu kielsi haastattelun (24) tai jos puhelu katkaistiin mitään sanomatta (566). Kieltäytymiseksi on tulkittu myös kesken jääneet haastattelut, joita oli 56.

Vastausprosentin laskeminen on puhelinhaastattelujen tapauksessa hankalaa ja

tulkinnanvaraista, mutta yksi tapa on laskea toteutuneiden haastatteluiden osuus kaikista haastattelu yrityksistä (eli toteutuneet + kieltäytyneet), joka oli $1903/7333 * 100 \% = 26 \%$.

Yleisesti trendi on se, että haastateltavat vastaavat entistä heikommin puhelimeen. Monet eivät vastaa lainkaan numeroihin, joita eivät tunnista, ja osalla on käytössä soitonestoja ja palveluita, jotka tunnistavat myynti- ja muita vastaavia puheluita. Varsinkin nuoret ovat ottaneet enemmän käyttöön näitä palveluita, ja tämän vuoksi myös näytettä väestötietojärjestelmästä joudutaan tilaamaan paljon. Tässä tutkimuksessa kieltäytymismäärään vaikutti myös lomakkeen pituus. Muutoin haastattelijat kertoivat, että suostuttuaan vastaajat jaksoivat vastata näinkin pitkään kyselyyn ja pitivät aihepiiriä mielenkiintoisena.

KÄSITTEITÄ JA TAUSTAMUUTTUIJA

Tässä esitellään lyhyesti joitain keskeisimpiä taustamuuttujia. Lisäksi liitteessä 2 on yhteenveto kyselyyn vastanneista erilaisten taustatekijöiden mukaan. Nuorisobarometrin taustamuuttujat ovat pääosin vastaajilta itseltään saatuja. Niitä ei siis ole haettu rekisteristä, vaan ne kertovat tutkimusta varten haastatellun nuoren oman käsityksen asiasta. Tätä ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta se on hyvä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa.

Kuvioita ja taulukoita aukaistaan lukijalle ja myös jossain määrin kerrotaan havainnoista ja niiden taustoista, mutta ote on kuitenkin ennen kaikkea kuvaileva. Tuloksia aukaistaan tekstissä myös joidenkin keskeisten taustamuuttujien mukaisten erojen selittämiseksi, esimerkiksi sen, onko jokin tietty asenne tyypillisempi nuorille

naisille vai miehille. Tilastollisia testejä ei yleensä raportoida, mutta usein mainitaan kuitenkin ovatko havaitut erot vastaajaryhmien välillä tilastollisesti merkitseviä.¹ Monissa kuvioissa tehdään myös ajallista vertailua trenditiedon saamiseksi. Ellei toisin mainita, vertailuaineistona ovat aiempien vuosien Nuorisobarometrit.

Ikä

Nuorisobarometrissa nuorella tarkoitetaan 15–29-vuotiaita. Tämän ikäisiä on Suomessa noin miljoona, joten kyse ei ole mitenkään pienestä joukosta vaan lähes 20 prosentista koko väestöstä.

Taustamuuttujana ikää yleensä käytetään siten, että vastaajat on ryhmitelty kolmeen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Muutamissa poikkeustapauksissa (kuten kuviossa 17 äänioikeusikärajasta) käytetään erilaisia ikäryhmittelyitä.

Aluemuuttajat

Aluemuuttujana käytetään neliluokkaista suur- aluetta, eli Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi. Aineisto mahdollistaa periaatteessa maakunta- ja kuntatason erottelun, mutta siihen ei vastaajien määrä yleensä ole riittävä.

Koulutus

Koulutustasoa suoraan mittaavia muuttujia kyselyssä oli kaksi: korkein suoritettu tutkinto ja haastatteluhetken opiskelupaikka. Näiden lisäksi selvitettiin peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo (peruskoululaisilta viimeisimmän todistuksen keskiarvo) sekä äidin koulutustaso. Koulutustaso on nuorten ikäryhmässä haasteellinen muuttuja, sillä se on jatkuvassa muutoksessa ja mittaa usein suunnilleen samaa asiaa kuin ikä. Koska valtaosalla nuorista koulutus on yhä kesken, tutkintomuuttujaa käytettäessä suuri osa tapauksista hukataan, mikäli kaikki opiskelijat jätetään analyseista pois.

Kattavampi koulutusmuuttuja saadaankin yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja opiskelupaikasta. Näin luodun muuttujan luokat ovat *yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa* (n=330), *ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa* (n=361), *toisen asteen ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa* (n=588), *ylioppilas tai lukiossa* (n=448) sekä *ei tutkintoja, ei opiskele* (n=105). Tällä tavalla saadaan suurempi osa aineistosta mukaan, mutta samalla eittämättä menetetään muuttujan tarkkuutta. Esimerkiksi ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelija olisi ehkä koulutustasoltaan rinnastettavissa ennemmin ylioppilas- kuin yliopistotutkinnon suorittaneisiin. Myöskään opintonsa keskeyttäjät eivät ole erotettavissa muista. Aineiston 21 ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevaa ylioppilasta on luokiteltu toisen asteen ammatillisen tutkinnon luokkaan, ja 2 lukiossa opiskelevaa toisen asteen ammatillisen tutkinnon jo suorittanutta puolestaan ylioppilaiden ja lukio-opiskelijoiden luokkaan. Peruskoululaiset on jätetty pois, sillä siinä vaiheessa eri koulutuspolut eivät vielä ole eriytyneet.

Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista 21 (11 %) on ylioppilaita ja 145 (72 %) peruskoulutaitaisia. Ammattikorkeakoulututkintoa suorittavista 135 (73 %) on ylioppilaita, 34 (19 %) ammatillisen tutkinnon suorittaneita. Korkein tähän mennessä suoritettu tutkinto on yliopisto-opiskelijoista 143:lla ylioppilastutkinto, 4:llä toisen asteen ammatillinen tutkinto, 14:llä ammattikorkeakoulututkinto, 62:lla yliopistotutkinto (eli he ovat joko jatko-opiskelijoita tai toista tutkintoa suorittamassa). Harvinaisempiakin koulutuspolkuja on aineistoon osunut: kaksi yliopistotutkinnon suorittanutta on siirtynyt ammatilliseen koulutukseen, neljä ammattikorkeakouluun.

Peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo ohjaa hyvin vahvasti erilaisille koulutuspoluille. Alle seitsemän keskiarvoilla ei juuri kukaan ole päätenyt lukioon tai korkeakoulutukseen. Yli yhdeksän keskiarvoilla puolestaan juuri kukaan ei ole valinnut toisen asteen ammatillista linjaa tai päätenyt kokonaan koulutuksen ulkopuolelle.

Kaikkiaan 10 % vastaajista sanoo peruskoulun päättötodistuksen keskiarvon olleen enintään 7,0, 33 % välillä 7,1–8,0, 41 % välillä 8,1–9,0 ja 15 % yli yhdeksän.

Työttömyys

Nuorisobarometrin aineistossa 7 prosenttia vastaajista oli haastatteluhetkellä työttömänä. Kun laskuista poistaa työvoimaan kuulumattomat vastaajat, kuten koululaiset ja vanhempainvaipalla olevat, on osuus 15 prosenttia. Varsinaisella nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan yleensä 15–24-vuotiaiden työttömyyttä. Tässä ikäryhmässä työttömyysprosentti kyselyaineistossa on 21 prosenttia.

Työttömyys barometriaineistossa on viime vuosina kasvanut, eli kehitys on samansuuntaista kuin varsinaisissa työvoimatilastoissa. Nuorisotyöttömyyden seuraaminen Nuorisobarometriin lukujen perusteella ei kuitenkaan ole kovin mielekästä, sillä tiedonkeruun ajankohta vaihtelee vuosittain ja nuorisotyöttömyyden kausivaihtelu on erittäin suurta. Esimerkiksi tämän vuoden Nuorisobarometrin tiedonkeruun ajankohtana Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen nuorisotyöttömyysaste laski kesäkuun 20 %:sta heinäkuun 10 %:iin. Yleensäkin nuorisotyöttömyys on barometrissa selvästi virallisia lukuja matalampaa. Kuitenkaan erilaisista työttömyyden määritelmistä johtuen ei lukujen vertaaminen ole kaikin puolin mielekästä. Esimerkiksi väliaikaisesti työttömyysturvan varassa kesätyötä hakeva nuori voi Nuorisobarometrin kyselyssä kokea itsensä enemmän opiskelijaksi kuin työttömäksi. Työvoimatutkimuksessa myös opiskelija voidaan luokitella tilastoissa työttömäksi.

Nuorten jako opiskelijoihin ja työssäkäyviin on siinä mielessä yksinkertaistus, että monet nuoret käyvät työssä opintojen ohessa ja lukukausien välillä. Nuorisobarometrissakin noin puolet kaikista koululaisista ja opiskelijoista on myös palkkatöissä. (Koulutuksen ja työssäkäynnin yhdistämisestä ks. luku Koulutusta vastaava työ s. 63–65.)

Työn ja koulutuksen ulkopuolisia nuoria, joilla ei ole peruskoulun jälkeisiä tutkintoja, on aineistossa vain noin yksi prosentti.

Lapsuudenkodin toimeentulo

Lapsuudenperheen toimeentuloa pyydettiin arvioimaan asteikolla nollasta kymmeneen siten, että 0 = heikosti toimeentuleva, 5 = keskituloinen ja 10 = hyvin toimeentuleva. Taustamuuttujana käytettäessä yksitoista-portainen asteikko on jaettu tarpeen mukaan joko kolmeen (arvot 0–4=heikosti toimeentuleva / 13 %, 5–8=keskituloinen / 74 %, 9–10=hyvin toimeentuleva / 13 %) tai viiteen arvot 0–3 / 5 %, 4–5 / 29 %, 6–7 / 35 %, 8–9 / 26 %, 10 / 5 %). Rajaamalla ääripäät suhteellisen tiukasti vain kaikkein heikoiten tai parhaiten toimeentuleviin pyritään saamaan tulerojen mahdolliset vaikutukset paremmin näkyviin. Mikäli vastaajalla oli useampia perheitä, pyydettiin arvioimaan sitä, joka hänen mielestään oli lapsuudessa merkityksellisin.

Lapsuudenkodin toimeentulo arvioidaan sitä heikommaksi, mitä enemmän vastaajalla on ikää. Tätä voi selittää ainakin osin toimeentulon käsitteen suhteellisuus. 15–24-vuotiaiden ikäluokasta noin puolet asuu vielä vanhempiensa kotitalouksissa, ja asumismuodon mukaan vertaillen korkeimpana lapsuudenkodin tulotasoa pitävät lapsuudenkodissaan yhä asuvat. Tulotason arviointiin vaikuttaa luonnollisesti se, mitä pitää vertailukohtana. Iän ja elämänpiirin kasvaessa lapsuudenkodin tulotason mittapuut muuttuvat. Toinen asiaan vaikuttava tekijä on haastatteluhetken todellinen tulotaso. Sitä ei kyselyssä selvitetty, mutta Tilastokeskuksen tulonjakotilastosta tiedetään, että alle 25-vuotiaiden nuorten pienituloisuusaste on ollut kaikkien ikäryhmien korkein jo lähes 20 vuotta, lamavuosisista lähtien. Vanhempiensa kodista pois muuttaneiden nuorten pienituloisuusaste oli vuonna 2010 niinkin korkea kuin 44 prosenttia. Tällaisessa elämänvaiheessa lapsuudenkodin tulotaso voi vaikuttaa paremmalta kuin tilanteessa, jossa on jo itse saanut jalansijaa työmarkkinoilta.

Objektiivisten tulotietojen puuttuessa kysymys lapsuudenkodin toimeentulosta on kiinnostava, mutta samalla on muistettava, että tällaisten subjektiivisten tulotietojen käytössä on epävarmuutta, minkä takia niiden käytössä on oltava varovainen (ks. lisää Moisio & Karvonen 2007).

Äidinkieli

Yhteensä haastateltiin 1802 suomenkielistä, 99 ruotsinkielistä ja 2 äidinkieleltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielistä nuorta. Ruotsinkielisten haastattelujen osuus oli 5 prosenttia, mikä vastaa ruotsinkielisten osuutta Suomen 15–29-vuotiaista.

Äidinkieliä ei rajoitettu suomeen ja ruotsiin, mutta käytännössä haastattelujen toteuttaminen näillä kielillä rajaa suuren osan maahanmuuttajanuorista ulos. Mukaan otokseen osui vain kaksi äidinkielenään jotain muuta kuin suomea tai ruotsia puhuva: yksi kreikkaa ja yksi espanjaa puhuva nuori. Koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä vieraskielisten osuus on 6 % eli suurempi kuin ruotsinkielisten osuus.

Synnyinmaa

Koko aineistossa on ainoastaan 23 jossain muualla kuin Suomessa syntynyttä, ja näistäkin 12 on syntynyt Ruotsissa.² Yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat Suomen kansalaisia. Taustoiltaan vastaajat vaikuttavat siis homogeenisemmalta kuin perusjoukko eli Suomessa asuvat nuoret. Suomi ja ruotsi haastattelukielinä ovat varmasti osaltaan rajanneet vastaajajoukkoa. Kolme ta-

pausta lukuun ottamatta kaikki ovat muuttaneet Suomeen vähintään 10 vuotta sitten.

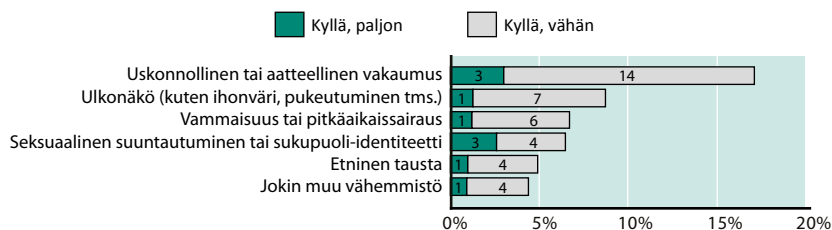
Vastaajan isän ja äidin synnyinmaissa on hie- man enemmän variaatiota. Äideistä 34 ja isistä 32 on syntynyt Suomen ulkopuolella. Yleisim- mät syntymämaat ovat Ruotsi ja Venäjä. Koko aineistossa on vain yksi vastaaja, jonka molem- mat vanhemmat ovat syntyneet Suomen ulko- puolella, kaikissa muissa tapauksissa ainakin isä tai äiti on syntynyt Suomessa.

Kokemukset vähemmistöön kuulumisesta

Nyt toteutetussa kyselyssä selvitettiin ensim- mäistä kertaa Nuorisobarometrin historiassa kokemuksia eri vähemmistöihin kuulumisesta. Vähemmistöt jäävät pitkälti tiedonkeruun kat- veeseen, sillä normikäytännön mukaiset taust- tamuuttajat rajoittuvat lähinnä ikään, sukupuole- leen, kieleen ja asuinpaikkaan sekä muutama- in koulutusta ja pääasiallista toimintaa selvittäviin kysymyksiin. Tilastointia hankaloittaa muun muassa se, että esimerkiksi etnistä taustaa ei rekisteröidä³ ja haastattelututkimuksissa myös- kään muista vähemmistöryhmistä ei saada riit- tävän suuria otoksia (Paananen 2013). Tietovaje liittyy myös tutkimusetiikkaan ja tietosuojaan: tilastotietoa ei voi julkaista hyvin pienistä ryh- mistä.

Silloinkin, kun tilastotietoa on tarjolla, on analyysissa syytä olla tarkkana, sillä esimer- kiksi maahanmuuttajuuteen liittyvänä tulkin- tariskinä on sellaistenkin ilmiöiden ”etnistä- minen”, joiden taustalla voi olla esimerkiksi

KUVIO 1. ”KOETKO KUULUVASI VÄHEMMISTÖÖN SEURAAVIEN ASIOIDEN SUHTEEN?” (%)

sosioekonomisia tai luokkaan liittyviä selittäjiä. (Aiheeseen liittyvästä keskustelusta ks. Essed 1991; Ålund & Schierup 1991; Ålund 1999.) Tämä pätee kaikkeen etniseen tilastointiin, etenkin Nuorisobarometrin kaltaiseen kyselyyn, jossa taustaselittäjien kontrollointi ei ole mahdollista. Toisaalta käsitteellisesti herkäät vähemmistötaustaan liittyvät kategorisoinnit voivat auttaa osoittamaan sellaisia syrjinnän tai rasismien kaltaisia yhteiskunnallisia epäkohtia, jotka muuten jäisivät huomioimatta.

Vähemmistöjä koskevien tietojen puute johtuu paitsi tietojen hankkimisongelmista myös perinteisistä ja yhteiskunnallisista arvoista. Asia on poliittisestikin arkaluontoinen, ja tilastointikysymykseen on eri Euroopan maissa löydetty hyvin monenlaisia ratkaisuja, jotka heijastelevat laajemmin yhteiskuntien suhtautumista monikulttuurisuuteen, vähemmistöryhmiin ja näiden huomiointiin. Tilastot heijastavat vallitsevaa lainsäädäntöä ja muita yhteiskunnallisia käytäntöjä. Esimerkiksi osa sateenkaariperheiden lapsista muuttuu tilastoinnissa yksinhuoltajaperheiden lapsiksi, koska mies- ja naisparien avoliittoja ei Suomessa ole virallisesti olemassa (Pohjanpää 2013).

Tätä tietoaikkoa paikkaamaan otettiin mukaan vähemmistöön kuulumisen kokemusta mittaava kysymyssarja. Vähemmistökokemusta mittaava kysymys esitettiin muodossa ”Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen...?” Kysytyjä asioita oli kuusi: etninen tausta, uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti (kuten homo, lesbo, transihminen tai intersukupuolinen), vammaisuus tai pitkäaikaissairaus, ulkonäkö (kuten ihonväri, pukeutuminen tms.) sekä jokin muu vähemmistö. Tuloksia käytetään paitsi vähemmistökokemusten yleisyyden tarkasteluun, ennen kaikkea muiden kysymysten taustamuuttujina.

Usein vähemmistökysymys rajautuu etnisyyteen, mutta tähän on valittu avarampi näkökulma. Kysymyksen muotoilu on pienin muutoksin lainattu vuoden 2012 Eurobarometrissa. Tärkeimpänä erona⁴ on vastaajille nyt tehdyssä

kyselyssä annettu mahdollisuus kertoa, kokeeko hän kuuluvansa kuhunkin vähemmistöistä paljon, vähän tai ei ollenkaan. Eurobarometrissa puolestaan vastaajalle tarjottiin ainoastaan vaihtoehdot ”kyllä” tai ”ei”. Vastausvaihtojen jyrkkyydellä on varmasti ollut vaikutusta siihen, että Eurobarometrissa vähemmistökokemukset ovat kovin harvinaisia⁵. (European Commission 2012, 232.)

Kuvioon 1 on koottu nuorten samastuminen viiteen eri vähemmistöön. Yleisin vähemmistökokemus liittyy uskonnolliseen tai aatteelliseen vakaumukseen, jonka suhteen ainakin jonkin verran vähemmistöön kuulumisen kokemuksia on 17 %:lla nuorista. Eurobarometrissa uskonnolliseen vähemmistöön koki kuuluvansa vain 3 % suomalaisista, mikä viittaa suurimman osan nuorten vähemmistökokemuksista liittyvän nimenomaan aatteelliseen, ei niinkään uskonnolliseen vakaumukseen.

Kysymystä ulkonäön suhteen vähemmistöön kuulumisesta ei lainattu aiemmista kyselyistä vaan otettiin uutena mukaan. Haastattelussa ulkonäköön vaikuttavista asioista annettiin esimerkkeinä ihonväri, pukeutuminen tms. Näin täsmennettynä ulkonäön suhteen ainakin jossain määrin vähemmistöön kokee kuuluvansa 8 %, mutta vain 1 %:lla vähemmistökokemus on voimakas. Vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden suhteen vähemmistöön kuuluvien osuudet ovat suunnilleen samat.

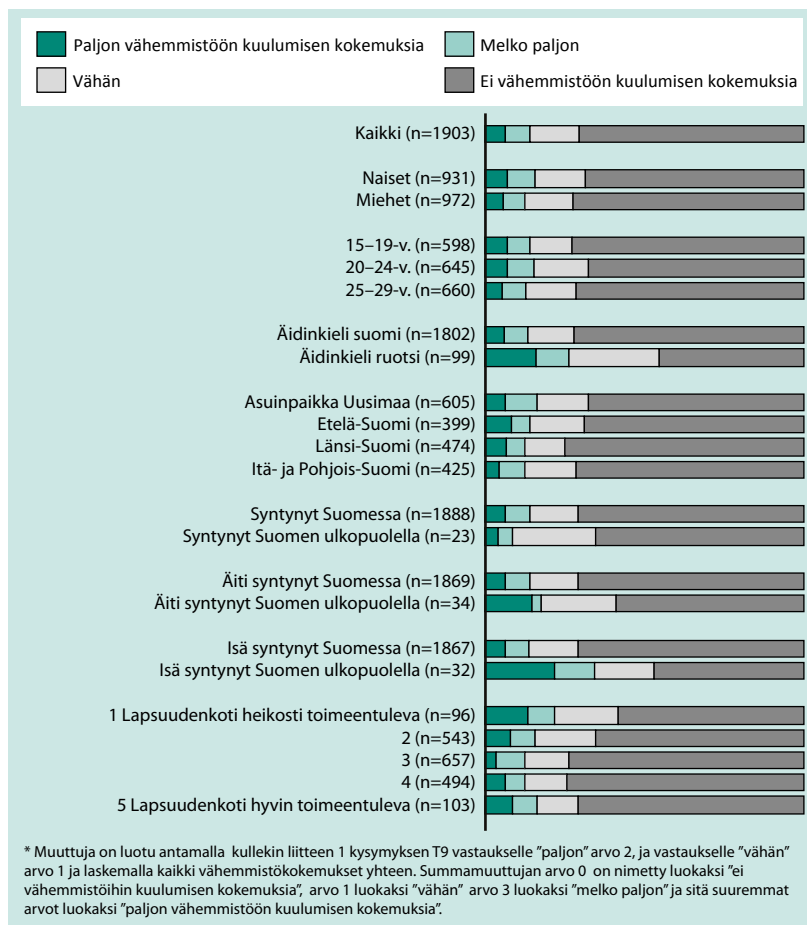
Seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella koettu vähemmistöön kuuluminen poikkeaa linjasta siinä, että paljon ja vähän kuuluvien osuudet ovat lähes yhtä suuria. Kaikissa muissa vain vähäinen vähemmistökokemus on paljon vahvasti vähemmistöön kuulumisen kokemusta yleisempi. Tämän voi tulkita kertovan seksuaalisen vähemmistöidentiteetin voimakkuudesta.

Vähemmistökokemusten päällekkäisyys

Tulokset herättävät jatkokysymyksen siitä, kuinka moneen eri vähemmistöön yksittäinen nuori kokee kuuluvansa. Tällainen

KUVIO 2. VÄHEMMISTÖÖN KUULUMISEN KOKEMUSTEN MÄÄRÄ. (%)*

vähemmistökokemusten yhdistely voi vaikuttaa arveluttavalta tavalta niputtaa näin erityyppisiä ilmiöitä toisiinsa. Kuitenkin – niin erilaisista asioista kuin onkin kyse – aineiston perusteella vähemmistöön kuulumisen kokemukset ovat vahvasti päällekkäisiä ja kasautuvia. Niinpä erilaisten vähemmistökokemusten kasautumisen tarkastelua voinee pitää perusteltuna ikään kuin vähemmistöidentiteetin näkökulmasta.

Jos käytetään väljää kriteeriä (eli kokemusta ainakin vähän kuulumisesta), ei 71 % nuorista koe kuulumansa mihinkään vähemmistöön. 19 %:lla on kokemusta vähemmistöön kuulumisesta yhden asian suhteen, 6 %:lla

kahden, 3 %:lla kolmen ja 2 %:lla vähintään neljän asian suhteen.

Tiukemmasta vähemmistöön kuulumisen kriteeristä (kokee kuulumansa paljon), ei 92 %:lla ole lainkaan kokemusta. 6 %:lla vastaajista on yksi ja vain 2 %:lla vähintään kaksi sellaista vähemmistötyyppiä, johon kokee kuulumansa paljon. Kasautuvimpia tässä ovat vähemmistökokemukset liittyen ulkonäköön. Peräti 68 % ulkonäön mukaan vähemmistöön vahvasti kuuluvista kokee voimakkaita vähemmistökokemuksia myös jonkin muun asian suhteen, tyypillisimmin etnisen taustan.

Erityisen vahvasti päällekkäisiä vähemmistöön kuulumisen syitä ovat etninen tausta ja

uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus. Tämä vaikuttaa luonnolliselta, jopa aavistuksen taatologiselta, sillä uskonto on yksi keskeisistä etnisen ryhmän kulttuurisista tuntomerkeistä. Kiinnostavasti kuitenkin myös kaikki muut vähemmistöidentiteetit liittyvät toisiinsa. Kokemus kuulumisesta mihin tahansa vähemmistöön lisää todennäköisyyttä kokea kuuluvansa myös muihin. Esimerkiksi niistä nuorista, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön seksuaalisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä perusteella, 24 %:lla on vähemmistöön kuulumisen kokemuksia myös suhteessa etniseen taustaan, 32 %:lla suhteessa vammaisuuteen tai pitkäaikaissairauteen, 46 %:lla suhteessa uskonnolliseen tai aatteelliseen vakaumukseen ja peräti 52 %:lla suhteessa ulkonäköön. Erilaisiin vähemmistöihin kuulumisen kokemusta voi siis pitää varsin kasautuvana.

Vähemmistökokemusten päällekkäisyydestä voi tehdä pidemmällekin vietyjä – ja samalla epävarmempia – päätelmiä vähemmistöidentiteetin luonteesta. Valtavirran ulkopuolella oleminen ei nimittäin näyttäisi jäävän yhteen muusta elämästä eristettyyn lokeroon, vaan kyse on kokonaisvaltaisemmasta minäkuvaan liittyvästä kokemuksesta. Laajemmasta yhteiskunnallisesta näkökulmasta havainto voi liittyä identiteetipolitiikkaan tai vähemmistöoikeuksien tiedostamiseen yksilölähtöisten kansalaisoikeuksien rinnalla. Aineisto on kerätty tästä näkökulmasta jännitteisenä aikana, jossa yhtäältä monikulttuurisuutta koskeva asenneilmasto ei ole omiaan rohkaisemaan vähemmistöidentiteetin julkista esiin tuomista, toisaalta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat nousseet viime aikoina vahvasti julkiseen keskusteluun.

Kuvioon 2 on tehty uusi luokitus, joka yhdistää vähän ja paljon vähemmistöön kuulumisen kokemukset yhdeksi vähemmistökokemuksen kokonaismäärää kuvaavaksi muuttujaksi. Se on luotu antamalla vastaukselle ”paljon” arvo 2, ja vastaukselle ”vähän” arvo 1 ja laskemalla kaikki vähemmistökokemukset yhteen. Näin saadaan neljä luokkaa, joiden osuuksia eri ryhmissä esitellään kuviossa 2 ja joita käytetään

taustamuuttujana monissa muissa kuvioissa. Summamuuttujan arvo 0 on nimetty luokaksi ”ei vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia” (71 %), arvo 1 luokaksi ”vähän” (15 %), arvo 2 luokaksi ”melko paljon” (8 %) ja sitä suuremmat arvot luokaksi ”paljon vähemmistöön kuulumisen kokemuksia” (7 %).

Kuvion 2 luennassa on tärkeää miettiä mahdollisia vaikutussuuntia. Sukupuolen tai äidinkielen käyttäminen taustamuuttujana on suhteellisen ongelmaton, sillä niiden voi ajatella selittävän vähemmistöön kuulumisen kokemuksia. Sen sijaan monissa muissa tapauksissa vaikutussuunta voi olla päinvastainen. Kuulumisen mihin tahansa vähemmistöön voi ajatella vaikuttavan esimerkiksi työllistymiseen tai perhemuotoon. Erityisen haastavaa on pohdita vähemmistöön kuulumisen kokemusten suhdetta arvoihin ja asenteisiin. Tässä selvitetystä vähemmistötyypeistä valtaosaa on pidettävä annettuna (etninen tausta, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus, osin myös ulkonäkö), jolloin ne sopivat paremmin selittäväksi kuin selitettäväksi muuttujaksi. Toisaalta vaikkapa uskonnollisen tai aatteellisen vakaumuksen voi ajatella sopivan niin selitettäväksi kuin selitettäväksi muuttujaksi esimerkiksi selvitetessä osallistumista vaikuttamistoimintaan. Niinpä eri aihepiirejä käsiteltäessä on erikseen harkittava eri vähemmistöluokkien sopivuutta selittäjäksi, ja kuvion 2 yleissilmäyksessä käytetään niitä taustamuuttujia, joita voi pitää itsestä riippumatta saatuna taustatekijöinä.

Naisilla on keskimäärin hieman enemmän vähemmistöön kuulumisen kokemuksia kuin miehillä. Ero on suurin suhteessa sukupuoli-suuntautumiseen tai seksuaaliseen identiteettiin, joihin liittyen naisista ainakin jonkin verran vähemmistöön kokee kuuluvansa 10 %, miehistä vain 5 % (lisää aiheesta ks. Alanko 2013).⁶ Iän mukaiset erot eivät ole merkitseviä. Sen sijaan äidinkieleltään ruotsinkielisten vähemmistöön kuulumisen kokemukset ovat selvästi suomenkielisiä yleisempiä. Ruotsinkielisten vähemmistökokemukset ovat yleisempiä suhteessa etniseen taustaan (ruotsinkielisistä 13 %,

suomenkielisistä 7 %, ulkonäköön 17 % / 9 %) mutta erot syntyvät ennen kaikkea siitä, että peräti 27 % ruotsinkielisistä sanoo kuuluvansa vähemmistöön jonkin muun suhteen, kun suomalaisista osuus on vain 4 %. Kyselyssä vaihtoehtoa ”muu” ei pyydetty täsmentämään, joten paremman tiedon puutteessa monen voi olettaa tarkoittavan sillä kielivähemmistöön kuulumista.

Haastatteluun vastanneista nuorista vain 23, äideistä 34 ja isistä 32 on syntynyt Suomen ulkopuolella.⁷ Määrät ovat siis pieniä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä ajatellen, mutta suuntaa antavatkin syntymämaan mukaiset erot vähemmistöihin kuulumisen kokemuksissa ovat kiinnostavia. Omalla syntymämaalla ei ole käytännössä lainkaan yhteyttä vähemmistökokemuksiin, ei myöskään sillä, onko äiti syntynyt Suomessa vai sen ulkopuolella. Sen sijaan isän syntymämaa vaikuttaa erittäin merkittävästi tekijältä vähemmistöön kuulumisen kokemuksille. Niistä nuorista, joiden isä on syntynyt Suomen ulkopuolella, etnisen taustan suhteen vähemmistöön kokee kuuluvansa peräti 37 %, vakaumuksen suhteen 31 % ja ulkonäön suhteen 25 %. Jos äiti on syntynyt ulkomailla, vähemmistöön itsensä kokevien osuudet ovat etnisyyden suhteen 32 %, vakaumuksen 23 % ja ulkonäön vain 9 %. Erot ovat siis suuret etenkin suhteessa ulkonäön perusteella erottumiseen. Isien ja äitien synnyinmaat antavat alustavaa kuvaa siitä, mistä tämä ero ainakin osin voi syntyä.

Äitien syntymämaat painottuvat Pohjois- ja Itä-Eurooppaan, isien lähtömaiden kirjo on laajempi.⁸

Lapsuudenkodin toimeentulotason yhteys vähemmistöön kuulumisen kokemuksille on selvä, mutta epälineaarinen. Eniten vähemmistökokemuksia on kaikkein heikoiten, mutta myös kaikkein parhaiten toimeentulevista perheistä tulevilla. Havainnon tulkintaa mutkistaa vaikutussuuntien pohdinta. Lapsuudenkotia itsessään voi kyllä vastaajan itsensä kannalta pitää annettuna taustatekijänä, mutta se ei silti itsestään selvästi sovi selittäjäksi vähemmistökokemuksille. Esimerkiksi joidenkin etnisten vähemmistöjen tulotaso on kantaväestöä heikompi, eli luontevampi selityssuunta olisi toisin päin kuin kuvio 2 saattaa antaa olettaa (ks. Kauppinen & Castaneda 2013; Pehkonen 2013). Selvempi yhteys tulotasolla on aatteelliseen tai uskonnolliseen vakaumukseen, joka on selvästi yleisempi vähemmistöön kuulumisen syy heikosti toimeentulevista perheistä tulevien nuorten parissa. Tässä kuitenkin syyn ja seurauksen suhteet ovat vaikeammin hahmotettavissa. Sekä vakaumuksen että heikon toimeentulon taustalla voi olla jokin kolmas selittävä tekijä. Voi myös ajatella, että lapsuuden materiaallinen hyvinvointi todella vaikuttaa aatteelliseen maailmaan. Esimerkiksi kuvioista 9 nähdään nimenomaan vaatimattomammista oloista tulevien nuorten olevan aktiivisia vaikuttajia.

Kansainvälisessä vertailussa (ICCS 2009) suomalaisten nuorten tietämys yhteiskunnasta on eurooppalaisella huipputasolla ja yhteiskunnallisten tietojen keskihajonta pienempää kuin muissa hyvin menestyneissä maissa. Toisaalta kiinnostuksessa yhteiskunnallisia asioita kohtaan suomalaiset nuoret sijoittuivat jälkijoukkoon. (Suoninen ym. 2010.) Samanlaisia tuloksia oli antanut myös aiempi CIVED-tutkimusaineisto vuodelta 1999 (ks. Suutarinen ym. 2001). Näkymä suomalaisiin nuoriin on paradoksaalinen: Euroopan asiantuntevin nuoriso on heikointen motivoituneiden joukossa. Toisaalta myös Nuorisobarometrit nostavat esiin paradoksaaliselta vaikuttavia trenditietoja. Nuoret luottavat entistä vahvemmin poliittisiin instituutioihin ja ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta, mutta varsinaiseen poliittiseen toimintaan osallistumisesta – tai kapinoinnista – ei juuri ole vastaavia kasvun merkkejä. Havainnot herättävät pohtimaan, missä määrin demokratiassa toimimisessa on kysymys tiedosta, ja missä määrin motivaatiosta, halusta, kyvystä sekä kompetensseista. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013.)

Nyt toteutettu kysely valaisee osaltaan asiaa selvittämällä yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumista useasta näkökulmasta. Aluksi tarkastellaan osallistumisen motiiveja ja esteitä (kuviot 4 ja 5), sen jälkeen nuorison arvioita erilaisen vaikuttamistapojen tehokkuudesta (kuvio 6). Tämän jälkeen päästään käsittelemään varsinaista osallistumista eri vaikuttamismuotoihin (kuviot 7–11), joista sosiaalinen media (kuviot 12 ja 13) ja äänestäminen (kuviot 14–17) saavat oman erityishuomionsa. Tarkastelluksi tulevat myös käsitykset omista vaikutusmahdollisuuksista (kuvio 18) sekä asennetason kysymykset politiikasta ja demokratiasta (kuvio 21).

VAIKUTTAMINEN JA POLIITTINEN TOIMINTA

Viimeisen vuoden aikana poliittisessa toiminnassa kertoo olleensa mukana vain 7 % vastaajista. Muuten itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin arvioi pyrkineensä vaikuttamaan sentään 31 % nuorista. Näiden kahden kysymyksen yhteys on vahva: politiikassa mukana olleista 70 % sanoo pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Ryhmien päällekkäisyys ei ole yllättävää. Pikemminkin kiinnittää huomiota se lähes kolmasosa poliittisessa toiminnassa mukana olleista, joka ei koe pyrkineensä vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Herää kysymys: mitä politiikka on, ellei yritystä vaikuttaa yhteiskuntaan? Yhteys kyselyn muihin tuloksiin antaa lisävalaistusta tälle hie-man hämmentävälle havainnolle.

Tuonnempana kuviossa 7 esitetyistä toimintamuuodoista voimakkain yhteys politiikkaan osallistumisen kokemukseen on sellaisilla konventionaalisilla vaikuttamismuodoilla kuten vaaleissa ehdolle asettumisella, vaalityön tekemisellä ehdokkaan puolesta tai aktiivisella toimimisella esimerkiksi nuorisovaltuustossa tai jossain järjestössä. Sen sijaan rakennusten valtaajat, ostopäätöksillä vaikuttajat tai edes mielenosoituksiin osallistujat eivät juuri näyttäisi pitävän toimintaansa poliittisena. Havainnot johtavat helposti siihen päätelmään, että vaikka nuorten poliittinen toiminta on moninaista, monien politiikkakäsitys on varsin perinteinen.

Samantyyppinen havainto tehdään verrattaessa eri asioiden tärkeyden (kuvio 29) yhteyksiä vaikuttamistoimintaan: esimerkiksi eläinoikeuksien tai ihmisoikeuksien tärkeänä pitäminen on yhteydessä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen

mutta ei politiikassa toimimiseen. Minkään suoraan omaan elämään liittyvän asian (kuten työ, vapaa-aika, terveys) tärkeänä pitäminen ei ole lainkaan yhteydessä politiikassa toimimiseen – tästä kapeasta näkökulmasta katsastettuna henkilökohtainen ei ole poliittista. Muutenkaan nyt tehty kysely ei juuri tue tulkintoja sukupolvien välisestä katkoksesta poliittisessa osallistumisessa, eivätkä vastakkainasettelut uuden ja vanhan politiikan välillä juuri näyttäydä.

Todellisia tai kuviteltuja sukupolvieroja selvitettiin vuoden 2009 Nuorisobarometrissa kysymällä nuorilta, kuinka samanlaisiksi tai erilaisiksi he arvioivat vanhempiensa sukupolven mielipiteet eri asioissa verrattuna omiinsa. Kun samat kysymykset esitettiin 50–55-vuotiaille liittyen nuorten sukupolveen, oli nimenomaan politiikka oma erityistapauksensa. Vanhempi sukupolvi nimittäin arveli nuorten politiikkaan liittyvät mielipiteet selvästi enemmän omista mielipiteistään poikkeaviksi kuin mitä nuoret arvioivat vanhempien polven mielipiteistä suhteessa omiinsa. (Myllyniemi 2009, 143–146.) Poliittisten näkemysten sukupolvikuilun leveyteen liittyy siis varsinkin vanhemman polven taholta ennakkoluuloja. Aiemmissa Nuorisobarometreissa on havaittu myös, että nuorten tietämys omien vanhempiensa poliittisesta ajattelusta vaikuttaa suhteellisen hyvältä ja että esimerkiksi vasemmiston ja oikeiston käsitteet ovat edelleen merkityksellisiä, eivätkä niiden merkityserot sukupolvien välillä vaikuta ylitsepääsemättömän suurilta. (Myllyniemi 2012, 32–33.)

Kuviossa 3 näkyy suoraviivainen yhteys konkreettisten vaikuttamisen tapojen moninaisuuden ja sen välillä, kokeeko vastaaja itse olleensa mukana politiikassa tai muuten vaikuttamassa. Tämä lienee itsestäänselvyys, ja maininnan arvoinen korkeintaan siksi, että se kertoo hyvää käytettyjen mittareiden toimivuudesta. Kuitenkaan tämäkään yhteys ei ole aukoton. Vaikuttamismuotojen moninaisuuden osoittimena käytetään kuvion 7 yhteensä 22 vaikuttamisen tavan summamuuttujaa, jossa kaikkein aktiivisimpaan 7 %:iin vastaajista on luokiteltu vähintään 13 eri vaikuttamismuodossa mukana

olevat. Kuten kuvioista 3 nähdään, heistä 77 % kokee pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskuntaan ja 40 % olleensa mukana politiikassa. Osuudet ovat toki suuria suhteessa muihin, mutta myös näissä varsinaisissa vaikuttamisen moniottelijoissa on paljon niitä, jotka näyttäisivät vierastavan toimintansa sotkemista politiikkaan ja jopa yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamiseen. Poliitiikkaa pidetään jotenkin epäilyttävänä, vaikka se koetaankin sinänsä tärkeäksi (vrt. kuvio 21). Vallalla ovat ennen kaikkea yksilölliset vaikuttamisen tavat (kuvio 7), ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen motiivit painottuvat yksilöllisiin valintoihin (kuvio 4). Ehkä tuloksissa näkyy jälkiä ajan hengestä, nuorten ikäluokkien individualistisesta solidaarisuudesta, tai peräti eräänlaisesta kammosta kollektivismia kohtaan. (Vrt. Suurpää 1996; Hoikkala ym. 2005; ks. myös kuviot 4 ja 7 sekä niiden tulkinta.)

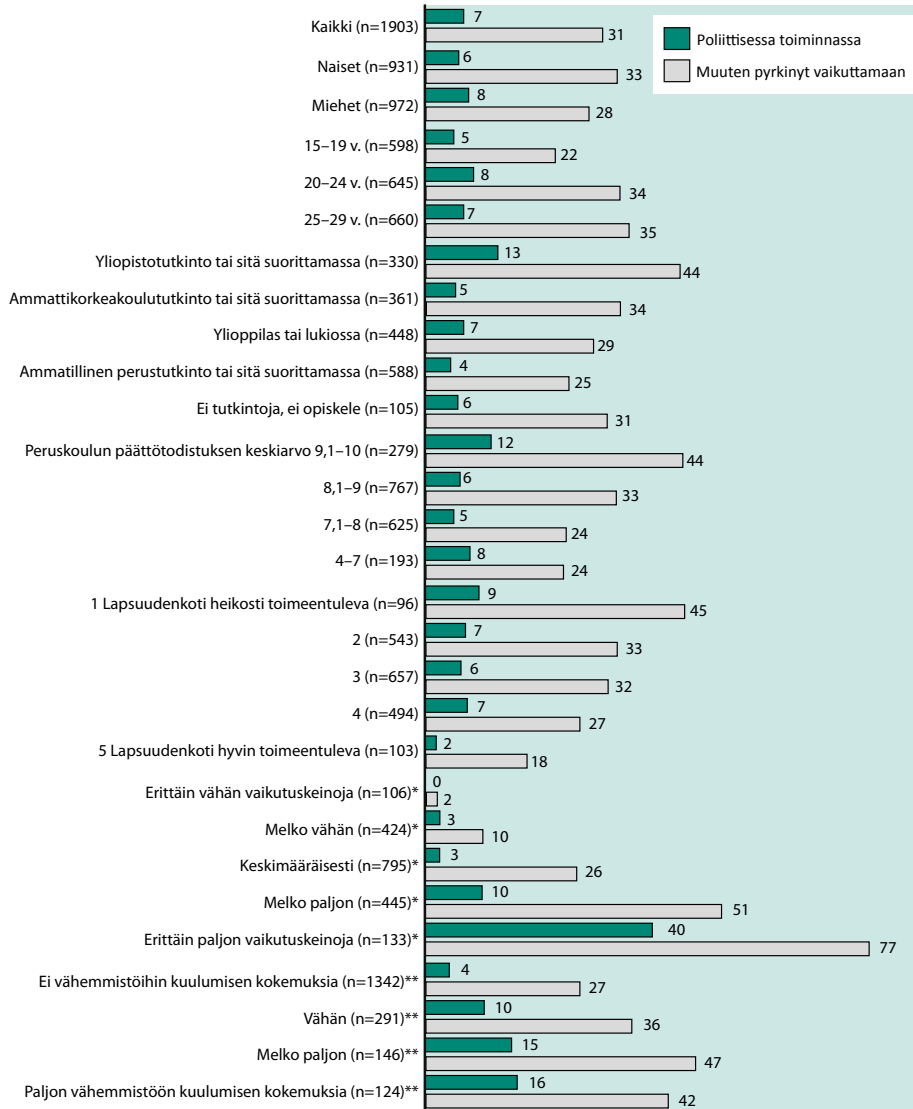
Nuoriso siis ottaa etäisyyttä poliittiseen toimintaan samalla kun kiinnostus politiikkaa kohtaan ja luottamus poliittisia instituutioita kohtaan on vahvistumassa (Myllyniemi 2012, 28, 39). Nuorisotutkimuksessa ristiriitaiselta vaikuttavaa ilmiötä on selitetty sillä, että nuoret voivat tulla yhteiskunnan jäseniksi olettaen ja kokien, että rakenteet ovat valmiina ja että ne pysyvät pystyssä ilman, että niiden eteen tehdään aktiivisesti töitä (Harinen 2000, Tomperi & Piattoeva 2005). Poliitiikka ja yhteiskunnalliset instituutiot eivät ole nuorille kohteita, joiden eteen pitäisi ponnistella. Ne eivät politisoidu arkipäiväisen toiminnan kentiksi. Niiden suhteen voi olla luottavainen mutta toiminnallisesti välinpitämätön. Mutta olisiko tällainen kokemus jotenkin muunnettavissa toiminnaksi ja vahvaksi osallistumisen kulttuuriksi? Ainakin se edellyttäisi, että asioista voitaisiin käydä keskustelua. Kokemus valmiista rakenteista voitaisiin purkaa miettimällä, miten asiat toimivat ja voisivatko ne olla toisin. (Vrt. Myllyniemi & Kiilakoski 2013.)

Nuorista naisista hieman useampi (33 %) kuin miehistä (28 %) kokee pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskuntaan viimeisen vuoden aikana. Alle 20-vuotiaista vain noin joka viides arvioi edes pyrkineensä vaikuttamaan, mikä on

hämmästyttävän alhainen luku. Korkeampi koulutustaso on yhteydessä vaikuttamiskokemukseen, samoin parempi koulumenestys mitattuna peruskoulun päättötodistuksen keskiarvolla.

Kiinnostavasti lapsuudenkodin toimeentulo on käänteisessä yhteydessä yhteiskuntaan vaikuttamiseen: heikoiten toimeentulevissa perheissä varttuneet kokevat itsensä aktiivisimmiksi.

KUVIO 3. "OLETKO VIIMEISEN VUODEN AIKANA OLLUT MUKANA POLIITTISESSA TOIMINNASSA / PYRKINYT MUUTEN VAIKUTTAMAAN SINULLE TÄRKEISIIN YHTEISKUNNALLISIIN ASIOIHIN?" (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUDET.)

* Vaikuttamismuodoilla tarkoitetaan kuviossa 7 esiteltyjä 22 toimintamuotoa, joihin ainakin joskus osallistumisen perusteella on tehty summamuuttuja ja luokiteltu se seuraavasti: erittäin vähän vaikutuskeinoja (<2), melko vähän (2-4), keskimääräisesti (5-8), melko paljon (9-12), erittäin paljon vaikutuskeinoja (>12).

** Liitteen 1 kysymyksen T9 kullekin vastaukselle "paljon" on annettu arvo 2, vastaukselle "vähän" arvo 1 ja laskettu kaikki yhteen. Näin tehty summamuuttuja on luokiteltu seuraavasti: ei vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia (0), vähän (1), melko paljon* (2), paljon (>2).

Sama tulos saadaan mitattaessa varsinaista osallistumista vaikuttamistoimintaan (kuvio 9). Toinen varsin mielenkiintoinen taustamuuttuja on nuoren kokemus kuulumisesta johonkin tai joihinkin vähemmistöihin (vrt. kuvio 1). Nuorista, joilla ei ole lainkaan vähemmistöön kuulumisen kokemuksia, vain noin neljännes sanoo pyrkineensä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, kun taas enemmän vähemmistöön kuulumista kokeneista osuus lähestyy puolta. Tavalla tai toisella marginaalista maailmaa tarkastelevien aktiivisuus on korkeampaa myös, kun tarkastelun kohteena on konkreettinen vaikuttamistoiminta. Valtavirran ulkopuolella olemisessa näyttäisi olevan muutosvoimaa.

SYYT VAIKUTTAÄ

Kuvion 4 kysymyksiin vaikuttamisen motiiveista vastasi vain se noin kolmannes nuorista, jolla on viimeisen vuoden ajalta omia kokemuksia poliittisesta tai muusta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta.

Kaikkein tärkeimmiksi kannustimiksi nousevat mahdollisuus edistää itselle tärkeää asiaa sekä mahdollisuus edistää yhteistä hyvää.⁹ Yksilölle tärkeiden asioiden edistämistä ja yleistä hyvää ei tarvitse nähdä erillisinä asioina, vaan ne voivat liittyä toisiinsa kiinteästi. Näin on myös kyselyaineistossa, jossa kolme neljästä kokee molemmat tärkeiksi syiksi toimia. Tulkinnassa on kuitenkin syytä muistaa, että kysymyksen motiiveista vastasivat vain vaikuttamistoimintaan osallistuneet. Vertaamalla kuvioita 6 ja 7 nähdään, etteivät tehokkaiksi koetut vaikuttamistavat koko vastaajajoukossa välttämättä ole samoja, joihin käytännössä osallistutaan. (Ks. myös Tomi Kiilakosken puheenvuoro tässä julkaisussa s. 103–106.)

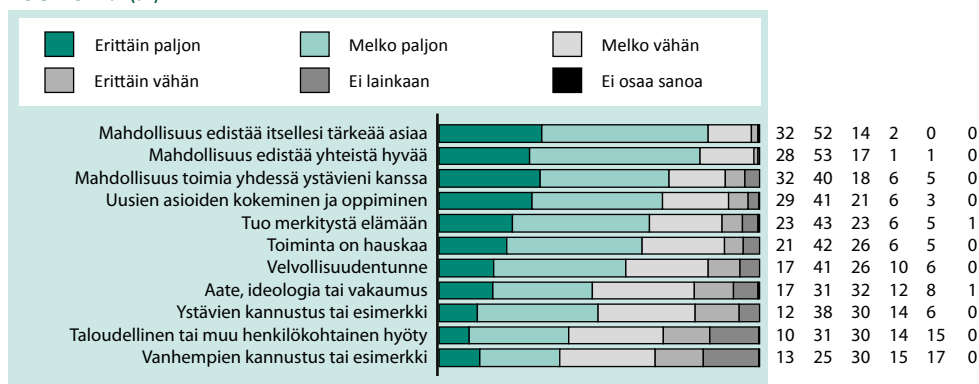
Aatteiden, vakaumuksen ja ideologian merkitys on vähäisempi kuin yhteisen hyvän. Se kertonee osaltaan siitä, että vaikuttamisen motiivina on pikemminkin oma tulkinta ilmiöistä kuin ideologian asettamat tarkastelutavat – tai ainakaan ideologian tai aatteiden merkitystä omalle toiminnalle ei haluta nähdä. Tämä ei

luonnollisesti ole vain nuoren polven ilmiö, vaan ideologiseksi tunnustautuva puhe on vähissä valtakunnanpolitiikassakin. Tavallisempaa on korostaa vastapuolen ajattelun värityneisyyttä tai vääristyneisyyttä nimittämällä sitä ideologiseksi. Ideologiat eivät ole huudossa, ja nuorten poliittisen mobilisaation ja asioihin vaikuttamisen motiivina näyttää olevan enemmän oma kokemus asioista, ei niinkään yhteinen ja jaettu käsitys siitä, mikä on kamppailun arvoista. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013.)

Yksilötason valintojen merkitys korostuu myös siinä, kuinka pieneksi vanhempien ja kaivereitten rooli vaikuttamisen taustalla nähdään. Tulosta vanhempien esimerkin vaikutuksen vähyydestä on kiinnostavaa peilata 2012 Nuorisobarometriin, jossa haastateltiin nuorten lisäksi heidän vanhempiaan. Kyselytulosten perusteella politiikasta kiinnostuminen siirtyy sukupolvelta toiselle, ja erityisen merkittävää jälkikasvun politiikasta kiinnostumiselle on politiikasta tai muista ajankohtaisista aiheista keskusteleminen lapsuudenkodissa (Myllyniemi 2012, 27). Nuorison motivaatorakenteen pohdinnan kannalta onkin kiinnostavaa, että yhteydet havaitaan tilastollisesti, mutta suoraan kysyttäessä vanhempien merkitystä ei niinkään tunnusteta tai tunnusteta.

Nuorten vaikuttamistoiminnan motiiveissa korostuvat paitsi yhteinen hyvä, myös sosiaalisuus ja hauskanpito. Jälkimmäisiä voi ensisilmäyksellä pitää vähemmän altruistisina, jopa itsekkäinä motiiveina. Altruismi ja egoismi nähdään usein jatkumon ääripäinä, mutta altruistinen toiminta voi lisätä sekä antajan että vastaanottajan hyvinvointia ja onnellisuutta, ja oma hyöty voi olla altruismin motivaationa (ks. Kahneman ym. 1999; Pessi 2008; Ojanen 2007). Jaana Lähteenmaa (1997, 203) on tutkimuksessaan nuorista vapaaehtoisista käyttänyt käsitettä hedonistinen altruismi, joka tiivistää sen, kuinka hedonismi ja altruismi voivat olla samanaikaisesti läsnä. Niin myös kyselyaineistossa: niistä nuorista, joille toiminnan hauskuus on tärkeä syy vaikuttamistoimintaan, 83 %:lle myös mahdollisuus edistää yhteistä hyvää on tärkeä motiivi.¹⁰

KUVIO 4. ”KUINKA PALJON SEURAAVAT SYYT OVAT MOTIVOINEET SINUA TOIMIMAAN JONKIN ASIAN PUOLESTA?”(%)

Se 7 % nuorista, joka sanoo olevansa politiikassa mukana, poikkeaa muista vaikuttajista etenkin aatteen, ideologian tai vakaumuksen suuremmissa tärkeydessä (24 %:a motivoi erittäin paljon, 59 %:a ainakin melko paljon). Myös uusien asioiden kokeminen ja oppiminen sekä merkityksen tuominen elämään korostuvat hieman enemmän politiikkaan osallistuvilla nuorilla. ”Mahdollisuus edistää itselle tärkeää asiaa” on erittäin paljon motivoiva syy 40 %:lle politiikassa toimineista, ja vain 30 %:lle muuten yhteiskuntaan vaikuttamaan pyrkineistä. ”Mahdollisuus edistää yhteistä hyvää” ei korostu politiikassa toimimisen motiivina sen enempää kuin muussakaan vaikuttamistoiminnassa. Näkemys politiikasta ”yhteisten asioiden hoitamisena” ei siis saa erityistä tukea, eikä ”yhteinen hyvä” retoriikan tasolla näytä paikantuvan erityisesti politiikkaan.

Edellä (kuvio 3) nähtiin, että naiset sanovat hieman miehiä useammin olevansa vaikuttamassa yhteiskuntaan. Sukupuolittaisessa vertailussa naisia motivoi enemmän yhteisen hyvän ja itselle tärkeiden asioiden edistäminen, mutta myös toiminnan hauskuus ja se, että vaikuttaminen tuo merkitystä elämään. Miehiä puolestaan motivoi enemmän taloudellinen tai muu henkilökohtainen hyöty. Iän mukaisessa vertailussa kaikkein nuorimpia motivoivat selvästi muita enemmän toiminnan hauskuus, kavereiden kanssa toimiminen sekä vanhempien ja

kavereiden kannustus. Niillä, jotka osallistuvat muita enemmän konkreettiseen vaikuttamistointaan (kuvio 7), korostuu motiivina yhteisen hyvän ja itselle tärkeiden asioiden edistäminen sekä aate, ideologia tai vakaumus.

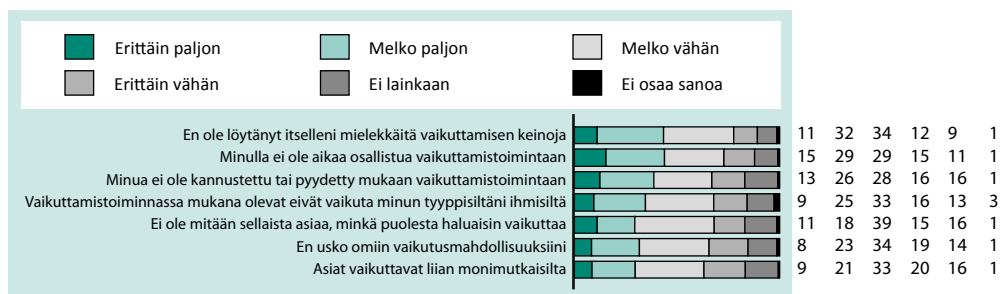
SYYT OLLA VAIKUTTAMATTA

Vaikuttamisen motiivien ohella kyselyssä tarkasteltiin vaikuttamisen esteitä. Näihin kysymyksiin vastasi se noin kaksi kolmasosaa nuorista, joka ei viimeisen vuoden aikana ollut osallistunut politiikkaan tai muuten mielestään pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Kysymyksen muotoilussa oli hivenen provosoiva sävy: ”Kuinka paljon seuraavat syyt ovat vaikuttaneet siihen, että et ole pyrkinyt toimimaan sinulle tärkeiden asioiden puolesta?” Yksikään tarjotuista syistä ei osoittautunut kovin painavaksi.¹¹ Tärkeinkin osallistumattomuuden syy, mielekkäiden vaikuttamiskeinojen löytymättömyys, on edes melko vaikuttava vain vähemmistölle vastaajista (kuvio 5).

Ajanpuute on muissakin selvityksissä nousut tärkeäksi esteeksi osallistumiselle samoin kuin se, ettei ole kannustettu tai pyydetty mukaan (Myllyniemi 2012, 25; Keskinen & Nyholm 2012, 51). Lähes yhtä yleinen syy on myös se, etteivät vaikuttamistoiminnassa mukana olevat vaikuta omantyyppisiltä ihmisiltä. Kyse on ehkä myös identiteetistä ja imagosta, mutta

KUVIO 5. ”KUINKA PALJON SEURAAVAT SYYT OVAT VAIKUTTANEET SIIHEN, ETTÄ ET OLE PYRKINYT TOIMAAN SINULLE TÄRKEIDEN ASIOIDEN PUOLESTA?” (%)

oletettavasti ennen kaikkea osallistumisen motiiveissakin korkealle nousseesta sosiaalisesta selityksestä: motiivi laskee, jos odotettavissa ei ole uusia kavereita tai hengenheimolaisia.

Monien Nuorisobarometrin nuorten oma kuva ei lainkaan vastaa kuvaa vaikuttajanuoresta. Jopa 29 % osallistumattomista nuorista (19 % kaikista) pitää merkittävänä osallistumattomuuden perusteena sitä, ettei ole mitään sellaista asiaa, jonka puolesta haluaisi vaikuttaa. Osuus on häkellyttävän korkea ottaen huomioon väitteen jyrkkyyden. Samaa suuruusluokkaa on se joukko, joka ei usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Tiedollisesta tasosta ja kyvystä ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä kertoo se, että asioiden monimutkaisuus on kaikkein vähiten tärkeä syy olla toimimatta itselleen tärkeiden asioiden puolesta. Kyselytulokset tosin antavat osin ristiriitaisen kuvan vaikuttamiseen liittyvästä osaamisesta. Yhtäältä useampi kuin kaksi kolmesta kokee ymmärtävänsä vähintään melko hyvin tärkeitä poliittisia kysymyksiä. Toisaalta vain puolet kokee saavansa riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksistaan asuinkunnassaan (kuvio 21). Itse asioiden hallitsemisen ja niihin vaikuttamisen vaikeuden välisestä kuilusta kertoo sekin, että kyselyssä tärkeimmäksi vaikuttamattomuuden syyksi nousee mielekkäiden keinojen puute.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyvässä tiedonsaannissa oman aktiivisuuden merkitys korostuu. Aiemman selvityksen¹² perusteella lähiympäristössään vaikuttavat nuoret kokevat saavansa tietoa oman aktiivisuutensa tai viiteryhmänsä, kuten nuorisovaltuuston tai oppilaskunnan hallituksen kautta. Toisaalta ne nuoret, jotka ovat tyytymättömiä saadun tiedon määrään, kertoivat jääneensä tiedosta paitsi oman aktiivisuuden puutteen, myös riittämättömän koulussa saadun tiedon takia (Korpinen 2010). Vaikuttamisvalmiuksien oppiminen kouluissa onkin nuorten mielestä suhteellisen heikolla tolalla. Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa paljon valmiuksia lähiympäristöön tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen peruskoulusta tai toisen asteen oppilaitoksesta koki saavansa vain kolmannes nuorista.¹³ (Myllyniemi 2008, 16–19.)

Sukupuolten erot osallistumattomuuden syiden suhteen ovat suurimmillaan kysymyksessä asioiden monimutkaisuudesta (naisista 38 %, miehistä 22 % kokee vaikuttaneen paljon). Nuorissa naisissa on myös enemmän epäuskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin, ja suurempi osuus heistä ei koe löytäneensä itselleen mielekkäitä vaikuttamisen tapoja. Iän lisääntyessä vedotaan ajanpuutteeseen sekä siihen, ettei omiin vaikutusmahdollisuuksiin uskota. Etenkin alle 20-vuotiaissa on sen sijaan niitä, joilla ei mielestään ole mitään sellaista asiaa, jonka puolesta haluaisi vaikuttaa.

OMA VAIKUTTAMISTOIMINTA

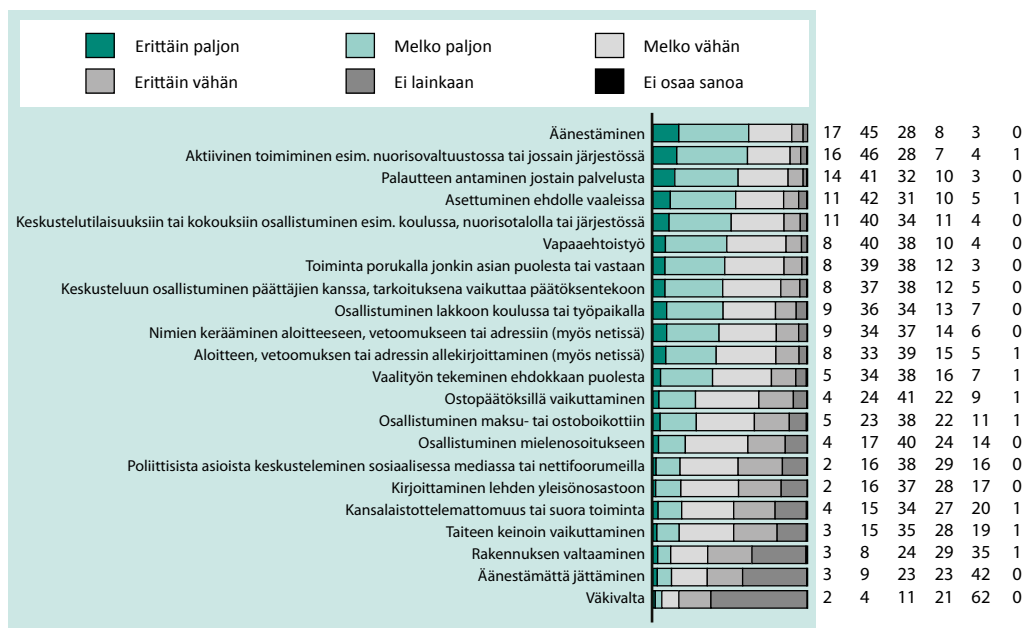
VAIKUTTAMISTAPOJEN TEHOKKUUS

Kuvio 6 kokoaa yhteen nuorten arviot siitä, kuinka paljon eri keinoin voi heidän mielestään vaikuttaa. Kokonaiskuvan saamiseksi tuloksia kuvioista 6 on syytä lukea myös yhdessä kuvion 7 todelliseen vaikuttamistoimintaan osallistumiseen liittyvien tietojen kanssa. Luetteloon eri vaikutuskanavista otettiin esimerkkejä niin edustuksellisesta demokratiasta (äänestäminen) kuin osallistuvasta demokratiasta (keskustelutilaisuuksiin osallistuminen), vasta- ja myötädemokratiasta (mielenosoitukset), deliberatiivisesta demokratiasta (keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa, tarkoituksena vaikuttaa päätöksentekoon) kuin yleisestä

aktiivisuudestakin (ostopäätöksillä vaikuttaminen).¹⁴ (Demokratian ja kansalaisuuden monista muodoista ks. lisää Tomi Kiilakosken artikkeli tässä julkaisussa s. 103–106.)

Ehkä yllättäen äänestäminen koetaan parhaaksi vaikuttamisen tavaksi. Tässäkin näkyy poliittikkakäsitysten perinteisyys ja aiemmissa kyselyissä havaittu nuorten vahva luottamus poliittiseen järjestelmään (ks. Myllyniemi 2012). Eurooppalaisessa vertailussa suomalaiset ovat kärjessä näkemyksessä äänestämisestä oikeana tapana vaikuttaa, mutta vain keskivaiheilla uskossa siihen, että äänestämällä voi vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. (European Commission 2013, 27.)

KUVIO 6. "KUINKA PALJON SEURAAVILLA KEINOILLA VOI MIELESTÄSI VAIKUTTA?" (%)

Aktiivista toimimista nuorisovaltuustoissa tai järjestöissä pidetään tehokkaana vaikuttamisen tapana, mutta samalla niihin osallistuminen on kuitenkin vähäistä (kuvio 7). Tämä saa sen näyttämään ainakin mielikuvatasolla pienenä vähemmistönä olevan aktiivisen vaikuttajanuorison toiminnalta, ei niinkään nuorisolle laajemmin vaikuttamis- ja osallistumiskanavan tarjoavalta innostavalta esimerkiltä.¹⁵ Esimerkki vastakkaisesta matalan kynnyksen vaikuttamistavasta on aloitteiden, vetoomusten tai adres sien allekirjoittaminen, joka on yleistä, vaikkei sen vaikutusmahdollisuuksiin niin vahvasti uskotakaan.

Erialaisten e-demokratiakokeilujen taustaksi on löydettävissä kiinnostava havainto, ettei sosiaalista mediaa nähdä vaikuttamisen areenana, ainakaan kovin tehokkaana sellaisena. Näyttää siis siltä, ettei sosiaalinen media yksinään riitä uudistamaan järjestelmää, ellei samalla muuteta osallistumisen kulttuurin muita rakenteita. Eri laiset uudet toimintatavat ovat tarpeen, mutta on myös mietittävä niiden vaikuttavuutta ja sitä, miten ne ilmenevät nuorille. (Ks. Verna Virkkusen puheenvuoro tässä julkaisussa s. 127.)

Selkeämmin vastademokraattiset mekanismit, sekä lailliset että laittomat, eivät herätä järin suurta innostusta. Eri laiset osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian mekanismit keskusteluineen taas ovat verrattain hyvin edustettuina. Parannettavaakin on. Vaikka sekä viranhaltijat että nuoret toivovat peruspalveluiden arvioinnissa muun muassa nuorten aloitteentekomahdollisuuksien kehittämistä, nousee vahvimmin esille kuitenkin toive nuorten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen, kuten keskustelutilaisuuksien, lisäämisestä ja kehittamisestä. Nuoret toivovat erityisesti sitä, että kunnan viranhaltijat ja päättäjät ottaisivat aktiivisesti yhteyttä nuoriin, eivätkä odottaisi vain nuorten yhteydenottoja (Gretschel & Kauniskangas 2012; Nuorisotoimen peruspalveluiden arviointi 2010; Eskelinen ym. 2012, 68).

Ylipäätään kuvion 6 tulkinnassa on hyvä pitää mielessä, että se ei kuvaa ainoastaan – ehkei edes ensisijaisesti – nuorten asenteita. Nuorten

näkemykset vaikuttamisen tehokkuudesta voivat kuvata myös sitä, missä määrin nuorille ylipäätään on avautunut mahdollisuuksia olla osallisina päätöksenteossa.

Taustalla ovat myös todelliset vaikuttamis mahdollisuudet, joiden kannalta valtaapitävien, siis yleensä tarkastelun kohteena olevaa kohderyhmää, 15–29-vuotiaita varttuneempien aikuisten asenteet ovat avainasemassa. Vaikka osallisuus on lähtökohtaisesti aktiivisuutta ja vapautta viestittävä termi, sen konkretia voi olla myös strategista ja sovinnasta – kriittisen yhteiskuntateorian valossa tarkasteltuna jopa vangitsevaa, vieraannuttavaa ja yhdenmukaisuuteen pakottavaa. Näin ainakin siinä tapauksessa, että osallisuutta ei ensisijaisesti oteta vaan annetaan, osalliseksi hyväksytään. (Harinen & Herranen 2007; ks. myös tässä julkaisussa kuvio 7, ”Koeutut vaikutusmahdollisuudet” ja sen tulkinta.)¹⁶

Hyvin harva nuori uskoo, että äänestämättömyydellä voisi vaikuttaa. Kysyttäessä kunta vaaleissa nukkumisen syitä ei äänestämättömyys näyttäytyä aktiivisena poliittisena valintana, vaan pikemminkin vaalipassiivisuutena tai kohtamattomuutena oman elämäntilanteen ja puolueiden edustaman toimintatavan välillä (kuvio 14).

Vaikka vastademokraattiset toimintamuodot eivät ylipäätään vaikuta järin suosituilta, voi kuvioista 6 ja 7 nähdä merkkejä myös nuorison parissa kytevästä kapinahengestä. Kansalais tottelemattomuuden tai suoran toiminnan keinot kokee vaikutusmahdollisuuksiltaan suuriksi 18 % nuorista.¹⁷ Osuus tarkoittaa ikäluokan kokoon yleistettynä noin 180 000 nuorta. Tehokkaaksi kokeminen ei luonnollisestikaan välttämättä tarkoita samaa kuin toiminnan hyväksyminen. Kuitenkin näistä 18 %:sta neljannes on itsekin osallistunut kansalais tottelemattomuuteen tai suoraan toimintaan, kun muista näin on tehnyt vain joka kymmenes. On siis koko joukko muitakin kuin vain perinteisiin instituutioihin luottavia nuoria. Joitain viitteitä suomalaisnuorten radikalisoitumisesta löytyy aiemmista kyselytutkimuksista. Ainakin 2000-luvun alkuvuosina valmius väkivaltaan päättäjiä kohtaan

oli kasvussa (Myllyniemi 2008, 58), samoin ylipäätään laittomaan toimintaan valmiiden nuorten osuus (Suutarinen & Törmäkangas 2012).

OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISTAPOIHIN

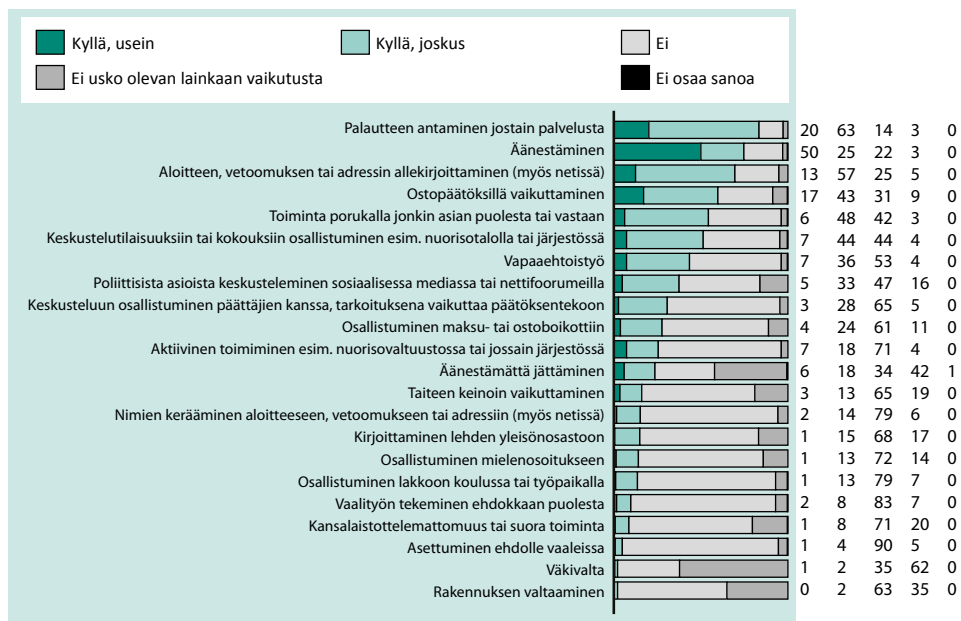
Kuvioon 7 on koottu nuorten oma osallistuminen eri vaikuttamismuotoihin.¹⁸ Tulosten perusteella nuorten yleisimmät vaikuttamismuodot ovat palautteen antaminen jostakin palvelusta, äänestäminen, aloitteiden allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen.

Ajallista vertailutietoa kuvion 7 vaikuttamistavoista ei ole saatavilla¹⁹. Aiemmissa Nuorisobarometreissa on kyllä selvitetty esimerkiksi vaikuttamistapoja oman asuinalueen suunnitteluun ja palveluihin, sekä sitä, mihin vaikuttamismuotoihin nuoret olisivat valmiita, jos asia koetaan tärkeäksi. Kumpikaan näistä kysymyksistä ei ollut sopiva tässä tavoiteltua yleiskuvaa silmällä pitäen. Niinpä nyt tehty kysely saa toimia tulevan vertailun alkupisteenä.

Nuorten vaikuttamistoiminnan muodot kertovat vaikuttamisen yksilöllisestä luonteesta. Erilaiset kollektiivisen vaikuttamisen muodot, jotka perustuvat joko muodollisen aseman omaavan ryhmän, kuten nuorisovaltuuston, tai väljemmän kaveriporukan toimintaan, ovat merkittävästi yksilötason keinoja vähäisempiä. Palautteen antaminen, äänestäminen, aloitteen tekeminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen ovat yksilötason toimia. Esimerkiksi ostobokotti yhteisenä ja jaettuna toimintana on huomattavan paljon vähäisemmin edustettuna kuin omilla ostopäätöksillä vaikuttaminen.

Sivujuonteena mainittakoon, että suomalaisnuoret erottuvat eurooppalaisessa vertailussa nimenomaan halukkuudessaan poliitkoida kuluttamalla, niin ostobokotein kuin poliittista harkintaa sisältävin ostopäätöksin.²⁰ Kulutusvalintojen ja muun elämänpolitiikan keskiössä ovat yksilölliset päätökset, vaikka ne voivatkin ankkuroitua sosiaalsiin yhteisöihin tai yhteiskuntaryhmiin. (EUYOUPART 2006; Paakkunainen & Hoikkala 2007, 140; ks. myös

KUVIO 7. OSALLISTUMINEN ERI VAIKUTTAMISMUOTOIHIN. (%)

Terhi-Anna Wilskan puheenvuoro tässä julkaisussa s. 121–124.)

Vaikuttaa siis siltä, että nuorille poliittiset kysymykset näyttävät yksilöllisinä valintoina, eivät niinkään kollektiivisinä ja jaettuina periaatteina. Myös kysymys yhteiskunnallisen vaikuttamisen syistä tukee yksilötason valintojen merkitystä: jaettujen aatteiden tai vakaumusten sekä vanhempien ja kavereiden merkitys nähdään suhteellisen vähäisenä (kuvio 4). Havainto ei ole uusi, vaan yksilöllisempien toimintamuotojen esiinnoisuus on tunnistettu viimeistään 1980-luvulta saakka (vrt. Paakkunainen & Hoikkala 2007, 140; Pesonen & Sankiahon 1979; Jääsaari & Martikainen 1988).

Näiden havaintojen valossa yksilöllisyyttä ei ole syytä samastaa itsekkyyteen tai pitää sitä solidaarisuuden uhkana. Ylipäättään yksilöllisyyttä ja sosiaalisuutta tai individualismia ja solidaarisuutta ei ole mielekästä pitää toisilleen vastakkaisina. Kuvion 7 maalaamassa vaikuttamismaisemassa, kuten myös vaikuttamisen motiiveja esittävissä kuviossa 4, kuvastuu yksilöllisen vapauden ja sosiaalisen vastuun yhdistämisyrittäminen. Suurpään (1996) ”individualistiseksi solidaarisuudeksi” kuvaamassa ajattelutavassa vastuu on nimenomaan sosiaalista vastuuta, joka halutaan jakaa muiden kanssa. (Vrt. kuvioon 4 ja vaikuttamisen motiiveihin liittyvä pohdinta ”hedonistisesta altruismista” s. 21–22.)

Kuvion 7 tietoja on syytä myös peilata kuvion 6 arvioihin vaikuttamistapojen tehokkuudesta. Etenkin äänestäminen ja palautteen antaminen palveluista ovat suhteellisen yleisiä, ja ne myös koetaan varsin vaikuttaviksi keinoiksi; yleisimmistä vaikuttamistavoista sen sijaan aloitteiden allekirjoittamista tai kulutusvalinnoilla vaikuttamista ei niinkään. Tehokkaiksi koettuja mutta harvinaisempia vaikutustapoja sen sijaan ovat etenkin aktiivinen järjestötoiminta ja asettuminen ehdolle vaaleissa.

Nuoret eivät siis kaikilta osin koe mielekkäiksi instrumentteja, joilla nuorten poliittista aktiivisuutta pyritään nykyisin usein edistämään. Ovathan esimerkiksi juuri nuorisovaltuustot tai keskustelutilaisuudet paljon käytettyjä keinoja

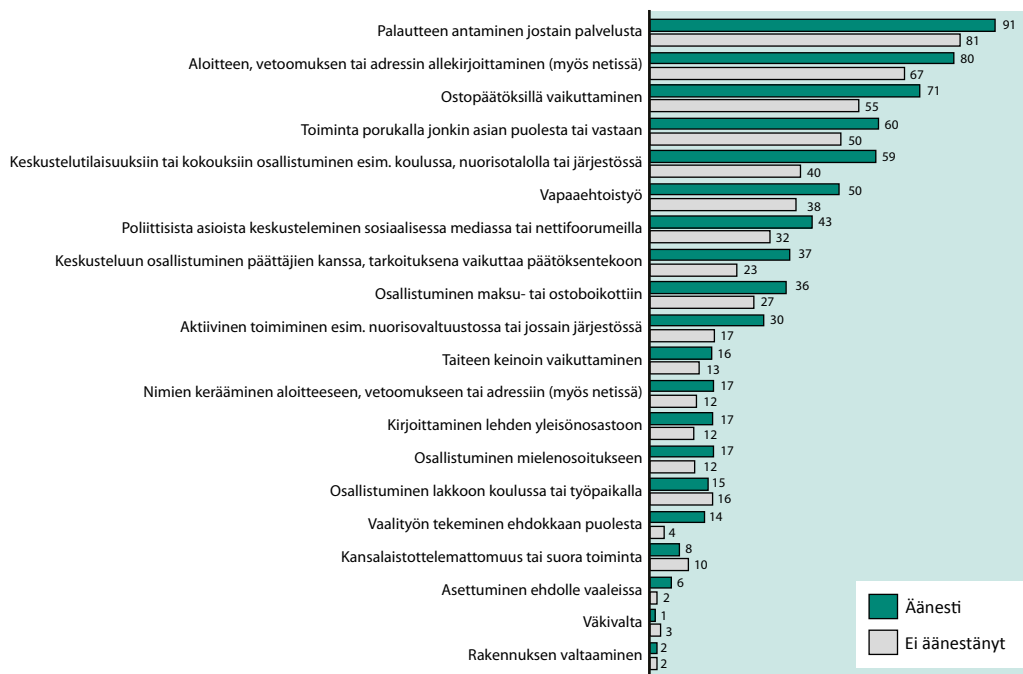
osallistaa nuoria päätöksentekoon ja vastata lainsäädännön asettamiin lasten ja nuorten kuulemisvelvoitteisiin. Nuorisovaltuustoissa tai järjestöissä toimiminen koettiin äänestämisen jälkeen tehokkaimmaksi keinoksi vaikuttaa (kuvio 6), mutta tämä osallistumisen tapa on verrattain vähän edustettuna. Toiminta omaehtoisissa porukoissa jotakin vastaan tai jonkin puolesta on nuorille tyyppisempi osallistumisen muoto. Tämä herättää kysymään, missä määrin nuorisovaltuustot tai muut nuorten edustajistot tai järjestötoiminta itse asiassa onnistuvat herättämään nuoriin halua osallistua päätöksentekoon. Jos tavoitteena on tuottaa vahvemmin osallistuvaa poliittista kulttuuria nuorille, vaaditaan toimia, joilla on nuorille näkyvää todellista vaikuttavuutta. Tällaisten toimien pitäisi myös kohdentua yksilötasolle, ei pelkästään nuoriin ryhmänä. Myös edustuksellisen demokratian uudistumiselle ja sen laajentamiselle erilaisiin nuorille merkityksellisiin ympäristöihin näyttää olevan tarvetta.

Äänestäneiden ja nukkuneiden vertailu

Perinteisten ja muiden vaikuttamismuotojen päällekkäisyyttä voi tarkastella kuvion 8 tapaan vertailemalla äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden osallistumista eri vaikuttamismuotoihin. Monessa tapauksessa erot osallistumisessa ovat varsin pieniä, mutta oleellisin havainto onkin äänestäneiden suurempi aktiivisuus lähes kaikissa selvitettyissä vaikuttamismuodoissa. Poikkeuksia toiseen suuntaan ovat ainoastaan osallistuminen lakkoon, väkivalta ja kansalais-tottelemattomuus.²¹

Erot äänestäneiden hyväksi ovat luonnollisesti suurimpia perinteisen politiikan tekemisen alueilla, kuten vaalityön tekemisessä ehdokkaan puolesta (14 % / 4 %) ja vaaleissa ehdolle asettumisessa (6 % / 2 %), mutta varsin selviä myös esimerkiksi ostopäätöksillä vaikuttamisessa (71 % / 55 %) tai keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistumisessa (59 % / 40 %). Selvyyden vuoksi kuviossa 8 esitetään vain ”ainakin joskus” osallistuvien osuudet, mistä syystä

KUVIO 8. OSALLISTUMINEN AINAKIN JOSKUS ERI VAIKUTTAMISKEINOIHIN. 2012 KUNTAVAALEISSA ÄÄNESTÄNEIDEN JA ÄÄNESTÄMÄTTÖMIEN VERTAILU. (%)

erot näyttävät joiltain osin todellista pienemiltä (esimerkiksi 2012 äänestäneistä 18 % ja nukkuneista vain 9 % sanoo allekirjoittavansa ”usein” aloitteita, vetoomuksia tai adresseja).

Vertailu osoittaa, että osallistuvan ja deliberaatiivisen demokratian keinot, kuten keskustelut ja kokoukset sekä organisoitu kansalaistoiminta järjestöissä ja nuorisovaltuustoissa ovat äänestävien nuorten osalta enemmän käytössä. Havainnot vahvistavat viestiä, että äänestävien nuorten aktiivisuus myös muilla kuin edustuksellisen demokratian taajuuksilla on suurempaa. Toisin sanoen passiivisuus ja aktiivisuus kasautuvat – myös eri demokratian toimintatavoissa. Dikotomisat vastakkainasettelut esimerkiksi uuden ja vanhan politiikan, puoluepolitiikan ja elämänpolitiikan tai institutionaalisen ja nuorisokulttuurisen vaikuttamisen välillä eivät näytä vastaavan suomalaisnuorten kokemuksia. Tulokset eivät vahvista näkymää sukupolvien välisestä

katkoksesta poliittisessa osallistumisessa. Eisiis näytä siltä, että nuoret olisivat hylkäämässä edustuksellista demokratiaa. Pikemminkin muiden vaikuttamisen tapojen voi nähdä täydentävän tätä demokratian muotoa.

OSALLISUUDEN KASAUTUMINEN

Edellä tarkasteltiin erilaisten yksittäisten vaikuttamismuotojen yleisyyttä. Näin ei kuitenkaan saada tietoa siitä, kuinka monella on ainakin jokin kysytyistä toimintamuodoista tai kuinka paljon ne kasautuvat samoille nuorille. Tämän selvittämiseksi on kuvioon 9 laskettu yhteen edellä tarkastellut 22 vaikuttamisen tapaa. Kriteeriksi tässä laskelmassa riittää, että osallistuu ainakin ”joskus”.

Ani harvalla ei ole yhtäkään kysytyistä toimintamuodoista, ja niistä nuorista, joilla on jokin kuvion 7 vaikuttamismuodosta, vain 3 %:lle se

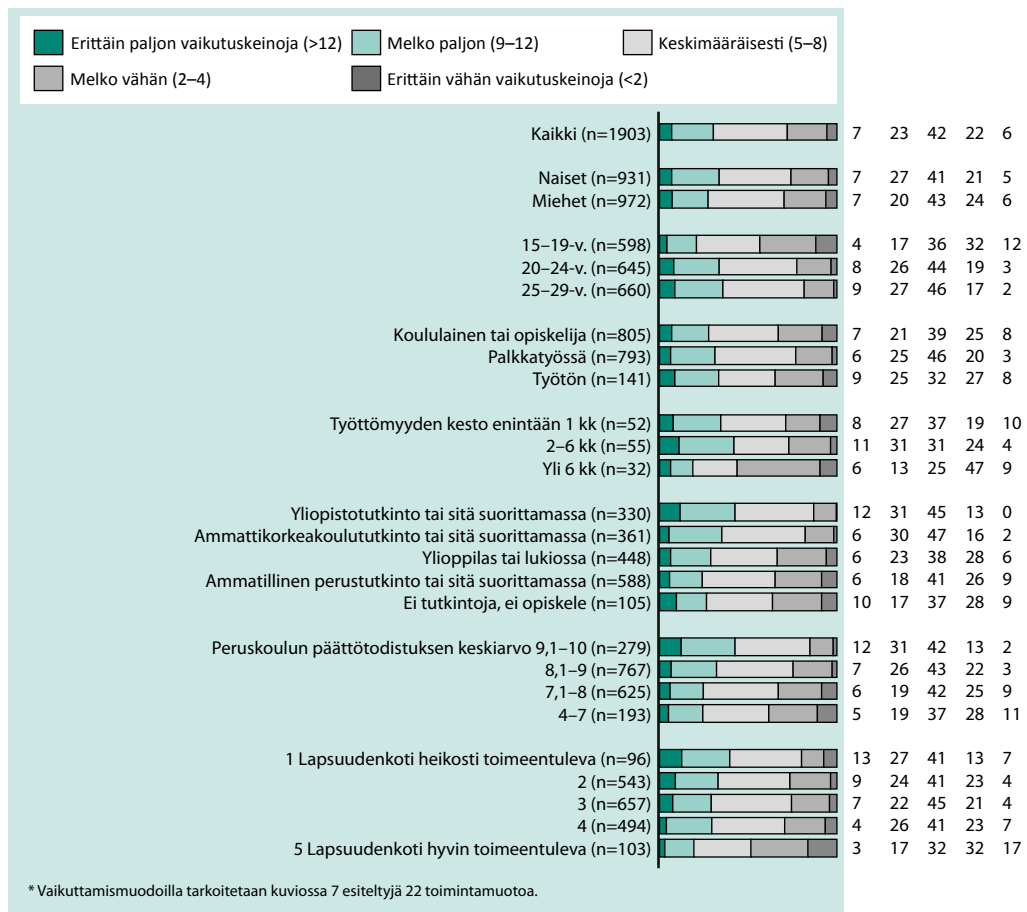
on ainoa.²² Tämä kertoo eri osallisuuden muotojen kasautumisesta samoille nuorille. 90 %:lla on vähintään kolme vaikuttamismuotoa, puolella vähintään seitsemän, neljänneksellä vähintään kymmenen ja kolmisen prosenttia nuorisosta kuuluu varsinaisiin vaikuttamisen moniottelijoihin vähintään viidellätoista eri vaikuttamistavallaan. Kaikkien vastaajien keskiarvo on 6,8 vaikuttamismuotoa, moodin (yleisimmän arvon) ollessa 5 ja mediaanin (keskimmäisen arvon) 6.

Kuviossa 9 vaikuttamistapojen kokonaismäärä on jaettu viiteen luokkaan siten, että jos vastaajalla on erilaisia vaikuttamismuotoja enintään yksi, niitä on ”erittäin vähän” (näitä

tapauksia on aineistossa 6 %). Arvoille 2–4 on annettu nimi ”melko vähän” (22 %), arvoille 5–8 ”keskimääräisesti” (42 %), 9–12 ”melko paljon” (23 %) ja nuorilla, joilla on vähintään 13 eri vaikuttamistapaa on niitä ”erittäin paljon” (7 %).

Vaikuttamistapojen lukumäärin mitaten naiset ovat hieman miehiä monipuolisempia. Sukupuolten väliset erot painottuvat nuorimpiin ikäryhmiin, eikä vähintään 25-vuotiaiden ikäryhmässä eroja enää ole. Alueellisesti verraten sukupuolten vaikuttamisaktiivisuudessa ei ole eroja Etelä-Suomessa, vaan ne löytyvät Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomesta. Muista

KUVIO 9. VAIKUTTAMISMUOTOJEN KOKONAISMÄÄRÄ.* (%)

taustamuuttujista kuviossa 9 kiinnittää huomiota vaikutustapojen lisääntyminen iän myötä. Eniten vaikuttamismuotoja on hyvin koulussa menestyvillä ja korkeasti koulutetuilla. Kiinnostava huomio kuviossa 9 on se, että mitä parempi on lapsuudenkodin toimeentulo, sitä vähemmän vaikuttamistapoja nuorella on. Ja kääntäen: heikosti toimeentulevien perheiden lapset ovat monipuolisimmin vaikuttamistoiminnassa. Ehkä tässä näkyy, kuinka tyytymättömyys voi motivoida toimintaan. Mitään yksiselitteistä kanavoitumisen suuntaa ei aineistosta löydy, sillä heikoimmin toimeentulevista perheistä tulevat ovat aktiivisimpia niin perinteisen politiikan kuin muiden aktiivisuuden muotojen parissa, yhtä lailla adressien kirjoittamisessa, ostoboikoiteissa kuin äänestämisesäkin.

Yhteys kysymykseen politiikkaan osallistumisesta tai muuten yhteiskunnallisesti vaikuttamisesta (kuvio 3) on luonnollisesti vahvasti yhteydessä vaikuttamistapojen määrään. Kuvion 9 luokkaan ”erittäin paljon vaikutuskeinoja” kuuluvista 77 % sanoo pyrkineensä viimeisen vuoden aikana vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin, kun osuus muuten on vain 31 %. Vaikka yhteys on erittäin selvä, se jättää kuitenkin 21 %:n suuruisen arvoituksellisen joukon, joka erittäin monipuolisesta aktiivisuudestaan huolimatta ei koe edes pyrkineensä vaikuttamaan. Yksi selitys liittyy aikamääreisiin: kuvion 7 luokat ”joskus” ja ”usein” eivät ole yhteismitallisia kuvion 3 ”viimeisen vuoden aikana” -muotoilun kanssa. Toinen erikoiselta vaikuttavan tuloksen selitysyritys liittyy kysymyksissä käytettyjen käsitteiden saamiin merkityksiin. Vaikka kuvion 7 lista vaikuttamismuodoista vaikuttaa mitä yhteiskunnallisimmalta, se ei ilmeisesti saa kaikkia osallistujia tunnistamaan itseään ja toimintaansa ”yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisena”. Sama pohdinta pätee vielä paremmin kysymykseen politiikkaan osallistumisesta. Siihenhän tunnusti sekaantuneensa vain 7 % nuorista, mikä ei juuri vaikuta olevan suhteessa kuviosta 7 hahmottuvan aktiivisuuden moninaisuuden kanssa – ei ainakaan, mikäli

politiikka ymmärretään sanan laajassa merkityksessä. (Ks. kuvio 3 ja sen tulkinta.)

Vähemmistöön kuulumisen kokemukset (vrt. kuviot 1 ja 2) ovat vahvasti yhteydessä vaikuttamisosallisuuteen. Kokonaiskuva on varsin suoraviivainen: mitä enemmän vähemmistökokemuksia, sitä monipuolisempaa on vaikuttamistoiminta. Tätä on syytä tarkastella hieman yksityiskohtaisemmin. Vaikuttaa ymmärrettävältä, että kokemus kuulumisesta aatteelliseen tai uskonnolliseen vähemmistöön näkyy keskimääräistä aktiivisempaa vaikuttamistoimintana (43 %:lla vähintään melko paljon vaikuttamismuotoja). Vieläkin monipuolisemmin aktiivisia ovat seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin suhteen vähemmistöön kuuluvat nuoret (49 %:lla vähintään melko paljon vaikuttamismuotoja). Kaikilla selvitettyillä vähemmistökokemuksilla on selvä yhteys monipuolisempaan vaikuttamisaktiivisuuteen, ainoana poikkeuksena etninen tausta, jolla ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Tulos on ymmärrettävä, kun muistaa vähemmistöön kuulumisen kokemusten kasautumisen (ks. kuviot 1 ja 2).

Jos vaihdetaan tarkastelunäkökulmaa ja vertaillaan vähemmistökokemusten yhteyttä yksittäisiin vaikuttamismuotoihin, erottuvat vähemmistökokemuksia omaavat nuoret erityisesti aktiivisuudellaan suhteessa mielenosoituksiin, vapaaehtoistyöhön, nimien keräämiseen vetoonmuksiin ja muihin vastaaviin sekä taiteen keinoin vaikuttamiseen. Myös kansalaistottelemattomuuteen tai suoraan toimintaan osallistuvissa on ylliedustus näitä niin sanottuja vähemmistönuoria, mutta tässä yksittäistapauksessa aktiivisten määrä on kaiken kaikkiaan varsin pieni. Päinvastaisia tapauksia, joihin osallistumista vähemmistökokemukset siis pikemminkin vähentävät kuin lisäävät, ovat palautteen antaminen, vetoomusten ja muiden vastaavien allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen, jotka ovat kaikkein tavallisimpia matalan kynnyksen vaikuttamismuotoja. Nuoret, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön, osallistuvat siis monipuolisesti, ja nimenomaan harvinaisempiin ja tavallaan vaativampiin aktiviteetteihin.

Vaikuttamisen monipuolisuus

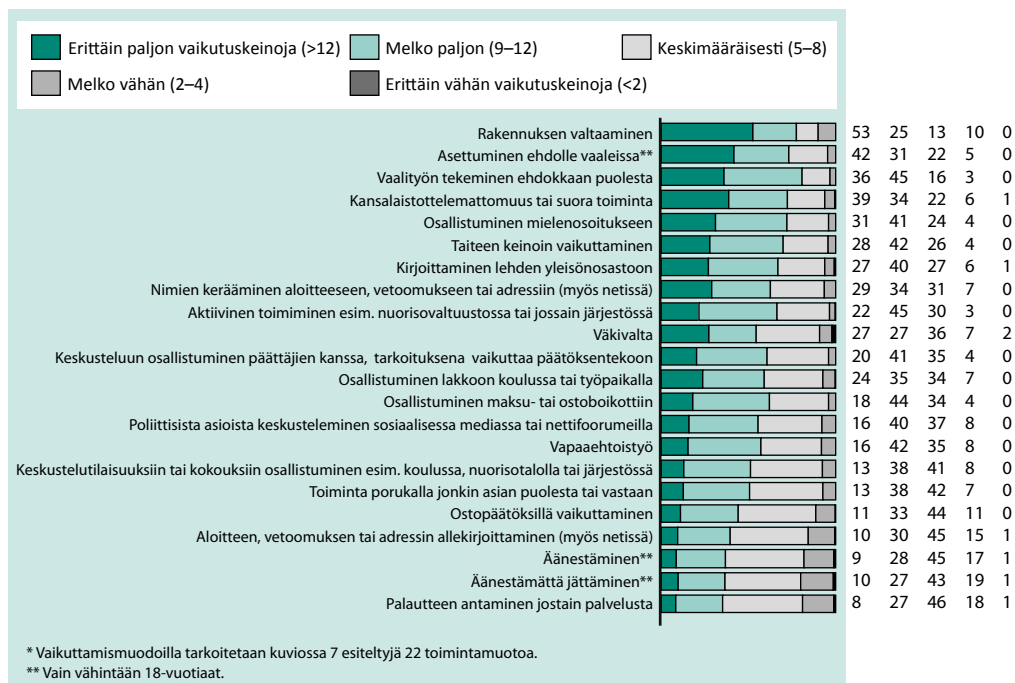
Vaikuttaminen kasautuu voimakkaasti samoille nuorille, mutta erityyppisiin aktiviteetteihin osallistuvat eroavat toisistaan selvästi kasautumisen määrässä. Kuviossa 10 verrataan kuhunkin vaikuttamismuotoon ainakin joskus osallistuvien nuorten erilaisten vaikuttamistapojen määriä. Vaikuttamismuodot on listattu niihin osallistuvien kokonaismäärien mukaiseen järjestykseen, ja kuviota voi lukea eräänlaisena vaikuttamisen monipuolisuusmittarina.

Kaikkein kasautuvinta vaikuttamiseen liittyvä osallistuminen on niillä nuorilla, jotka ovat ottaneet osaa rakennuksen valtaamiseen. Yli puolella heistä on ainakin 13 erilaista vaikuttamismuotoa kuvion 7 listasta. Myös (muuhun) kansalaistottelemattomuuteen tai suoraan toimintaan osallistuneet, samoin kuin mielenosoituksiin osallistuneet nuoret edustavat vaikuttamisen laaja-alaisuuden terävintä kärkeä. Tästä voisi päätellä, että erityisesti

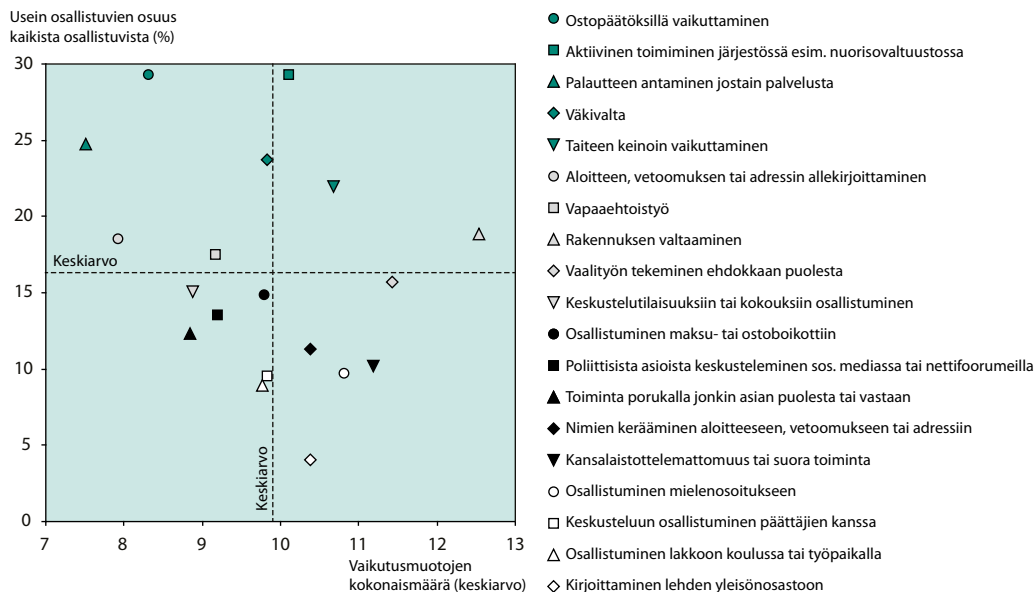
ulkoparlamentaariset vaikuttamiskeinot kertovat osallistujensa monipuolisista vaikuttamistaustoista. Näin onkin, mutta se ei ole koko totuus. Erittäin monipuolisesti aktiivisia vaikuttajia ovat nimittäin myös ne, jotka ovat asettuneet ehdolle vaaleissa tai tehneet vaalityötä ehdokkaan puolesta. Mihin tahansa näistä toiminnoista osallistuminen viittaa siis todennäköisesti monipuoliseen toimintaan myös muilla vaikuttamiskentillä.

Toisessa ääripäässä ovat ne nuoret, jotka ovat vaikuttaneet äänestämällä, antamalla palautetta jostain palvelusta tai allekirjoittamalla vetoomuksia tai adresseja. Nämä ovat matalan kynnyksen vaikutusmuotoja, eikä niihin osallistuminen todennäköisesti kerro keskimääräistä monipuolisemmasta aktiivisuudesta. Kuten kuvioista 7 nähdään, nämä ovat samalla kaikista vaikuttamismuodoista tavallisimpia. Vastaavasti hyvin monitahoiseen vaikuttamistoimintaan viittaava osallistuminen rakennusten valtaamiseen, kansalaistottelemattomuuteen tai

KUVIO 10. ERI VAIKUTUSMUOTOIHIN OSALLISTUVIEN VAIKUTTAMISTAPOJEN* KOKONAISMÄÄRÄT.

KUVIO 11. VAIKUTTAMISTOIMINNAN SÄÄNNÖLLISYYS JA VAIKUTUSMUOTOJEN KOKONAISMÄÄRÄ NIIHIN OSALLISTUVILLA NUORILLA.

asettuminen ehdolle vaaleissa ovat hyvin pienen vähemmistön toimintamuotoja.

Kuvioita 7 ja 10 vertaamalla havaitaan selvä käänne yhteys: harvinaisiin vaikuttamismuotoihin osallistuvat ovat monipuolisimmin aktiivisia, ja vastaavasti yleisimpiin vaikuttamismuotoihin osallistuvilla ei ole yhtä paljoa muita osallisuuden areenoita. Tämä on hyvin ymmärrettävää ja loogistakin. Linjasta on kuitenkin muutama poikkeus, mikä tekee siitä vähemmän tautologisen ja siis mainitsemisen arvoisen. Väkivalta tai osallistuminen lakkoon koulussa tai työpaikalla ovat harvinaisia tapoja vaikuttaa, mutta silti niihin osallistuminen ei kerro monipuolisesta aktiivisuudesta. Päinvastaisia esimerkkejä, siis yleisiä vaikuttamismuotoja, joihin osallistuminen viittaisi monipuoliseen aktiivisuuteen, ei aineistosta löydy.

Vaikuttamisen nelikenttä

Edellä vastaajat jaettiin kahteen luokkaan, vaikuttamismuotoihin osallistuviin ja osallistumattomiin, käyttäen kriteerinä ainakin joskus

osallistumista. Kuitenkin myös osallistumisen säännöllisyys on tärkeä ulottuvuus kokonaiskuvan kannalta. Jos kriteerinä käytettäisiinkin vastaajan kokemusta ”usein” osallistumisesta, tulokset näyttäisivät erilaisilta. Suurimmalla osalla on enintään yksi sellainen vaikuttamismuoto, johon osallistuu usein, vain noin yhdellä kymmenestä niitä on vähintään kolme. Tämä on ymmärrettävää, sillä aika ei yksinkertaisesti riitä kovin moneen säännölliseen vaikuttamismuotoon.

On kuitenkin huomioitava, että ”usein” jossain toimiminen on suhteellinen käsite. Esimerkiksi äänestämiseen on ylipäätään harvoin mahdollisuus, mutta silti ”usein” äänestäviä on enemmän kuin ”joskus” äänestäviä. Haastatellut nuoret ovatkin selvästi suhteuttaneet vastauksensa vaikuttamistoimintaan tarjoutuvien tilaisuuksien mukaisesti. Jos äänestämiseen ja vaaleihin liittyvät harvoin toistuvat vaikuttamismahdollisuudet jätetään huomiotta, eniten ”usein” osallistuvia on niissä, jotka vaikuttavat ostopäätöksillä, antamalla palautetta jostain palvelusta tai toimimalla aktiivisesti

nuorisovaltuustossa tai jossain järjestössä. Sa-
tunnaisinta vaikuttamistoimintaa puolestaan on
osallistuminen mielenosoitukseen, keskusteluun
päättäjien kanssa, lakkoon koulussa tai työpai-
kalla ja kirjoittaminen lehden yleisönosastoon.

Edellä käsitellyt kaksi vaikuttamistoiminnan
ulottuvuutta – niiden kokonaismäärä ja tekemi-
sen säännöllisyys – ovat todellisuudessa mukana
samanaikaisesti. Kokonaiskuva eri vaikuttamis-
muotoihin osallistuvien nuorten profiilista tar-
kentuukin kuviossa 11, johon on yhdistetty sekä
toimimisen useus että vaikuttamistoiminnan
kokonaismäärä.

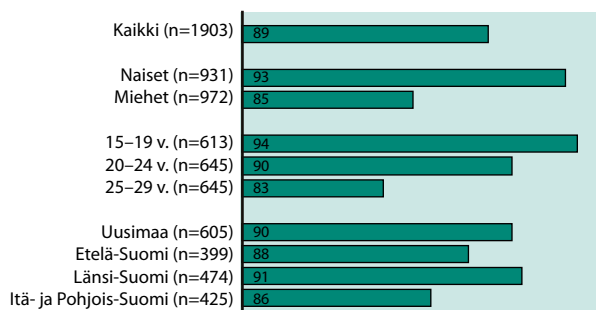
Kuviossa 11 pystyakseli kertoo tekemisen
säännöllisyydestä mitattuna ”usein” toimivien
osuudella kaikista osallistuvista. Vaaka-akseli
taas kertoo kussakin vaikuttamisen tavassa
mukana olevien nuorten vaikuttamistoiminta-
muotojen kokonaismäärän keskiarvon. Lisäksi
kuvioon on piirretty pysty- ja vaakaviivat ku-
vaamaan molempien ulottuvuuksien keskiar-
voja kaikkien vaikuttamistoiminnassa mukana
olevien nuorten parissa. Niinpä kuvio 11 muo-
dostaa tavallaan nelikentän, josta voidaan saada
neljä erilaista profiilia. Vasemmassa yläkulmasta
ovat ne toimintamuodot, joita tehdään säännöl-
lisesti, mutta joiden harrastajilla on suhteellisen
vähän muita vaikuttamismuotoja. Selkeimmin
tähän ryhmään kuuluvat ostopäätöksillä vai-
kuttaminen ja palautteen antaminen jostain
palvelusta. Myös vapaaehtoistyötä tekemällä
sekä adresseja ja vetoimuksia allekirjoittamalla

vaikuttavien toimintaa leimaa säännöllisyys ja se,
ettei muita vaikutusmuotoja ole kovin montaa.
Edellä kuviosta 7 nähtiin, että kaikki nämä kuu-
luvat myös kaikkein yleisimpiin vaikuttamisen
tapoihin. Tätä ryhmää siis leimaa säännöllinen
osallistuminen suhteellisen vähäiseen määrään
vaikuttamismuotoja, jotka ovat suhteellisen ylei-
siä nuorten parissa. Palautteen antaminen, ve-
toomusten allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä
vaikuttaminen ovat luonteeltaan ehkä kohtuul-
lisen matalan kynnyksen vaikuttamistoimintaa.
Vapaaehtoistyö voi toisaalta olla luonteeltaan
hyvinkin vaativaa ja sitoutuvaa, mikä myös voi
selittää muiden vaikutustapojen suhteellista vä-
hyyttä.

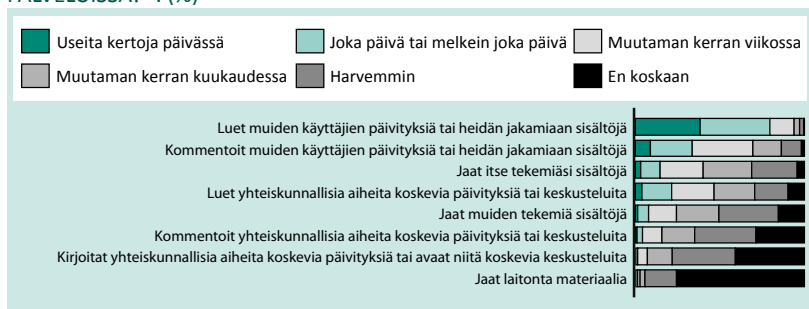
Kuvion 11 oikeasta yläkulmasta pitäisi löytyä
vaikuttamistavat, joihin osallistutaan säännöl-
lisesti ja joihin osallistuvilla on paljon muitakin
vaikutusmuotoja. Mikään vaikuttamisen muo-
to ei kuitenkaan kovin selvästi erotu sellaisena.
Lähinnä ovat taiteen keinoin vaikuttaminen,
rakennuksen valtaaminen ja aktiivinen toimimi-
nen esimerkiksi nuorisovaltuustossa tai jossain
järjestössä. Myöskään vasemmasta alakulmasta
ei erityisesti erotu sellaisia vaikuttamismuotoja,
joihin osallistuttaisiin epäsäännöllisesti ja joihin
osallistuvilla olisi poikkeuksellisen vähän muita
vaikuttamisen tapoja.

Oikeassa alakulmasta erottuu muusta jou-
kosta osallistuminen mielenosoituksiin ja kan-
salaistottelemattomuus tai suora toiminta.
Näissä mukana olevilla nuorilla on siis varsin

KUVIO 12. ”KÄYTÄTKÖ JOTAIN SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUA, ESIM. FACEBOOKIA, TWITTERIÄ TAI
GOOGLE+:AA?” (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

KUVIO 13. ”KUINKA USEIN TEET SEURAAVIA ASIOITA KÄYTTÄMISSÄSI SOSIAALISEN MEDIAN PALVELUISSA?”. (%)

paljon erilaisia vaikuttamismuotoja, joista he eivät kuitenkaan harjoita mainittuja kovinkaan säännöllisesti. Tämä vaikuttaa ymmärrettävältä ajatellen näiden toimintamuotojen luonnetta. Mielenosoituksiin tarjoutuvien mahdollisuuksien määrä on rajallinen, ja myös kansalaistotelemattomuus ja suora toiminta vaativat usein organisoitumista ja muita osallistujia.

Yleisenä havaintona kuviosta 11 nähdään myös se, että toiminnan useus ja vaikutusmuotojen määrä ovat käänteisessä yhteydessä toisiinsa, siis korreloivat negatiivisesti. Tämä tuntuu luonnolliselta, sillä kovin montaa asiaa ei rajallisessa ajassa voi tehdä säännöllisesti. Vaikuttamistoiminnan moniottelu ja säännöllinen keskittyminen johonkin tiettyyn toimintamuotoon näyttävät jossain määrin toisensa poissulkevilta.

SOME-VAIKUTTAMINEN

Kaikista 15–29-vuotiaista jopa 89 % sanoo käyttävänsä jotain sosiaalista mediaa (kuvio 12). Kysyttäessä sosiaalista mediaa ei määritely, mutta annettiin esimerkkinä muutama suosittu palvelu (Facebook, Twitter, Google+). Kysymyksessä ei määritely vastaajan käyttäjäksi määrittelemiseksi vaadittavaa aktiivisuuden tasoa, mikä saattaa selittää korkeaa osuutta. Mukana on siis myös jonkin verran sellaisia, joille tili palvelussa on riittänyt kyllä-vastauksen perusteeksi. Kuten kuviosta 13 nähdään, näiden osuus on kuitenkin

pieni, ja yleisyytensä perusteella sosiaalista mediaa voi pitää nuorisolle oleellisena osallisuuden muotona.

Nuoret naiset ovat nuoria miehiä useammin sosiaalisen median käyttäjiä (93 % / 85 %). Tulos on samansuuntainen kuin kysyttäessä nettiyhteydessä kavereiden kanssa olemisesta (Myllyniemi & Berg 2013, 25). Tästä ei kuitenkaan sovi päätellä, että tytöt käyttäisivät nettiä poikia enemmän. Asiaa edellisen kerran Nuorisobarometrissa selvitettyä poikien netissä viettämä aika oli selvästi tyttöjä suurempi, mutta netissä käytetystä ajasta tytöillä vain painottuivat poikia enemmän yhteisösivustot (kuten Facebook), pojilla puolestaan kului enemmän aikaa erilaisissa pelillisissä virtuaalimaailmoissa (kuten WoW) ja muiden nettipelien parissa. Vuoden 2012 lasten mediabarometri vahvistaa saman asian 10–12-vuotiaiden joukossa: tyttöjen netinkäytössä painottuu enemmän sosiaalinen media, pojilla pelit. (Myllyniemi 2008, 90–96; Suoninen 2013, 61; ks. myös Hirvonen 2012, 23–25.)

Iän myötä sosiaaliseen mediaan osallistuminen vähenee selvästi. Kyselytutkimuksella saaduista yhden ajankohdan tiedoista ei kuitenkaan voi päätellä onko kyse ennen kaikkea ikäryhmien vai sittenkin sukupolvien välisistä eroista. On huomattava, että sosiaalinen media on vasta hiljattain tullut kiinteäksi osaksi arkea. Voi olla, että iän mukaiset erot ovat muutoksessa, ja lapsuudesta saakka nettiyhteydenpitoon

sosiaalistuneet teini-ikäiset jatkavat aktiivista sosiaalista elämää verkossa myös vanhetessaan.

Alueellisesti vertaillen sosiaaliseen mediaan kuuluminen näyttää yleisemmältä Uudellamaalla ja Länsi-Suomessa, harvinaisemmalta Itä- ja Pohjois-Suomessa. Erot eivät kuitenkaan ole merkitseviä ja saattavat siis johtua sattumasta. Havainto on kuitenkin samanlainen kuin tuoreessa Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa, jossa harvemmin asuttujen seutujen nuoret ovat vähemmän nettikontaktissa kuin suurten kaupunkien keskustoissa asuvat, ja kaikkein vähiten netitse yhteyttä kavereihinsa pitävät maaseutumaisessa elinympäristössä asuvat nuoret. Tämä on yllättävää suurten etäisyyksien Suomessa, sillä juuri nettiyhteydet ovat riippumattomia fyysisistä etäisyyksistä. (Myllyniemi & Berg 2013, 25.)

Toimiminen sosiaalisessa mediassa

Lähes kaikki sosiaalisen median käyttäjät sanovat vähintään seuraavansa muiden päivityksiä ja sisältöjä (kuvio 13). Se on päivittäistä neljälle viidestä käyttäjästä (ja 71 %:lle kaikista nuorista). Selvästi harvempaa on muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen päivittäinen kommentointi (34 % käyttäjistä) tai jakaminen (8 %). Itse tekemiään sisältöjä jakaa päivittäin 15 %. Sosiaalisen median kaksisuuntaisuus on siis todellista, mutta ei symmetristä. Myös nuorten ikäryhmässä vastaanottajana oleminen on monin verroin yleisempää kuin oma sisällöntuotanto ja aktiivinen viestintä.

Yhteiskunnallisia aiheita koskevia päivityksiä tai keskusteluita lukee viikoittain lähes puolet somen käyttäjistä. Yhteiskunnallisina pidettyjen aiheiden, päivitysten tai keskusteluiden kommentointi onkin jo selvästi korkeamman kynnyksen takana, sillä viikoittaista se on vain 15 %:lle käyttäjistä. Itse yhteiskunnallisia aiheita koskevia päivityksiä tai niitä koskevia keskusteluja avaa vielä tätäkin selvästi harvempi, mutta silti ainakin joskus näin toimii enemmistö sosiaalisen median käyttäjistä. Hieman toisella tapaa asiaa selvitettiin edellä kuviossa 7, josta nähtiin, että poliittisista asioista sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla keskustelea ainakin joskus 38 % nuorista, mutta usein vain 5 %.

Ei liene yllätys, että yhteiskunnallisista asioista sosiaalisessa mediassa kirjoittaminen kiinnostaa enemmän niitä nuoria, jotka muutenkin ovat aktiivisia. Yhteys on varsin vahvaa, mutta kuitenkin kyselyaineistossa on suuri joukko säännöllisestikin yhteiskunnallisista aiheista somessa kirjoittavia, jotka toisaalla kyselyssä sanovat, etteivät ole pyrkineet vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Vaikuttaminen ei välttämättä olekaan päällimmäisenä pontimena edes yhteiskunnallisista asioista sosiaaliseen mediaan kirjoittamisessa. Kuvioista 6 nähdään, että kaikista vastaajista harvempi kuin joka viides uskoo, että poliittisista asioista sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla keskustelemalla voi vaikuttaa edes melko paljon. Myös säännöllisesti sosiaalisessa mediassa yhteiskunnallisista asioista kirjoittavista selvä vähemmistö uskoo politiikasta netissä keskustelemisen vaikuttavuuteen.

ÄÄNESTÄMINEN

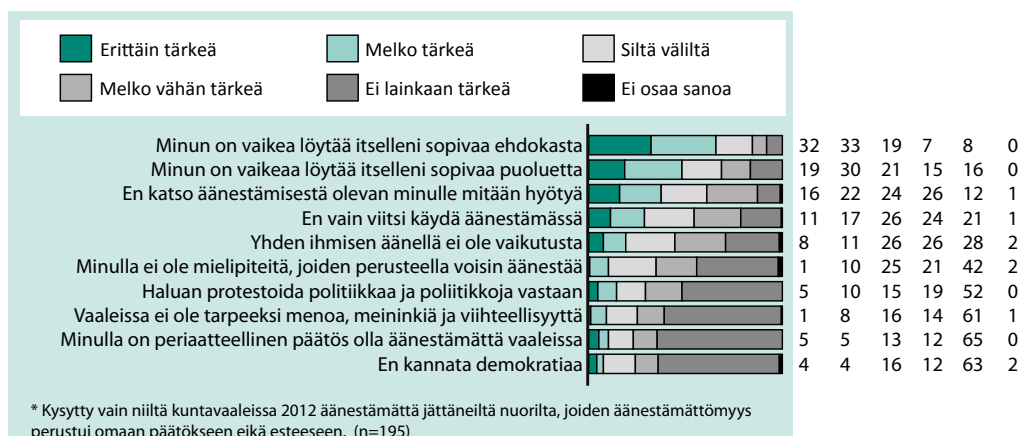
Kyselytutkimuksien vastauksista laskettu äänestysaktiivisuus on säännönmukaisesti korkeammalla tasolla kuin itse vaaleissa. Luotettavaa ajallista vertailua nuorten ikäryhmän äänestysaktiivisuudesta ei ole tehty aikoihin, sillä viimeisin valtakunnallinen tieto ikäryhmittäisestä äänestysaktiivisuudesta on vuoden 1999 eduskuntavaaleista. Lukuisissa sen jälkeisissä arvioissa on jouduttu tyytymään epävarmoihin kyselytuloksiin tai vaalipiirikohtaisiin selvityksiin.

Sähköisen äänioikeusrekisterin kokeilun myötä on saatavilla ikäryhmittäistä tietoa toteutuneesta äänestyskäyttäytymisestä. Todellinen äänestysaktiivisuus²³ kuntavaaleissa 2012 oli 18–30-vuotiaiden ikäryhmässä vain noin 33 % (Blais ym. 2013). Nuorisobarometrin selvästi todellista korkeammat äänestysprosentit²⁴ selittyvät osin sosiaalisella suotavuudella, vastaajien taipumuksella muistaa väärin tai kaunistella omia vastauksia. Toinen selitys liittyy kyselyiden vastaukseen, johon kuuluvien tausta muistuttaa vaaleissa äänestämättömiä (ks. Laaksonen

2012). Henkilöt, joilla on korkeampi motiivi äänestää, on myös korkeampi todennäköisyys vastata äänestyskäyttäytymistä koskeviin kyselyihin. Puolueiden kannatusgallupit onnistuvat yleensä vaalituloksen ennustamisessa kohtuullisen hyvin juuri siksi, että niissä ei tarvitse kiinnittää huomiota äänestämättömiin.

Vaikka kysymystä äänestämisestä ei siis ole syytä käyttää äänestysprosentin arviointiin, sen selvittäminen on kuitenkin mielekästä muista syistä, kuten äänestämättä jättämisen perusteluiden selvittämiseksi (kuvio 14). Tarkastelemalla varsinaiseen äänestyskäyttäytymiseen liittyviä kysymyksiä on aineistossa 12 nuorta, joiden mielestä äänestämällä ei voi vaikuttaa lainkaan, mutta jotka kuitenkin itse sanovat äänestäneensä. Tämän pienen joukon motiivit jäävät arvoitukseksi, sillä vain puolet heistä pitää äänestämistä kansalaisvelvollisuutena (vrt. kuvio 21), mikä on pienempi osuus kuin kaikilla vastaajilla (82 %). Käänteisellä tavalla ovat puolestaan toimineet ne 21 vastaajaa, jotka pitävät

KUVIO 14. ”KUINKA TÄRKEIKSI ARVIOIT SEURAAVAT SYYT PÄÄTÖKSELLESI JÄTTÄÄ ÄÄNESTÄMÄTTÄ?”* (%)

äänestämistä erittäin tehokkaana vaikuttamistapana, mutta ovat silti päättäneet olla äänestämättä.

Taustamuuttujien mukaiset erot itse ilmoitetussa äänestysaktiivisuudessa ovat pääosin samansuuntaisia kuin aiemmissakin kyselyissä. Korkea koulutustaso ja hyvä koulumenestys ennustavat parempaa äänestysaktiivisuutta. Passiivisuutta puolestaan ennustavat lapsuudenkodin huono tulotaso, ammatillinen koulutus ja vastaajan työttömyys, etenkin jos se on pitkittynyt. Muilla vähemmistökokemuksilla (vrt. kuvio 1) ei ole yhteyttä itse ilmoitettuun äänestysaktiivisuuteen, mutta vaaleissa nukkuvia näyttää olevan suhteessa enemmän niiden nuorten parissa, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön etnisen taustansa suhteen.

Nuorten kokonaisuudessaan erittäin heikko äänestysinto on siinä mielessä yllättävää, että nuorten enemmistön poliittikkakäsitykset ovat varsin perinteisiä. Kyselytutkimusten perusteella nuorten politiikasta kiinnostuminen kulkee edelleen pitkälti käsi kädessä äänestysaktiivisuuden kanssa (Myllyniemi 2010, 102). Tätä tavallaan kuvaa sekín, että äänestäminen koetaan kaikista selvitetystä vaikuttamistavoista tehokkaimpana (kuvio 6).

ÄÄNESTÄMÄTTÖMYYS JA SEN SYYT

Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa syitä jättää äänestämättä selvitettiin kysymällä aluksi, joutuiko edellisissä kuntavaaleissa äänestämättä jättäminen esteestä vai omasta päätöksestä jättää äänestämättä. Enemmistö (56 %) sanoi äänestämättä jättämisen perustuneen omaan päätökseen, ja 37 %:lla oli este (7 % ei ottanut kantaa).

Tämän jälkeen ne, joilla kyse oli päätöksestä, saivat vastattavakseen joukon tarkentavia kysymyksiä. Kuvioista 14 nähdään, että valtaosa perustelee äänestämättömyyttään vaikeudella löytää sopiva ehdokas (tärkeä syy 65 %:lle) tai puolue (tärkeä syy 49 %:lle). Vain pienelle osalle vaaleissa nukkuneista kyse on protestista politiikkaa kohtaan, ja vielä pienemmällä joukolla

on periaatteellisia syitä olla äänestämättä vaaleissa.

Äänestämättömyyden periaate voi kertoa kyynisyydestä tai epäluottamuksesta perinteistä politiikkaa kohtaan. Pierre Rosanvallinin (2008) termejä käyttäen kyse voi olla myös kansalaisuuden muuttumisesta edustuksellisen demokratian mukaisesta valitsijakansalaisesta poliittista järjestelmää vahtivaksi tarkkailijakansalaiseksi. Epäluottamus edustuksellista demokratiaa kohtaan voi organisoitua myös aktiiviseksi toiminnaksi, mitä kysymyspatteristo ei ota kaikilta osin huomioon. Kyselytulosten mukaan kuitenkin tällaiset niin sanotut vastademokraattiset perustelut äänestämättömyydelle ovat verraten harvinaisia. Vain pienelle vähemmistölle vaaleissa nukkuminen näyttäisi olevan aktiivista protestointia.

Joka kymmenes kuntavaaleissa äänestämättömistä nuorista ilmoittaa, että hänellä on periaatteellinen päätös olla äänestämättä vaaleissa. Kyselyssä ei pyydetty tarkentamaan sitä, millaisia nämä periaatteelliset äänestämättömyyden syyt ovat. Noin puolet tästä pienestä joukosta perustelee nukkumistaan sillä, ettei kannata demokratiaa. Osuus on toki huomattavan suuri, mutta toisen puolen periaatteet vaikuttaisivat liittyvän johonkin muuhun kuin demokratian vastustamiseen. Kysymys demokratian kannattamisesta on sitä paitsi siinä mielessä vajavainen, että se jättää huomiotta demokratian erilaiset mahdollisuudet.

Samoihin aikoihin Nuorisobarometrin kanssa tehty Eurobarometri antaa mahdollisuuden verrata suomalaisnuoria muihin Euroopan nuoriin suhteessa Euroopan parlamentin vaaleihin. Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisnuoret ovat keskikastia suhteessa äänestysintoon, mutta pikemminkin hännillä mitä tulee vaalien tärkeäksi kokemiseen. Kiinnostavasti suomalaiset ovat kärjessä siinä, että äänestyksen motivaationa nähdään se, että äänestäminen on oikea tapa vaikuttaa, mutta vain keskivaiheilla uskossa siihen, että äänestämällä voi vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. (European Commission 2013, 27.)

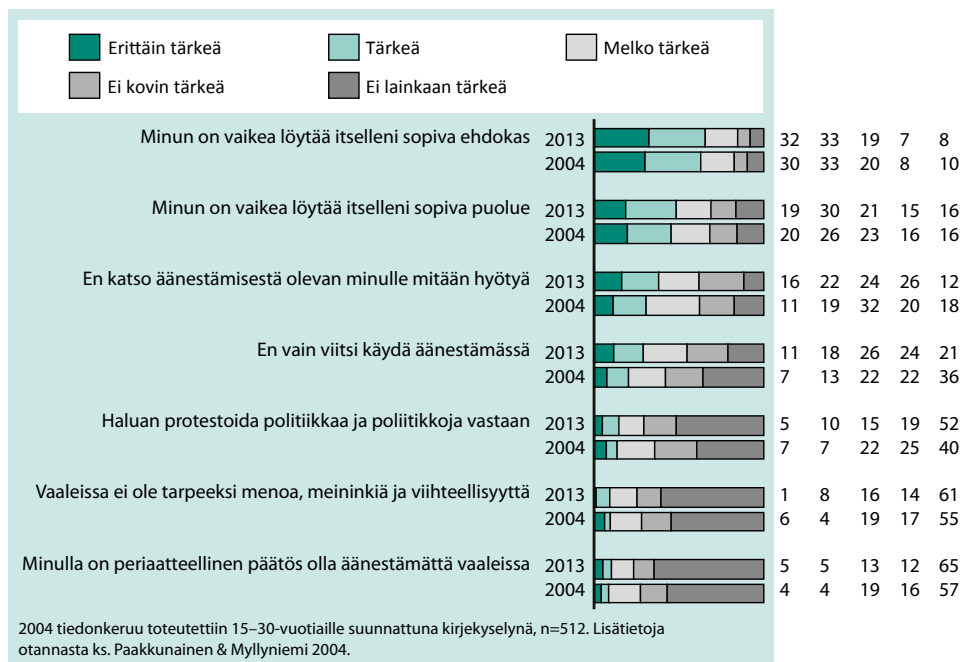
Aiempien Nuorisobarometriä vertailutiedot kertovat, että nuoret luottavat entistä enemmän yhteiskunnallisiin poliittisiin instituutioihin, tuntevat entistä enemmän yhteenkuuluvuutta suomalaiseen yhteiskuntaan ja ovat entistä kiinnostuneempia politiikasta – mutteivät silti innostu äänestämään. Tämä kertoo siitä, että luottamus tai kiinnostus eivät ole riittäviä ehtoja asian innostavuudelle, eikä koettu yhteenkuuluvuus välttämättä tuota halua vuorovaikutukseen poliittisen järjestelmän kanssa tai aktivoi muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Suomalaisnuorten luottamus yhteiskuntaa kohtaan – tai edes kiinnostus politiikkaa kohtaan – eivät ensisijaisesti kanavoidu äänestämiseen tai poliittiseen järjestötoimintaan. Myös edustuksellisen demokratian uudistumiselle näyttäisi siis olevan tarvetta. Luottamuksen muuttuminen kiinnostukseksi edellyttäisi ainakin sitä, että nuorille pystyttäisiin osoittamaan ja sanallistamaan, että jokin taho ajaa heidän asiaansa. (Ks. myös kuvio 21 ja vastaukset väitteeseen ”On ainakin yksi puolue, joka yrittää ajaa minun etuani”).

Äänestämättömyyden syiden muutos

Muutokset nuorten syissä jättää äänestämättä ovat pieniä (kuvio 15). Eniten on kasvanut niiden osuus, jotka eivät vain viitsi käydä äänestämässä (vuonna 2004 tärkeä syy 20 %:lle, vuonna 2013 jo 29 %:lle). Myös äänestämättömyyden perustelu hyödyttömyydellä itselle on yleistynyt. Yhdistettynä arvioon nuorten äänestysaktiivisuuden laskusta voi päätellä, että perinteisen vaalidemokratian suhteen laiskoja tai kynnisiä nuoria on jossain määrin enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Tai asian toisin kääntäen voi uumoilla, että poliittisen järjestelmän kyky mobilisoida nuorten ajatuksia ja tunteita tai kylästä poliittista kenttää nuoria kiinnostavalla puheella on vähentynyt.

Kyselytulosten perusteella monien nuorten poliittinen pettymys vaikuttaa kiistattomalta. Nuorten äänestämättömyys ei kuitenkaan pääosin vaikuta aktiivisena tyytymättömyydenosoituksena hallitukselle, yhteiskunnalle tai järjestelmälle yleensä. Vaikka tässä kysymyksessä tarkka vertailutieto ei ulotu kymmentä

KUVIO 15. ÄÄNESTÄMÄTTÖMYYDEN SYYT KUNTAVAALEISSA. VERTAILU 2004 JA 2013. (%)

vuotta kauemmas, jo liki 20 vuotta sitten tehdyssä Nuorten vaalitutkimuksessa pohdittiin samoja teemoja. Tuolloinkaan nuorten äänestämättä jättämistä ei pääosin havaittu aktiiviseksi toiminnaksi, vaan nuorten äänestämättä jättämisen syyt näyttivät liittyvän ensisijassa puoluepoliittisesta sitoutumattomuudesta johtuviin valintavaikeuksiin tai yleiseen poliittiseen kiinnostumattomuuteen (Borg 1996; 1996a).

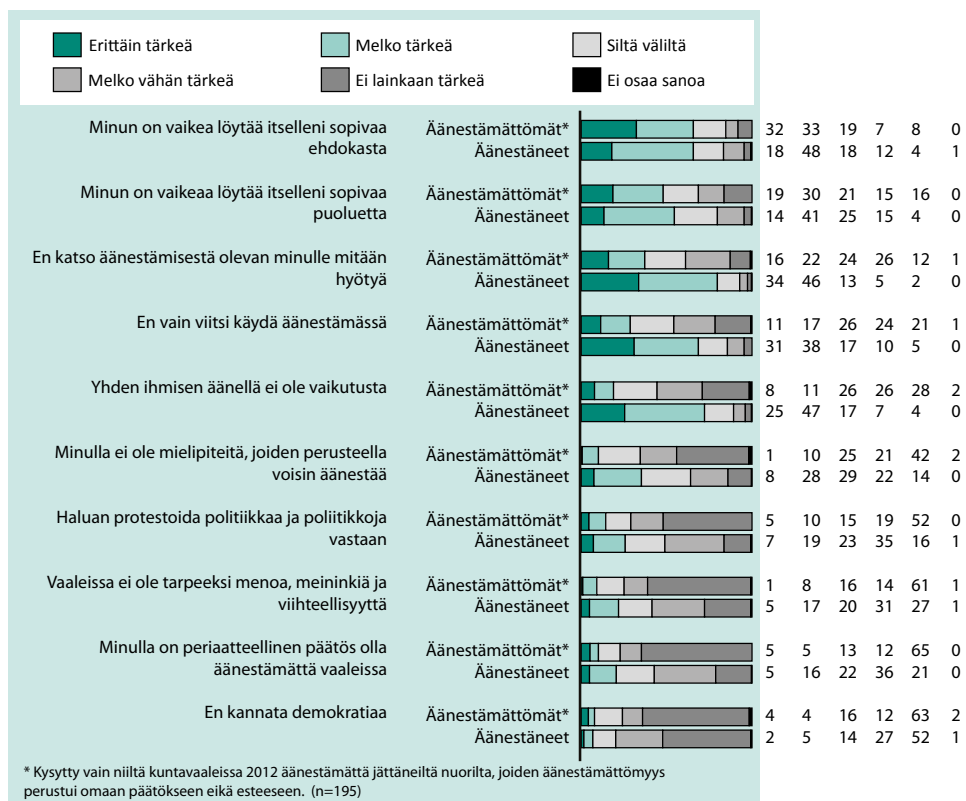
Äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden vertailu

Ehkä ajallista vertailuakin kiinnostavampi on vertailu äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden välillä.²⁵ Kuviossa 16 nähdään suuria näkemyseroja. Itse omaa äänestämättömyyttään arvioivat pitävät selvästi tärkeimpänä syynä vai-

keutta löytää sopivaa ehdokasta. Sen kokee erittäin tärkeäksi äänestämättömyyden syyksi kolmannes, kun äänestäneistä syytä pitää erittäin tärkeänä harvempi kuin joka viides. Sen sijaan äänestäneet nuoret arvioivat painavammiksi useimmat muut kysytyt äänestämättä jättämisen syyt kuin äänestämättä jättäneet. Erityisen suuri ero on suhteessa väitteeseen viitsimisestä. Äänestäneistä useampi kuin kaksi kolmesta arvioi tärkeäksi äänestämättömyyden syyksi sen, ettei vain viitsi käydä uurnilla. Äänestämättömyyttä itsestään tätä mieltä on harvempi kuin yksi kolmesta.

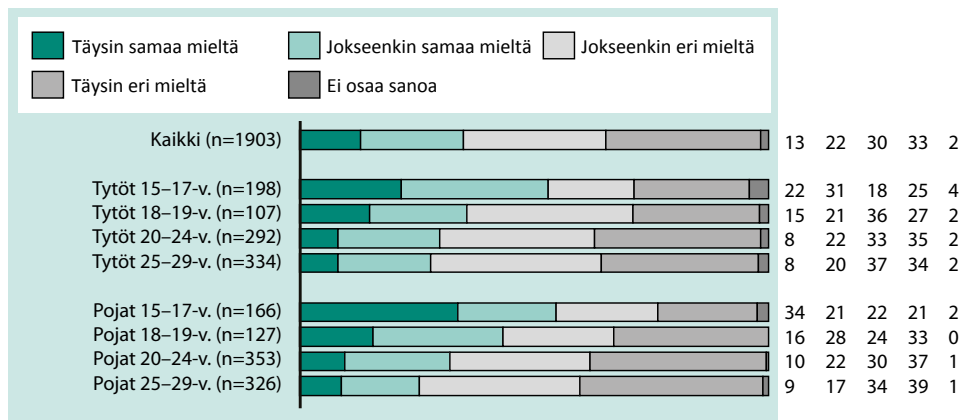
Äänestäminen tai äänestämättä jättäminen ei näyttäydä itsestään selvänä poliittisena valintana, vaan se on enemmänkin yksilöllinen valinta. Sen taustalla on nuorten ilmoittamien syiden mukaan pikemmin poliittisen järjestelmän

KUVIO 16. ÄÄNESTÄMÄTTÄ JÄTTÄMISEN SYYT. ÄÄNESTÄNEIDEN JA ÄÄNESTÄMÄTTÖMIEN VERTAILU. (%)

* Kysytty vain niitä kuntavaaleissa 2012 äänestämättä jättäneiltä nuorilta, joiden äänestämättömyys perustui omaan päätökseen eikä esteeseen. (n=195)

KUVIO 17. ”ÄÄNIOIKEUDEN IKÄRAJA KUNTAVAALEISSA PITÄÄ ALENTAA 16 VUOTEEN.” (%)

kohtaamattomuus omien näkemysten ja kokemusten kanssa kuin vahvat aatteelliset syyt. Ky-symys lienee paitsi kiinnostuksesta, myös siitä, minkälaiset ajatukset, ideat ja lähtökohdat muovaavat kulloisenkin poliittisen agendan. Lisäksi kyse on siitä, kuinka hyvin nämä kohdentuvat nuorten elämämaailmihin.

Äänestäneiden ja äänestämättömien välisten motivaatioiden selityksessä on eroa sen suhteen, kuinka aktiivisena valintana äänestämättömyys näyttää. Muiden selittäessä äänestämättä jättäneitä korostuvat passiiviset kategoriat, kuten viitsimättömyys tai tietämättömyys. Omaa äänestyskäyttäytymistä selitettäessä huomio on enemmänkin siinä, ettei oman valinnan tueksi ole löytynyt sopivia vaihtoehtoja. Tätä voi pitää ongelmallisena: jos muiden negatiivinen tulkinta omasta toiminnasta muotoutuu valtavirraksi, voi käydä niin, että muiden olettama kuva omasta toiminnasta alkaa tulla hallitsevaksi tavaksi tarkastella asioita. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013.)

ÄÄNIOIKEUSIKÄRAJA

Nuorten matala äänestysaktiivisuus on demokratian oikeutuksen kannalta merkillepantavaa, varsinkin kun suomalaisten äänestyskäyttäytymisessä on havaittu selkeä sukupolviefekti. Tämä tarkoittaa, ettei nuorten äänestysaktiivisuus enää kasva iän myötä, vaan pysyy van-

hempia ikäpolvia matalampana myös aikuisiällä. Tähän liittyy myös se tutkimustulos, että muutamissa ensimmäisissä vaaleissa omaksuttu äänestämättömyys jää tavallisesti pysyväksi (Wass 2008; Franklin 2004). Nuorten itsensä kannalta äänestämättömyys tarkoittaa sitä, ettei heidän äänensä kuulu päätöksenteossa. Jatkuessaan suuntaus tarkoittaa myös koko väestön äänestysprosentin merkittävää laskua tulevaisuudessa. Yhtenä keinona nuorten äänestysaktiivisuuden vahvistamiseksi on tuotu esiin äänestysikärajan alentaminen. (Argumenteista puolesta ja vastaan ks. äänioikeusikärajatyöryhmän raportti, oikeusministeriö 2010 ja Söderlundin artikkeli tässä julkaisussa s. 115–120.)

Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa kuntavaalien äänioikeuden ikärajan alentamista 16 vuoteen kannattaa 35 %, vastustaa 63 % ja 2 % ei osaa sanoa. Osuudet ovat käytännössä samat kuin asiaa edellisen kerran tiedusteltaessa vuoden 2007 Nuorisobarometrissa. Tämä koskee kuitenkin vain koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmää. Alle 18-vuotiaiden joukossa – joita asia välittömimmin koskettaa – ajatus äänioikeusikärajan laskusta on myötätuuessa. Ikärajan lasku 16 vuoteen sai vuonna 2007 puoltoäänien 42 %:lta, nyt jo 54 %:lta 15–17-vuotiaista. Vastaavasti yli kaksikymmenvuotiaiden parissa 16-vuotiaiden äänioikeus saa entistä vähemmän kannatusta.²⁶ Koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä ei sukupuoleten välillä ole merkitseviä eroja, mutta

15–17-vuotiaiden ikäryhmässä pojat ovat tyttöjä innokkaammin laskemassa äänioikeuden ikärajaa (kuvio 17).

Vuoteen 2007 verrattuna tilanne on muuttunut sikäli, että alle 16-vuotiaat saivat äänestää seurakuntavaaleissa 2011. Näin nuorilla voi olla myös kokemusta tai näkemystä siitä, mitä alle

16-vuotiaiden äänestäminen merkitsee. Kysymys äänioikeusikärajan laskusta on tässä rajattu tarkoitamaan kuntavaaleja, mutta käytännössä lienee niin, että se olisi välivaihe, jonka jälkeen ikäraja otettaisiin käyttöön myös eduskunta-, euro- ja presidentinvaaleissa.

VASTUU JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

OMAT VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

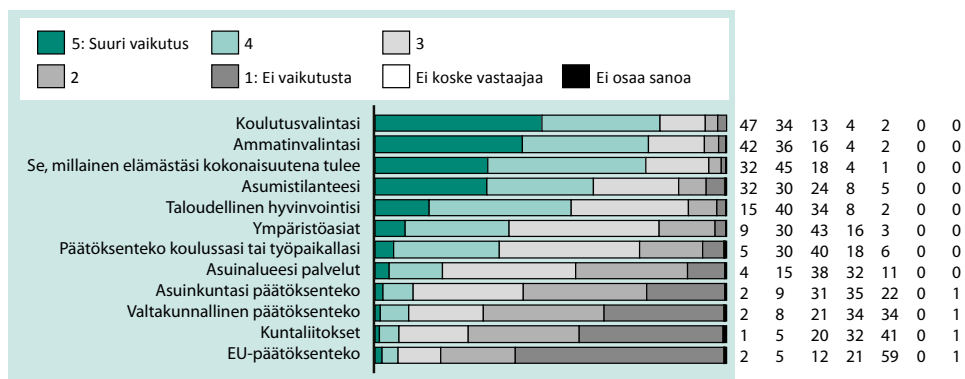
Selvä enemmistö pitää vaikutusmahdollisuuksiaan hyvinä omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Enemmistö nuorista antaa viisiportaisen asteikon arvon neljä tai viisi vaikutusmahdollisuuksilleen liittyen taloudelliseen hyvinvointiin ja asumistilanteeseensa, useampi kuin kaksi kolmesta liittyen koulutusvalintoihinsa, ammatinvalintaansa sekä siihen, millainen elämästä kokonaisuutena tulee. Sen sijaan varsinaiset demokraattiseen vaikuttamiseen tai kansalaispätevyyteen viittaavat asiat jäävät arvioissa hännille. (Kuvio 18.)

Tämä kuvaa paitsi yksilöllistä kehystä, myös sitä, minkälaisia vaikuttamisen kanavia nuoret voivat käyttää. Vaikuttaa vielä jokseenkin ymmärrettävältä, että nuoret kokevat voimattomuutta suhteessa EU-päätöksentekoon. Toisaalta vain yksi kymmenestä kokee vaikutusmahdollisuutensa edes jokseenkin suureksi oman asuinkuntansa päätöksentekoon. Globaali ympäristötematiikkakin korostuu omaa

lähiympäristöä enemmän. Tämä tukee sitä näkökulmaa, ettei suomalainen poliittinen järjestelmä ole kaikilta osin onnistunut vakuuttamaan nuoria toimintansa laadusta. Tosin puolet nuorista on yhtä mieltä siitä, että ”kuka tahansa pystyy vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin, jos vain haluaa”. Asenteetkin siis ratkaisevat, mutta eivät pelkästään nuorten omat asenteet: kyselyssä puolet nuorista on samaa ja puolet eri mieltä siitä, että ”asuinkuntani päättäjät ottavat nuorten näkemykset vakavasti” (kuvio 21).

Omassa hallinnassa olevat asiat liittyvät omaan elämäntilanteeseen ja omiin yksilöllisiin valintoihin esimerkiksi koulutus- tai työmarkkinoilla. Samanlaista yksilöä ja hänen lähiympäristöään korostavaa viestiä lähettää myös havainto siitä, että erilaiset lähiyhteisöissä vaikuttamisen tavat – koulussa tai työpaikalla vaikuttaminen, käyttäjädemokratian muodot, lähipalveluihin vaikuttaminen – koetaan itselle saavutettavammiksi kuin kunnallinen päätöksenteko tai muu lähidemokratia.

KUVIO 18. ”KUINKA SUURINA PIDÄT VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIASI SEURAAVISSA ASIOISSA?” (%)

Korkea koulutustaso on yhteydessä vahvempaan uskoon omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Erityisen suuria erot ovat koulutus- ja ammatinvalintaan liittyvissä valinnoissa. Työtömien nuorten vaikuttamismusko on heikompa omaan elämään liittyvissä asioissa, mutta ei yleisemmissä yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Iän mukaiset erot käsityksissä vaikutusmahdollisuuksista ovat pieniä. Muista taustamuuttujista kiinnittää huomiota se, että nuorissa miehissä on selvästi enemmän niitä, jotka eivät usko voivansa vaikuttaa siihen, millainen elämästä kokonaisuutena tulee.

Vertailu 2008 ja 2013

Kuviossa 19 esitetään vuosien 2008 ja 2013 kyselyiden vertailukelpoiset tulokset²⁷. Vertailun perusteella kokemuksissa omiin vaikutusmahdollisuuksiin ei ole tapahtunut muutoksia. Ennallaan ovat pysyneet niin koetut vaikutusmahdollisuudet koulutusvalintoihin, ammatinvalintaan, asumistilanteeseen, taloudelliseen hyvinvointiin kuin elämään kokonaisuutenakin. Kuluneen viiden vuoden aikana maailmassa tapahtuneet muutokset finanssikriiseineen ja nuorisotyöttömyyden lisääntymisineen eivät siis näytä vaikuttaneen käsityksiin siitä, missä määrin pärjääminen ja elämänvalinnat ovat omissa

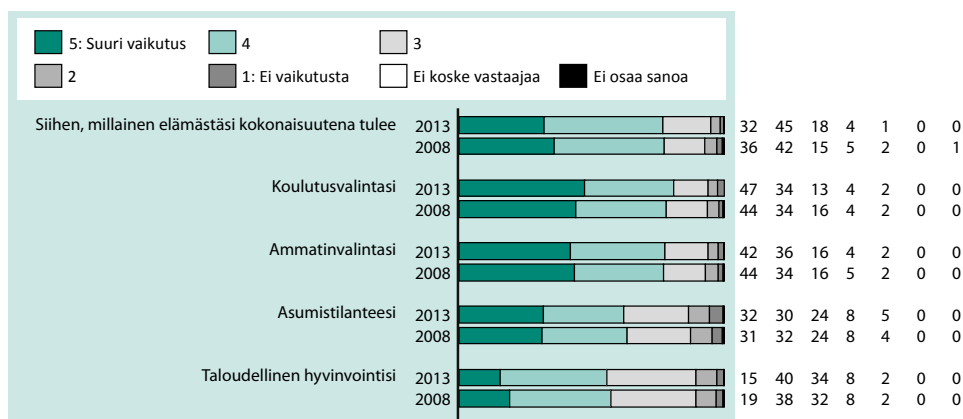
käsissä. Kiinnostavasti kuitenkin entistä selvästi harvempi on nyt valmis allekirjoittamaan väitteen ”menestyminen elämässä on itsestä kiinni” (kuvio 36).

Kysymykset omista vaikuttamismahdollisuuksista on lainattu Ruotsin Nuorisobarometriä vastaavasta 16–29-vuotiaiden arvo- ja asennetutkimuksesta Unga med attityd vuodelta 2007 (Ungdomsstyrelsen 2007). Tuolloin ruotsalaisnuoret kokivat vaikutusmahdollisuutensa suuremmiksi kuin suomalaiset mitä tuli koulutusvalintoihin, taloudelliseen hyvinvointiin ja siihen, millainen elämästä kokonaisuutena tulee. Suomalaisnuoret puolestaan kokivat suurempana vaikutusmahdollisuutensa asumistilanteeseensa ja poliittiseen päätöksentekoon.²⁸

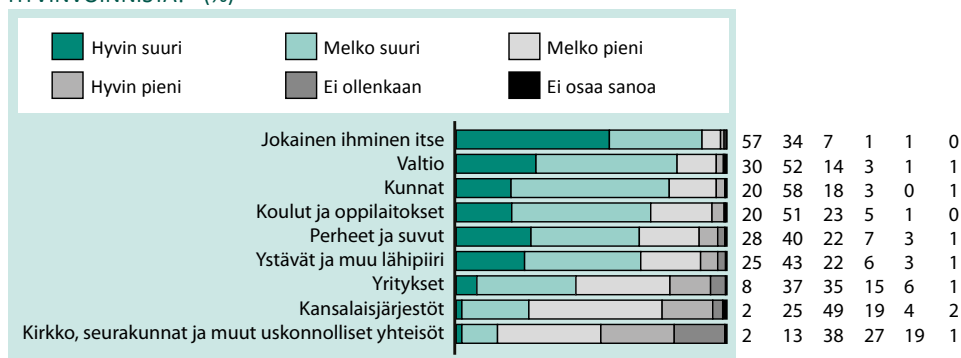
KENELLÄ VASTUU SUOMALAISTEN HYVINVOINNISTA

Sitä, kuinka hyvinvoinnista nuorten mielestä tulisi huolehtia, selvitettiin kysymyksellä ”Kuinka suuri vastuu seuraavilla toimijoilla pitäisi mielestäsi olla suomalaisten hyvinvoinnista?”. Kysymyksenasettelussa ei tarkennettu keistä suomalaisista on kyse, joten oletettavasti valtaosa on ajatellut vastatessaan täysi-ikäisiä ja täysivaltaisia kansalaisia. Esimerkiksi kysymys kasvatusvastuusta on selvästi erilainen.²⁹ Tuloksia lukiessa

KUVIO 19. ”KUINKA SUURENA PIDÄT VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIASI LIITTYEN SEURAAVIIN ASIOIHIN...?” VERTAILU 2008 JA 2013. (%)

KUVIO 20. ”KUINKA SUURI VASTUU SEURAAVILLA TOIMIJOILLA PITÄISI MIELESTÄSI OLLA SUOMALAISTEN HYVINVOINNISTA?” (%)

on tärkeä huomata, että kysymys on toiveen, ei vallitsevan asiantilan ilmaisusta.

Nuoret kokevat, että jokaisen ihmisen tulisi olla itse ensisijaisesti vastuussa omasta hyvinvoinnistaan (kuvio 20). Kunkin oman itsen jälkeen suomalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeimpinä toimijoina nuoriso haluaisi nähdä valtion, kunnat, koulut ja oppilaitokset, perheet ja suvut sekä ystävät ja muun lähipiirin. Kunkin näistä haluttaisiin kantavan vastuuta suunnilleen yhtä paljon. Selvästi vähemmän vastuuta toivotaan yrityksille ja vielä niitäkin vähemmän kansalaisjärjestöille sekä erilaisille uskonnollisille yhteisöille.

Valtion ja kuntien halutaan siis kantavan enemmän vastuuta kuin perheen ja suvun. Valtion ja kuntien roolia saattaa lisätä kysymyksessä mainittu sana ”suomalaiset”, joka assosioituu pitkälti kuten ”kansalaiset”. Siitä huolimatta nuorten näkemykset ovat osoitus pohjoismaisen hyvinvointivaltioajattelun voimakkuudesta. Tulokset tuskin olisivat samanlaisia esimerkiksi anglosaksisessa tai välimerellisessä kulttuurissa, joissa hyvinvointivaltioajattelun painotukset ovat toisenlaisia. Toinen kiinnostava havainto on se, että ystävien ja muun lähipiirin halutaan kantavan yhtä paljon vastuuta suomalaisten hyvinvoinnista kuin perheiden ja sukujen.

Kaksi kolmesta pitää omaa vastuuta hyvin suurena, vähintään melko suurena lähes kaikki. Jokaisen omaan vastuuseen vetoaminen

on muotoiluna tavallaan sellainen, että sitä voi käyttää selittämään niin yhteiskunnallista osallistumista kuin osallistumattomuuttakin. Osallistumista asenne puolustaa siksi, että tästä näkökulmasta jokainen tai kuka tahansa voi itse yksilönä vaikuttaa suomalaisten hyvinvointiin. Osallistumattomuutta asenne puolestaan voi perustella siksi, että se näkee jokaisen itse oman onnensa seppänä.

Tulos soti sitä vastaan, että universalistinen hyvinvointivaltio jotenkin passivoisi odottamaan ratkaisuja palvelujärjestelmältä tai systeemiltä. Näkemys omasta vastuusta on niin yleinen, että huomio väistämättä kiinnittyy niihin, jotka ovat eri mieltä. Siinä 9 % joukossa, joka pitää ihmisen omaa vastuuta pienenä tai olemttomana on jonkin verran enemmän miehiä ja alle 20-vuotiaita. Siinä missä 25–29-vuotiaista naisista vain 4 % on tätä mieltä, on osuus 15–19-vuotiaista miehistä jo 16 %. Kunkin omaa vastuuta pienenä pitävä asenne on yhteydessä matalaan koulutustasoon, heikkoon koulumenestykseen ja hieman myös työttömyyteen. Muuten taustamuuttujittaisia eroja on vaikea löytää. Kiinnostavaa sinänsä, että nuoret naiset korostavat lähes kaikkien kuviossa 20 esitettyjen toimijoiden vastuuta nuoria miehiä enemmän. Ainoa poikkeus ovat yritykset, joiden vastuuta miehet korostavat enemmän.

OSALLISUUS JA POLITIIKKA

KÄSITYKSIÄ POLITIIKASTA JA DEMOKRATIASTA

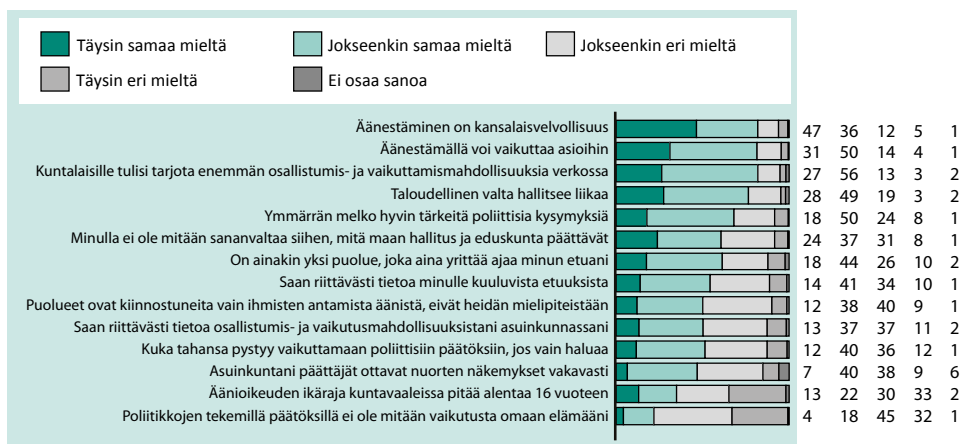
Kuvioon 21 on koottu joukko osallisuuden ja politiikan tekemisen teemoja. Kysymystä ääni-oikeuskärajasta käsitellään erikseen kuviossa 17. Sen lisäksi kuviossa 22 esitetään vertailutiedot aiempiin kyselyihin, ja kuvioden 23–25 pohdinnassa selvitetään sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä käyttämällä useammasta kuvion 21 kysymyksestä muodostettuja mittareita.

Kuviosta 21 voi päätellä, että valtaosa nuorista pitää politiikkaa tärkeänä. Neljä viidestä vastaajasta katsoo äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus, ja lähes yhtä moni uskoo äänestämisen vaikuttavan asioihin. Vastaavasti vain pienen vähemmistön (22 %) mielestä politiikkojen tekemillä päätöksillä ei ole mitään vaikutusta omaan elämään. Ainakin päällisin puolin nuorilla on siis myönteinen käsitys politiikan vaikuttavuudesta ja demokratian toimivuudesta.

Toisaalta kuviosta 21 voi lukea myös nuorten vahvan epäilyksen omia edustuksellisen demokratian kautta toteutuvia vaikutusmahdollisuuksiaan kohtaan. Enemmistö uskoo, ettei heillä ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus ja eduskunta päättävät, ja puolet on sitä mieltä, että puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä. Vain puolet kokee saavansa riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksistaan asuinkunnassaan, ja vähemmistö kokee asuinkuntansa päättäjien ottavan nuorten näkemykset vakavasti. Monille politiikka ja edustuksellinen demokratia näyttyvät paitsi tärkeinä, myös jokseenkin luoksepääsemättöminä alueina.

Nuorten politiikkasuhteen kokonaiskuva on siis osin ristiriitainen. Laaja yksimielisyys sen sijaan tuntuu vallitsevan verkossa vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämistarpeesta. Tätä mieltä ovat varsinkin ne nuoret, jotka muutenkin ovat aktiivisia vaikuttajia.

KUVIO 21. NUORTEN SUHTAUTUMINEN OSALLISUUTEEN JA VAIKUTTAMISEEN LIITTYVIIN VÄITTEISIIN. (%)

Vaikuttamismahdollisuuksia verkkoon kaipaavat keskimääräistä enemmän niin perinteisemmin vaikuttavat kuin kansalaistottelemattomuuteenkin osallistuneet nuoret.

Verkossa vaikuttamisella voidaan tarkoittaa mitä vain netin kautta tapahtuvaa kansalais-toimintaa. Kyselyssä puhuttiin nimenomaan kuntalaisille tarjottavista vaikuttamismahdollisuuksista, ja yleensä kuntien sivuilta löytyykin jo jonkinlainen sähköinen palaute- tai aloitekanava, jolla voi lähettää viestinsä kunnan päätöksentekijöille. Tavallisia nettivaikuttamisen muotoja ovat keskusteleminen ja nimen kirjoittaminen adressiin (kuvio 7).

Tätä kirjoitettaessa oikeusministeriö (2013) on juuri asettanut työryhmän valmistelemaan ehdotukset nettiäänestyksen mahdollistamisesta vaaleissa sekä kunnallisen neuvoa antavan kansaäänestyksen järjestämisestä sähköisesti. Yhtenä perusteluna on juuri se, että nettiäänestys saattaisi lisätä erityisesti nuorten osallistumista vaaleihin. Kun vuoden 2008 Nuorisobarometrissa selvitettiin nuorten näkemyksiä nettiäänestyksen vaikutuksista äänestysaktiivisuuteen, yli puolet uskoi oman äänestämisen lisääntyvän, eikä käytännössä kukaan uskonut nettiäänestämisen vähentävän äänestysintoa. Vielä enemmän kuin omaansa, nuoret arvioivat internetin kautta äänestämisen mahdollisuuden parantavan muiden nuorten äänestysaktiivisuutta: yli 90 % uskoi, että se paranisi (Myllyniemi 2008, 48). (Nettiäänestämisestä ks. Niklas Wilhelmssonin puheenvuoro ja sen lähteet s. 107–110, verkkovaikuttamisesta ja digitaalisesta media-kulttuurista nuorten kasvu- ja toimintaympäristönä ks. Tero Huttusen puheenvuoro s. 125–126 tässä teoksessa.)

Useampi kuin kaksi kolmesta kokee ymmärtävänsä melko hyvin poliittisia kysymyksiä. Suomalaisnuorten tietämys onkin kansainvälisesti hyvää tasoa, vaikka he eivät tunnistaakaan omaa osaamistaan vaan arvioivat sen selvästi huonommaksi kuin useimpien muiden maiden nuoret (Suoninen ym. 2010). Nuorisobarometrin aineistossa nuorten miesten luottamus politiikkaosaamiseensa on selvästi vahvempaa kuin

nuorilla naisilla. Korkea koulutustaso on myös vahvasti yhteydessä myönteisiin itsearvioihin, ja heikoimmaksi käsitykset omasta ymmärryksestä poliittisia kysymyksiä kohtaan arvioivat toisen asteen ammatillisen linjan opiskelijat. Nämä koulutuksen mukaiset erot vastaavat tuloksia nuorten todellisesta politiikkatietämyksen tasosta (vrt. Elo & Rapeli 2008).

Toinen puoli tiedollista ulottuvuutta on se, kokevatko nuoret saaneensa riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksistaan omassa asuinkunnassaan. Kysymys jakaa näkemykset kahteen yhtä suureen ryhmään, joista toinen puolisko (48 %) ei mielestään saa riittävästi tietoa.³⁰ Luottamus omaan ymmärrykseen tärkeitä poliittisia kysymyksiä kohtaan on siis selvästi paremmalla tolalla kuin usko tietämyseen käytännön vaikutusmahdollisuuksista.

Kiintoisa havainto on, että etenkin vaikuttamisen suhteen kaikkein passiivisimmat nuoret kokevat saavansa riittävästi tietoa vaikutusmahdollisuuksistaan.³¹ Tämä selittyy sillä, että kysymys mittaa paitsi tietämyksen todellista tasoa, myös vaikuttamismotiivia. Jos asia ei juuri kiinnosta, on helppo todeta siitä olevan tietoa riittävästi. Yleisemmällä tasolla voidaan pohtia sitäkin, vähentääkö tiedon puute kiinnostusta politiikkaa kohtaan, vai onko vaikutussuhde pikemmin päinvastainen, jolloin kiinnostuksen puute johtaisi tiedon vähyyteen. Havainto siitä, että nimenomaan aktiiviset nuoret ovat kriittisiä saadun tiedon määrään, viittaa siihen suuntaan, että tiedonsaannin vaikeus on todellinen ongelma.³²

Kokemus tiedonsaannista itselle kuuluvista etuuksista on hieman paremmalla tolalla, 56 % kokee saaneensa riittävästi tietoa. Kysymystä voi lukea esimerkiksi sosiaaliturvan alikäytön näkökulmasta³³, mutta tiedollinen ulottuvuus linkittyy saumattomasti myös Nuorisobarometrin osallisuusteemaan, sillä nuorten näkökulmasta arvioituna toimivaa tiedottamista olemassa olevista palveluista voi pitää vähimmäistavoitteena matkalla osallisuuteen. Ennen kuin voidaan edes arvioida osallisuuden toteutumista esimerkiksi palvelutilanteissa, on tarkasteltava

palveluiden saatavuutta ja nuorten tietoisuutta niistä. Vaikka Nuorisobarometrin kyselyn tulokset eivät sinänsä vaikuta katastrofaalisilta, laadullisista tutkimusaineistoista tulee vahvasti esiin, että nuoret eivät yleisesti tiedä, mitä hyvinvointipalveluita heidän kotikunnassaan ja koulussaan on tarjolla. Esimerkiksi nuoret eivät välttämättä tiedä, onko kuraattoripalveluita tarjolla, ja vaikka tietäisivät, on palveluihin hakeutuminen vaikeaa, koska yhteystiedot ovat kiven alla. Syvimmälle menevä tiedon puutteen taso on koulukuraattorin työnkuvan tuntemattomuus: jos nuoret eivät tiedä, millaista apua kuraattorilta voisi saada, he eivät osaa hakeutua palvelun piiriin, vaikka tietäisivät sen olemassaolosta. (Gellin ym. 2012, 149–155.) Osallisuuden portaiden ohella voidaan siis havaita tiedon – ja sen puutteen – portaata.

Nuoret jakautuvat kahtia suhtautumisessa väitteeseen ”asuinkuntani päättäjät ottavat nuorten näkemykset vakavasti”. Kun puolet on samaa ja puolet eri mieltä, herää vanha kysymys siitä, onko puolillaan oleva lasi puoliksi tyhjä vai puoliksi täysi. Tulokseen suhtautumista vaikeuttaa, että ajallista vertailutietoa ei vielä ole olemassa.³⁴ Tilannetta, jossa puolet ikäluokasta ei koe kotiseutunsa päättäjien ottavan nuorten ääntä tosissaan, ei kuitenkaan voi pitää hyvänä. Se ei vastaa nuorisolain henkeä, eikä varsinkaan sen 8. pykälän velvoitusta kuulla nuoria heitä koskevissa asioissa. Kriittisimpiä ovat nuorimmat, etenkin alle 18-vuotiaat miehet, joista selvä enemmistö suhtautuu epäillen kuntapäättäjien asenteisiin nuorten näkemyksiä kohtaan. Epäilevä asenne kuntapäättäjiin näkyy kyselyaineistossa myös matalampana äänestysaktiivisuutena kuntavaaleissa, vaikka vaalikopissa jokainen ääni on periaatteessa samanarvoinen.

Politiikanäkemyksen muutoksia 1999–2013

Kuvioon 22 on koottu politiikkaa koskevia väittämiä, joita on kysytty nuorilta vuodesta 1996 alkaen. Muutokset ovat muuten suhteellisen pieniä, mutta vuoden 2006 kysely erottuu

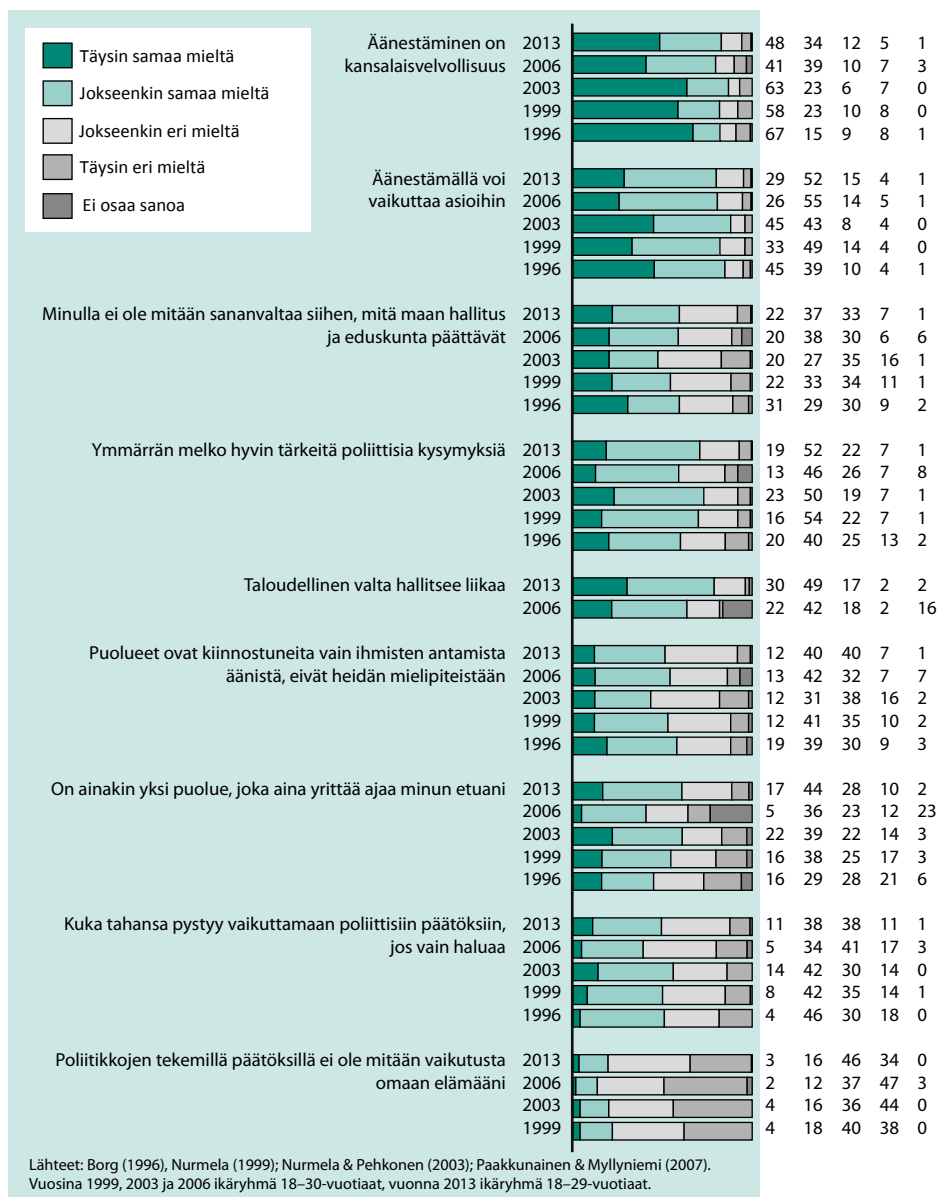
siinä, että silloin nuorten asenteet olivat kautta linjan kielteisempiä edustuksellista demokratiaa ja puoluepolitiikkaa kohtaan³⁵. Tuolloin jostain syystä vallinnut voimattomuuden ja kyyvyttömyyden tunne suhteessa poliittiseen järjestelmään näyttää pitkälti korjautuneen ja luottamus palautuneen kutakuinkin aiemmalle tasolle.³⁶

Yleisestä kehityksestä poiketen ovat käsitykset äänestämistä kansalaisvelvollisuutena ja siitä, että äänestämällä voi vaikuttaa asioihin, jääneet jonkin verran aiempaa heikommiksi. Kyse on itse asiassa vielä pitkäaikaisemmasta trendistä. Vielä vuonna 1977 yli 90 % valtakunnallisen haastatteluaineiston nuorista oli yhtä mieltä väittämästä ”äänestäminen on kansalaisvelvollisuus”. Tuolloin ero alle 30-vuotiaiden ja kaikkien vastanneiden välillä oli vaivaist pari prosenttiyksikköä (Borg 1996b, 180). Nyt vähemmistö (48 %) nuorista on täysin samaa mieltä siitä, että äänestäminen on kansalaisvelvollisuus, 1996 osuus oli 67 % ja vielä kymmenen vuotta sittenkin 63 %. Vaikka velvollisuusnormin hyväksyminen olisi vähenemään päin, sen ei saa antaa hämärtää verrattain myönteistä kokonaiskuvaa. Tilannetta, jossa neljä vastaajaa viidestä pitää äänestämistä kansalaisvelvollisuutena ja uskoo, että äänestämällä voi vaikuttaa asioihin, ei voi pitää demokratian kannalta kovin huonona. Kuten kuvioista 22 nähdään, lähes yhtä moni on myös sitä mieltä, että taloudellinen valta hallitsee liikaa. Taloudellisen vallan voinee tässä yhteydessä tulkita poliittisen vallan vastapooliksi, ja tässä mielessä kasvava enemmistö nuorista suhtautuu talouden ylivaltaan kriittisesti.

SISÄINEN JA ULKOINEN KANSALAIKSPÄTEVYYS

Käsityksiä kansalaisuudesta ja omista vaikuttamismahdollisuuksista on pitkään seurattu kansalaispätevyuden käsitteen avulla. Kansalaispätevyys on jokseenkin vakiintunut käsite, jonka avulla osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kokemuksien muutoksia on mitattu Suomessakin jo 1970-luvulta lähtien.

KUVIO 22. NUORTEN SUHTAUTUMINEN POLITIIKKAAN JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIIN LIITTYVIIN VÄITTEISIIN. VERTAILU 1996–2013. (%)

Eri tutkimusaineistoissa kansalaispätevyden tunnetta on mitattu eri tavoin (aiheesta lisää ks. Borg 2006). Nuorten ikäryhmissä ajallisen vertailuedon mahdollistava kansalaispätevyden operationalisointi³⁷ ulottuu vuoteen 1991

(Nurmela & Pehkonen 2003, 19–21). On tärkeää huomata, että kansalaispätevyden käsitteellä viitataan nimenomaan subjektiiviseen poliittiseen kompetenssiin eli yksilöiden omiin käsityksiin kyvyistään. Sillä ei siis välttämättä ole

yhteyttä tosiasiallisen poliittisten ilmiöiden ja yhteistyön hallinnan kanssa (politiikan tiedollisesta hallinnasta ks. Elo & Rapeli 2008).

Käsite on jaettu sisäiseen ja ulkoiseen kansalaispätevyteen. Ensin mainitulla tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin kansalaiset katsovat ymmärtävänsä politiikkaa, ja kuinka paljon vaikutusvaltaa he arvelevat itsellään olevan suhteessa poliittiseen järjestelmään. Kansalaispätevyden sisäistä ulottuvuutta mitataan tässä yhteydessä seuraavilla kysymyksillä:

- Ymmärrän melko hyvin poliittisia kysymyksiä.
- Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät.

Ulkoisella kansalaispätevydellä puolestaan mitataan käsityksiä siitä, löytyykö yhteiskunnasta poliittista ryhmää, johon itse voi luottaa. Tämän ulottuvuuden voi myös tulkita yksittäisten puolueiden tai puoluejärjestelmän kyvyksi kuunnella kansalaismielipidettä. Ulkoista kansalaispätevyttä mitataan niin ikään kahdella kysymyksellä:

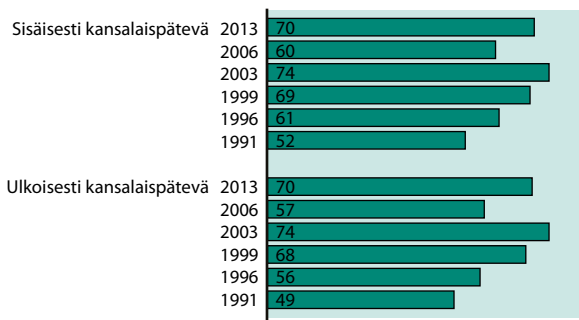
- On ainakin yksi puolue, joka yrittää ajaa minun etuani.
- Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, ei heidän mielipiteistään.

Kansalaispätevyden mittarit on muodostettu yhdistämällä mainitut osatekijät, jolloin voidaan laskea sisäisesti ja ulkoisesti kansalaispätevien nuorten osuudet. Kuviosta 23 nähdään, että edellisestä kyselystä kuluneen parin vaalikauden aikana sekä sisäisen että ulkoisen kansalaispätevyden tunne on vahvistunut osapuilleen kymmenen vuoden takaiselle tasolle. Poliittista voimattomuutta ja poliittisia kysymyksiä ymmärtämättömien joukko on vähentynyt, samoin puolueisiin ja edustukselliseen demokratiaan kyynisesti suhtautuvien osuus. Kehitys on ollut myönteistä 90-luvun alusta lukien, lukuun ottamatta notkahdusta vuoden 2006 kyselyssä³⁸.

Ehkä kuviota 23 ja kansalaispätevyden vahvistumista voi lukea ennen kaikkea vahvistuneen luottamuksen kautta, jolloin trendin voi tulkita kertovan hyvää nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisestä. Tämä tulkinta on myös sopuisuudessa esimerkiksi 2012 Nuorisobarometrissa havaitulle trendille, jonka mukaan nuorten luottamus poliittisiin instituutioihin kuten puolueisiin, kunnanhallitukseen ja tasavallan presidenttiin on vahvistunut. Myös nuorten yhteenkuuluvuuden tunne suomalaisen yhteiskuntaan on tiivistynyt viime vuosina. (Myllyniemi 2012.)

Kansalaispätevyys on tässä muuttujassa hahmotettu pitkälti kiinnittymisenä edustukselliseen demokratiaan ja puoluepolitiikkaan.

KUVIO 23. SISÄINEN JA ULKOINEN KANSALAI SPÄTEVYY S* 1991–2013. (%)

* Sisäisen kansalaispätevyden laskemisessa on käytetty muuttujia "Ymmärrän melko hyvin poliittisia kysymyksiä" ja "Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät". Ulkoisen kansalaispätevyden laskemisessa on käytetty muuttujia "On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani", "Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään". Ks. tarkemmin loppupuite 37.

Kysymys ei mittaa omaa kokemusta toimintakykyisenä yksilönä, joka voi käyttää myös muita vaikuttamisen kanavia. Myönteiseltä vaikuttavan kehityksen ei kuitenkaan tulisi hämärtää sitä, että noin kolmannes nuorista on tällä mittaustavalla itsensä epäpäteväksi kansalaiseksi kokevia. Jos vähäistä kansalaispätevyyttä tuntevat nuoret eivät koe voivansa vaikuttaa asioihin muodollisten poliittisten vaikutuskanavien kautta, onko heillä sitten muita toimintatapoja?

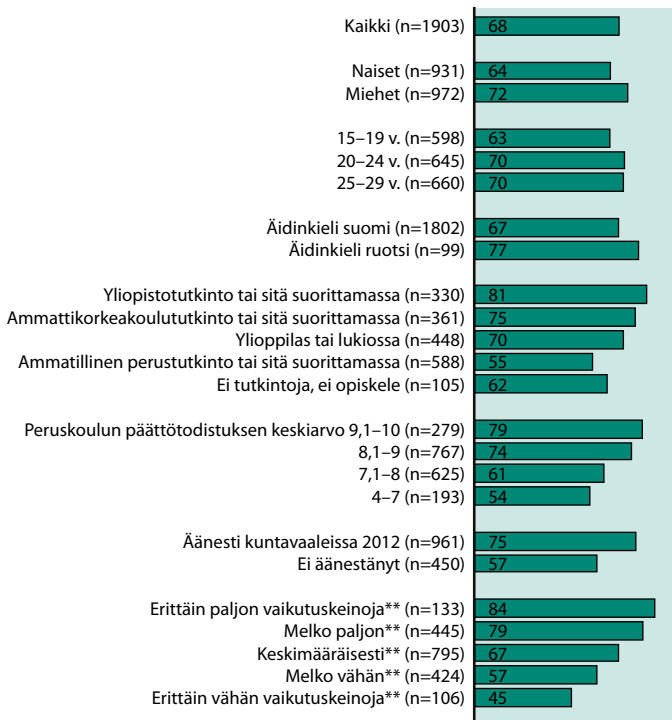
Sisäinen kansalaispätevyys taustamuuttujittain

Kuviossa 24 esitetään sisäisesti kansalaispätevien osuudet muutamien taustamuuttujien luokissa.

Miehet ovat hieman useammin (72 %) kansalaispäteviä kuin naiset (64 %). Alle 20-vuotiailla itsensä päteviksi kokevien osuus on matalampi (63 %), mutta 20 ja 30 ikävuoden välillä osuus ei enää kasva. Sisäisesti kansalaispätevien ruotsinkielisten osuus vaikuttaisi muita korkeammalta, mutta ero ei ole merkitsevä.

Koulutustaso on vahvasti yhteydessä sisäiseen kansalaispätevyyteen, samoin kuin peruskoulun päästötodistuksen arvosana. Myös vastaajan äidin koulutustason yhteys on suunnilleen yhtä vahva kuin vastaajan itsensä, mikä kertonee paitsi koulutustason, myös politiikka-suhteen ylisukupolvisuudesta. Aiemmin on havaittu ainakin politiikasta kiinnostumisen ja vasemmisto-oikeisto-ajattelun siirtyvän perheen

KUVIO 24. SISÄISESTI KANSALAI SPÄTEVIEN* %-OSUUDET.

* Sisäisen kansalaispätevyyden laskemiseen on käytetty vastauksia väitteisiin "Ymmärrän melko hyvin poliittisia kysymyksiä" ja "Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät". Tarkemmin ks. loppuviite 37. Luvut eivät vastaa kuviota 23, jossa esitetään vain 18–29-vuotiaiden tulokset.

** Vaikutuskeinojen määrä on summamuuttuja kuviossa 7 esitetyistä vaikutuskeinoista. Luokittelu siten, että vähän = 0–1; melko vähän = 2–4; keskimääräisesti = 5–8; melko paljon = 9–12; erittäin paljon = 13–22 vaikuttamiskeinoja.

sisällä sukupolvelta toiselle (Myllyniemi 2012; Tomperi 2012). Kuviosta 24 nähdään sisäisen kansalaispätevyuden olevan erityisen heikkoa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tähän sisältyvät tiedollisen ulottuvuuden erot eri koulutustasoilla ovat suuria³⁹ (Elo & Rapeli 2008), ja sama pätee myös vastaajien omaan kokemukseen politiikan ymmärryksestään.

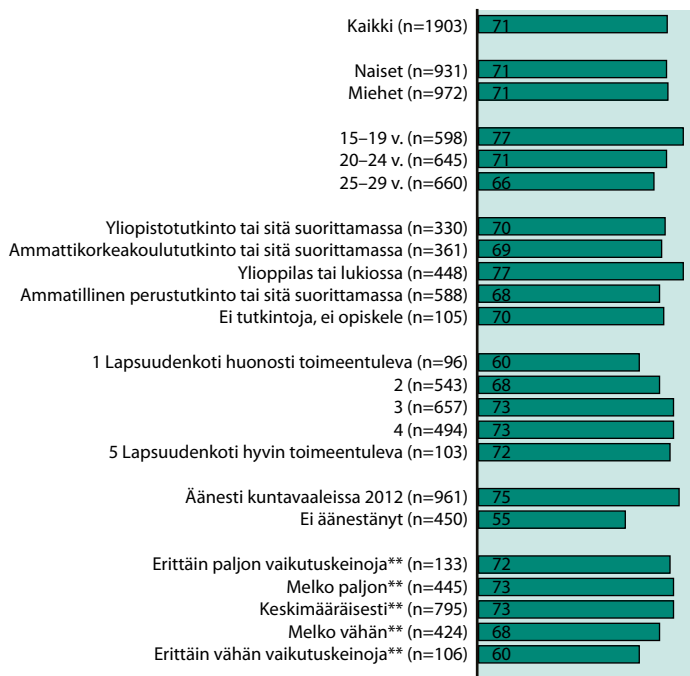
Kuviosta 24 nähdään kuntavaaleissa 2012 äänestäneiden sisäisen kansalaispätevyuden olevan vahvempaa kuin äänestämättömien. Sisäisesti kansalaispäteväät ovat aktiivisempia lähes kaikissa kuvion 7 osallistumismuodoissa, poikkeuksina lakkoilu, väkivalta, äänestämättä jättäminen ja kirjoittaminen lehden yleisönosastoon, joissa eroja ei ole kumpaankaan suuntaan.⁴⁰

Johdonmukaisesti kansalaispäteväät myös uskovat kautta linjan vahvemmin eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen, poikkeuksina väkivalta, rakennusten valtaaminen ja kansalaistottelemattomuus.

Ulkoinen kansalaispätevyys taustamuuttujittain

Kiinnostavasti ulkoisesti kansalaispätevien osuudet vaihtelevat taustamuuttujien mukaan varsin eri tavoin kuin sisäisen kansalaispätevyuden tapauksessa (vrt. kuviot 24 ja 25). Sukupuolten välillä ei ole eroja, mutta ulkoinen kansalaispätevyys vähenee suoraviivaisesti iän myötä. Toisin kuin sisäisen kansalaispätevyuden

KUVIO 25. ULKOISESTI KANSALAIKPÄTEVIEN* %-OSUUDET.

* Ulkoisesti kansalaispätevyuden laskemiseen on käytetty vastauksia väitteisiin "On ainakin yksi puolue, joka yrittää ajaa minun etuani." ja "Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, ei heidän mielipiteistään". Tarkemmin ks. loppuviite 37. Luvut eivät vastaa kuviota 23, jossa esitetään vain 18–29-vuotiaiden tulokset.

** Vaikutuskeinojen määrä on summamuuttuja kuviossa 7 esitetyistä vaikutuskeinoista. Luokittelu siten, että vähän = 0–1; melko vähän = 2–4; keskimääräisesti = 5–8; melko paljon = 9–12; erittäin paljon = 13–22 vaikuttamiskeinoja.

tapauksessa, koulutustasolla tai koulumenestyksellä ei ole juurikaan vaikutusta ulkoiseen kansalaispätevyteen. Koulutuksen yhteys juuri sisäiseen kansalaispätevyteen on tavallaan ymmärrettävää, sillä se mittaa ymmärrystä politiikasta ja vaikutusvaltaa siihen.

Yleisesti ottaen tavallisimmat taustamuuttajat eivät erottele ulkoista kansalaispätevyyttä yhtä selvästi kuin sisäistä. Erikoinen poikkeus on siinä, että lapsuudenkodin taloudellisen tilanteen heikommaksi kokevien parissa ulkoinen kansalaispätevyys on harvinaisempaa. Syyt tähän ovat vaikeammin tulkittavissa. Voi ehkä ajatella, että vauraammissa kodeissa varttuneet ovat oppineet luottamaan siihen, että joku ajaa myös heidän etuaan, kun taas köyhemmissä

kodeissa varttuneiden epäilevämpi asenne ruokkii kyynisyyttä puolueiden kiinnostukseen heidän mielipiteitään ja tarpeitaan kohtaan.

Kuten sisäinen, myös ulkoinen kansalaispätevyys on yhteydessä aktiivisempaan vaikuttamistoimintaan. Yhteys ei kuitenkaan ole likimainkaan niin vahva, eikä suoraviivainen. Siinä missä vahva sisäinen kansalaispätevyys lisää todennäköisyyttä lähes kaikkiin vaikuttamismuotoihin osallistumiseen, on ulkoisen kansalaispätevyyden yhteys rajatumpi. Se liittyy etenkin perinteiseen politiikkaan kuten äänestämiseen, jossain määrin myös osallistuvaan demokratiaan kuten järjestötoimintaan, mutta ei juurikaan vasta- ja myötädemokratiaan tai yleiseen aktiivisuuteen (ks. loppuviite 15).

RYHMÄOSALLISUUS JA ALUEISIIN KUULUMINEN

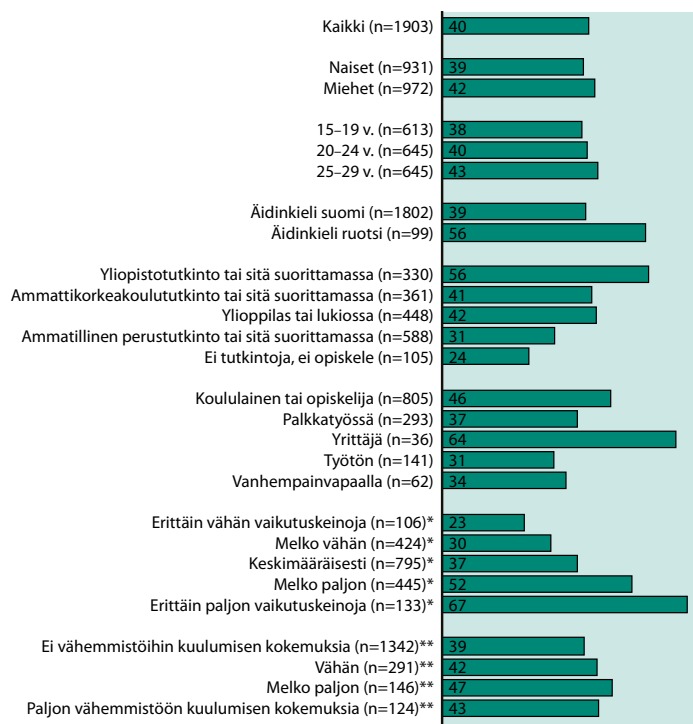
RYHMÄÄN TAI YHTEISÖÖN OSALLISTUMINEN

Ryhmäosallisuutta avarassa merkityksessä selvitettiin kysymyksellä ”Osallistutko vapaa-ajallasi johonkin ryhmään tai yhteisöön?” Haastattelussa esitettiin vielä tarkennukseksi esimerkkeinä ”oppilaskunta, harrastusyhteisö, järjestö,

vapaaehtoistoimintaa tai muu vastaava”. Näillä evästyksillä kaikkiaan 40 % vastasi kysymyksen myöntävästi, 60 % kieltävästi (kuvio 26).

Sen pohtimiseksi, onko osuus suuri vai pieni, sitä voi peilata järjestöihin tavalla tai toisella kuuluvien osuuteen, joka vuonna 2012 oli 53 % (Myllyniemi & Berg 2013). Voi vaikuttaa epäsuhtaiselta, että mihin tahansa ryhmään tai

KUVIO 26. ”OSALLISTUTKO VAPAA-AJALLASI JOHONKIN RYHMÄÄN TAI YHTEISÖÖN? ESIM. OPPILASKUNTA, HARRASTUSYHTEISÖ, JÄRJESTÖ, VAPAAEHTOISTOIMINTAA TMS.” (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

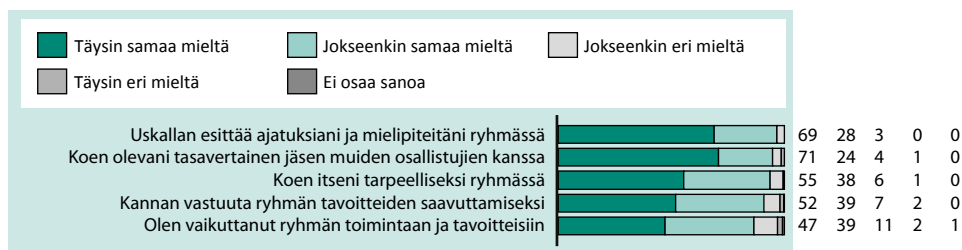

* Vaikuttamismuodoilla tarkoitetaan kuviossa 7 esitetyjä 22 toimintamuotoa, joihin ainakin joskus osallistumisen perusteella on tehty summamuuttuja ja luokiteltu se seuraavasti: erittäin vähän vaikutuskeinoja (<2), melko vähän (2-4), keskimääräisesti (5-8), melko paljon (9-12), erittäin paljon vaikutuskeinoja (>12).

** Liitteen 1 kysymyksen T9 kullekin vastaukselle ”paljon” on annettu arvo 2, vastaukselle ”vähän” arvo 1 ja laskettu kaikki yhteen. Näin tehty summamuuttuja on luokiteltu seuraavasti: ei vähemmistöihin kuulumisen kokemuksia (0), vähän (1), melko paljon (2), paljon (>2).

KUVIO 27. AJATUKSIA ITSESTÄ YHTEISÖN TAI RYHMÄN JÄSENENÄ. (%)

yhteisöön kuuluvien osuus on pienempi. Tätä selittää se, että järjestöihin voi kuulua myös osallistumatta varsinaiseen toimintaan. Asiaa edellisen kerran selvitettäessä noin kaksi kolmesta järjestökiinnittyneestä nuoresta (31 % kaikista nuorista) osallistui konkreettisesti järjestötoimintaan (Myllyniemi 2009, 50). Toinen kiintopiste 40 % osuuden suhteuttamiseen on vapaaehtoistoimintaan osallistuvien osuus, joka 2012 Nuorisobarometrin kyselyssä oli 37 %. Myöskään vapaaehtoistoiminta ei aina ole yhteisöllistä, mutta toiminnan motiiveja selvitettäessä kaverit, yhdessä tekeminen ja uusien ihmisten tapaaminen ovat tärkeitä syitä lähes kaikille (Myllyniemi 2012, 23).

Nyt selvitettyä ryhmäosallisuuden tasoa voi verrata myös aiemmin tutkittuihin epämuodollisempiin sosiaalisiin muodostelmiin. Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksessa peräti kaksi kolmesta 15–29-vuotiaasta ilmoitti kuuluvansa ”toisiaan monta kertaa viikossa tapaavien hyvien ystävien muodostamaan melkein kiinteään ryhmään, jengiin, ystäväpiiriin tms.”. Samassa kyselyssä 45 % tästä ikäryhmästä sanoi olevansa mukana organisoimattomassa harrastuksessa tai vapaa-ajan ryhmässä. Siitä, että nyt vain 40 % kokee kuuluvansa ryhmään, ei voi päätellä yhteisöllisyyden vähentyneen. Todennäköisempi tulkinta on se, että nyt tehdyissä haastatteluissa annetut ryhmän tai yhteisön esimerkitapaukset ”oppilaskunta, harrastusyhteisö, järjestö, vapaaehtoistoimintaa tai muu vastaava” ovat rajanneet omaehtoisemmin muotoutuneet ryhmät pois ja jättäneet jäljelle tavalla tai toisella järjestäytyneemmät osallistumisen muodot.

Kuvion 26 taustamuuttujien mukaisessa vertailussa ikä tai sukupuoli eivät ole merkittävässä yhteydessä ryhmiin kuulumiseen. Myöskään eri puolilla Suomea asuvissa nuorissa ei ole tässä kysymyksessä eroja. Ruotsinkieliset sen sijaan kokevat selvästi (56 %) suomenkielisiä (39 %) useammin kuuluvansa johonkin ryhmään. Myös korkea koulutus ja hyvä koulumenestys ovat vahvasti yhteydessä ryhmiin kuulumiseen, käytettiinpä mittarina suoritetuista tutkintoista, opiskelupaikkaa tai peruskoulun keskiarvoa. Työttömät kuuluvat muita vähemmän ryhmiin (31 %), samoin vanhempainvapaalla olevat (34 %), joista jälkimmäisten tapauksessa ajanpuutetta voi pitää todennäköisenä syynä. Työttömyyden pitkittyessä osallistumisen taso suorastaan romahtaa. Sillä, kokeeko vastaaja kuuluvansa johonkin tai joihinkin vähemmistöihin ei juuri ole yhteyttä ryhmään kuulumisen kanssa.

Vaikuttamistoiminnassa (vrt. kuvio 7) mukana olemisen määrä on erittäin vahvasti yhteydessä ryhmäosallisuuteen. Tulos vaikuttaa luonteelta, muttei kuitenkaan aivan itsestään selvältä ottaen huomioon suosituimpien vaikuttamismuotojen yksilöllisen luonteen. Monet selvitetystä vaikutustavoista tapahtuvat kuitenkin jo määritelmän mukaan ryhmässä (vrt. ”toiminta porukalla jonkin asian puolesta”). Suurin osa osallistuvista nuorista myös pitää vaikuttamistoimintansa motiivina sen tuomaa mahdollisuutta toimia yhdessä ystävien kanssa (kuvio 4).

ROOLI YHTEISÖN TAI RYHMÄN JÄSENENÄ

Sille 40 %:lle nuorista, joka sanoo vapaa-ajallaan osallistuvansa johonkin ryhmään tai yhteisöön esitettiin väitteitä liittyen omaan asemaan ryhmän jäsenenä. Kuvioon 27 kootut vastaukset muodostavat ryhmädynamiikan kannalta eräänlaiset osallisuuden portaat. Käytännössä kaikki uskaltavat tuoda ajatuksiaan esille (97 %) ja pitävät itseään tasavertaisina jäsenenä (95 %). Lähes yhtä monet (93 %) kokevat itsensä tarpeelliseksi ryhmässä, mutta täysin samaa mieltä olevien osuus on tämän väitteen kohdalla jo hieman pienempi. Hieman tätä harvempi (91 %) pitää itseään vastuunkantajana ryhmän tavoitteiden saavuttamiseksi, ja ryhmän toimintaan ja tavoitteisiin sanoo vaikuttaneensa 86 %.

Erittäin myönteiseen yleiskuvaan vaikuttaa epäilemättä se, että nuoria pyydettiin arvioimaan itseään nimenomaan suhteessa siihen yhteisöön, johon he samastuvat vahvimmin. Tämän rajauksen takia arvioimatta jäävät ne ryhmät, joissa vastaaja kokee jäävänsä ulkopuoliseksi. Joka tapauksessa ryhmät ja yhteisöt vaikuttavat kyselyn valossa olevan niihin kuuluville tärkeitä ja sosiaalisesti vahvistavia.

Ryhmiiin kuuluvat ovat selvästi muita aktiivisempia myös suhteessa poliittiseen tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (kuvio 3), samoin äänestämiseen. Monipuolisesti vaikuttamistoiminnassa mukana olevat nuoret (kuvion 7 tarkoittamassa mielessä) paitsi osallistuvat keskimääräistä enemmän ryhmiin tai yhteisöihin, myös arvioivat muita useammin vaikuttaneensa

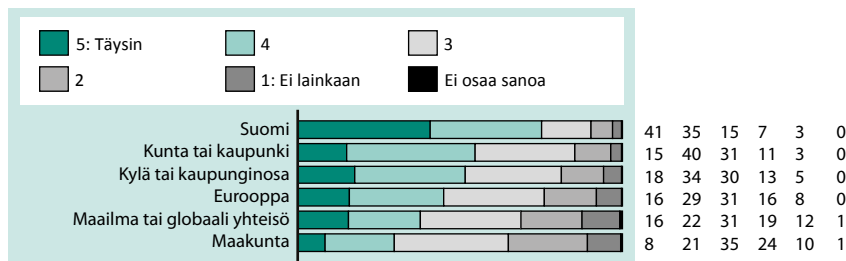
toimintaan ja tavoitteisiin ryhmiensä sisällä. Yhteiskunnallisesti aktiiviset nuoret myös uskaltavat esittää ajatuksiaan ja mielipiteitään ryhmässä sekä arvioivat itsensä ryhmän vastuunkantajiksi. Sen sijaan vaikuttamistoimintaan osallistumisella ei ole yhteyttä itsen tarpeelliseksi tai tasavertaiseksi jäseneksi kokemisen kanssa. Sukupuolten väliset erot ovat muuten pieniä, mutta miehistä vähän suurempi osuus sanoo uskaltavansa esittää ajatuksiaan ryhmässä. Iän mukaisia eroja ei ole, ei myöskään suhteessa koulutustasoon tai vähemmistöön kuulumisen kokemuksiin.

SAMASTUMINEN ALUEISIIN

Kuviossa 28 esitellään nuorten kuulumisen tai samastumisen kokemusta eri alueisiin vuonna 2013. Vaikka kirjaimellisesti on kyse alueista, on tulkinnassa avainasemassa yhteisyys ja osallisuus. Kysymyksen muotoilun puhe samastumisesta viittaa myös identifioitumiseen ja identiteetteihin. Edellä on käsitelty osallisuutta varsinkin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kautta, mutta tunne siitä, että on osa jotain yhteisöä, kertoo osallisuuden kokemuksellisesta puolesta. Osallisuus on aina suhde yksilön ja yhteisön tai yhteiskunnan välillä, ja samastuminen edellyttää paitsi yhteenkuuluvuuden mahdollisuuksia myös yksilön tietoisuutta. (Külakoski, Gretschel & Nivala 2012; Nivala 2008.)

Suomalaisille nuorille kansallisvaltio toimii samaistumisen kohteena enemmän kuin välitön kyläyhteisö tai lähiö. Eurooppa ja globaali taso jäävät paikallista samastumista heikommaksi.

KUVIO 28. ”MISSÄ MÄÄRIN KATSOT KUULUVASI TAI SAMASTUVASI SEURAAVIIN ALUEISIIN?” (%)

Nuorten kannalta keskeisiä palveluja tuottavilla kunnalla ja valtiolla on edelleen vahva asema myös kokemuksellisen samaistumisen kohteena. Kosmopoliittisuus ei uhkaa suomalaisten nuorten kansallista ja paikallista identiteettiä.

Kuvioon 28 on mahdollista tehdä suuntaa antavaa vertailua vuoden 2004 nuorille suunnattuun kuntavaalikyselyyn (Paakkunainen & Myllyniemi 2004). Vertailussa on omat menetelmälliset heikkoutensa,⁴¹ mutta näyttäisi siltä, että samastuminen globaaliin maailmanyhteisöön ja yllättäen myös maakuntaan on vahvistumassa. Muihin kuvion 28 alueisiin samastuminen näyttäisi pikemminkin olevan heikkenemään päin.

Suomessa asuvien nuorten kansalaisuus ylittää pelkän muodolliseen asemaan pohjautuvan kansalaisuuden. Nuoret tuntevat verrattain vahvaa ja kasvavaa yhteenkuuluvuutta yhteiskuntaan ja sen instituutioihin (Myllyniemi 2012, 35, 39). Kansalaisuus on myös koettua. Tämä yhteenkuuluvuus ei kuitenkaan automaattisesti tuota halua vuorovaikutukseen poliittisen järjestelmän kanssa tai aktivoi muuhun toimintaan kansalaisyhteiskunnassa, taloudessa tai vahvemmin edustuksellisen demokratian puitteissa. Tämä kertoo siitä, että kiinnostus ja luottamus eivät yksinään ole riittävä ehto toiminnalle.

Into yhteiskunnalliseen toimintaan ei siis vaikuttaisi lisääntyneen samalla tavalla kuin luottamus ja yhteenkuuluvuus. Paradoksilta vaikuttava kehityskulku avautuu, jos yhteisöt nähdään enemmän symbolisina rakennelmina kuin sosiaalisina käytäntöinä. Myös kuvion 28 eri alueilla painottuvat eri tavoin yhteenkuuluvuuden kokemuksen eri tasot. Suhteessa eurooppalaiseen tai globaaliin tasoon on muodollinen ja symbolinen suhde varmasti tärkeämpi kuin

suhteessa kylään, kaupunginosaan, kuntaan tai kaupunkiin, joissa puolestaan painottuvat enemmän toiminnallinen ja vuorovaikutuksellinen yhteenkuuluvuus. Myös suomalaiseen yhteiskuntaan kokonaisuudessaan tunnettu sosiaalinen sidos on väistämättä muodoltaan symbolinen, sillä kaikkia yhteisön jäseniä ei tunneta.

Yleisemmällä tasolla Suomen kaltaisten vahvojen hyvinvointivaltioiden kansalaisia leimaa vahva luottamus yhteiskuntaan ja sen toimintaan. Nuorisobarometrin trendit eivät kitkatta sovi jälkimodernin teoreetikkojen hahmottelemaan kuvaan jatkuvasti haussa olevista identiteeteistä ja yhteisöllisten sidosten heikkenemisestä. Tässä pelkistetään rajusti käsittelemällä koko nuorten ikäryhmää yhtenä monoliittina, vaikka nuorisossa varmasti on joukko postmoderneja sukkuloijia ja identiteettinomadeja. Kyselytutkimuksen yleistävässä käsittelyssä nuorison valtaosa näyttää kuitenkin elävän varsin vahvasti perinteisiin sidottua elämää, niin suhteessa kansallisvaltioon (kuvio 28), hyvinvointivaltioon (kuvio 20), edustukselliseen demokratiaan (kuviot 6 ja 21) kuin vaikkapa työhönkin (kuvio 33). (Hautamäki 2005, 7–13; Myllyniemi & Kiilakoski 2013; Nivala 2008, 119–120.)

Alueisiin samastumista tarkasteltaessa on kiinnostavaa verrata eri puolilla asuvien näkemyksiä. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa nuorilla on suhteellisen vahva yhteenkuuluvuuden tunne suhteessa maakuntaan, kun taas Etelä-Suomessa ja varsinkin Uudellamaalla se on hyvin heikkoa. Erot ovat samansuuntaisia, mutta heikompia suhteessa kuntaan tai kaupunkiin samastumiseen. Yhteenkuuluvuus Eurooppaan puolestaan on vahvinta Uudellamaalla.

MIKÄ ON TÄRKEÄÄ

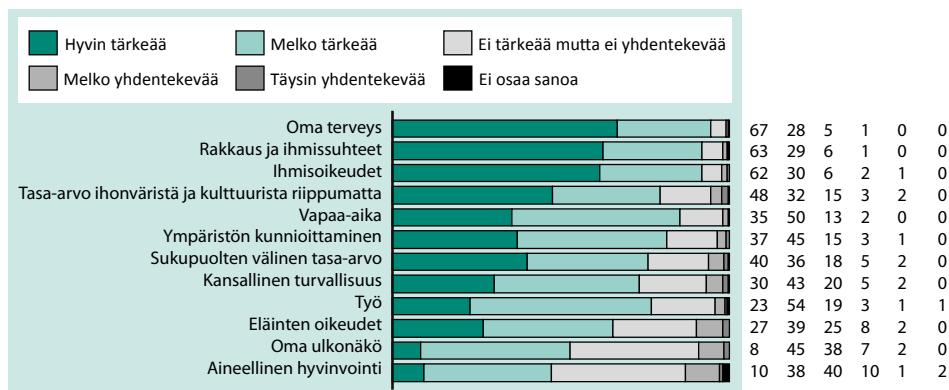
Erilaisten asioiden tärkeyden selvittäminen tukee hyvin tämänvuotista osallisuusteemaa. Se antaa kuvaa niistä arvoista ja päämääristä, jotka motivoivat nuoria vaikuttamaan. Aiemmista asioiden tärkeyttä mittaavista kyselyistä poiketen tänä vuonna keskityttiin erityisesti asioihin, joita voi pitää arvoina tai yhteiskunnallisen toiminnan päämäärinä. Pois on siis jätetty esimerkiksi ”kehittyminen asioissa joissa on hyvä” ja ”itsensä etsiminen”, jotka voivat olla hyvin tärkeitä yksilölle, mutteivät niinkään yhteisiä arvoja tai päämääriä. Mukana ovat kuitenkin ”oma terveys” ja ”ihmissuhteet”, jotka niin nyt kuin myös aiemmissa Nuorisobarometreissa ovat osoittautuneet nuorten mielestä kaikkein tärkeimmiksi asioiksi (kuviot 29 ja 30).

Terveyden ja ihmissuhteiden rinnalle tärkeimmäksi asiaksi nousevat ihmisoikeudet. Ne kokee erittäin tärkeäksi 62 %, vähintään melko tärkeäksi 92 %, eikä juuri kukaan pidä ihmisoikeuksia yhdentekevinä. Kyselyssä käytettyjä käsitteitä ei määritelty, joten kukin vastaaja on

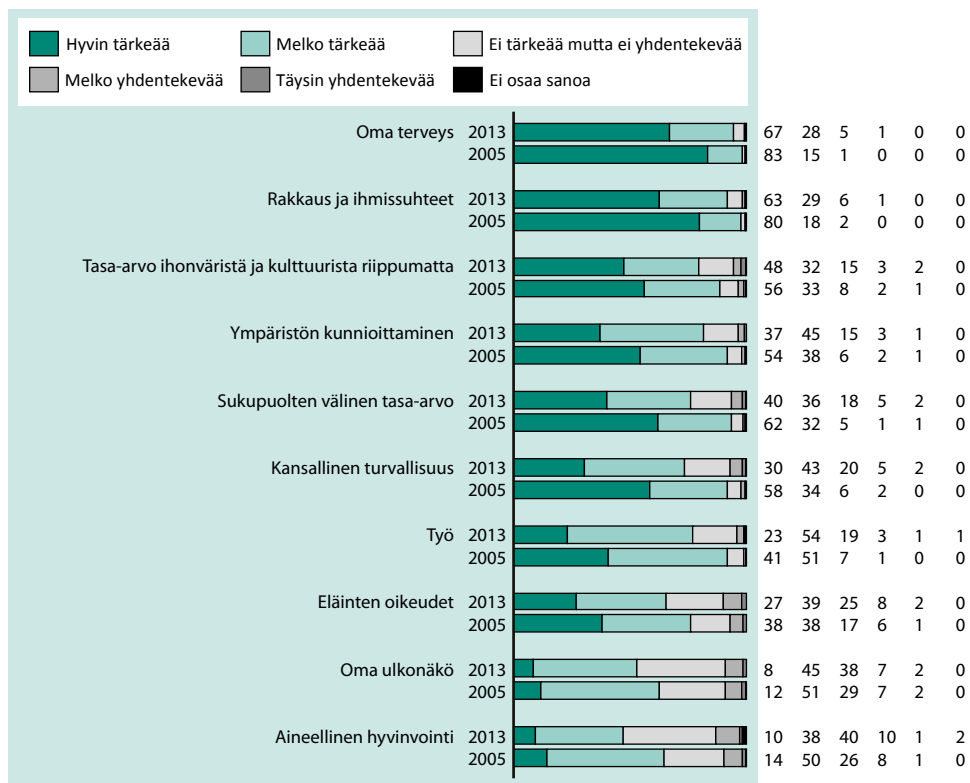
ymmärtänyt ihmisoikeudet omalla tavallaan. Kiinnostavasti vastaajien joukossa on varsin paljon niitä, jotka kokevat sukupuolten välisen tasa-arvon tai tasa-arvon ihonväristä ja kulttuurista riippumatta ihmisoikeuksia vähemmän tärkeäksi. On vaikea sanoa, missä määrin kansainväliset ihmisoikeussopimukset kuten YK:n ihmisoikeuksien sopimus vastaavat tai määrittävät nuorison tulkintoja ihmisoikeuksien sisällöstä, mutta näissä sopimuksissa lähdetään yleensä ihmisoikeuksien jakamattomuudesta, siitä, että ne ovat samat kaikille. Se, että tasa-arvo ei kuulu yhtä jakamattomasti kaikille, voi välillisesti kertoa siitä, että osalle nuorisosta ihmisoikeudet eivät ole täysin universaaleja. Toisen tulkinnan mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo saataan kokea vähemmän tärkeäksi siksi, että sen koetaan olevan jo kunnossa.

Kuviossa 29 asiat esitetään nuorten niille antamassa tärkeysjärjestyksessä. Kiintoisa yksittäinen havainto on vapaa-ajan kokeminen työtä tärkeämmäksi. Aiemmissa kaikenikäisille

KUVIO 29. ”KUINKA TÄRKEITÄ SINULLE OVAT SEURAAVAT ASIAT?” (%)

KUVIO 30. ”KUINKA TÄRKEITÄ SINULLE OVAT SEURAAVAT ASIAT?” (%) VERTAILU 2005 JA 2013.

tehdyissä eri elämänalueiden tärkeyttä mittaavissa kyselyissä⁴² nuoret poikkeavat vanhemmista sukupolvista nimenomaan siinä, että vapaa-aika on nuorille tärkeämpää ja työ vähemmän itseisarvoisen tärkeää. Kun hyvinvointi ja palvelututkimuksessa 2009 selvitettiin suomalaisten kokemaa elämänlaatua nuoruudesta vanhuuteen, havaittiin elämänlaadun eri ulottuvuuksien tärkeyden vaihtelevan eri ikävaiheissa. Nuorimmilla korostui elämän merkityksellisyys ja elämästä nauttiminen (Vaarama ym. 2010).

Vertailu vuoden 2005 Nuorisobarometrin kyselyyn osoittaa merkittävää trendiä: kaikki selvitetty vertailukelpoiset asiat koetaan aiempaa vähemmän tärkeiksi! Erityisen paljon on vähentynyt kysytyistä asioista kenties perinteisimpiin arvoihin viittaavat työn ja kansallisen turvallisuuden tärkeänä pitäminen. Varsinkin työn tärkeyden pudotus on yllättävää, sillä työasenteita

mittaavissa kysymyksissä ei vastaavaa trendiä ole havaittavissa (vrt. kuviot 34–55). Muutenkin yritys tulkita kehityskulkua on hämmentävää. Onko pääteltävä, että nuoriso on jotenkin aiempaa välinpitämättömämpää tai kyynisempää? Vai onko nyt selvitettyjen asioiden tilalle nousut jotain muuta arvokkaaksi koettua, joka jää kyselyssä havaitsematta? Tuloksia voi tulkita siitäkin näkökulmasta, että asiat, joissa on parantamisen varaa tai jotka ovat muuten ajankohtaisia, koetaan tärkeiksi. Esimerkiksi kansallinen turvallisuus koettaisiin varmasti tärkeäksi, mikäli se olisi uhattuna.⁴³

Politiikkaan osallistuvat tai muuten itselle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin (vrt. kuvio 3) pyrkivät vaikuttamaan etenkin ne nuoret, joille ovat tärkeitä tasa-arvoon ja ympäristöön liittyvät asiat. Myös konkreettiseen vaikuttamistoimintaan osallistuvat monipuolisimmin

nuoret, joille nämä asiat ovat erityisen tärkeitä. Kuitenkin useimpien kuviossa 29 esitettyjen asioiden tärkeänä pitämisen yhteydet yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen (kuvio 7) ovat yllättävän heikkoja. Kiinnostavasti eläin- ja ihmisoikeuksien tärkeänä pitäminen on jonkin verran yhteydessä omaan kokemukseen yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, mutta ei politiikassa toimimisesta. Joissakin asioissa yhteys tärkeyden ja vaikuttamisaktiivisuuden välillä on negatiivinen: erityisen vähän vaikuttamistapoja on nuorilla, joille on tärkeää oma ulkonäkö tai aineellinen hyvinvointi.

Ne nuoret, joilla on enemmän vähemmistöön kuulumisen kokemuksia, pitävät selvästi muita tärkeämpinä ihmisoikeuksia ja eläinoikeuksia. Erityisen suuret vähemmistökokemusten mukaiset erot liittyvät tasa-arvon tärkeänä pitämiseen, niin sukupuolten väliseen tasa-arvoon

kuin tasa-arvoon ihonväristä ja kulttuurista riippumatta. Yksittäisten vähemmistökokemusten syiden mukaisessa vertailussa aatteelliseen tai uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvat pitävät tasa-arvoa ihonväristä ja kulttuurista riippumatta erityisen tärkeänä. Sen sijaan etniseen vähemmistöön kuuluvat eivät pidä sitä sen tärkeämpänä kuin muutkaan. Heillä korostuvat aineellisen hyvinvoinnin ja kansallisen turvallisuuden tärkeys. Nuoret, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin vuoksi, pitävät tasa-arvokysymyksiä muita tärkeämpinä. Myös eläinoikeudet korostuvat tässä ryhmässä, mutta ihmisoikeuksien tärkeänä pitäminen ei poikkea muista. Tulkinnassa on hyvä muistaa, että lähes kaikki jakavat ihmisoikeuksien tärkeyden.

Nuorten työasenteita on seurattu Nuorisobarometrin alusta eli vuodesta 1994 alkaen. Työhön liittyvät kysymykset ovat Nuorisobarometrin kovaa ydintä, ja nykyisen taantuman ja nuorisotyöttömyyden nopean kasvun aikana erittäin ajankohtaisia. Työasenteisiin liittyvä kysymysarja oli pitkään kyselyissä mukana joka kerta, mutta viime vuosina seurantaan on tullut neljän vuoden tauko. Onkin sopivaa, että ne palaavat juuri nyt osallisuuden ollessa pääteemana, onhan työ yksi keskeisistä tavoista kiinnittyä yhteiskuntaan.

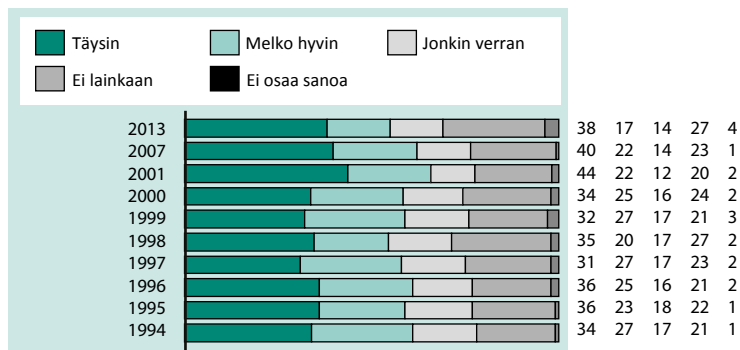
Nuorten työasenteet tuskin menettävät kiinnostavuuttaan tai tärkeyttään myöskään näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa. Työn kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen tarkastelu on luonnollisesti välttämätöntä, mutta sen ohella tarvitaan myös nuorten työarvojen ja -asenteiden kehitykseen liittyvää tietoa. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamiseen tarvitaan niin työpaikkoja kuin haluja tehdä tarjolla olevia töitä.

KOULUTUSTA VASTAAVA TYÖ?

Haastatteluissa kaikille työssäkäyville nuorille esitettiin jatkokysymys: ”Vastaavatko nykyiset työtehtäväsi koulutustasi?” Alle kolmekymppisille työn koulutusta vastaavuus on yhä pidempien opintojen aikana kova vaatimus. Siksi kuvioista 31 kannattaa kehityksen suunnan lisäksi panna merkille se, että peräti 38 % sanoo olevansa täysin ja reilu enemmistö ainakin melko hyvin koulutusta vastaavassa työssä. Oletettavasti kysymys koulutusta vastaavasta työstä ei mittaa yksinomaan sitä, tekevätkö lääkärit lääkärin töitä ja opettajat opettajan töitä, vaan myös laajemmin sitä, kuinka työelämä toistaiseksi on vastannut opintojen aikana sille asetettuihin odotuksiin. Mielestään koulutustaan vastaavissa työtehtävissä olevien nuorten osuus on hieman pudonnut vuoden 2001 huippulukemista, mutta vuodesta 1994 lähtien muutokset ovat olleet varsin pieniä.

Kuvio 31 kertoo jokaisen vastaajan omasta kokemuksesta, mutta kansainvälinen vertailu⁴⁴

KUVIO 31. ”VASTAAVATKO NYKYISET TYÖTEHTÄVÄSI KOULUTUSTASI?” VERTAILU 1994–2013. (%)

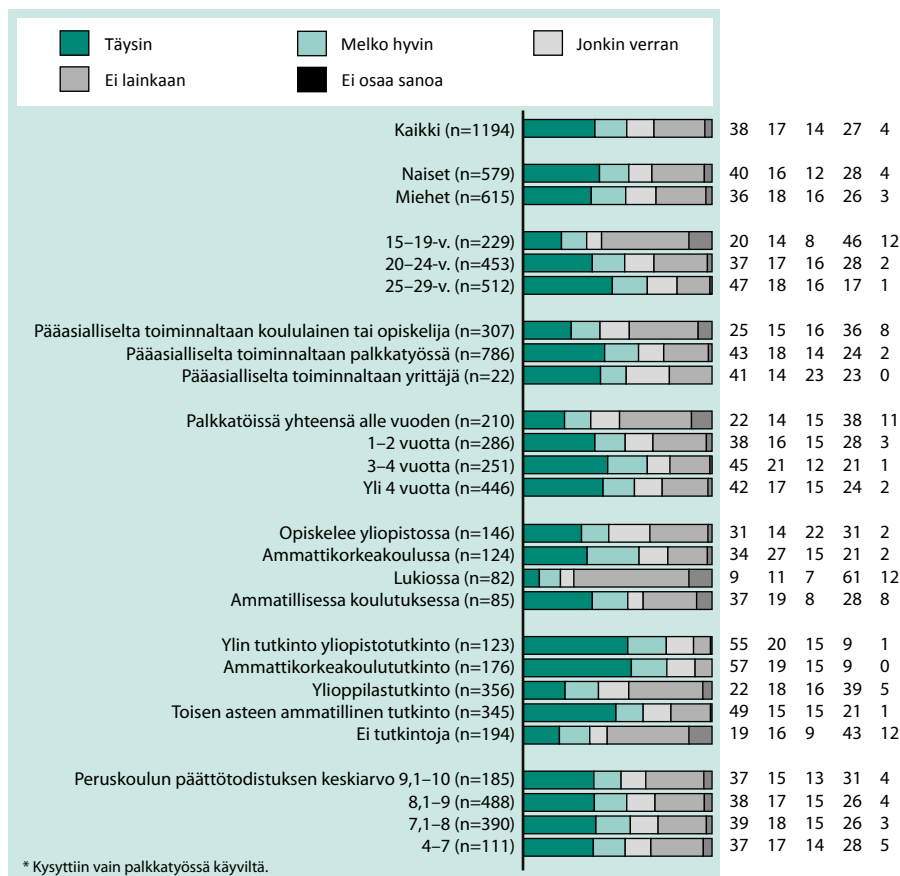

vahvistaa, että ainakin korkeakoulutetut suomalaisnuoret työllistyvät koulutusta vastaavaan työhön varsin nopeasti valmistumisensa jälkeen. Yhtenä tekijänä siinä, että tuore maisteri pääsee Suomessa niinkin nopeasti kuin vuodessa koulutustaan vastaavaan työhön, on opiskelijoiden työssäkäynti. Yliopisto-opiskelijoista käy töissä lähes yhtä suuri osa kuin työikäisestä väestöstä. (Myrskylä 2012.) Nuorisobarometrin aineistossa yliopistossa opiskelevista palkkatyössä käyvien osuus on 65 %, ammattikorkeakoulussa 67 %, lukiossa 67 %, ammattioppilaitoksissa 42 % ja peruskoulussakin 22 %. Kaikista koululaisista ja opiskelijoista enemmistö (51 %) käy

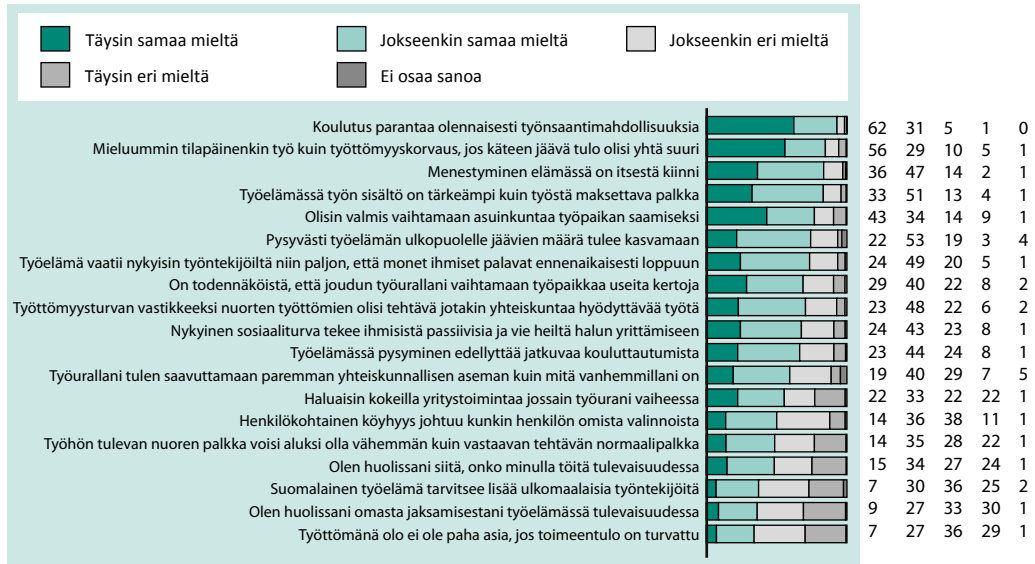
samalla palkkatöissä, pääasialliseksi toiminnakseen opiskelun nimeävistä 43 %.

Taustamuuttujien mukaisessa vertailussa (kuvio 32) ikä luonnollisesti kasvattaa koulutusta vastaavassa työssä olevien osuutta kaikista työssäkäyvistä. Työelämässä vietetty aika lisää myös osuutta, mutta ei enää 3–4 palkkatyössä vietetyn vuoden jälkeen. Yrittäjät kokevat yhtä usein olevansa koulutustaan vastaavassa työssä kuin ne, jotka nimeävät pääasialliseksi toiminnakseen palkkatyön.⁴⁵ Sukupuolella ei muuten ole vaikutusta, mutta kokonaan ilman tutkintoja työelämässä olevista naisista yli puolet, ja miehistä vain kolmannes kokee olevansa työssä,

KUVIO 32. ”VASTAAVATKO NYKYISET TYÖTEHTÄVÄSI KOULUTUSTASI?” (%)*

KUVIO 33. NUORTEN SUHTAUTUMINEN TYÖELÄMÄÄN LIITTYVIIN VÄITTEISIIN. (%)

joka ei lainkaan vastaa koulutusta. On tosin vaikea tulkita mitä ”koulutusta vastaava” tarkoittaa henkilölle, jolla ei ole muodollista koulutusta.

Yliopistotutkinnon suorittaneista 55 %, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 57 % ja toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneista 49 % kokee olevansa täysin koulutusta vastaavassa työssä. Jos verrataan niitä, jotka ovat koulutustaan vastaamattomissa töissä, ovat osuudet korkeakoulututkinnon suorittaneilla selvästi matalampia. Korkea koulutustaso siis parantaa todennäköisyyttä saada koulutustaan vastaavaa työtä jo ennen 30 ikävuotta. Verrattaessa yhä opiskelevien kokemuksia on koulutustaan vastaavassa työssä käyvien yliopisto-opiskelijoiden osuus pienempi kuin ammattikorkeakoulussa tai ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla. Tässä katsannossa tutkinnon suorittaminen on siis erityisen kannattavaa yliopisto-opiskelijoille. Vaikka peruskoulun päättötodistus vaikuttaa tuleviin opintouriin, ei sillä yksin ole mitään merkitystä myöhemmälle pääsyyllä koulutusta vastaavaan työhön.

TYÖASENTEET

Kuviossa 33 on joukko Nuorisobarometrin seurannassa jo pitkään käytettyjä työelämäasenteita mittaavia kysymyksiä sekä muutama kokonaan uusi kysymys. Uutena mukaan otettiin kysymykset halusta kokeilla yritystoimintaa sekä siitä, onko työn sisältö tärkeämpi kuin palkka. Useimmat kuvion 33 kysymyksistä on esitetty aiempien vuosien Nuorisobarometreissa, mikä mahdollistaa ajallisen vertailun. Seuraavassa kutakin kysymystä käsitellään lyhyesti keskittyen ennen kaikkea havaittuihin muutoksiin. Halutun tiedon löytämisen helpottamiseksi kysymykset esitetään samassa järjestyksessä kuin ne ovat kuviossa 33.

Trendien tulkinnassa törmätään toistuvasti siihen, kuinka työelämän muutos ja nuorten asenteet työtä kohtaan liittyvät toisiinsa. Töiden vaatavuuden kasvaessa opiskeluaajat ovat pidentyneet ja näkemys työelämän kuluttavuudesta ja työntekijöiden enneaikaisista loppuun palamisista on hyvin yleinen. Pätkätoiden aikakauden nuoret uskovat joutuvansa vaihtamaan työtä useasti työuran aikana. Pitkän aikavälin

rakenteellisempien muutosten ohella ajankoh-
 taiset taloussuhdanteet vaikuttaisivat olevan
 vahvasti yhteydessä nuorten näkemyksiin työs-
 tä, työttömyydestä sekä koulutuksen työllistä-
 vyydestä. Talouden 2008 alkaneen taantumän
 jälkeen yhä useampi nuori uskoo pysyvästi työ-
 elämän ulkopuolelle jäävien määrän kasvavan.
 Tämä on ymmärrettävää, sillä juuri nuorten
 erityispiirteenä on työvoimaan osallistumisen
 suhdanneherkkyyks. Laskusuhdanteet vaikut-
 tavat erityisen paljon nuorten työllisyyteen, ja
 nuoret myös reagoivat vähentämällä työvoiman
 tarjontaansa etsimällä vaihtoehtoisia toimintoja,
 kuten opiskelun ja asevelvollisuuden ajoittumi-
 sen. Yleishavaintona Nuorisobarometrin lähes
 20 vuoden seurannan perusteella voi kuitenkin
 sanoa, etteivät asennemuutokset ole radikaaleja,
 eikä merkkejä työn arvostuksen laskusta juuri
 ole.

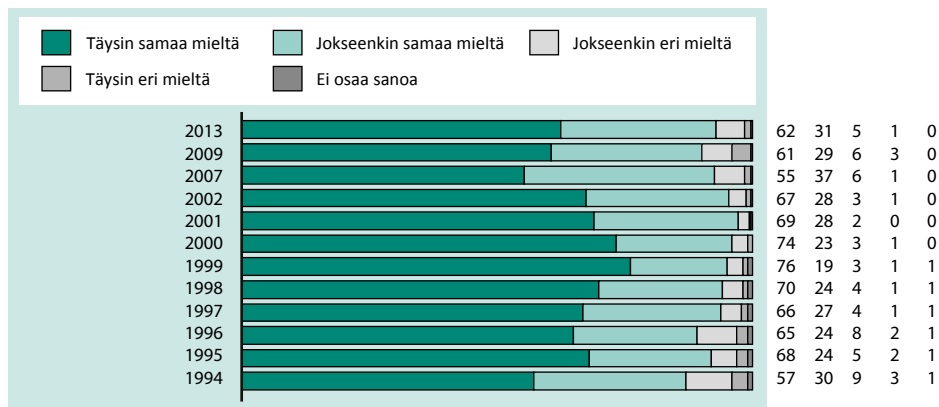
Ajallisten trenditietojen ohella kuvion 33
 antamasta tiedosta voi saada kokonaiskuvan
 siitä, millä tolalla työasenteet tällä hetkellä ovat.
 Yksimielisyys on suurinta liittyen koulutuksen
 tärkeyteen: lähes kaksi kolmesta on täysin samaa
 mieltä siitä, että koulutus parantaa olennaisesti
 työnsaantimahdollisuuksia. Tulos, jossa enem-
 mistö sanoo ottavansa mieluummin tilapäistä-
 kin työtä kuin elävänsä työttömyyskorvauksella,
 jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri, ei vaiku-
 ta kovin huonolta. Työmoraali ei näytä olevan

uhattuna ainakaan nuorten suunnalta. Toisaalta
 heikkoihin taloussuhdanteisiin liittyvät haasteet
 ja huolet heijastuvat työelämän uhkakuvina, jot-
 ka yhdistettynä työn tärkeyteen elämänsisältönä
 voivat nuorten itsensä kannalta herättää huol-
 ta. Jopa kolme neljästä arvioi pysyvästi työelä-
 män ulkopuolelle jäävien osuuden kasvavan.
 Yhtä moni arvioi työelämän vaativan niin pal-
 jon, että monet työntekijät palavat ennenaikai-
 sesti loppuun. Reilu kolmannes on huolissaan
 omasta jaksamisestaan työelämässä tulevai-
 suudessa. Työn tärkeydestä kertoo sekin, että
 selvästi useamman huolenaiheena on se, onko
 tulevaisuudessa ylipäättään itselle töitä tarjolla.
 (Teemasta nuoret & työ ks. lisää Titta Tuohisen
 puheenvuoro tässä julkaisussa s. 133–137.)

Koulutususkko

Nuorista useampi kuin yhdeksän kymmenestä
 on samaa mieltä siitä, että koulutus parantaa
 olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia. Koulu-
 tuksen merkitys työnsaannin kannalta vaikuttaa
 siis jokseenkin itsestään selvältä. Koulutusasen-
 teissa on kuitenkin havaittavissa myös muu-
 toksia, joiden trendinomaisuus näkyy selvästi
 kuviossa 34. Noin vuosituhanen vaihteeseen
 saakka kasvanut usko koulutuksen työllistävyys-
 teen kääntyi 2000-luvun ensimmäisinä vuosina
 selvään laskuun. Koulutususkon uusi vahvistu-

KUVIO 34. ”KOULUTUS PARANTAA OLENNaisesti TYÖNSAANTIMAHDOllISUUKSIA.” VERTAILU 1994–
 2013. (%)

minen puolestaan näkyy vuodesta 2007 eteenpäin.

Havaittuja trendejä voi yrittää tulkita yhteydessä nuorisotyöttömyyteen, joka vaihtelee muuta työttömyyttä enemmän taloussuhdanteiden mukana. 1990-luvun vahvistuva koulutus-usko osuu yhteen lamaa seuranneen korkean nuorisotyöttömyyden kanssa. Nousukaudella työmarkkinat puolestaan ovat vetäneet suhteellisen hyvin myös vähemmän koulutettuja nuoria. Nuorisotyöttömyys vähenikin jatkuvasti 90-luvun lamasta lähtien, kunnes 2008 syksyllä alkaneen kansainvälisen taluskriisin ja taantumien seurauksena nuorisotyöttömyys kääntyi jälleen kasvuun, samoin usko koulutuksen tärkeyteen työllistymisen kannalta. Asenteiden syitä ei tietenkään voi palauttaa taloussuhdanteisiin, mutta ne eivät myöskään synny tyhjiössä, ja eri trendien osuminen ajallisesti yhteen voi viitata niiden olevan yhteydessä toisiinsa.

Pidemmän aikavälin trendinä Suomessa on ollut väestön koulutustason jatkuva kasvu. Esimerkiksi korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25–34-vuotiaiden osuus yli kaksinkertaistui 18 %:sta vuonna 1970 jo 37 %:iin vuonna 2010 (Repo 2012). Suomessa koulutustason nousu vähentää edelleen selvästi työttömyyden riskiä, mutta kohoavan koulutustason yhtenä puolena on sekin, että nuorilta myös odotetaan aiempaa parempaa koulutusta. Koulutus vastaavasti vaikuttaa palkkoihin vähemmän kuin ennen (Idman 2012).

Nyt kerätyssä kyselyaineistossa kaikilla koulutusasteilla usko siihen, että koulutus auttaa

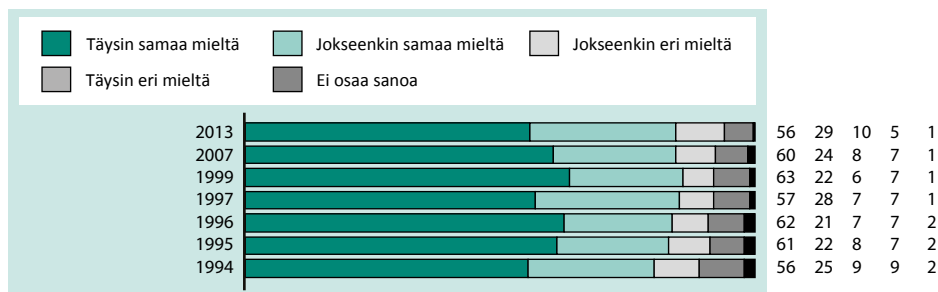
työnsaannissa, laskee valmistumisen jälkeen. Pudotus on suurinta toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, pienintä ammatikorkeakoulutuksessa. Työttömien nuorten usko koulutukseen ei juuri poikkea muista. Työttömiä on aineistossa niin vähän, ettei heistä koulutusasteiden mukaisessa vertailussa saada luotettavia eroja. Näyttäisi kuitenkin siltä, että etenkin korkeasti koulutettujen työttömien usko koulutuksen työnsaantia parantavaan vaikutukseen olisi muita heikompaa.

Mieluummin työtä kuin työttömyyskorvausta

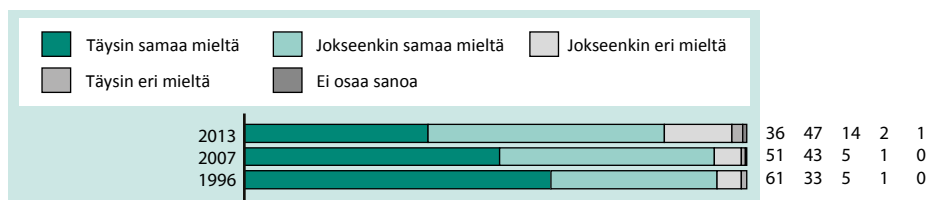
Vuodesta 1994 käytetty tapa selvittää nuorten työn arvostusta on kysyä kantaa väitteeseen ”Ottaisin mieluummin tilapäistäkin työtä kuin eläisin työttömyysturvalla, jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri”. Tulokset ovat olleet hyvin johdonmukaisia: koko seurannan ajan yli 80 % nuorista on yhtynyt siihen (kuvio 35). Osuus on hyvin suuri ottaen huomioon väitteen jyrkkyyden. Nuorten työmoraalista ei näiden tulosten valossa ole syytä kantaa huolta. Viime vuosina havaittavaa lievää muutosta voi selittää esimerkiksi se, että taloudellisen epävarmuuden aikoina opiskelu nähdään parempana vaihtoehtona (vrt. myös edellinen kuvio 34 ja sen tulkinta).

Työttömät valitsisivat hieman muita useammin työttömyyskorvauksen kuin työn. Kuitenkin myös työttömistä nuorista enemmistö, 72 %, eläisi mieluummin työtulolla, vaikkei käteen jäävä tulo olisi sen suurempi. Enintään

KUVIO 35. ”OTTAISIN MIELUUMMIN TILAPÄISTÄKIN TYÖTÄ KUIN ELÄISIN TYÖTTÖMYYSKORVAUKSELLE, JOS KÄTEEN JÄÄVÄ TULO OLISI YHTÄ SUURI.” VERTAILU 1994–2013. (%)

KUVIO 36. ”MENESTYMINEN ELÄMÄSSÄ ON ITSESTÄ KIINNI?” VERTAILU 1996–2013. (%)

kuukauden työttömänä olleet eivät juuri poikkea muista, mutta työttömyyden pitkittyessä yleistyy ajatus työttömyyskorvauksella elämisestä. On vaikea sanoa, kumpi tässä on vallitseva vaikutussuunta: asenteista työttömyyteen vai toisin päin. Joka tapauksessa on eri asia vastata kysymyksen opiskelijan tai tukevasti työelämässä olevan statuksesta käsin kuin tilanteesta, jossa työttömyys ja sen pitkittyminen ovat reaalisia vaihtoehtoja. Erityisesti heikossa talustilanteessa tilapäiset työsuhteet saatetaan kokea turvattomiksi ja siten epämieluisaksi vaihtoehdoksi.

Menestyminen itsestä kiinni

Näkemyks jokaisesta oman onnensa seppänä on vähentynyt selvästi vuodesta 2007 (kuvio 36). Kuitenkin väitteen ”Menestyminen elämässä on itsestä kiinni” on edelleen valmis allekirjoittamaan peräti yli 80 % nuorista. Toisaalla samassa kyselyssä selvitetty, ainakin pintapuolisesti samankaltainen väite köyhyyden syistä jakaa nuorison mielipiteet aivan eri tavoin (ks. kuvio 49). Koko joukko (tarkemmin sanottuna 35 %) nuorista siis kokee menestymisen olevan itsestä kiinni, mutta köyhyyden ei niinkään. Tulosten taustalla voi olla inhimillinen taipumus ottaa onnistumiset omiin nimiin ja selittää epäonnistumiset ulkoisilla tekijöillä. Menestys ja köyhyys eivät myöskään ole minkään luonnollisen jatkumon ääripäitä.

Peilaamalla tuloksia muihin kysymyksiin voi aineistosta saada lisävalaistusta kysymykselle mahdollisesti annetuista merkityksistä. Nuoret, joiden lapsuudenkoti on ollut hyvätuloinen, uskovat vahvasti elämässä menestymisen riippuvan omasta itsestä. Sama pätee kysymykseen

köyhyyden syistä: taloudellisesti hyvinvoivien perheiden jälkeläiset ovat taipuvaisempia uskommaan henkilökohtaisen köyhyyden olevan jokaisen oma syy. (Ks. myös kuvio 49 ja sen tulkinta.)

Nuoret, joiden mielestä menestys elämässä on itsestä kiinni, pitävät muita tärkeimpinä työtä, kansallista turvallisuutta ja omaa ulkonäköä (kuvio 29). Sen sijaan ympäristö, eläinoikeudet ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset ovat heille vähemmän tärkeitä.

Eri vaikuttamismuotoihin (kuvio 7) osallistumisen määrillä mitattuna ovat kaikkein aktiivisimpia ne, jotka eivät usko menestyksen niinkään olevan itsestä kiinni. Paljon erilaisia vaikuttamismuotoja on myös niillä, jotka eivät näe köyhyyden syiden löytyvän ensisijaisesti omista valinnoista. Suurempi vaikuttamisaktiivisuus juuri niiden nuorten parissa, jotka hakevat elämässä pärjäämisen syytä muualta kuin yksilöstä, on tavallaan ymmärrettävää. Selvitetty vaikuttamismuodot ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia, myös monet toiminnan muodot ovat yhteisöllisiä, ja vastaavasti motivoiva ajatusmalli osallistumisen taustalla näyttää olevan enemmän yhteisöllinen kuin yksilöllinen.

Työn sisältö palkkaa tärkeämpi

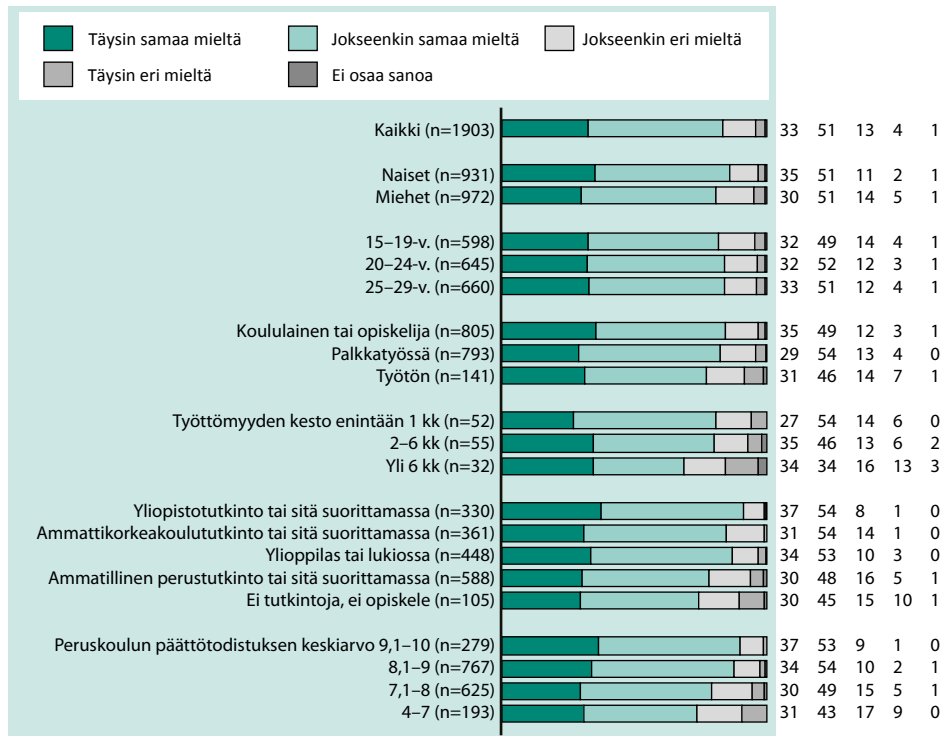
Yli 80 % nuorista sanoo pitävänsä työn sisältöä tärkeämpänä kuin palkkaa (kuvio 37). Kysymys esitettiin tässä muodossa nyt ensimmäistä kertaa, joten vertailutietoa ei ole saatavilla.⁴⁶ Välillisesti ajallisesta muutoksesta saa viitettä tutkailemalla eri-ikäisten suomalaisten työasenteita. Kaiken ikäisille suomalaisille tehdyssä kyselyssä⁴⁷ vanhempi polvi on nuorempia selvästi useammin samaa mieltä sellaisista

väitteistä kuten ”ihmiset, jotka eivät käy töissä, laiskistuvat” tai ”työ on velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan”. Vanhempi sukupolvi näyttää siis suhtautuvan nuoria vakavammin työn itseisarvoiseen tärkeyteen. Myös sosiaalishistoriallisen elämäkertatutkimuksen perusteella nuorten käsitys työnteon normaalista mallista painottuu toisin kuin vanhemmilla polvilla. Nuorille ei riitä tavoitteeksi joku kunnan ammatti elämisen välineenä, vaan sen tulisi myös olla mielenkiintoista. Nuoret myös hakevat töistään enemmän henkilökohtaista suhdetta (Tuohinen 1990, 123; 1996, 84–86). Yhden ajankohdan kyselytiedoista ei toki voi päätellä sitä, johtuvatko erot iästä vaiko sittenkin sukupolvesta – onhan mahdollista, että nykyiset nuoret ikääntyttyään alkavat muistuttaa työasenteiltaan nykyistä vanhempaa polvea.

Nuorten yksimielisyys työn sisällön ensisijaisuudesta on niin laajaa, että kiinnostus

kohdistuu eri mieltä oleviin, joiden siis voi tulkita korostavan työstä maksettavaa palkkaa. Tässä palkkaa painottavien joukossa on enemmän miehiä kuin naisia. Iällä sen sijaan ei ole yhteyttä asiaan. Muista taustatiedoista työtilanne ja koulutustaso näkyvät siten, että taipuvaisempia palkan painottamiseen ovat vähemmän koulutetut sekä työttömät, varsinkin pidempään työttömänä olleet nuoret. Tämä on ymmärrettävä tulos, jos ajattelee tilannetta, jossa mikä tahansa työ olisi työttömyyttä parempi (vertaa kuvio 35). Vastaavasti etenkin yliopisto-opintoihin suuntautuneet nuoret korostavat työn sisältöä. Aiemmassa Nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2007, 30) on havaittu, että sisältöä työn tärkeimpänä osana pitävät ovat selvästi tyytyväisempiä työhönsä kuin palkan suuruutta painottavat.⁴⁸ Vaikuttaa ymmärrettävältä, että jos työ koetaan mahdollisuutena itsensä kehittämiseen tai jonkin tärkeän asian edistämiseen, työhön myös

KUVIO 37. ”TYÖELÄMÄSSÄ TYÖN SISÄLTÖ ON TÄRKEÄMPI KUIN TYÖSTÄ MAKSETTAVA PALKKA.” (%)

ollaan tyytyväisempiä kuin jos se nähdään ensisijaisesti välineenä rahan ansaitsemiseen.

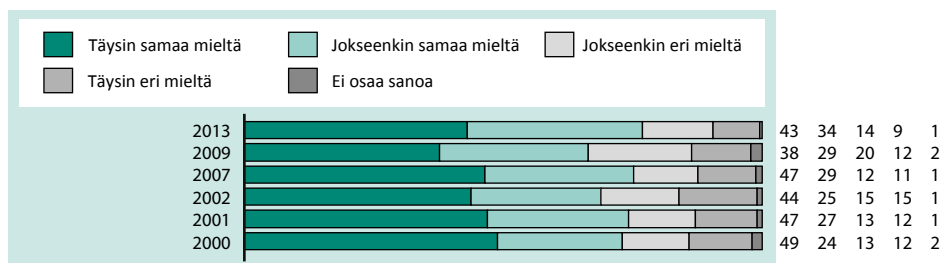
Työn perässä muuttaminen

Nuorten valmius muuttaa työn takia kunnasta toiseen on pysynyt korkealla tasolla koko vuosituhannen vaihteesta alkaneen seurannan ajan (kuvio 38). Useampi kuin kolme neljästä sanoo olevansa valmis työn perässä muuttamiseen, useampi kuin joka kolmas peräti täysin valmis.

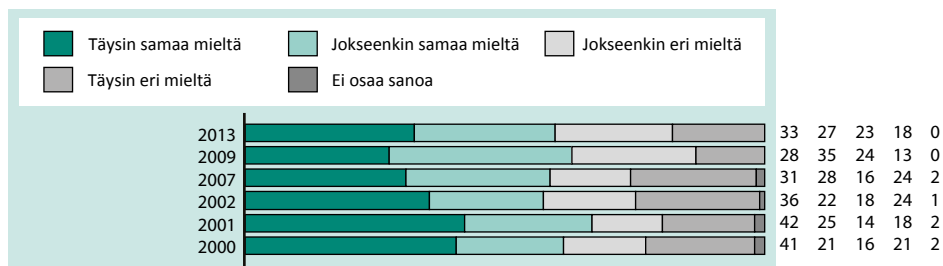
Kuviossa 39 esitetään samat tiedot työttömien nuorten osalta. Vertaamalla kuvioiden 38 ja 39 tietoja nähdään, että työttömillä ja muilla on samansuuntainen trendi, jonka viimeisin käänne on muuttohalukkaiden osuuden kasvu. Kuitenkin työttömissä nuorissa myös vastakkaista

mieltä olevien osuus on kasvusuunnassa. Tämä saattaa liittyä yhä useamman nuoren työttömyyden pitkittymiseen vallalla olevassa taloustilanteessa. Asennetasolla nähdään selvä työttömyyden keston mukainen muutos. Yli kuukauden työttömänä olleiden muuttohalut ovat jo keskimäärin heikentyneet, ja jos työttömyys on kestänyt yli puoli vuotta, on työn perässä muuttamiseen valmiita enää vähemmistö. Ylipäätäänkin työttömät nuoret ovat vähemmän halukkaita muuttamaan. Kysymykseen asuinkunnan vaihtamisesta työn perässä on helpompi vastata, jos tilanne ei vaikuta omakohtaisesti mahdolliselta tai ajankohtaiselta. Nuorisotyöttömyyden osuessa omalle kohdalle ja varsinkin sen pitkeydessä voi kysymys kotikunnan vaihtamisesta varsin hyvin konkretisoitua, eikä kysymys enää mittaa vain abstraktia asennetta.

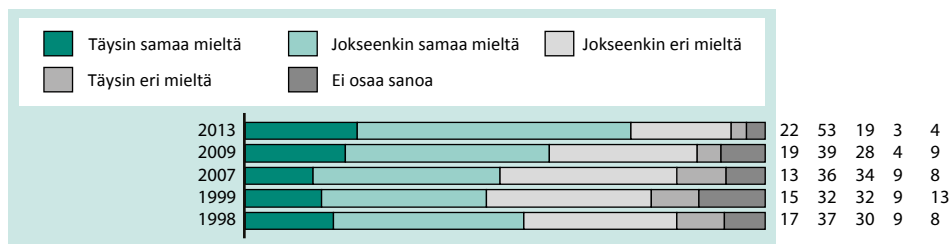
KUVIO 38. ”OLISIN VALMIS VAIHTAMAAN ASUINKUNTAA TYÖPAIKAN SAAMISEKSI.” VERTAILU 2000–2013. (%)

KUVIO 39. ”OLISIN VALMIS VAIHTAMAAN ASUINKUNTAA TYÖPAIKAN SAAMISEKSI.” TYÖTTÖMIEN NUORTEN VASTAUSTEN VERTAILU 2000–2013. (%)

KUVIO 40. ”PYSYVÄSTI TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLE JÄÄVIEN MÄÄRÄ TULEE KASVAMAAN.”
VERTAILU 1998–2013. (%)

Työelämän ulkopuolelle jäävien määrä

Yhä useampi nuori uskoo pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrän kasvavan tulevaisuudessa (kuvio 40). Vuonna 2007 tätä mieltä olevien osuus oli 49 %, vuonna 2009 jo 58 % ja nyt peräti 75 %. Jo aiemmin yleinen pessimismi on siis talouden taantumassa yleistynyt entisestään. Kiinnostavasti epäluottamuksen ilmapiiri suhteessa työelämään ei kuitenkaan ulotu omaan tilanteeseen, vaan enemmistö uskoo saavuttavansa vanhempiaan paremman yhteiskunnallisen aseman työurallaan (kuvio 47).

Näkemys työelämän ulkopuolelle jäävien kasvusta peilaa epäilemättä heikentyneitä taloussuhdanteita. Työelämäasenteiden voi kuitenkin tulkita heijastelevan talouden kehitystä myös välillisemmin, näkemyksinä tulevaisuuden työmarkkinatilanteesta. Suomessa väestökehitykseen on pitkään liitetty uhkakuvia työvoimapolasta suurten ikäluokkien eläköidyttä. Totuudessaan työvoimapolasta tarkoittaisi työntekijän valinnanvapautta ja työmahdollisuuksien aukeamista myös vähemmän koulutetuille. Suomeakin koetelleet taantumukset ovat kuitenkin jo useaan kertaan kääntäneet odotetun työvoimapolan suureksi työttömyydeksi. Myös väestöennusteet vuoteen 2050 saakka ovat tarkentuneet viime vuosina, ja viimeisimmässä ennusteessa työikäisen väestön vähennys jää paljon aiempia ennusteita pienemmäksi, eikä työvoimapolasta senkään valossa ole odotettavissa (Lassila & Valkonen 2011). Kaikella tällä voi olla vaikutusta siihen,

etteivät nuorten odotukset työtilanteestaan olekaan aina niin ruusuisia.

Edellisen kerran asiaa selvittäessä vuonna 2009 nuorten naisten käsitykset työmarkkinoiden kehityksestä olivat pessimistisempiä kuin miehillä, mutta nyt sukupuolten välillä ei ole eroja. Ikäryhmittäisessä vertailussa ovat yli 20-vuotiaat pessimistisempiä kuin nuoremmat, toisin kuin vielä neljä vuotta sitten. Ennen kaikkea miesten ja yli 20-vuotiaiden käsitykset ovat siis viime vuosina synkistyneet.

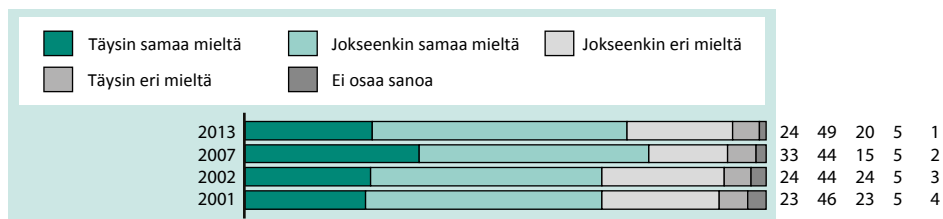
Työttömien nuorten näkemykset eivät poikkea muista. Näkemyseroja onkin tulkittava sen valossa, että kysymys ei koskettanut nuorten omaa tulevaisuutta, vaan arviota työmarkkinoiden ulkopuolelle jäävien määrästä ylipäätään. Koulutuspaikan tai suoritettujen tutkintojen vertailussa näkyy kuitenkin eroja siinä, että pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrän kasvuun uskovat eniten ammatillisemman linjan valinneet nuoret niin ammatikorkeakouluissa kuin ammatillisissa oppilaitoksissakin.

Työelämän vaativuus

Käsityksiä työelämän vaativuudesta ja kuluttavuudesta mitattiin vuodesta 2001 käytössä olleella muotoilulla ”Työelämä vaatii nykyisin työntekijöiltä niin paljon, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun”. Kuvioista 41 nähdään, että monet nuoret pitävät työtä liian vaativana, sillä lähes kolme neljästä allekirjoittaa tämän jyrkähkön väitteen burnouteista.

KUVIO 41. ”TYÖELÄMÄ VAATII NYKYISIN TYÖNTEKIJÖILTÄ NIIN PALJON, ETTÄ MONET IHMISET PALAVAT ENNENAIKAISESTI LOPPUUN.” VERTAILU 2001–2013. (%)

Barometrin seurannassa synkimmillään näkemykset työelämän liiallisesta vaativuudesta olivat vuonna 2007, jolloin 77 % nuorista arveli työn polttavan monet ennenaikaisesti loppuun. Nyt osuus on hieman pienempi, etenkin täysin samaa mieltä väitteen kanssa olevien osuus on pudonnut reilusti, 33 %:sta 24 %:iin. Todennäköisesti tämäkin käänne liittyy ajankohtaiseen taantumaa ja huoleen työpaikkojen riittävydestä. Tällä hetkellä nuoria huolettavat enemmän se, onko heillä tulevaisuudessa töitä, kuin se, kuinka he jaksavat työelämässä (vrt. kuviot 51 ja 53).

Työpaikan vaihtaminen

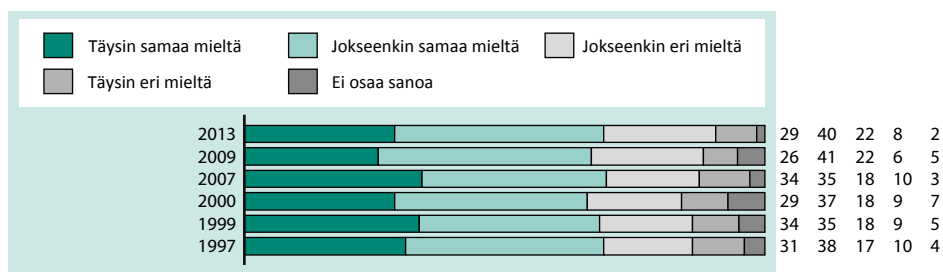
Nuorista noin kaksi kolmesta arvioi joutuvansa työuransa aikana vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja. Kuviossa 42 esitetyn, vuodesta 1997 jatkuvan seurannan aikana tapahtuneet muutokset näkemyksissä ovat niin pieniä, että ne mahtuvat otostutkimuksen satunnaisvaihtelun sisään. Tätä voi pitää hieman yllättävänäkin ottaen huomioon välillä voimakkaana velloneen

keskustelun pätkätöistä ja työelämän sirpaloitumisesta. Nuorten määräaikaisten työsuhteiden osuus ei tosin ole Nuorisobarometrin seuranta-aikana vuodesta 1997 kasvanut, vaan päinvastoin pienentynyt.⁴⁹

Kyselyyn vastanneesta 141 työttömästä nuoresta peräti 84 % pitää todennäköisenä työuransa pätkittymistä. Toinen erottuva ryhmä nuoria ovat yliopisto-opiskelijat, joista lähes puolet on täysin samaa mieltä siitä, että työpaikan vaihtaminen moneen kertaan on todennäköistä. Naisten ja miesten arvioissa ei ole eroja, mutta iän karttuessa näkemys yleistyy.

Työpaikan vaihtamisessa on toki kyse muustakin kuin määräaikaaisuudesta, ja työura voi olla katkonainen muistakin syistä (kuten uralla eteneminen, irtisanomiset, ammatinvaihdot). Puhe ”työpaikan” vaihtamisesta itse asiassa jättää avonaiseksi kysymyksen, onko kyse työpaikasta vai kokonaan uudesta ammatista. Kysymysmuotoilu ”joudun vaihtamaan työpaikkaa” ei huomioi sitä, että työpaikkaa voidaan vaihtaa myös omasta halusta. Edellisen keran Nuorisobarometrissa asiaa selvitettäessä ei

KUVIO 42. ”ON TODENNÄKÖISTÄ, ETTÄ TYÖURALLANI JOUDUN VAIHTAMAAN TYÖPAIKKAA USEITA KERTOJA.” VERTAILU 1997–2013. (%)

kovin sirpaleinen työura tosin ollut enemmistön toiveena. Silloin 31 prosenttia vastaajista sanoi haluavansa työurallaan vaihtaa työpaikkaa useita kertoja 47 prosentin ollessa päinvastaista mieltä. Aiemmissa Nuorisobarometreissa ylivoimainen enemmistö nuorista halusi kunnolla sitoutua työpaikkaan. Osittain asenteet ovat päällekkäisiä niin, että samat nuoret haluavat sekä sitoutua työpaikkaan että vaihtaa työpaikkaa useita kertoja (tätä mieltä oli 20 % vastaajista). Nämä ehkä ristiriitaiselta vaikuttavat asenteet eivät välttämättä ole sitä, vaan työpaikkaan ”kunnolla sitoutuminen” ei vain tarkoita koko työuran kestävää sitoutumista. (Myllyniemi 2006, 28–29.)

Työttömyysturvan vastikkeellisuus

Nuorisobarometreissa on vuodesta 1994 lähtien selvitetty asennetta työttömyysturvaa kohtaan kysymällä pitäisikö nuorten työttömien sen vastikkeeksi tehdä jotain yhteiskuntaa hyödyttävää työtä. Ajatus saa laajalti kannatusta lähes kolmen neljästä kannattaessa sitä. Kuitenkin lähes kahden vuosikymmenen seurannan aikana on kriittisyys työttömyysturvan vastikkeellisuutta kohtaan hitaasti kasvanut (kuvio 43). Vuonna 1994 vain 16 %, mutta vuonna 2013 jo 28 % vastusti tämän tyyppisiä aktivointitoimia. Tämän perusteella universalistisen sosiaaliturvan kannatus ei suomalaisnuorten parissa ainakaan näytä heikentyneen.⁵⁰

Kuten monessa muussakin työhön, työttömyyteen (kuvio 54) ja sosiaaliturvaan (kuvio 45) liittyvässä kysymyksessä, asenneilmasto on kuitenkin kääntynyt tiukemmaksi talouden taantumassa. Käsitteisiin voi vaikuttaa myös ajankohtainen politiikan korkealla tasolla aiheesta käyty keskustelu. Ajatusta sosiaaliturvan vastikkeellisuudesta on verrattu nuorisotakuun henkeen ja vastikkeettoman sosiaaliturvan on nähty jopa syrjäyttävän tuensaajia yhteiskunnan toiminnasta.⁵¹

Edellä nähtiin kuvioista 35 että jopa 85 % nuorista ottaisi mieluummin tilapäistäkin työtä kuin eläisi työttömyyskorvauksella, jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri. Ajatus

työttömyysturvan vastikkeeksi tehtävästä yhteiskuntaa hyödyttävästä työstä ei saa samaa kannatusta. Liekö taustalla esimerkiksi työttömän heikompi status (vuoden 2007 barometrisa 20 % nuorista piti työttömyyttä häpeällisenä), tai se, että tilapäisen työn hakemiseen on kuitenkin oma valinnanmahdollisuus?

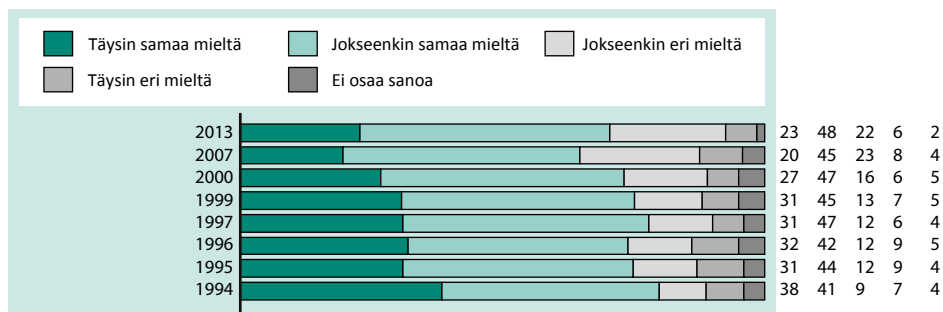
Kuviossa 44 seurataan työttömien nuorten asenteen kehittymistä suhteessa työttömyysturvan vastikkeellisuuteen. Työttömät nuoret ovat vuodesta 1994 lähtien suhtautuneet muita kriittisemmin työttömyysturvan vastikkeeksi tehtävään yleishyödylliseen työhön. Työttömien kriittisyys vastikkeellisuutta kohtaan on kasvanut jyrkästi vuoden 2000 jälkeen, ja samalla työttömien ja muiden erot ovat kasvaneet.

Passivoiva sosiaaliturva?

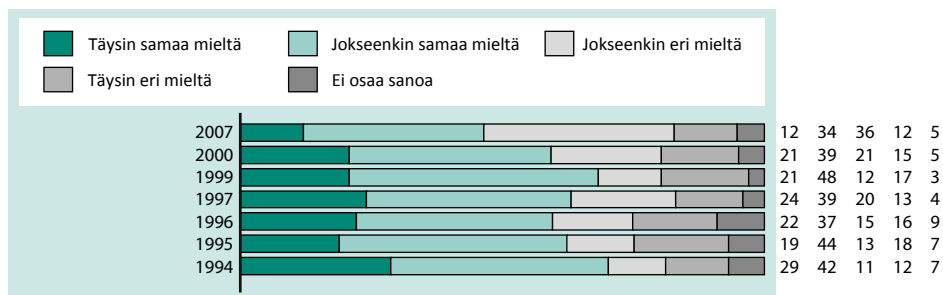
Nuorten suhtautumisessa sosiaaliturvaan on tapahtunut jyrkähkö käänne viime vuosina. Aiempina vuosina kysely kyselyltä harvempi nuori koki sosiaaliturvan passivoivana. Kuviossa 45 voi nähdä nuorten suhtautumisen muuttuneen: 54 % oli vuonna 2009 sitä mieltä, että sosiaaliturva vie yrittämishalut, nyt osuus on jo 67 %. Tämä käänne tarkoittaa paluuta 90-luvun puolivälin asenteisiin. Kuten nyt, myös tuolloin Suomi oli taantumassa tai toipumassa siitä. Asennetrendit näyttävät noudattavan taloussuhdanteita siten, että huonoina aikoina sosiaaliturvaan suhtaudutaan tiukemmin. Ehkä puheet hyvinvointivaltion rahoituskriisistäkin lisäävät käsitystä jokaisen työpanoksen ja veroeurojen tarpeellisuudesta. Tässä suhteessa asenteet ovat kehittyneet samansuuntaisesti myös suhteessa työttömyyteen (kuvio 54).

Tulkinnassa on huomattava, että kysymyksessä puhutaan ”nykyisestä sosiaaliturvasta”, joten myös sen todellinen taso ja saantikriteerit voivat vaikuttaa näkemyksiin. Trendistä voi halutessaan lukea paitsi nuorten entistä kielteemmän suhtautumisen sosiaaliturvan varassa elämiseen, myös sen, että entistä suurempi osa nuorista kokee sosiaaliturvan liiankin hyväksi tai kattavaksi – ainakin suhteessa tämänhetkisiin

KUVIO 43. ”TYÖTTÖMYYSTURVAN VASTIKKEEKSI NUORTEN TYÖTTÖMIEN OLISI TEHTÄVÄ JOTAIN YHTEISKUNTAA HYÖDYTTÄVÄÄ TYÖTÄ.” VERTAILU 1994–2013. (%)

KUVIO 44. ”TYÖTTÖMYYSTURVAN VASTIKKEEKSI NUORTEN TYÖTTÖMIEN OLISI TEHTÄVÄ JOTAIN YHTEISKUNTAA HYÖDYTTÄVÄÄ TYÖTÄ.” TYÖTTÖMIEN NUORTEN VASTAUSTEN VERTAILU 1994–2007. (%)

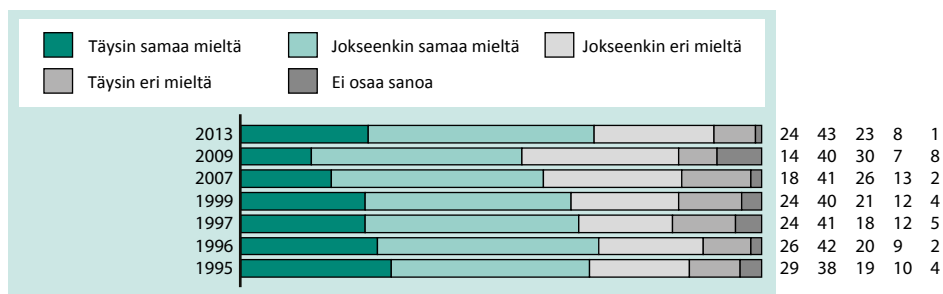
resursseihin. Myös julkisuudessa käynnissä olevat pohdinnat esimerkiksi työttömyysturvan vastikkeellisuudesta (vrt. kuvio 43) tai ansiosidonnaisuuden keston lyhentämisestä voivat vaikuttaa nuorison näkemyksiin.

Ikä lisää käsitystä sosiaaliturvan passivoivasta vaikutuksesta, ja verrattuna aiempaan kyselyyn on muutos nopeinta kyselyn vanhimmissa ikäryhmissä. Sukupuolten väliset erot ovat pieniä. Koulutustason mukaisessa vertailussa kaikkein kriittisimpiä ovat toisen asteen ammatillisen linjan nuoret. Työttömät eivät yhtä laajasti koe sosiaaliturvaa passivoivana. Kaikista työttömistä vielä lievä enemmistö (53 %) hyväksyy kuvion 45 väitteen, mutta työttömyyden pitkeytyessä tätä mieltä on yhä harvempi.

Jatkuva kouluttautuminen

Kuviosta 46 nähdään, että nuorten usko jatkuvan kouluttautumisen välttämättömyyteen työelämässä pysymisen kannalta on vähentynyt koko 2000-luvun. Trendi ei ole jyrkkä, mutta kuitenkin kiintoisa, sillä se ei vaikuta kitkatta sopivan elinikäisen oppimisen korostamisen, koulutustason jatkuvan kasvun ja työntekijään kohdistuvien joustavuuden ja uuden oppimisen vaatimusten kanssa. Kysymys jatkuvan kouluttautumisen tarpeellisuudesta ei myöskään seuraile työmarkkinasuhteita kuten kysymys koulutuksen työllistävyydestä (kuvio 34). Laskeva trendi kuviossa 46 saa pohtimaan, voiko kysymyksen muotoilun tulkita myös kielteisessä valossa siten, että entistä useampi ei usko edes jatkuvan kouluttautumisen riittävän työelämässä pysymiseen.

KUVIO 45. ”NYKYINEN SOSIAALITURVA TEKEE IHMISSISTÄ PASSIIVISIA JA VIE HEILTÄ HALUN YRITTÄMISEEN.” VERTAILU 1995–2013. (%)

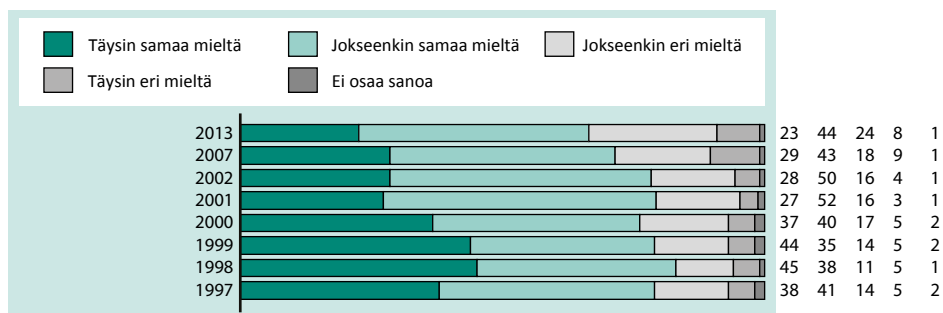
Jos jatkuvan kouluttautumisen välttämättömyyteen kerran uskotaan yhä vähemmän, niin millä sitten on nuorten mielestä vaikutusta työelämässä pärjäämiselle? Jotain suuntaa antavat vastaukset 2008 Nuorisobarometrin kysymykseen ”Kuinka paljon uskot seuraavilla asioilla olevan vaikutusta työnsaantiin?”. Koulutustakin tärkeämmäksi nousivat motivaatio, ammattitaito ja työkokemus (Myllyniemi 2008, 26). Toisaalla selvitettäessä eri taitojen tärkeyttä elämässä pärjäämisen kannalta selvästi tärkeimmäksi nousivat sosiaaliset taidot (mt. 19). Vastaavasti kun Työterveyslaitoksen Nuoret ja työ -barometrissa selvitettiin nuorten käsityksiä työssä tarvittavista tiedoista ja taidoista, korostuivat ammattitaito ja yhteistyötaidot. Työelämässä tarvittavista ominaisuuksista ja luonteenpiirteistä esille nostettiin sosiaalisuus ja tunnollisuus (Sulander ym. 2007, 92–97). Eri tuloksissa siis

korostuvat sosiaalisuus ja oikea asenne, mikä on linjassa sen yleisen käsityksen kanssa, että työelämässä on ammattitaidon ohella tärkeää olla sopiva ja sosiaalisesti pätevä.

Heikkenevän trendin ei tule hämärtää sitä, että edelleen kaksi kolmesta uskoo jatkuvan kouluttautumisen välttämättömyyteen. Naisista 71 % ja miehistä 62 % jakaa tämän näkemyksen. Sopusoinnussa työntekijöiltä joustavuutta vaativan työelämän kanssa on sekin, että useampi kuin kaksi kolmesta nuoresta uskoo joutuvansa työuransa aikana vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja (kuvio 42).

Iän myötä käsitys jatkuvan kouluttautumisen välttämättömyydestä yleisty selvästi. Asenne liittyy erityisen vahvasti koulutustasoon. Korkeakouluopiskelijoiden, etenkin yliopistossa opiskelevien usko jatkuvan koulutuksen tarpeellisuuteen on hyvin voimakasta. Koulutususkko

KUVIO 46. ”TYÖELÄMÄSSÄ PYSYMINEN EDELLYTTÄÄ JATKUVAA KOULUTTAUTUMISTA.” VERTAILU 1997–2013. (%)

liittyy vahvasti myös peruskoulun päättötodistuksen keskiarvoon. Vähintään yhdeksän keskiarvon oppilaista neljä viidestä, mutta alle seitsemän keskiarvon oppilaista vain puolet uskoo työelämässä pysymisen edellyttävän jatkuvaa kouluttautumista.

Optimismia oman työuran suhteen

Enemmistö (59 prosenttia) nuorista uskoo työurallaan saavuttavansa paremman yhteiskunnallisen aseman kuin vanhempansa. Tyttöjen ja poikien näkemyksissä ei ole eroja, ei myöskään eri ikäryhmien välillä. Korkea koulutustaso lisää luottamusta yhteiskunnallisen nousun suhteen, siten, että kaikkein optimistisimpia ovat yliopisto-opiskelijat. Vastaajan äidin koulutustason yhteys on päinvastainen: korkeakoulutettujen lapsilla on muita vähemmän uskoa vanhempiansa yhteiskunnallisen aseman ylittämiseen.⁵²

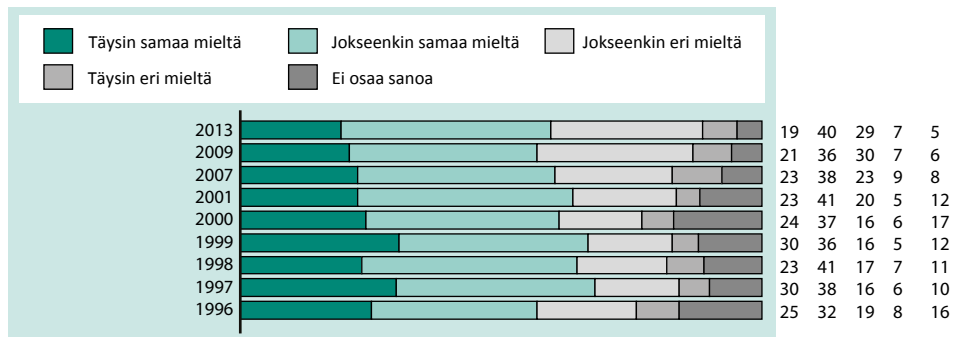
Kuviosta 47 nähdään, että optimismi on lievässä laskusuunnassa, mutta kokonaisuutena ottaen ei asenteessa ole tapahtunut suuria heilahduksia sitten vuoden 1996. Kiinnostavasti kuitenkin entistä useammat nuoret uskovat, että pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrä kasvaa (kuvio 40). Näyttää siltä, että usko omaan pärjäämiseen ei ole yhtä altis taloussuhdanteiden mukaisille trendivaihteluille kuin suhtautuminen yleisempiin väitteisiin.

Nuorisobarometrissa 2007 selvitettiin nuorten käsityksiä sukupolvien välisistä eroista ja mahdollisuuksista väitteellä ”Uskotko oman ikäluokkasi taloudellisen aseman tulevaisuudessa kehittyvän huonommaksi, paremmaksi vai yhtä hyväksi tai huonoksi kuin vanhemmilla ikäluokilla?”. Tuolloin lähes puolet nuorista uskoi kehityksen vievän taloudellisessa mielessä parempaan, ja vain joka kymmenes huonompaan verrattuna vanhempiin ikäluokkiin. Tulevaisuususkosta kertonee sekin Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen tulos, jonka mukaan nuoret pitävät itseään luokka-asemaltaan vanhempiaan vahvempina. Objektiiivisesti ottaenhan nuorten yhteiskunnallinen asema on poliittisesti ja taloudellisesti vanhempia heikompi, joten lienee tulkittavissa nuorten kokevan taloudelliset vaikeutensa väliaikaisina, ja opiskelijoiden jo samastuvan tulevaan luokkaansa. Näitäkin tuloksia voi tulkita luottamuksen osoittimina siitä, mihin suuntaan yhteiskunta nuorten mielestä on menossa. (Myllyniemi 2007, 36–38, 88–94; 2008; Myllyniemi, Gissler & Puhakka 2005, 40–42; Tuppurainen 2009, 40.)

Yrittäjyshalut

Enemmistö (55 %) nuorista sanoo jossain työuransa vaiheessa haluavansa kokeilla yrittäjätoimintaa (kuvio 48). Tämä on ensimmäinen kerta,

KUVIO 47. ”TYÖURALLANI TULEN SAAVUTTAMAAN PAREMMAN YHTEISKUNNALLISEN ASEMAN KUIN MITÄ VANHEMMILLANI ON.” VERTAILU 1996–2013. (%)

kun asiaa kysyttiin tällä tavalla, joten trenditietoa ei vielä ole olemassa. Yrittäjyshaluja voi kuitenkin pitää varsin suurina, jos yli puolet on periaatteessa siihen halukkaita. Myönteisen kannan ottamisesta on toki pitkä matka konkreettiseen yrittäjyyteen, mutta nuorten asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovat varsin suopeita. Tämä vastaa aiempien selvitysten perusteella tehtyjä päätelmiä: suomalaisten nuorten suuri enemmistö asennoituu yrittäjyyteen myönteisesti, mutta vain pieni osa heistä suunnittelee itse ryhtyvänsä yrittäjäksi (Haanpää & Tuppurainen 2012). Kyselyissä yleisimmäksi syyksi yrittäjyyden sivuuttamiseen tai siirtämiseen kauas tulevaisuuteen on ilmennyt haluttomuus riskinottoon. Varovaisuus ei kuitenkaan liity välttämättä vain yrittäjyyden riskeihin, vaan taustalla saattavat olla myös työelämän murrokseen liittyvät yleisemmät työelämän pelot, jotka näkyvät myös nyt tehdyssä kyselyssä (ks. kuviot 40, 41, 42, 51 ja 53). (Tuohinen 2012.)

Nuorissa miehissä (62 %) on jonkin verran naisia (49 %) enemmän innokkuutta yritystoiminnan kokeiluun. Iän myötä into hieman vähenee, mikä liittyy työmarkkinoille astumiseen. Kuvioista 48 nähdään, että koululaiset ja opiskelijat ovat innokkaampia kuin palkkatyössä olevat tai työttömät. Siinä, että palkkatyössä olevien yrittäjyshalut ovat suhteellisen matalia, on kuitenkin hieman tautologisen selityksen makua, sillä palkkatyössä oleminen itsessään jo voi kertoa uravalinnoista. Mitä paremmin koulutustaan vastaavassa työssä nuori kokee olevansa, sitä matalampia ovat yrittäjyshalut. Työttömien muita matalampi into yrittäjyyden kokeilemiseen sen sijaan on ehkä yllättäväkin, ainakin tulos on vastakkainen 2004 Nuorisobarometrin kanssa (Rouvinen & Väänänen 2004, 62). Kuvioista 48 nähdään myös, että ajatus yritystoiminnasta kiinnostaa sitä vähemmän, mitä pidempään työttömyys on kestänyt.

Aiemmassa tutkimuksessa, esimerkiksi Nuorisobarometrimassa 2004, on viitteitä siitä, että muodollinen koulutus vähentäisi yrittäjyshaluja. Niin myös nyt kerätyssä aineistossa, jossa innokkaimpia yrittäjyyden kokeilemiseen ovat

kokonaan tutkintoja vailla olevat opintojen ulkopuoliset sekä toisen asteen ammatillisen linjan valinneet nuoret. Vähiten yrittäjyshenkeä puolestaan on yliopisto-opiskelijoilla ja tutkinnon jo suorittaneilla. Ilmiölle on useita mahdollisia selityksiä: palkkatyö tarjoaa paremman tuoton koulutukselle, muodolliseen koulutukseen hakeutuu todennäköisemmin henkilöitä, jotka eivät alun perinkään ole yrittäjähenkisiä – tai jostain syystä koulutusjärjestelmä sammuttaa yrittäjyyden kiopinän (Rouvinen & Väänänen 2004).

Kiinnostavasti lapsuudenkodin hyvätuloisuus on yhteydessä korkeampien yrittäjyshalujen kanssa. Aineisto itsessään ei kerro yhteyden syitä, mutta aiempien kyselyiden perusteella ilmiö voisi liittyä perheen poliittisten näkemysten periytymiseen. 2012 Nuorisobarometrissa kun havaittiin oikeisto–vasemmisto-ajattelun selvä ylisukupolvinen siirtyminen jälkipolville. Vauraan suvun voi myös olettaa laskevan yrityksen perustamiseen liittyvistä alkupääomavaatimuksista johtuvaa kynnystä.

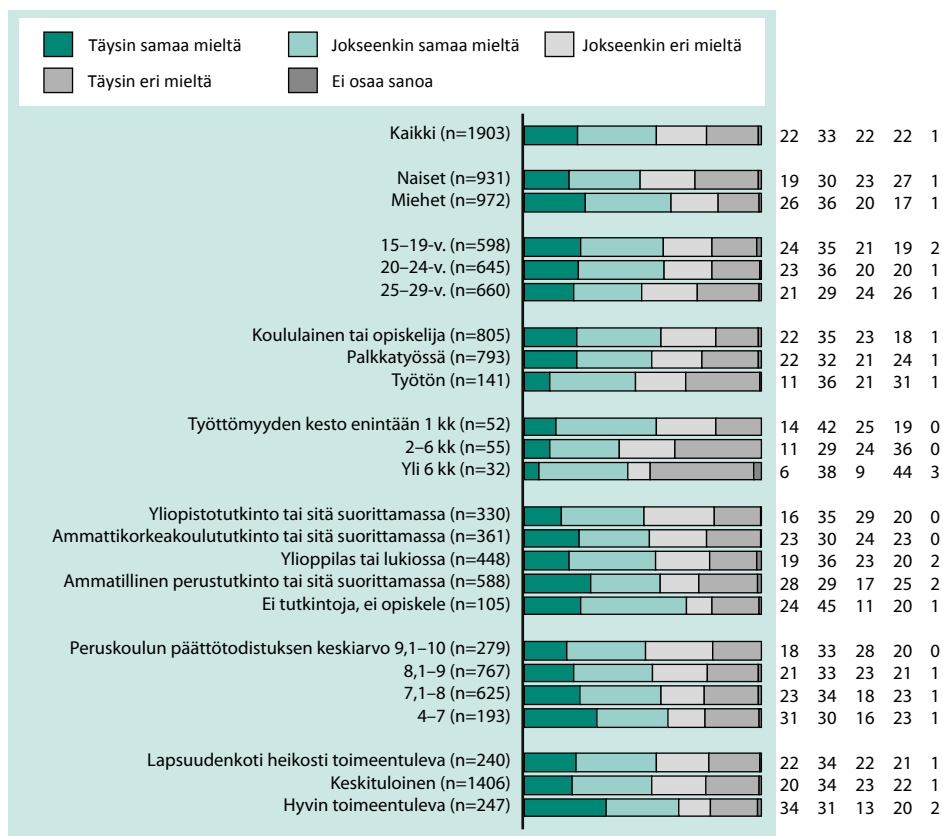
Köyhyys johtuu omista valinnoista

Kysymys köyhyyden syistä jakaa nuorison mielipiteet jokseenkin tarkasti tasan. Puolet ottaa sen kannan, että jokainen on itse vastuussa köyhyydestään, toinen puoli on puolestaan eri mieltä. Kysymys on toistettu Nuorisobarometreissa kuuden vuoden välein, eikä muutoksia asenteissa ole tapahtunut (kuvio 49).

Kysyttäessä kenellä on vastuu suomalaisten hyvinvoinnista nuoret, jotka näkevät köyhyyden johtuvan omista valinnoista, ovat muita taipuvaisempia korostamaan jokaisen omaa roolia. Vastaavasti nuoret, jotka eivät pidä köyhyyttä omien valintojen seurauksena, ovat taipuvaisempia korostamaan valtion roolia. Kysymyksessä näyttää siis olevan ainakin jälkiä perinteisestä vasemmisto–oikeisto-käsityserosta valtion roolista.

Asenne, jonka mukaan köyhyys on omien valintojen seurausta, liittyy matalaan koulutustasoon. Yliopisto-opiskelijoista tai tutkinnon jo suorittaneista tätä mieltä on kolmannes,

KUVIO 48. ”HALUAISIN KOKEILLA YRITYSTOIMINTAA JOSSAIN TYÖURANI VAIHEESSA.” (%)

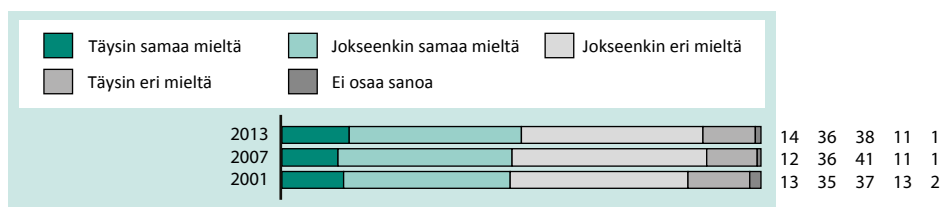
kokonaan vailla tutkintoja ja opiskelupaikkaa olevista kaksi kolmesta.

Lapsuudenkodin taloudellisen tilanteen mukaisessa tarkastelussa etenkin hyvätuloisten kotien jälkeläiset pitävät köyhyyttä kunkin omiana syynä. Tulosta on tulkittava sen valossa, että taloudellinen huono-osaisuus todella periytyy, esimerkiksi noin kolmella neljästä vuonna 1987 syntyneestä toimeentulotukea saaneesta nuoresta on toimeentulotukea saanut vanhempi (Paananen ym. 2012, 27). Niinpä on ymmärrettävää, että näkemys köyhydestä omien valintojen seurauksena saa vähemmän kannatusta niiden parissa, joilla on omakohtaista kokemusta ylisukupolvisesta suhteellisesta köyhyyydestä.

Alkupalkka

Suhtautuminen nuorten alkupalkan alentamiseen muuttui kysely kyselyltä kielteisemmäksi vuodesta 1994 vuoteen 2007, mutta sen jälkeen kehitys näyttää pysähtyneen (kuviot 50). Nyt hieman useampi suhtautuu ajatukseen kielteisesti kuin myönteisesti. Trendin kääntyminen liittyy nuorisotyöttömyyden muutoksiin. Niin kauan kuin työttömyys oli laskussa, myös alkupalkasta tinkimisen kannatus laski, mutta talouden yskähdellessä myös työttömyysongelmaa arvioidaan uudelta pohjalta, jolloin myös palkka-ale vaikuttaa aiempaa realistisemmalla keinolla.⁵³

KUVIO 49. ”HENKILÖKOHTAINEN KÖYHYYS JOHTUU KUNKIN HENKILÖN OMISTA VALINNOISTA.”
VERTAILU 2001–2013. (%)

Edellisen kerran asiaa kysyttäessä ei sukupuolten välillä ollut asenne-eroja, mutta nyt nuorista miehistä useampi (53 %) kuin nuorista naisista (44 %) hyväksyisi palkka-alen. Ikäryhmien välillä ei ole eroja, kuten ei ollut aiemmissakaan kyselyissä. Työttömien nuorten parissa ajatus alemmasta alkupalkasta saa vähemmän (40 %) kannatusta kuin muiden (49 %). Opiskelupaikan mukaisessa vertailussa kannatus on pienintä lukiolaisten (43 %) ja suurinta yliopisto-opiskelijoiden (55 %) parissa. Varsinkin korkeasti koulutettujen nuorten joukossa ajatus on kasvattanut suosiotaan viime vuosina.

Huoli työnsaannista

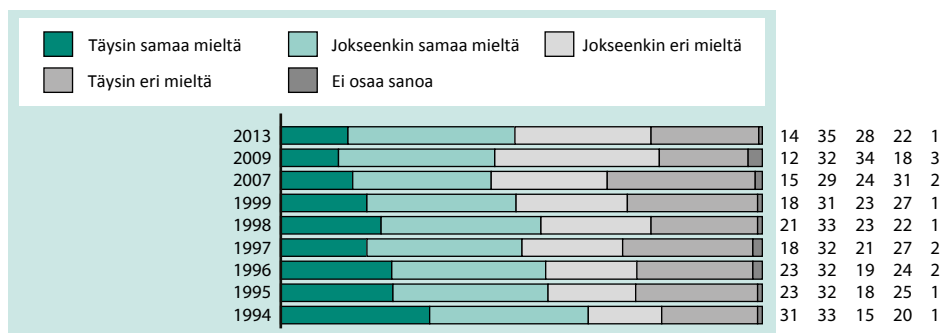
Puolet nuorista on huolissaan siitä, onko heillä töitä tulevaisuudessa (kuvio 51). Osuus on suuri, ja merkille pantavaa on sekin, että huoli työn riittävydestä on vielä suurempaa kuin huoli työssä jaksamisesta (vrt. kuvio 53).

Neljän vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna huoli työnsaannista on kasvanut, naisilla hieman enemmän kuin miehillä. Vuoden 2009 kyselyssä sukupuolten välillä ei ollut eroja, mutta nyt nuorten naisten huoli on suurempaa. Vaikka nuorten naisten koulutustaso on nuoria miehiä korkeampi⁵⁴, he saattavat kokea asemansa työmarkkinoilla riskialttiimmaksi.

Eri-ikäisten nuorten vastausten vertailu 2009 ja 2013 näyttää, että huolen kasvu paikantuu etenkin alle 20-vuotiaisiin, joista neljä vuotta sitten 39 %, mutta nyt jo 57 % kantaa huolta työnsaannistaan. Vanhimmat, vähintään 25-vuotiaat vastaajat ovat sen sijaan nuorempia huolestuneempia omasta jaksamisestaan (vrt. kuvio 53). Iän ja sukupuolen samanaikaisessa tarkastelussa huoli työnsaannista paikantuu erityisesti alle 20-vuotiaisiin tyttöihin, joista peräti 62 % sanoo olevansa huolissaan.

Työttömät nuoret ovat ymmärrettävästi muita enemmän huolissaan työnsaannistaan. Kaikista kyselyaineiston työttömistä kaksi

KUVIO 50. ”TYÖHÖN TULEVAN NUOREN PALKKA VOISI ALUKSI OLLA VÄHEMMÄN KUIN VASTAAVAN TEHTÄVÄN NORMAALIPALKKA.” VERTAILU 1994–2013. (%)

kolmesta on huolissaan, yli kuukauden työttömänä olleista sitäkin useampi. Opiskelupaikan mukaisessa vertailussa luottamus on eniten koetuksella lukiolaisilla ja peruskoululaisilla. Korkeakouluopiskelijoiden usko työnsaantiin on vahvempaa, mutta tutkinnon jo suorittaneiden vertailussa erot vähemmän koulutettuihin tasoittuvat. Palkkatyössä jo olevat ovat kokonaisuutena suunnilleen yhtä huolestuneita tulevaisuuden työllistymisestäään kuin opiskelijatkin. Työelämässä jo pidempään olleet nuoret ovat kuitenkin luottavaisempia, etenkin jos työvuosia on takana vähintään viisi.

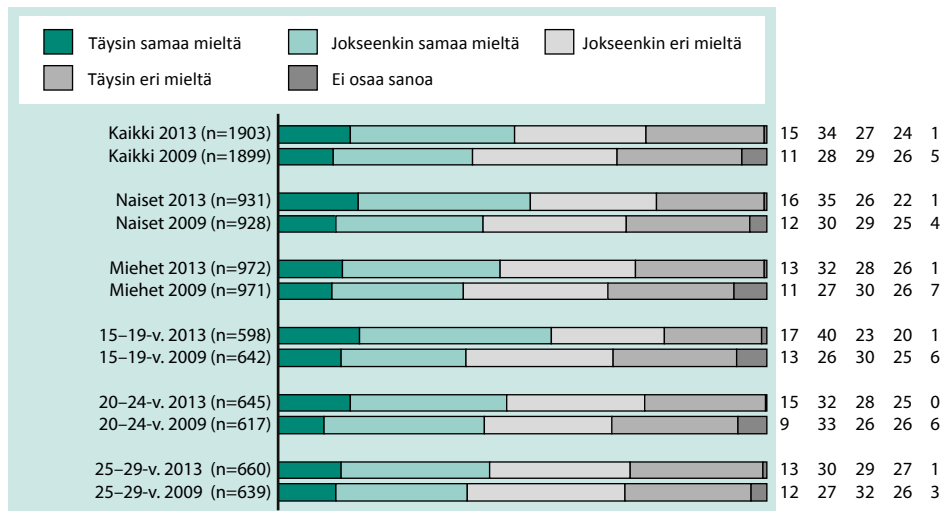
Ulkomaalaisten työntekijöiden tarve

Entistä harvemmat nuoret arvioivat suomalaisen työelämän tarvitsevan lisää ulkomaalaisia työntekijöitä (kuvio 52). Muutokset lienevät kytköksissä haastatteluhetken taloustilanteeseen, jossa työttömyys on suhteellisen korkealla tasolla, mutta myös käsityksiin edessä olevasta työvoimapulasta. Arviot voivat liittyä myös yleisempiin maahanmuuttoasenteisiin. Vaikka muotoilussa puhutaan erityisesti suomalaisen työelämän tarpeista, voi vastauksiin vaikuttaa se, miten vastaaja haluaa asemoitua suhteet-

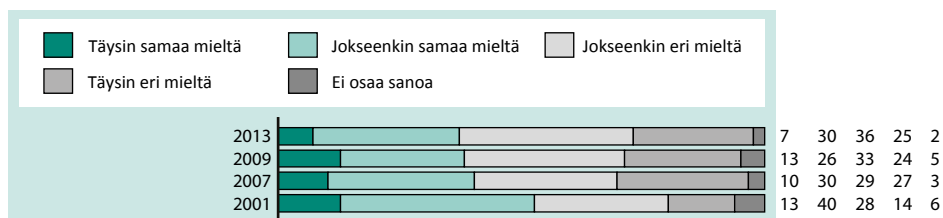
sa maahanmuuttoon yleisemmin. Tuoreessa HS-gallupissa esimerkiksi enemmistö suomalaisista on sitä mieltä, että ulkomaalaisten Suomeen muuttoja tulisi rajoittaa niin kauan kuin Suomessa on työttömyyttä (Suominen 2013). Vastajat luultavasti näkevät kysymysten läpi, ja vastaavat muotoilusta riippumatta sen mukaisesti, millaiseksi kokevat asenteensa suhteessa ”maahanmuuttoon”. Tähän viittaa sekin, että HS-gallupissa esimerkiksi vihreiden ja perussuomalaisten näkemykset poikkeavat toisistaan rajummin kuin voisi olettaa, jos kyse olisi vain käsityseroista suhteessa työvoiman kysynnän ja tarjonnan muutoksiin.

Ehkä samaan tulkintasuuntaan viittaa se, että kuviossa 52 havaittu muutos sopii yhteen niiden siitä ainakin näennäisesti riippumattomien trendin kanssa, jotka kertovat entistä harvemman nuoren kokevan ulkomaalaisten monipuolistaneen suomalaista kulttuuria, tai että suvaitsevaisuuden yhteiskunnassa arvioidaan pikemmin vähentyneen kuin lisääntyneen (Myllyniemi 2010, 91). Tässä valossa voi tulkita senkin, että nyt kerätyn Nuorisobarometrin aineistossa miehet ovat selvästi naisia kriittisempiä kysymyksessä ulkomaalaisen työvoiman tarpeesta (miehistä 29 %, naisista 20 % on täysin

KUVIO 51. ”OLEN HUOLISSANI SIITÄ, ONKO MINULLA TÖITÄ TULEVAISUUDESSA.” (%)

KUVIO 52. ”SUOMALAINEN TYÖELÄMÄ TARVITSEE LISÄÄ ULKOMAALAISIA TYÖNTEKIJÖITÄ.” VERTAILU 2001–2013. (%)

eri mieltä kuvion 52 väitteen kanssa). Koska sukupuolten erot muissa työelämään liittyvissä kysymyksissä ovat yleensä pienempiä, voi näkemyserojen taustalla olettaa olevan myös nuorten miesten kriittisemmän suhtautumisen maahanmuuttoon. Vastaavaa ajatuspolkua voi noudattaa suhteessa alueellisiin eroihin. Eniten ulkomaalaisia työntekijöitä suomalaisen työelämän arvioivat tarvitsevan Uudellamaalla asuvat, erityisesti helsinkiläiset nuoret, joista 67 ottaa väitteeseen myönteisen kannan. Pääkaupunkiseudulla asuvat myös maan myönteisimmin monikulttuurisuuteen suhtautuvat nuoret. (Myllyniemi 2010, 89–98.) Toki asenteisiin vaikuttaa myös se, että Helsinki on monella alalla muuta maata riippuvaisempi maahanmuuttajien työpanoksesta.

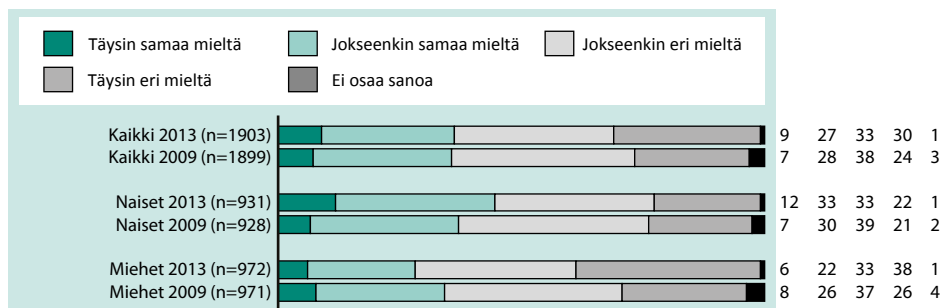
Huoli työssä jaksamisesta

Yli kolmannes nuorista on huolissaan työssä jaksamisestaan tulevaisuudessa (kuvio 53). Osuus on varsin suuri, mutta kiinnostavasti omaan jak-

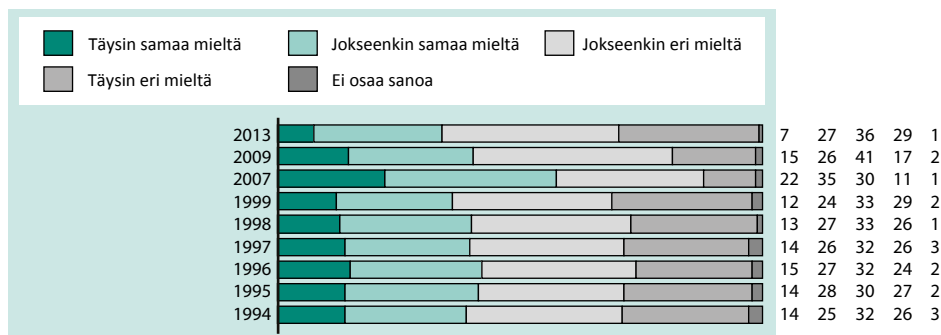
samiseen suhtaudutaan kuitenkin luottavaisemmin kuin yleisempään kysymykseen siitä, onko työelämä nykyisin niin vaativaa, että ihmiset palavat enneaikaisesti loppuun (vrt. kuvio 41).

Kokonaisuutena huoli työssä jaksamisesta ei ole muuttunut viimeisen neljän vuoden aikana. Verrattaessa nuorten naisten ja miesten vastauksia 2009 ja 2013 nähdään kuitenkin, että naiset ovat nyt enemmän ja miehet vähemmän huolissaan kuin aiemmin. Ikäryhmien sisäisiä muutoksia tarkasteltaessa huoli näyttää kasvaneen kyselyn vanhimmissa 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä, kun alle 20-vuotiailla trendi on pikemminkin päinvastainen. Tarkasteltaessa erikäisten miesten ja naisten vastauksia huomataan lisäksi, että ainoastaan naisilla huoli työssä jaksamisesta kasvaa iän myötä. Kehityksessä vaikuttaa olevan jotain sellaista, joka saa kasvavan huolen jaksamisestaan kohdentumaan erityisesti kolmeäkymppiä lähestyviin naisiin.

KUVIO 53. ”OLEN HUOLISSANI OMASTA JAKSAMISESTANI TYÖELÄMÄSSÄ TULEVAISUUDESSA.” VERTAILU 2009–2013. (%)

KUVIO 54. ”TYÖTTÖMÄNÄ OLO EI OLE PAHA ASIA JOS TOIMEENTULO ON TURVATTU.” VERTAILU 1994–2013. (%)

Työttömänä olo ei paha asia

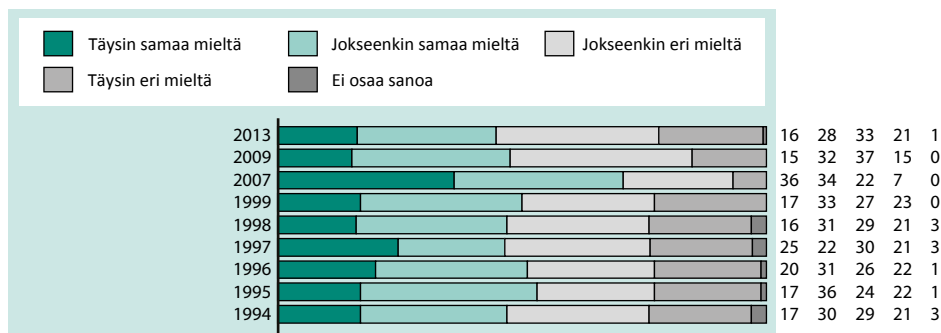
Asennetta työttömyyttä kohtaan selvitetään väitteellä ”Työttömänä olo ei ole paha asia, jos toimeentulo on turvattu”. Noin kolmannes nuorista hyväksyy ajatuksen, kolmannes on jokseenkin eri mieltä ja kolmannes on täysin eri mieltä väitteen kanssa, ja suhtautuu siis työttömyyden tiukan kielteisesti.

Näkemykset ovat muuttuneet vuosien varrella paljon. Koko 90-luvun asenne pysyi hyvin samanlaisena lähes kahden kolmesta kokiessa työttömyyden kielteisenä. 2000-luvun alkuvuosina tuuli kuitenkin kääntyi niin, että 2007 kyselyssä enemmistö ei enää pitänyt työttömyyttä välttämättä pahana asiana. Nyt on palattu takaisin 90-luvun arvoihin. (Kuvio 54.)

Tämäkin kehityskulku liittyy nuorisotyöttömyyden muutokseen. 90-luvun puolivälistä lähtien työttömyys laski tasaisesti kääntyen 2008 lopulla rajuun kasvuun. Työttömyyteen siis suhtaudutaan hyväksyvämmän silloin kun se on harvinaisempaa – ja riski joutua itse työttömäksi on pienempi. Ja vastaavasti korkean työttömyyden oloissa työttömyyttä pidetään pahempaan asiana. Havainto ei ole mitenkään itsestään selvä, sillä yhtä lailla voisi ajatella työttömyyden normalisoituvan ja arkipäiväistyvän korkeamman työttömyyden oloissa.

Trendiä tulkittaessa voidaan pohtia sitäkin, mitä tarkoittaa, kun mainitaan työttömänä olon olevan paha asia. Sehän saattaa tarkoittaa niin sosiaalista leimaavuutta kuin vaikkapa es-tettä urakehitykselle. Asenteiden muutosta voi

KUVIO 55. ”TYÖTTÖMÄNÄ OLO EI OLE PAHA ASIA JOS TOIMEENTULO ON TURVATTU.” TYÖTTÖMIEN NUORTEN VASTAUSTEN VERTAILU 1994–2013. (%)

selittää sekin, että riski työttömyyden pitkittymisestä on taantumassa suurempi. Työttömyyttä voi lisäksi arvioida paitsi yksilön, myös yhteiskunnan kannalta. Kansantalouden näkökulmasta tarkasteltuna työttömyys voi tosiaan vaikuttaa pahemmalla nimellä korkean työttömyyden oloissa.

Nuorimmat vastaajat suhtautuvat muita suopeammin työttömyyteen. Sukupuolten väliset erot ovat pieniä. Koulutustason mukaisessa vertailussa etenkin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksissä työttömyys

on usein paha asia, samoin korkeakoulututkinnon jo suorittaneiden nuorten mielestä.

Työttömät nuoret eivät pidä työttömyyttä taloudellisesti turvatussa tilanteessa yhtä usein pahana kuin muut. Kuviossa 55 tehdään työttömien nuorten asenteen kehityksen ajallinen vertailu, joka näyttää samankaltaiselta, kuin kuvion 54 esitys kaikkien nuorten vastauksista. Asennerot työttömien ja muiden välillä ovat kasvaneet viime vuosina. Mitä pidempään työttömyys on jatkunut, sitä harvempi pitää sitä pahana asiana.

1. Merkitsevyys tarkoittaa todennäköisyyttä sille, että erot johtuisivat sattumasta. Eroja pidetään merkitseväinä, jos todennäköisyys niiden saamiseksi sattumalta on pienempi kuin yksi sadasta. On myös tärkeää erottaa toisistaan käsitteet merkitsevä ja merkittävä. Näin suuressa aineistossa pienetkin erot ovat usein tilastollisesti merkitseviä, mutta se ei välttämättä tarkoita, että erot olisivat tutkittavan asian kannalta merkittäviä.
2. Muut synnyinmaat ovat Belgia, Iso-Britannia, Israel, Kreikka, Latvia, Nicaragua, Norja, Puola, Saksa, Tanska ja USA.
3. Suomessa tilastointi perustuu kansallisuuteen, syntymäpaikkaan ja äidinkieleen, joiden perusteella esimerkiksi romaniväestön kohtaamaa syrjintää on miltei mahdollista osoittaa tilastollisesti. (Harinen ym. 2009, 8.)
4. Eroja oli myös muutaman vähemmistöryhmän määrittelyssä. Eurobarometrissa selvitettiin kokemusta kuulumisesta ”sek-suaaliseen vähemmistöön” (kuten homo, lesbo, biseksuaali), kun Nuorisobarometrin kysymyksessä oli mukana myös sukupuoli-identiteetti (kuten transihminen tai intersukupuolinen). Eurobarometrissa kysyttiin kuulumisesta ”uskonnolliseen vähemmistöön”, kun Nuorisobarometrin muotoilu oli laajempi ja ennemmin arvomaailmaan kuin jäsenyyksiin perustuva ”uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus”.
5. Eurobarometrin tulosten mukaan kaikikäisistä suomalaisista 3 % kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöön (27 EU-maan keskiarvo 4 %), 3 % uskonnolliseen vähemmistöön (EU: 4 %), 1 % seksuaaliseen vähemmistöön (EU: 2 %), 2 % vammaisvähemmistöön (EU: 3 %) ja 5 % johonkin muuhun vähemmistöön (EU: 2 %). Suomalaiset erottuvat muista etenkin siinä, että johonkin muuhun kuin luettelossa mainittuun vähemmistöön kuulumisen kokemus on selvästi suurempi. Mikä se on, jää avoimeksi. (European Commission 2012, 232.)
6. Vuonna 2013 toteutettuun kyselyyn niin sa-nottujen sateenkaarinuorten hyvinvoinnista (*Hur mår HBTIQ-unga i Finland?*) vastasi 1066 naiseksi, 398 mieheksi ja 162 joksikin muuksi identifioituvaa nuorta. Sukupuolten välillä oli siis suuri ero vastausaktiivisuudessa. Osin sen arveltiin johtuvan naisten yleensäkin suuremmasta kiinnostuksesta aihepiiriin kyselyitä kohtaan. Toisaalta yhteiskunnassa vallitsevat asenteet saattavat antaa naisille enemmän tilaa sukupuolen moninaisuuden reflektointiin ja olla suvaitsevaisempia naisten sukupuolirooleja ylittävän käytäytymisen suhteen. (Alanko 2013, 13.)
7. Nuorisobarometrin kyselyaineiston ulkomailla syntyneiden isien ja äitien suhde on samansuuntainen kuin väestötilaston mukaan kaiken ikäisten suomalaisten parissa. Vuonna 2011 Suomessa syntyneistä miehistä 34 083:lla ja naisista 29 509:lla on ulkomailla syntynyt avio- ja avopuoliso (Tilastokeskus 2012).
8. Suomen ulkopuolella syntyneistä äideistä 12 on syntynyt Ruotsissa, 8 Venäjällä, 2 Ukrainassa ja 1 Australiassa, Iso-Britanniassa, Espanjassa, Itävallassa, Kanadassa, Liettuassa, Moldovassa, Nicaraguassa, Puolassa, Thaimaassa ja Yhdysvalloissa. Suomen ulkopuolella syntyneistä isistä 10 on syntynyt Ruotsissa, 2 Venäjällä,

- Ranskassa, Iso-Britanniassa ja Italiassa, 1 Algeriassa, Brasiliassa, Ranskassa, Gambiassa, Hollannissa, Intiassa, Israelissa, Japanissa, Kanadassa, Kreikassa, Kyproksella, Norsunluurannikolla, Puolassa, Saksassa ja Thaimaassa.
9. Tulokset vaikuttamisen motiiveista ovat samankaltaisia kuin 2012 Nuorisobarometrissa selvitetty vaikuttimet vapaaehtoistoimintaan osallistumisen taustalla. Yhtäläisyys ei ole yllätys, sillä onhan myös toimintamuodoissa paljon päällekkäisyyttä. Erojakin kuitenkin on: toiminnan hauskuus on tärkeämpi kimmoke vapaaehtoistoimintaan kuin poliittiseen tai muuhun vaikuttamistoimintaan osallistumiselle.
  10. Tilastollisesti vahvimmat yhteydet hauskuteen toiminnan motiivina ovat tosin ystävien kanssa toimimiseen ja uusien asioiden kokemiseen. Vastaavasti yhteisen hyvän edistämisen vahvimmat yhteydet ovat aatteen, ideologian tai vakaumuksen sekä sen kanssa, että toiminta tuo merkitystä elämään.
  11. Tähän havaintoon vaikuttaa se yleisemmin kyselytutkimuksissa havaittu ilmiö, että vastaajilla on taipumus vastata ”oikein” eli odotusten suuntaisesti. Vaikuttaminen tiedetään tärkeäksi ja kannatettavaksi kansalaisaktiivisuudeksi, jolloin suhtautuminen siitä sivuun jäämisen syihin voi olla ristiriitaista. Vastaajista on saattanut tuntua oudolta listata perusteita sille, miksei edistä itselleen tärkeitä asioita.
  12. Tiedot ovat peräisin nuorten osallisuus-hankkeen arvioinnin yhteydessä järjestettyyn nuorten ja päättäjien väliseen keskustelupäivään osallistuneiden nuorten vastauksista (n=222). (Korpinen 2010.)
  13. Merkille pantavaa on sekin, että kun 2008 barometrissa nuorilta kysyttiin kouluissa opittujen asioiden lisäksi sitä, kuinka paljon he uskovat kyseisillä asioilla olevan merkitystä elämässä pärjäämiselle, jäivät valmiudet yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen koko listan hännille. (Myllyniemi 2008, 16–19.)
- Havainnot saavat tukea kansainvälisestä vertailusta, jossa suomalaiset koululaiset saavat yhteiskunnallisesta osaamisesta parhaat pisteet, mutta eivät kuitenkaan arvosta yhteiskunnallista toimintaa niin paljon kuin samanikäiset muissa maissa (Blomqvist 2011).
14. Erilaiset vaikuttamismuodot voi ryhmitellä seuraavasti (liitteen 1 kyselylomakkeen kysymys K6): edustuksellinen demokratia, kohdat a–d edustuksellinen demokratia; e–i osallistuva demokratia; j–p vasta- ja myötädemokratia; r deliberatiivinen demokratia; q, s–v yleinen aktiivisuus. Vastademokratiasta, ks. Rosanvallon 2008. Vasta- ja myötädemokratialla tarkoitetaan tässä monipuolista kokonaisuutta, johon kuuluu vastuullista kulutusaktiivisuuksia, instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaa suoraa demokratiaa, asioihin syvällisesti perehtynyttä asiantuntijakansalaisuutta ja/tai mielenosoitusten yms. toiminnan mobilisointia (Pleyers 2012; Laine 2013, 89–90).
  15. Jossain järjestössä, seurassa, kerhossa tai vastaavassa jäsenenä tai toiminnassa mukana sanoo olevansa lähes puolet 15–29-vuotiaista (Myllyniemi & Berg 2013, 44). Suurin osa osallistumisesta tapahtuu kuitenkin urheiluseuroissa, kun varsinaisissa vaikuttamisjärjestöissä kuten ihmisoikeus-, ympäristö- tai poliittisissa järjestöissä mukana olevien osuus on vain muutaman prosentin luokkaa. Näistäkin vähemmistö on aktiivisesti mukana toiminnassa (Myllyniemi 2009, 39, 42). Järjestöt myös poikkeavat toisistaan siinä, millaista osallisuutta ne nuorille mahdollistavat. Esimerkiksi Thomas (2007) jäsentää järjestöjä sen mukaan, miten ne lähenevät lasten ja nuorten maailmaa ja minkälaisia toimijuuksia lapsille ja nuorille näissä järjestöissä annetaan. 1) Kansalaisyhteiskunnan organisaatiot ja järjestöt, joissa lapsilla ei juuri ole sijaa muuta kuin aikuisten apulaisina tai seuralaisina oleminen (esim. urheiluseurat). 2) Perinteiset lapsille ja nuorille palveluita tarjoavat järjestöt. Nämä järjestöt tuottavat palveluja, joissa lapsille ja nuorille

voi jäsenyyden tai asiakkuuden kautta tarjoutua mahdollisuus vaikuttaa ja toimia yhteisten asioiden hyväksi. 3) Järjestöt, jotka on perustettu edistämään lasten ja nuorten osallistumista. Nämä voivat olla yleisjärjestöjä tai tarkemmin kohdennettuja järjestöjä, esimerkiksi erilaisten vammaisryhmien etujärjestöjä. 4) Järjestöt, jotka on perustettu tuomaan lasten ja nuorten ääntä osaksi päätöksentekoa. Kiilakoski ja Gretschel (2012, 18) kuitenkin toteavat, että Thomasin siinänsä osuva jaottelu on riittämätön, koska globaalin ajan tietoyhteiskunnassa kansalais-toiminnan muodot ovat olennaisesti moninaistuneet.

16. Niinpä esimerkiksi sitä, että kansainvälisessä ICCS-vertailussa (2009) Suomen nuoret arvioivat olevansa vähemmän aktiivisia osallistumaan koulun toimintaan kuin muut eurooppalaiset nuoret, voi tulkita myös siinä valossa, että Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa kouluneuvostot on lakkautettu. Vain 15 % suomalaisnuorista vastasi olleensa päättämässä siitä, millä tavoin koulua johdetaan, kun vastaava luku oli esimerkiksi Ruotsin aineistossa 54 %. Näin suomalaisnuorille ei mahdollisteta sen enempää tutustumista vaikuttamiseen kuin myöskään vaikutusmahdollisuuksia. Suutarisen ja Törmäkankaan mielestä jopa suomalaisnuorten radikalisoitumisen (laittoimaan toimintaan valmiiden nuorten osuus on Suomessa lisääntynyt kymmenessä vuodessa kolmesta prosentista yhdeksään prosenttiin) syitä voidaan syrjäytymiskehitystä paremmin lähteä etsimään koulusta, joka kansainvälisessä vertailussa osoittautuu oppilaitaan syrjiväksi ja demokratia- ja kansaliskasvatukseltaan heikkotasoiseksi. (Törmälehto & Suutarinen 2012.) Erilaiset osallisuuden teemat, kuten äänestäminen ja halu vaikuttaa edustuksellisessa demokratiassa, demokratiakasvatus ja koetut vaikuttamismahdollisuudet, punoutuvat tässä konkreettisesti toisiinsa.
17. Kysely toteutettiin kesällä 2013 ennen Greenpeacen iskua Barentsinmeren öljynporauslautalle ja suomalaisaktivistin oikeudenkäyntiä, joka tätä kirjoitettaessa on yhä kesken. Tämänkaltaisilla paljon mediahuomiota saaneilla tapahtumilla saattaa olla vaikutusta näkökantoihin suhteessa kansalais-tottelemattomuuteen vaikutuskeinona.
18. Kuviossa 7 mukana on myös luokka ”en usko olevan ollenkaan vaikutusta”. Tämä johtuu siitä, että kysymystä omasta osallistumisesta johonkin tiettyyn vaikuttamisen muotoon ei esitetty lainkaan niille, jotka edellisessä kysymyksessä (kuvio 6) ilmaisivat, etteivät usko kyseisellä asialla olevan lainkaan vaikutusta. Olisi ollut paradoksaalista esittää kysymyksiä osallistumisesta sellaiseen tapaan vaikuttaa, jolla vastaaja ei usko olevan ollenkaan vaikutusta. Tämän luokan mukana pitäminen kuviossa 7 on välttämätöntä kokonaiskuvan saamiseksi. Siihen kuuluminen ei välttämättä tarkoita, että henkilö ei voisi osallistua mainittuun vaikuttamismuotoon. Kuvion 7 luokkaa ”ei” puolestaan voi tulkita siten, että näin vastanneet eivät itse osallistu kyseiseen vaikuttamistoimintaan vaikka uskovatkin, että sillä voisi olla ainakin jonkin verran vaikutusta.
19. Lähimpänä nyt esitettyä kysymystä on vuoden 1997 Nuorisobarometrin muotoilu ”Oletko viimeisen viiden vuoden aikana vaikuttanut yhteiskunnallisiin päätöksentekijöihin tai ilmaissut mielipiteesi osallistumalla lakkoon työpaikalla tai koulussa / osallistumalla julkiseen mielenosoitukseen / osallistumalla maksu- tai ostoboikottiin/ allekirjoittamalla vetoituksen tai adressin / kirjoittamalla yleisönosastoon?”. Tuolloin käytetystä viiden vuoden aikarajoituksesta haluttiin luopua vuoden 2013 aineistossa. Vastausvaihtoehtoja laajennettiin koskemaan sitä, tapahtuuko osallistuminen ”usein” vai ”joskus”. ”Usein” ja ”joskus”-vaihtoehdot yhdistämällä saadaan suuntaantavaa vertailutietoa, jonka perusteella

osallistuminen olisi yleistymässä. Erityisen paljon vaikuttaisi yleistyneen nimien kerääminen aloitteeseen (4 % / 15 %) ja osallistuminen maksu- tai ostoboikottiin (10 % / 28 %). Varsinkin erilaisten aloitteiden ja veetoimusten tapauksessa muutoksen taustalla on internetin ja sosiaalisen median läpilyönti. Suuntaa-antavaa vertailua voi tehdä myös vapaaehtoistoimintaan osallistuvien osuudesta, joka vuonna 2001 oli 33 % (Yeung 2002) ja vuoden 2012 Nuorisobarometrin kyselyssä 37 %. Nyt 43 % sanoo osallistuvansa vapaaehtoistoimintaan ainakin joskus.

20. EUYUPART-hankkeessa tutkittiin kahdeksan EU-maan 18–25-vuotiaita nuoria. Kysymykseen ”Oletko koskaan boikotoinut tuotetta poliittisista syistä?” vastasi myöntävästi 28 % suomalaisnuorista, eli sama osuus kuin nyt Nuorisobarometrissa. Kaikkien maiden nuorten keskiarvo oli 14 %. Suomalaisnuorista 34 % sanoi ostaneensa tiettyä tuotetta poliittisista syistä, kun kaikkien maiden nuorten keskiarvo oli 19 %. Jälkimmäiseen kysymykseen ei ole nyt Nuorisobarometrissa suoraa vertailukohtaa, mutta peräti 60 % sanoo vaikuttaneensa ostopäätöksillään. Selvästi aiempaa korkeampi osallistumisprosentti johtunee pitkälti kysymysmuotoilujen eroista, sillä nyt tehdyssä kyselyssä paitsi ostaminen myös ostamatta jättäminen voidaan nähdä poliittisesti värittyneenä valintana. (EUYUPART 2006.)
21. Kysytyjen toimintamuotojen luettelossa olivat myös äänestäminen ja äänestämättä jättäminen. Niitä ei kuitenkaan ole mukana kuviossa 8 siitä syystä, että äänestämistä selvitettiin kyselyssä kahdella eri kysymyksellä, joista ensimmäinen K7 Oletko itse vaikuttanut tällä tavalla... 1) äänestämällä (kyllä usein, kyllä joskus, ei, eos) toimi filterinä, eli ”ei” vastanneilta ei lainkaan kysytty äänestämisestä kuntavaaleissa. Niinpä vaihtoehdot ”äänestäminen” ja ”äänestämättä jättäminen” on täytynyt jättää kokonaan pois, koska muuten selittävä ja selitettävä

muuttuja olisivat päällekkäisiä (eli selitettävään äänestämällä vaikuttamista äänestämällä vaikuttamisella).

22. Tulosten tulkinnanvaraisuutta lisää se, että liitteen 1 kysymys K7 ”Oletko itse vaikuttanut tällä tavalla...” kysyttiin vain niiltä, joiden mielestä ko. tavalla on jotain vaikutusta. Kaikkien niiden, jotka ovat vastanneet kysymykseen K6 ”ei ollenkaan”, ei voi kuitenkaan olettaa olevan ko. toimintamuotoon osallistumattomia, sillä onhan mahdollista osallistua vaikei uskoisikaan sen tehokkuuteen.
23. Tiedossa on nuorten 2012 kuntavaalien äänestysprosentti niillä äänestysalueilla, jotka olivat mukana sähköisen ääni-oikeusrekisterin kokeilussa. Kyse on siis 18–30-vuotiaiden todellisesta toteutuneesta äänestysaktiivisuudesta, joka on selvästi matalammalla tasolla kuin kyselytutkimuksissa itse ilmoitettu äänestysaktiivisuus. 18–30-vuotiaiden ikäryhmästä äänesti vain 33 %, 20–23-vuotiaista jopa alle 30 %. (Blais ym. 2013. Tutkimuksessa käytetty aineisto on Tilastokeskuksen tuottama ja hankittu Suomen Akatemian [projekti Generations and political behaviour: generational effect in electoral and other forms of political participation, projektinumero 131701] ja oikeusministeriön rahoituksella). Tuoreet tiedot nuorten äänestysaktiivisuudesta kuntavaaleissa tukevat aiemman tutkimuksen tuloksia siitä, että äänestämishetkellä 18-vuotiaiden äänestysaktiivisuus on korkeammalla tasolla kuin hieman tätä vanhempien nuorten (Bhatti, Hansen & Wass 2012).
24. Äänestämistä selvitettiin kyselyssä kahdella eri kysymyksellä, joista ensimmäinen K7 Oletko itse vaikuttanut tällä tavalla... 1) äänestämällä (kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa) toimi filterinä, eli ”ei” vastanneilta ei lainkaan kysytty äänestämisestä kuntavaaleissa. Näin laskettu äänestysaktiivisuus aineistossa on 68 %, siis erittäin paljon suurempi kuin todellinen aktiivisuus.

25. Niille kuntavaaleissa 2012 äänestämättä jättäneille, joiden äänestämättömyys perustui omaan päätökseen eikä esteeseen (n=195), esitettiin kysymys ”Kuinka tärkeiksi arvioit seuraavat syyt päätöksellesi jättää äänestämättä?”. Äänestäneille nuorille puolestaan kysymys esitettiin muodossa ”Monet nuoret jättävät myös äänestämättä. Miten tärkeiksi heidän äänestämättä jättämiselleen arvioit seuraavia syitä?” Näin ollen myös vastausvaihtoehdot ovat hivenen erilaisia, toisessa puhutaan omasta kokemuksesta (”en kannata demokratiaa”), kun taas toisessa arvioidaan yleisemmin kaikkia äänestämättä jättäneitä (”he eivät kannata demokratiaa”).
26. Kyselyiden tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä vuonna 2007 kysymykseen ”Pitäisikö äänestysikärajaa mielestäsi laskea 16 vuoteen kuntavaaleissa?” vastattiin joko ”kyllä” tai ”ei”. Vuonna 2013 väitteeseen ”Äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitää alentaa 16 vuoteen” otettiin kantaa neliportaisella asteikolla (4 = Täysin samaa mieltä / 3 = Jokseenkin samaa mieltä / 2 = Jokseenkin eri mieltä / 1 = Täysin eri mieltä), jonka vaihtoehdot 4 ja 3 sekä 2 ja 1 on tässä yhdistetty.
27. Vuonna 2008 kysyttiin myös vaikutusmahdollisuuksista ”poliittiseen päätöksentekoon” ja ”asuinalueesi päätöksentekoon”, mutta nyt, osallisuuden ollessa teemana, haluttiin näitä hieman ylimalkaisia muotoiluja tarkentaa. Poliittinen päätöksenteko jaettiin eri tasoihin (asuinkunta, valtakunnallinen ja EU-päätöksenteko). Vuoden 2008 hieman monitulkintaista kysymystä vaikuttamismahdollisuuksista ”kouluun tai työpaikkaan” muutettiin muotoon ”pätöksenteko koulussasi tai työpaikallasi”.
28. Varsinkin jälkimmäinen ero kiinnittää huomiota: suomalaisista nuorista 17 % koki vaikutusmahdollisuutensa poliittiseen päätöksentekoon suuriksi, ruotsalaisista vain 5 %. Suomalaisnuorten äänestysaktiivisuus tiedetään selvästi ruotsalaisnuoria matalammaksi. Muissa kuin institutionaaliseen politiikkaan

- liittyvissä osallistumismuodoissa – mielenosoituksissa, järjestötoiminnassa jne. – erot tuolloin olivat pienemmät, mutta niissäkin suomalaisnuoret näyttäytyivät kautta linjan passiivisempina (European Social Survey 2006). Vaikka kysymyksellä ei pyrittykään selvittämään todellista vaikuttamista, vaan kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista, heittää tulos joka tapauksessa kysymyksiä. Oma vaikutuksensa eroihin voi olla tiedonkeruutavalla, joka Nuorisobarometrin puhelinhaastatteluista poiketen suoritettiin Ruotsissa kyselylomakkein. Nuorisobarometrin vaikuttamisteemaan painottunut kysely on myös saattanut virittää haastattelut vastaamaan ”odotusten mukaisesti” vaikuttamismahdollisuuksiaan korostaen. On myös huomioitava se, että käsitteiden merkitykset eivät käänny ongelmitta kielestä toiseen. Ruotsalaisen kyselylomakkeen muotoilut olivat: ”Hur stort inflytande tycker du att du har över...?” (din bostadssituation / ditt val av utbildning / din möjlighet att få en god ekonomi / ditt yrkesval / politiska beslut / frågor som rör ditt bostadsområde / din skola / ditt jobb / hur ditt liv i sin helhet kommer att bli). ”Politiska beslut” oli käännetty suomeksi ”poliittiseksi päätöksenteoksi”, mikä saattaa painottaa ruotsinkielistä versiota enemmän poliittisen päätöksenteon prosessia kuin lopputulosta eli itse poliittisia päätöksiä. Myös ingressit saattavat erota toisistaan painoituksiltaan. Ruotsin ”Hur stort inflytande...” viittaa suomen ”vaikutusmahdollisuuksia” enemmän todelliseen vaikutukseen. Tämä merkitysero saattaa selittää osan tuloksesta, sillä on luonnollista kokea vaikutusmahdollisuudet suurempina kuin varsinainen vaikutus.
29. Vaikka vanhempien auktoriteetin rapistumista epäillään ja valtaa ja vastuuta arvelaan siirtyneen kouluille, harrastuksenohjajille, muille asiantuntijoille ja instituutioille, jopa lapselle itselleen, ainakin vielä vuoden 2000 kyselyssä vanhempien itsensä mukaan kasvatuksen päävastuu kuului lähes

- jakamattomasti lapsen omille vanhemmille. Kyselyssä yhteistyö perheen ulkopuolisten instituutioiden kanssa toki koettiin tärkeäksi, mutta julkisuudessa käydyin keskustelun kuva vanhempien epävarmuudesta ja kyvyttömyydestä kasvattaa lapsiaan ei siis saa tukea. (Hakala, Järvinen & Torikka 2000.)
30. Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa kokeimuksia paikalliseen vaikuttamiseen liittyvän tiedon riittävydestä selvitettiin kysymyksellä ”Koetko saaneesi riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista asuinkunnassasi?” ja viisiportaisella asteikolla 5=riittävä, 1=ei lainkaan riittävä. Tuolloin reilu kolmannes (36 %) piti saadun vaikuttamistiedon määrää jokseenkin riittävänä (arvot 4 ja 5), selvästi pienempi osuus (26 %) ei kokenut saaneensa tietoa tarpeeksi.
  31. Vastaavaan johtopäätökseen nimenomaan vaikuttajanuorten kriittisyydestä saatavilla olevaa tietoa kohtaan päästään vertaamalla nyt kerätyn Nuorisobarometrin tuloksia nuorten osallisuushankkeen arvioinnin yhteydessä järjestettyyn nuorten ja päättäjienvälisessä keskustelupäivässä toteutettuun kyselyyn vuonna 2008. Pääosa osallistuneista nuorista edusti oppilaskuntia (54 %), nuorisovaltuustoja (31 %), ja järjestäytymättömiä nuoria oli vain 11 %. Tuolloin kaiken kaikkiaan eriteltyjä kyllä- tai ei-vastauksia ”Koetko saaneesi riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista kunnassasi?”-kysymykseen oli 222 kappaletta. Kaikista vastaajista 41 prosenttia oli vastaushetkellä sitä mieltä, että tietoa on saatu riittävästi. Vastaavasti 59 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että tiedonsaanti oli ollut riittämätöntä. (Korpinen 2010.)
  32. Valtioneuvoston demokratian edistämisestä koskevan periaatepäätöksen (oikeusministeriö 2010b) erityisenä kohderyhmänä ovat olleet nuoret ja maahanmuuttajat. Huomiota on kiinnitetty selkeäkielisyyteen, monikanavaisuuteen ja esteettömyyteen uuden informaatioteknologian mahdollisuuksia hyödyntäen, tavoitteena lisätä kansalaisten tietämystä demokratiasta ja äänestämisen merkityksestä.
  33. Tutkiessaan tapauksia, joissa ihmiset eivät hae etuutta tai palvelua, joka heille lakien ja vakiintuneiden käytäntöjen mukaan kuuluisi, Anna Metteri (2012) löysi monenlaisia syitä: tiedon puute, osaamattomuus ja jaksamattomuus, loukkaantuminen kohtelusta, häpeä, tarve selviytyä omillaan ja haluttomuus joutua kontrollin kohteeksi. Poliitikkaradion haastattelussa (”Sosiaaliturva lannistaa nuoret” 18.11.2013) professori Metteri totesi sosiaaliturvan alikäytön olevan sen vääriinkäyttöä yleisempi ilmiö.
  34. Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa käytettiin muotoilua ”Pitävätkö asuinkuntasi päättäjät kokemustesi mukaan nuoria varteenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina... 1= ei missään asioissa, 5= kaikissa asioissa?” Tämä tapa kysyä on niin monitulkintainen, että siitä luovuttiin, vaikka samalla jäätin ilman trenditietoa. Vanha kysymysmuotoilu keskittyi niiden asioiden määrään, joissa nuoria mahdollisesti kuunnellaan, kun kiinnostuksen kohteena tässä on kuntapäättäjien asenne nuorten näkemysiin ylipäätään.
  35. Tiedonkeruutapojen eroilla saattaa olla vaikutusta tulosten vertailukelpoisuuteen, sillä vuoden 2006 kysely tehtiin kirjekyselynä, muut puhelinhaastatteluin.
  36. Pienet erot kuvioiden 21 ja 22 tuloksissa johtuvat siitä, että kuviossa 22 ovat mukana vain 18–29-vuotiaat vastaajat, kuviossa 21 kaikki 15–29-vuotiaat.
  37. Sisäisen kansalaispätevyuden laskemisessa on käytetty muuttujia ”Ymmärrän melko hyvin poliittisia kysymyksiä” ja ”Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät”, jotka kysyttiin siten, että 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä, 5=ei osaa sanoa. Ei osaa sanoa on koodattu kolmoseksi, ensimmäisessä kysymyksessä asteikko on käännetty eli ne, jotka ymmärtävät täysin,

- ovat saaneet arvokseen 5 jne., jälkimmäisessä väittämässä ei suuntaa ole vaihdettu. Uudelleenkodeatuista kysymyksistä on sitten tehty summamuuttuja, jonka arvot 6–10 ovat sisäisesti kansalaispäteviä, 2–5 ovat sisäisesti kansalaispätemättömiä. Ulkoisen kansalaispätevyyden laskemisessa on käytetty muuttujia ”On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani”, ”Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään”, jotka kysyttiin siten, että 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä, 5=ei osaa sanoa. Ei osaa sanoa on koodattu kolmoseksi, ensimmäisessä kysymyksessä asteikko on käännetty, eli ne, jotka uskovat jonkun puolueen ajavan etujaan, ovat saaneet arvokseen 5 jne., jälkimmäisessä väittämässä ei suuntaa ole vaihdettu. Uudelleenkodeatuista kysymyksistä on sitten tehty summamuuttuja, jonka arvot 6–10 ovat ulkoisesti kansalaispäteviä, 2–5 ovat ulkoisesti kansalaispätemättömiä. Sekä sisäisen että ulkoisen kansalaispätevyyden osuudet on aiempia tutkimuksia seuraten laskettu 18 vuotta täytäneiden ikäryhmästä.
38. Muut tiedonkeruut toteutettiin puhelinhaastatteluin, mutta vuoden 2006 haastattelu kyselylomakkein. Tämän vuoksi vertailutietoihin on syytä suhtautua varauksellisesti.
39. Vaikka koulutus ja politiikkatietämys näyttävätkin olevan yhteydessä toisiinsa, yhteyden suunnasta ei voida sanoa mitään. Pelkästään kyselytuloksen pohjalta on siis mahdoton sanoa, hakeutuuko tietynlaiseen koulutukseen heikomman politiikkatietämyksen omaavia vai johtaako tietyissä oppilaitoksessa opiskelu heikkoon politiikkatietämykseen. (Elo & Rapeli 2008, 37–39.)
40. Äänestämättä jättäminen vaikuttamismuotona on tässä poikkeus, johon sisäisesti kansalaispätevät osallistuvat muita vähemmän.
41. 2004 asiaa lähestyttiin enemmän kansalaisidentiteettien näkökulmasta kysymyksen muotoilun ollessa ”Missä määrin seuraavat luonnehdinnat kuvaavat itseäsi kansalaisena?” (1= ei lainkaan, 5 = täysin). Vastausvaihtoehdot olivat muotoa ”suomalainen”, ”eurooppalainen” jne. Etenkään suomalaisuuden osalta kysymykset eivät ole identtisiä, sillä osa vuoden 2004 kyselyn vastaajista on saattanut vastata kysymykseen sen faktan pohjalta, että he todella ovat Suomen kansalaisia.
42. World Values Surveyn Suomen aineisto 2000 ja Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimus 2002.
43. Tämän tulkinnan kanssa sopuoinnussa ovat Nuorisobarometriin havainnot epävarmuuden ja turvattomuuden kokemusten vähenemisestä (Myllyniemi 2010, 85).
44. Korkeakoulutettujen kokonaisaika opintojen alusta ammattiuralle on 12 Euroopan maan vertailussa lyhin Suomessa: 7,5 vuotta. Toisaalta korkeakouluopintojen aloitusikä on Suomessa vertailun korkeimpia, 22 vuotta, ja varsinaiseen opiskeluun kuuluva aika puolestaan on Suomessa keskittämää, 6,3 vuotta. (Kivinen & Nurmi 2011.) Mietittäessä työurien pidentämistä opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisen vaikutus ei ole yksiselitteinen: toisaalta se pidentää opiskeluaikojä, toisaalta myös pidentää työuria alkupäästä. Koulutuksen merkitystä ylipäättään pohdittaessa on huomioitava, että vaikka se lykkääkin työuran alkua, koko työuraa ajatellen työvuosien odotearvo kuitenkin kasvaa koulutustason noustessa. Vuoden 2009 työllisyysasteilla laskettuna perusasteen koulutuksen käyneillä työura on alle 25 vuotta, keskiasteella noin 30 vuotta ja korkeakoulutetuilla noin 36 vuotta (Myrskylä 2012, 172).
45. Tarkasti ottaen ei yrittäjien olisi edes pitänyt vastata kysymykseen, joka esitettiin vain palkkatyössä käyville. Osa nuorista yrittäjistä on kuitenkin vastannut myöntävästi kysymykseen palkkatyössä käynnistä.
46. Vuoden 2007 kyselyssä pyydettiin valitsemaan kuudesta vaihtoehdosta se, joka

- vastaajan mielestä on työssä tärkein. Silloin työn sisällön valitsi 54 % vastaajista, ja 16 % palkan. Työn pysyvyyden nosti tärkeimmäksi asiaksi 15 % nuorista, etenemismahdollisuudet 8 %, ihmissuhteet 5 % ja työn sosiaalisen arvostuksen vain 2 %. Tuolloin työn pysyvyyden arvostus oli laskussa ja palkan arvostus nousussa. (Myllyniemi 2007, 39.)
47. World Values Survey 2000 Suomen aineisto.
  48. Palkan määrää työssä tärkeimpänä pitävät ovat tyytymättömämpiä (ka. 7,7) kuin työsuhteen pysyvyyttä (7,9) tai työn sisältöä (8,2) painottavat. (Myllyniemi 2007, 30.)
  49. Vuonna 1997 määräaikaisten työsuhteiden osuus 15–24-vuotiaista palkansaajista oli 54,4 %, vuonna 2012 enää 42,1 %. (Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus.)
  50. Vuoden 2007 Nuorisobarometrissa 50 % nuorista oli samaa mieltä siitä, että ”Suomessa pitäisi ottaa käyttöön kaikille maksettava perustulo”. Kannat väitteeseen ”Kaikille maksettava perustulo kannustaisi ihmisiä työntekoon” osoittautuivat lähes samoiksi: jos piti perustuloa kannustavana, silloin kannatti myös sen käyttöönottoa. Kannustinloukkulogiikasta poikkesi se 6 % nuorista, joka piti kaikille maksettavaa perustuloa kannustavana, muttei kuitenkaan kannattanut sen käyttöönottoa. 10 % nuorista puolestaan ei nähnyt perustulon kannustavan työntekoon, mutta haluaisi silti sen käyttöön.
  51. Sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikon mukaan sosiaaliturvan vastikkeellisuuden ajatuksena on se, että pitkäaikaistyöttömille järjestettäisiin jotain toimintaa, jotta he eivät syrjäytyisi. Keskustan puheenjohtaja Juha Sipilän mielestä alle 25-vuotiaille perheettömille pitäisi tarjota vastikkeettoman toimeentulotuen sijaan tuettua työtä.
  52. Kysymyksen muotoilussa käytetty ”yhteiskunnallinen asema” on monitulkintainen termi, emmekä tiedä, miten vastaajat sen ovat käsittäneet. Jos sillä tarkoitetaan asemaa yhteiskunnan hierarkiassa, toisin sanoen suhteessa muihin, ei aseman jatkuva paraneminen sukupolvesta toiseen ole mahdollista. Kaikki eivät voi olla huipulla. Jos asema ymmärretään näin, ei myöskään ole lainkaan selvää, haluavatko kaikki nuoret vanhempiaan parempaan yhteiskunnalliseen asemaan. Yhteiskunnallisen aseman voi kuitenkin käsittää tarkoittavan myös oikeusturvan, vaikutusmahdollisuuksien tai pysyvän työsuhteen kaltaisia asioita, joiden kannalta kaikkien kansalaisten asema voi periaatteessa kohentua samanaikaisesti. Ehkä nuorten vastaukset kysymykseen voikin tulkita eräänlaiseksi luottamuksen osoitukseksi sitä kohtaan, mihin suuntaan yhteiskunta on menossa ja minkälaisia mahdollisuuksia se itselle voi tarjota. Ainakin vuoden 2009 Nuorisobarometrissa yhteys sosiaalista luottamusta mittaavaan kysymyssarjaan oli hyvin voimakas. Ne nuoret, joilla oli eniten luottamusta muihin ihmisiin, uskoivat myös omaan sosiaaliseen nousuunsa useammin kuin muut. (Myllyniemi 2009, 115.)
  53. Kysely tehtiin aikana, jolloin asiasta oli jonkin verran varsinkin VATT:n pääjohtaja Juhana Vartiaisen kommenttien herättämää julkista keskustelua. Pitkän aikavälin trendi on kuitenkin niin johdonmukainen, ettei ajankohtaisilla puheenaheilla välttämättä ole suurtakaan merkitystä asenteisiin.
  54. Nuorisobarometrin kyselyaineistossa 25–29-vuotiaista naisista 51 %:lla on korkea-asteen koulutus, miehistä 36 %:lla. Asevelvollisuuden suorittaminen viivästyttää osan miehistä kouluttautumista, mutta se ei selitä eroja, sillä erot säilyvät vanhemmissa ikäryhmissä. Suomen 25–44-vuotiaista naisista 52 %:lla on korkea-asteen koulutus, kun taas miesten osuus on 34 %. Suomessa epäsuhta naisten ja miesten koulutustasossa on suuri, naiset sijoittuvat OECD-maiden välisessä vertailussa korkealle, miehet vain keskikastiin.

- Alanko, Katarina (2013) *Hur mår HBTIQ-ungdomar i Finland?* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 68, julkaisuja 143. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/hbtiq_unga.pdf (Viitattu 4.12.2013.)
- Bhatti, Yosef & Hansen, Kasper M. & Wass, Hanna (2012) The relationship between age and turnout: A roller-coaster ride. *Electoral Studies* 31, 588–593.
- Blais, André & Wass, Hanna & Weide, Marjukka & Morin-Chassé, Alexandre (2013) Does the effect of individual characteristics on turnout depend on citizenship status? Paper prepared for presentation at the Canadian Political Science Association annual conference, British Columbia, June 4–6, 2013.
- Blomqvist, Irja (2011) Suomalaisnuoret ovat osaavia mutta passiivisia kansalaisia. *Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus* 3/2011. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_001.html?s=0#2 (Viitattu 8.11.2013.)
- Borg, Sami (1996a) *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen. Raportti nuorten osallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin.* Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosaian_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuoret_politiikka_ja_yhteiskunnallinen_syrjytyminen.pdf (Viitattu 3.11.2013.)
- Borg, Sami (1996b) *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta.* Acta Universitatis Tampereensis, ser A vol. 491. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Borg, Sami (2006) Käsitykset kansalaisuudesta ja omista vaikuttamismahdollisuuksista. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Suomen demokraatiaindikaattorit.* Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 1/2006.
- Council of Europe (2010) *Child and youth participation in Finland. A Council of Europe policy review.* http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/PolicyReview_en.pdf
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2008) *Suomalaisten politiikkatietämys.* Oikeusministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Eskelinen, Teppo & Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi & Kiili, Johanna & Korpinen, Sini & Lundbom, Pia & Matthies, Aila-Leena & Mäntylä, Niina & Niemi, Reetta & Nivala, Elina & Rynnänen, Aimo & Tasanko, Pia (2012) Lapset ja nuoret subjekteina kunnallisessa päätöksenteossa. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa.* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Essed, Philomela (1991) *Understanding Everyday Racism: An Interdisciplinary Theory.* Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- EUYOUPART (2006) *Political Participation of Young People in Europe – Development of Indicators for Comparative Research in the European Union. Deliverable 17: Final Comparative Report.* http://www.sora.at/fileadmin/images/content/Pages/euyoupart_ergebnisse_finalcomparativerereport.pdf (Viitattu 12.11.2013.)

- European Commission (2012) *Discrimination in the EU in 2012*. Special Eurobarometer 393. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf (Viitattu 23.10.2013.)
- European Commission (2013) *European Youth: Participation in Democratic Life* (2013) Flash Eurobarometer 375. Conducted by TNS Political & Social at the request of the European Commission, Directorate-General for Education and Culture. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_375_en.pdf (Viitattu 28.8.2013.)
- Franklin, Mark (2004) *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Gellin, Maija & Gretschel, Anu & Matthies, Aila-Leena & Nivala, Elina & Oranen, Mikko & Sutinen, Riikka & Tasanko, Pia (2012) Lasten ja nuorten asema hyvinvointipalveluissa. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Gretschel, Anu (2002) *Kunta nuorten osallisuusympäristönä: nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Gretschel, Anu & Kaunistangas, Eija (2012) *Nuoret kuntapalveluita arvioimassa. Peruspalveluiden arvioinnin kehittämishankkeen 2009–2011 loppuraportti*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/1683>
- Haanpää, Leena & Tuppurainen, Simo (2012) *Nuoret yrittävät – vastuullisuus, joustavuus ja mahdollisuudet yrittäjyydessä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 122. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Hakala, Marika & Järvinen, Mari & Torikka, Mari (2000) *Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos, Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00100.pdf> (Viitattu 2.9.2013.)
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 11. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Herranen, Jatta (2007) *Kerro, kerro kuvastin: ken on kaikkein osallisin?* <http://www.kommentti.fi/kolumnit/kerro-kerro-kuvastin-ken-kaikkein-osallisin> (Viitattu 6.11.2013.)
- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anna-Mari & Suurpää, Leena (2009) Ovien availua. Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Hautamäki, Antti (2005) Johdanto. Teoksessa Antti Hautamäki & Tommi Lehtonen & Juha Sihvola & Ilkka Tuomi & Heli Vaaranen & Soile Veijola (2005) *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirvonen, Riikka (2012) Lasten mediankäytöt ja kotien mediakasvatus lasten kertomina. Teoksessa Saara Pääjärvi (toim.) (2012) *Lasten mediabarometri 2011: 7–11-vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kokemukset mediakasvatuksesta*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2012. Helsinki: Mediakasvatusseura ry, 17–53. <http://www.mediakasvatus.fi/sites/default/files/ISBN978-952-67693-1-8.pdf> (Viitattu 9.12.2013.)
- Hoikkala, Tommi & Laine, Sofia & Laine, Jyrki (2005) Johdanto. Nuorison kapina ja suomalaiset sukupolvet. Teoksessa Tommi Hoikkala & Sofia Laine & Jyrki Laine (toim.) *Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Loki-kirjat & Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura.
- Idman, Mika (2012) Sukupolven väliset palkkaerot ovat vähäisiä. *Hyvinvointikatsaus* 1/2012. Helsinki: Tilastokeskus.

- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo (1988) *Nuorten poliittiset valinnat: tutkimus nuorten aikuisten poliittisesta sitoutumisesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kahneman, Daniel & Diener, Ed & Schwartz, Norbert (1999)(eds) *Well-Being – The Foundation of Hedonic Psychology*. New York: Russell Sage Foundation.
- Kauppinen, Timo M. & Castaneda, Anu E. (2013) Maahanmuuttajaryhmien elinoloissa on eroja. *Hyvinvointikatsaus* 3/2013, 32–37.
- Keskinen, Vesa & Nyholm, Anna Sofia (2012) *Nuoret Helsingissä 2011. Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2012:3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kiilakoski, Tomi (2007) Johdanto: lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu (2012) *Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 57. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf (Viitattu 13.11.2013.)
- Kivinen, Osmo & Nurmi, Jouni (2011) Opiskelun nopeus ja työmarkkinarelevanssi – korkeakoulu-politiikan dilemma? *Yhteiskuntapolitiikka* 6/2011, 687–692.
- Korpinen, Sini (2010) ”Nuoret ei tiedä mistään mitään.” *Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista tiedottaminen paikallistasolla*. Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto. Julkaisematon.
- Laaksonen, Seppo (2012) Gallupit eivät edusta koko kansan mielipidettä. *Helsingin Sanomat* 9.2.2012.
- Laine, Sofia (2013) Suivaantuneiden nuorten globaali aalto. *Nuorisotutkimus* (31) 1, 86–92.
- Lassila, Jukka & Valkonen, Tarmo (2011) *Julkisen talouden rahoituskellinen kestävyys Suomessa*. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen julkaisuja 1237. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1237.pdf> (Viitattu 1.11.2013.)
- Lähteenmaa, Jaana (1997) Nuoret vapaaehtoistyöntekijät: Motiiveja ja moraalipohdintoja. Tapaus-tutkimus pääkaupunkiseudulta. Teoksessa Helena Helve & Tuija Päivärinta & Helena Saarikoski & Katja Päälyssaho & Jaana Lähteenmaa & Petri Virtanen (1997) *Nuorten elämänpolkuja lama-Suomessa*. Nuorisotutkimusseura, tutkimuksia 3 / 1997. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 162–209.
- Metteri Anna (2012) *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2007) Mitä subjektiiviset kysymykset lapsuudenkodin toimeentulosta oikeastaan mittaavat? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2007: 44 144–152.
- Myllyniemi, Sami (2005) Nuorisobarometri 2005. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta
- Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2007) *Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta
- Myllyniemi, Sami (2008) *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta.

- Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekobieita. Nuorisobarometri 2009*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2010) (toim.) *Puolustus-kannalla. Nuorisobarometri 2010*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2012) *Monipohvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf (Viitattu 11.12.2013.)
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Valtion liikuntaneuvosto.
- Myllyniemi, Sami & Gissler, Mika & Puhakka, Tiina (2005) Kuluttava nuoruus tilastoina. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolut -vuosikirja*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorten yhteiskunnalliset osallistumistavat ja asenteet. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Demokratiaindikaattorit*. Helsinki: Oikeusministeriö. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1381926978054/Files/OMSO_52_2013_demokratiaindik_verkko_MA_184_s.pdf (Viitattu 19.11.2013.)
- Myrskylä, Pekka (2012) Alueellisten työmarkkinoiden muutos. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. *Työ ja yrittäjyys* 1/2012. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.tem.fi/files/31991/1_2012_netti.pdf (Viitattu 14.2.2012.)
- Nivala, Elina (2008) *Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys*. Snellman-instituutin A-sarja 24/2008. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Nuorisotoimen peruspalveluiden arviointi 2010. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa*. Raportti opetus- ja kulttuuriministeriölle. (Ei julkaistu.)
- Nurmela, Sakari (1999) *Nuoret ja eduskuntavaalit 1999: raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 1999 eduskuntavaaleihin*. NUORAn julkaisuja; 12. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Nurmela, Sakari & Pehkonen, Juhani (2003) Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *”Kyllä politiikalle mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 35 & Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 27.
- Oikeusministeriö (2010) *Nuorten ääni – aikuisten uurna? Äänioikeusikäräjätyöryhmän raportti*. Helsinki: Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 49/2010.
- Oikeusministeriö (2010b) *Periaatepäätös demokratian edistämisestä Suomessa*. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 17/2010.
- Oikeusministeriö (2013) *Nettiäänestyksen valmistelu käynnistyy*. Tiedote 15.11.2013. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2013/11/nettiaanestyksenvalmistelukaynnistyy.html> (Viitattu 20.11.2013.)
- Ojanen, Markku (2007) *Positiivinen psykologia*. Helsinki: Edita.
- Paakkunainen, Kari (2006) *Nuorten poliittinen osallistuminen kahdeksassa Euroopan unionin maassa (EU-YOUPART) – Kansallisten empiiristen tulosten vertailua ja tulkintaa*. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/maat_tutkimukset/EU-YOUPART.pdf (Viitattu 12.11.2013.)

- Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentävä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2004) Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittäjät: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika (2012) *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 52. 2012. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf (Viitattu 28.10.2013.)
- Paananen, Seppo (2013) Vähemmistöryhmien elinolojen tilastollinen kuvaaminen kaippaa kehittämistä. *Hyvinvointikatsaus* 3/2013, 1.
- Pehkonen, Sampo (2013) Palkkaa passin perusteella. *Hyvinvointikatsaus* 3/2013, 16–20.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto (1979) *Kansalaiset ja kansanvalta: suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta*. Helsinki: WSOY.
- Pessi, Anne Birgitta (2008) *Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin. RAY:n juhlavuoden kansalaiskyselyiden tulokset*. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Pleyers, Geoffrey (2012) Beyond Occupy: progressive activists in Europe. *Open Democracy*, October 8. Retrieved from <http://www.opendemocracy.net/geoffrey-pleyers/beyond-occupy-progressive-activists-in-europe> (Viitattu 14.12.2013.)
- Pohjanpää, Kirsti (2013) Seksuaalivähemmistöistä on niukasti tilastotietoa. *Hyvinvointikatsaus* 3/2013, 54–55.
- Repo, Aila (2012) Uudet sukupolvet entistä koulutetumpia. Tilastokeskus, *Hyvinvointikatsaus* 1/2012.
- Rosanvallon, Pierre (2008) *Vastademokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Rouvinen, Petri & Väänänen, Lotta (2004) Yrittäjä, elämäntieteiden maisteri. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät. Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Sulander, Juhani & Viluksela, Marja & Elo, Aija-Riitta & Huuskonen, Matti & Leino, Timo (2007) *Nuoret ja työ -barometri 2006*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Suominen, Heli (2013) Suomalaisten maahanmuuttoasenteet tiukentuivat. *Helsingin Sanomat* 21.9.2013, A12–A13.
- Suoninen, Annikka (2013) *Lasten mediabarometri 2012. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 62. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2012.pdf> (Viitattu 17.11.2013.)
- Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Suurpää, Leena (1996) Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa Leena Suurpää & Pia Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 51–73.

- Suutarinen, Sakari & Törmäkangas, Kari (2012) Nuorten laittomaan aktivismiin valmiuden yhteys maahanmuuttajakriittisyyteen ja osallisuuskokemuksiin koulussa. *Nuorisotutkimus* 1/2012.
- Suutarinen, Sakari & Brunell, Viking & Poutiainen, Annikki & Puhakka, Eija & Saari, Hannu & Törmäkangas, Kari (2001) *Suomen peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan vertailussa. Yhteenvedo tutkimustuloksista*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Tilastokeskus (2012) Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2011. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_uls_201100_2012_6360_net.pdf (Viitattu 29.10.2013.)
- Thomas, Nigel (2007) Towards a Theory of Children's Participation. *International Journal of Children's Rights*. Vol. 15(2007), 199–218.
- Tomperi, Tuukka (2012) Nuorten perhetausta ja politisoituminen Nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Tomperi, Tuukka & Piattoeva, Nelli (2005): Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Tuukka Tomperi & Marjo Vuorikoski (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 247–286.
- Tuohinen, Titta (1990) *Työlle vielä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta*. Työpoliittisia tutkimuksia 1. Helsinki: Työministeriö.
- Tuohinen, Titta (1996) Isät, pojat ja pärjäämisen henki. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Miehenkuvia. Väliähdymiä nuorista miehistä Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 66–101.
- Tuohinen, Titta (2012) Nuoret vierastavat perinteistä yrittäjyyttä. *Helsingin Sanomat* vieraskynä 3.7.2012. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1341204548819> (Viitattu 28.10.2013.)
- Tuononen, Päivi (2008) *Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 4:2008.
- Tuppurainen, Simo (2009) *Muistio nuorten työelämäasenteista ja -arvoista sekä toimenpiteistä nuorten työllisyyden edistämiseksi*. Helsinki: Valtion Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyoelamaasenteet.pdf> (Viitattu 10.12.2012.)
- Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu (2010) Suomalaisten kokemus elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Wass, Hanna (2008) *Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Yeung, Anne Birgitta (2002) *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.
- Ålund, Aleksandra (1999) Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter: Kön, klass, identitet, ras. Teoksessa Erik Olsson (red.) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Tukholma: Carlsson Bokförlag.
- Ålund, Aleksandra & Schierup, Carl-Ulrik (1991) *Paradoxes of Multiculturalism. Essay on Swedish Society*, UK: Avebury, Aldershot.

Viitatut aineistot

European Social Survey (ESS) on tutkimusohjelma, jossa kerätään vertailukelpoista tutkimusaineistoa yli 20 Euroopan maasta. ESS-aineistot kerätään kahden vuoden välein henkilökohtaisilla haastatteluilla. Suomesta oli tässä käytetyssä vuosien 2006/2007 kyselyssä vastaajia 1896, joista alle 30-vuotiaita 399.

EUYOUPART 2006 (Political Participation of Young People in Europe) oli kahdeksan EU-maan 18–25-vuotiaiden nuorten poliittista osallistumista mitannut hanke, jonka tavoitteena oli kehittää vertailuindikaattoreita. Hankkeen vastuutahona toimi itävaltalainen SORA -tutkimuslaitos. Yhteensä haastateltiin 8030 nuorta vuodenvaihteessa 2004–2005. (Ks. lisää EUYOUPART 2006; Paakkunainen 2006.)

ICCS 2009 (International Civic and Citizenship Education Study, suomeksi Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus) on IEA- järjestön (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) organisoima kansainvälinen arviointitutkimus. Sen tavoitteena on selvittää, millaiset valmiudet nuorilla on toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina 21. vuosisadan yhteiskunnassa. ICCS-tutkimus on osallistujamaiden yhteishanke, jonka toteutusta on koordinoitunut kansainvälinen konsortio, jota johtaa Australian Centre for Educational Research (ACER). Tutkimukseen osallistui 38 maata. Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat, jotka olivat iältään yli 13,5-vuotiaita. ICCS-tutkimuksen aineisto kerättiin koe- ja kyselylomakkeilla osallistujamaiden koulujen oppilailta. Suomessa ICCS-tutkimukseen osallistui 176 yläkoulua ja 3307 oppilasta (95 % otoksesta). ICCS-tutkimus pohjautui 1999 toteutettuun, nuorten yhteiskunnallisia käsityksiä, asenteita ja toimintaa selvittävään IEA-järjestön 28 maan CIVED-tutkimukseen, jonka kenttävaihe kohdistettiin peruskoulun päättövaiheeseen, 14–15-vuotiaisiin. CIVED-tutkimuksesta on puhuttu joissakin yhteyksissä myös CIVIC-tutkimuksena.

PUHEENVUOROT

Demokratia on kiistojen, uudelleenmäärittelyjen ja kamppailujen kohde. Demokratia on muuntunut historiallisesti ja muuntuu edelleen. Olennainen kysymys demokratian kannalta on, miten sen kantakäsite *demos* – kreikan kansaa tarkoittava sana – oikein pitäisi tulkita. Keitä kansaan kuuluu? Miten kansaan kuuluvat valtaansa käyttävät? Millaisin mekanismein ja rakentein ihmisten halut, toiveet ja käsitteet tiikkuvat päätöksentekoon? Millä tavalla vaikutetaan? Läpi historian demokraattinen päätöksenteko on sulkenut eri perustein tiettyjä ryhmiä ulkopuolelleen. Naiset, orjat, maattomat sekä lapset ja nuoret on läpi historian luettu päätöksenteon ulkopuolelle. Alle 18-vuotiaat on edelleen monin tavoin suljettu nykyisestä edustuksellisesta demokraattisesta päätöksenteosta ulos.

Periaatteessa tähän lasten ja nuorten rakenteelliseen demokratiavajeeseen voi reagoida usealla tavalla. Voidaan joko yrittää laventaa edustuksellisen demokratian kenttää, nivoa sen yhteyteen toisenlaisia vaikuttamisen tapoja tai yrittää tuoda päätöksentekoa lähemmäs arkea ja päivittäistä vuorovaikutusta. Yksi tapa on yrittää jollakin tavalla vaikuttaa siihen, että nykyinen edustuksellinen järjestelmä huomioisi nuorten tarpeet paremmin. Esimerkiksi äänioikeuden laskemista 16 vuoteen voidaan perustella tästä taustasta käsin. Toinen vaihtoehto on pyrkiä tukemaan nuorten toimintaa siten, että he muodostavat omia edustuksellisia ryhmiä, kuten nuorisovaltuustoja tai nuorten edustajistoja. Kolmas tapa on vahvistaa päätöksenteon vuoropuhelua nuorisojärjestöjen, nuorten omaehtoisten ryhmien ja yksittäisten nuorten kanssa. Neljäs tapa olisi yrittää yhdistää nuorisokulttuurisia tapoja toimia poliittiseen järjestelmään. Nämä ovat järjestelmän näkökulmasta esiin

tuotuja asioita. Viidenneksi voidaan nuorten näkökulmasta nostaa esiin se, että poliittiselta päätöksenteolta voidaan anastaa huomiota tai puhetilaa käyttämällä erilaisia mekanismeja.

Yllä kuvattu luokittelu kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisuutta voidaan hahmottaa monella eri tavalla. Demokratian valtamuotona voi pitää edustuksellista demokratiaa. Kansalaiset käyttävät valtaa äänestyskopissa, muutoin se on jaettu vaaleissa valituiksi tulleille edustajille. Kansalainen on tällöin *äänestäjäkansalainen*, joka kerää tietoa ja toimii valitsijana. Tämän demokratian muodon voi katsoa edustavan valtakäsitystä länsimaisissa yhteiskunnissa. Sitä täydentämään, tai haastamaan, on esitetty useita eri demokratian muotoja. Näissä myös kansalaisuus hahmottuu toisella tavalla.

Deliberatiivinen – suomalaisen suuhun harvinaisen tönkkö sana – eli julkisen harkinnan demokratia korostaa avointa ja julkista keskustelua, jossa ratkaisee argumenttien paremmuus, ei niiden esittäjän asema tai voima. Tällöin ihannekansalaiseksi asettuu *keskustelija-kansalainen*, joka perustelee kantansa, osallistuu yhteiseen keskusteluun ja tuottaa näin yhteistä näkemystä. Suora demokratia korostaa sitä, että kansalaisilta olisi kysyttävä asioita esimerkiksi kansalaisaloittein tai että heidän pitäisi vaikuttaa muin suoraan keinoin. *Päätätijäkansalainen* vaikuttaa kansanäänestyksissä ja tekee aloitteita. Osallistuva demokratia korostaa nimensä mukaisesti osallistumista paitsi keskusteluun, myös erilaisiin toimintoihin, kuulemistilaisuuksiin, raateihin tai toimintaryhmiin. Esimerkiksi nuorisovaltuustot, jotka eivät käytä edustuksellista valtaa, on luontevaa nähdä tämän demokraatiamuodon edustajana. *Osallistujakansalainen* osallistuu säännöllisesti yhteisiin keskusteluihin

ja toimintoihin, ja vaikuttaa tätä kautta. Vastademokratiassa taas korostuu poliittisen järjestelmän tarkkailu, valvonta ja ajoittain sen tuomitseminen. Se käyttää keinonaan esimerkiksi boikotteja, mielenosoituksia sekä esimerkiksi laittoman aktivismin keinoja. *Tarkkailija-aktivistikansalainen* tarkkailee, torjuu ja kyseenalaistaa päätöksenteon keinoja. Vastademokratiassa korostuu, että demokratiaan voi osallistua myös kieltäytymällä osallistumisesta. (Termeistä laajemmin Eskelinen ym. 2012, 40–44; Kiilakoski & Gretschel 2013.)

Nuorten suhdetta näihin erilaisiin demokratian muotoihin ja niiden pohjalla oleviin kansalaisihanteisiin voidaan tarkastella analysoimalla kahta Nuorisobarometrin lomakkeessa esitettyä kysymystä. Ensimmäinen niistä kysyy, kuinka paljon nuorten mielestä jollakin keinolla voi vaikuttaa. Jälkimmäinen kysyy, millaisin keinoin on vaikuttanut. Näiden kysymysten tarkastelusta piirtyy esiin kokonaiskuva siitä, millä tavoin nuoret vaikuttavat ja minkälaiset kansalaisuuden keinot he näkevät tehokkaina. Samalla ne auttavat esittämään kysymyksiä nuorten poliittisesta käyttäytymisestä: vaikuttavatko nuoret tavoilla, jotka he näkevät tehokkaiksi vai selittyvätkö vaikuttamisen tavat paremminkin joillakin muilla syillä?

Tämä vaikuttaa

Nuorisobarometrissa kysyttiin nuorten mielipiteitä siitä, kuinka paljon joillakin keinoilla voi vaikuttaa. Vastaus tähän kysymykseen kertoo osaltaan siitä, minkälaisen kansalaisuuden uskotaan olevan tehokas. Kysymyksen vastauspatteristoon on valikoitu erilaisia vaikuttamisen tapoja. *Tarkkailija-aktivistikansalaista* lukuun ottamatta nuoret kokevat eri kansalaisuuden muodot jossakin määrin tehokkaiksi. (Ks. kuvio 6 sivulla 25.)

Tehokkaimmaksi vaikuttamisen keinoksi asettuu nuorten vastauksissa äänestäminen. Huomion arvoista toki on myös se, että kolmannes vastanneista pitää äänestämistä ainakin jossakin määrin tehottomana. Edustuksellinen

demokratia näyttää olevan myös nuorten mielissä vahvasti vaikuttavaksi koettu. Poliitikantutkija Lauri Rapelin (2010, 80–81) tulosten mukaan äänestäminen näyttää ylipäättään suomalaisen silmiin kaikkein mielekkäimpänä poliittisen osallistumisen muotona. Äänestäjäkansalainen on myös nuorten silmissä tehokas. Myös asetuminen ehdolle vaaleissa nähdään vaikuttavana keinona. Vaalityön tekeminen jonkun toisen puolesta on myös suhteellisen tehokkaaksi nähty tapa. Äänestämättä jättämistä ei pidetä järin tehokkaana tapana vaikuttaa. Kieltäytyminen osallistumasta edustukselliseen demokratiaan ei näyttäydä toimivana vaikuttamisen tai vastustamisen keinona. Tämä kertoo siitä, että edustuksellinen demokratia ja sen mukaiset ihanteet koetaan tehokkaiksi ja ne on omaksuttu ainakin idean tasolla. Toisaalta huomionarvoista on myös, että Rapelin tulosten mukaan muut vaikuttamisen tavat ovat koko väestöä tarkasteltaessa kaukana äänestämisen takana. Nuorilla vastaavaa jyrkkää kuilua ei ole.

Deliberatiivisen demokratian puolustajat korostavat usein, että päätökset ovat parempia, jos ne ottavat huomioon mahdollisimman monen näkökulman. Myös itse prosessi muovautuu laadukkaammaksi, jos kansalaiset ovat kokeneet voivansa vaikuttaa. Keskustelijakansalainen näyttää nuorille myös melko pitkälle tehokkaana. Keskustelutilaisuuksiin osallistuminen ja päättäjien kanssa samoihin tilaisuuksiin osallistuminen koetaan verrattain tehokkaiksi keinoiksi vaikuttaa. Huomionarvoista on, että keskusteluun osallistuminen nähdään vaikuttavaksi silloin, kun se tehdään yhteistyössä poliitikkojen kanssa. Kansalaiskeskusteluun osallistuminen ilman kytköstä päätöksentekoon ei näyttäydä samantasoisena vaikuttamisen keinona. Kiinnostavaa on myös, että sosiaalinen media ja yleisönosastoon kirjoittaminen nähdään samanarvoisina vaikuttamisen keinoina. Printtimedia ei asetu arvojärjestyksessä tehokkaammaksi keinoksi, ja toisaalta sosiaalisessa mediassa keskustelu ei myöskään dominoi. Ehkä kiinnostavin on kuitenkin havainto, ettei kansalaiskeskustelu irrallaan päätöksenteosta näytä olevan nuorten

mielestä kovin tehokas keino vaikuttaa. Epäsuhta kansalaiskeskustelujen ja päättäjien kanssa keskustelun kanssa osoittanee myös suomalaisen yhteiskunnan kehityshaastetta.

Julkisen keskustelun tärkeyttä korostava filosofi Jürgen Habermas toteaa, että ollakseen toimivaa keskustelun täytyy olla jollakin tapaa institutionaalisesti säädeltyä. Samalla keskustelulla tulisi olla jokin yhteys niihin arkisiin vuorovaikutuksen tapoihin, joita ihmiset joka tapauksessa käyttävät. Keskustelun tulisi siis ottaa huomioon myös kansalaisyhteiskunnan keskusteluareenat. Hän asettaa myös vaatimuksen siitä, että keskustelun tulisi olla riittävän pitkäkestoista, jotta eri näkökulmat tulisivat esille. (Habermas 1996, 298–301.) Kysymys onkin, missä määrin päätöksenteko onnistuu keräämään nuorten keskustelua. Onko se riittävän pitkäkestoista vai haetaanko pistemäisiä kuulemistilaisuuksia?

Suomalaisen yhteiskunnan suoran demokratian keinoja voidaan pitää kansainvälisesti melko vaatimattomina. Kansanäänestyksiä ei juuri ole. Aloiteoikeus on jäykkä eikä sido päätöksentekoa. (Eskelinen ym. 2012.) Ehkä tätä heijastellen nuorten näkemykset aloitteiden vaikuttavuudesta ovat lähinnä keskikastiin sijoittuvia, niitä ei koeta kovin tehokkaiksi. Kannattaa myös huomata vaikuttamisen yksilöllinen luonne – aloitteen allekirjoittaminen koetaan käytännössä yhtä tehokkaaksi kuin nimien kerääminen aloitteeseen. Yksilöllisen vaikuttamisen keinoista kertoo myös palveluista palautteen antamisen verrattain tärkeä merkitys.

Osallistujakansalaisuus näyttää olevan myös hyvällä tavalla tehokkaaksi koettua. Aktiivinen toiminta järjestöissä ja nuorisovaltuustoissa nähdään yhtä tehokkaana kuin äänestäminen. Samoin vapaaehtoistyö ja porukalla toimiminen ovat listalla verrattain korkealla. Selkeästi heikoimmin toimivaksi koetaan vastademokratian keinot. Tarkkailija-aktivistikansalaisen menetelmät, mielenosoitukset, talonvaltauksat tai kansalaistottelemattomuus koetaan verrattain tehottomiksi tavoiksi toimia. Kuluttajademokratian keinot eivät nekään ole kovin korkealla.

Kuluttajakansalaisen keinot, kuten ostopäätöksillä vaikuttaminen ja ostoboikotit, eivät juuri näyttäytyä toivottavina.

Yhteen vetäen voidaan todeta, että eri kansalaisuuden tavat näyttäytyvät tarkkailija-aktivistikansalaista lukuun ottamatta jokainen omalla tavallaan tehokkaina. Edustuksellisen demokratian valta-asemaa heijastelee äänestämiseen ja ehdolle asettumiseen liittyvien keinojen keskeisyys.

Näin minä vaikutan

Ihmisten poliittinen käyttäytyminen sisältää usein ennakoimattomia elementtejä. Kiinnostavan aiheelman tämän aihepiirin tarkasteluun saa, kun vertaa vaikuttamisen tehokkuutta niihin keinoihin, joita nuoret ilmoittavat käyttävänsä. Vertailu osoittaa, etteivät nuoret välttämättä käytä omassa elämässään niitä keinoja, jotka koetaan tehokkaiksi tavoiksi vaikuttaa. Vertailu tuo esille myös sitä, minkälaisista kansalaisuutta nuoret omassa arjessaan toteuttavat. (Ks. kuvio 7 sivulla 27.)

Edustuksellinen demokratia näyttäytyi nuorten mielissä melko tehokkaana tapana vaikuttaa. Arjen tasolla siihen ei kuitenkaan osallistuta muuten kuin äänestämällä, ja äänestäminen onkin listalla varsin korkealla. Vaaliryöntejä tekeminen tai itse ehdolle asettuminen ovat varsin vähäisesti edustettuina. Tätä voitaneen pitää esimerkkinä siitä, että osallistuminen edustukselliseen demokratiaan ei ole järin syvää. Tätä voi pitää yhtenä ilmentymänä siitä, että edustuksellinen demokratia etenee, vaikka ihmiset eivät vastaisikaan ideaalisia oletuksia sille, miten kansalaiset käyttäytyvät, mitä he tietävät, ja kuinka syvästi he osallistuvat (vrt. Rapeli 2010, 162–164). Nuorisobarometri osoittaa osaltaan sitä, ettei osallistumattomuus merkitse luottamuspulaa. Järjestelmään luotetaan, vaikka siihen ei osallistuttaisikaan aktiivisesti.

Vastaavalla tavalla kuin äänestäjäkansalaisuuden osalta, voidaan tuloksista havaita, etteivät nuorten vastaukset noudata millään selkeällä tavalla jotakin tiettyä kansalaisuustyyppiä.

Tulokset eivät kuvaa johdonmukaisesti sen koommin keskustelija-, osallistuja- kuin päättäjäkansalaisenkaan hahmoa. Ehkä luontevin tapa analysoida tuloksia on tarkastella sitä, osallistuvatko nuoret enemmän kollektiivisiin vai yksin tehtäviin toimintoihin. Ensimmäinen kollektiivinen toiminta on toimiminen porukalla jonkin asian puolesta, tämäkin vasta viidenneksi yleisimpänä tapana vaikuttaa. Tuloksista onkin luettavissa monenlaisia suuntia: vaikuttamista pikemmin itsenäisesti kuin kollektiivisesti; osallistumista järjestelmän sisällä eikä niinkään sen kyseenalaiseksi asettamista ja vastarintaa; vaikuttamista pikemminkin järjestäytymättömästi kuin järjestäytyneesti. Jälkimmäistä suuntaa ilmentää se, että vaikka nuoret kokevat nuorisovaltuustossa tai järjestössä vaikuttamisen tehokkaaksi tavaksi toimia, vain neljännes nuorista ilmoittaa edes joskus toimineensa näin. Samalla tasolla on esimerkiksi äänestämättä jättäminen.

Nuorten osallistumista ja heidän erilaisia vaikuttamisen tapojaan tarkasteltaessa näyttää siltä, ettei vaikuttamisen tehokkuus ole aina merkittävin syy osallistua toimintaan. Tämä tietysti on dokumentoitu laajalti muuallakin. Osallisuusrakenteisiin osallistuvien nuorten motivaatio kumpuaa halusta saada aikaan muutoksia lähiympäristössä, erityisesti nuorten asioissa. Tämän ohella esimerkiksi halu oppia uusia asioita ja törmätä uusiin tilanteisiin houkuttavat. Lisäksi vaikuttavat sosiaaliset seikat, kuten ystävien saaminen. (Vromen & Collin 2010, 105–107.) Vaikuttaminen ja kansalaisuus eivät ole pelkkää päätöksentekoa, ne ovat myös yhdessäoloa ja oppimista.

Nuorten vaikuttamisen tapojen tarkastelu osoittaa, että vaikka äänestäjäkansalainen säilyttää voimaansa vaikuttamisen tapana, myös muut kansalaisuuden muodot ovat sekä tehokkaiksi koettuja että arjessa käytettyjä. Barometrin tuloksia voitaneen kuvata siten, että ne osoittavat jyrkkien kahtiajakojen hedelmättömyyden. Näistä ei näy esimerkiksi vastakkainasettelua nuorten uuden politiikan ja puoluepolitiikan välillä tai kiistaa kuluttajakansalaisuuden ja poliittisen kansalaisuuden kesken. Pikemmin niiden

valossa kansalaisuus näyttäytyy kirjona erilaisia toimintoja sekä sen suhteen, mikä koetaan tehokkaaksi että sen suhteen, mihin toimintaan omassa arjessa nojaututaan. Samalla tulokset tuovat esiin vaikuttamisen yksilöllistyvää luonnetta.

Lähteet

- Eskelinen, Teppo & Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi & Kiili, Johanna & Korpinen, Sini & Lundbom, Pia & Matthies, Aila-Leena & Mäntylä, Niina & Niemi, Reetta & Nivala, Elina & Ryyänen, Aimo & Tasanko, Pia (2012) Lapset ja nuoret subjekteina kunnallisessa päätöksenteossa. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 35–94.
- Habermas, Jürgen (1996) *Between Facts and Norms*. Oxford: Polity.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu (2013) Challenging Structured Participation Structures. Teoksessa *Perspectives on Youth: European Partnership Series. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of Youth*. Brussels: European Union.
- Rapeli, Lauri (2010) *Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empirisessä tarkastelussa*. C296. Turku: Turun yliopisto.
- Vromen, Ariande & Collin, Philippa (2010) Everyday youth participation? Contrasting views from Australian policymakers and young people. *Young* 18(1), 97–112.

VALTIONEUVOSTON DEMOKRATIAPOLITIikka JA NUORTEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

Johdanto

Tässä artikkelissa käsitellään valtioneuvoston demokratiapolitiikkaa sekä niitä toimenpiteitä, joilla nuorten osallistumista on pyritty edistämään. Kehittämishankkeiden tavoitteita pelataan Nuorisobarometrin tuloksiin.

Nuorisobarometrin 2013 fokus on nuorten osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Nuorisobarometrin tietoja on hyödynnetty oikeusministeriön demokratiaindikaattoreissa (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2013), ja tietoja tullaan käyttämään valtioneuvoston demokratiapoliittisessa selonteossa, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2014. Demokratiapoliittinen selonteko on valtioneuvoston eduskunnalle valmistelema asiakirja, joka avaa Suomen demokratian haasteita ja mahdollisuuksia. Selonteossa nostetaan esiin demokratian kehittämisen ydinkohtia, jotka vaativat huomiota nyt ja pitkällä aikavälillä. Yleisimmän tason kansainvälisissä demokratia-vertailuissa Suomi menestyy hyvin. Poliittinen järjestelmä on avoin, vakaa ja korruptoitumaton. Kansalaisilla on laajat osallistumisoikeudet ja vaikuttamismahdollisuudet, ja kansalaisten osallistumisvalmiudet ovat kansainvälisesti hyvällä tasolla. Myös keskeisten poliittisten instituutioiden legitimitetti on varsin tyydyttävä verrattuna esimerkiksi muihin EU-maihin. Perinteinen kiinnittyminen politiikkaan on Suomessa kuitenkin heikentynyt edellisten vuosikymmenten aikana. Syy tähän on löydettävissä siitä, että hyvinvointivaltiossa väestöryhmien väliset vastakohtaisuudet ovat pienentyneet, ja politiikka on toisaalta aikaisempaa enemmän sidoksissa kansainväliseen vuorovaikutukseen. Samalla julkisen sektorin tehtäväkenttä

on kasvanut, asiat ovat monimutkaistuneet ja päätöksenteko ruuhkautunut. (Borg 2013.) Ihmisten elintason nousu ja aineettomien arvojen merkityksen kasvaminen lisäävät osallistumista koskevia vaatimuksia (Inglehart 1997). Samalla tyytymättömyys edustuksellisen demokratian vähäiseen vastavuoroisuuteen ja asioiden poliittoisituminen lisäävät tarvetta pohtia uusia osallistumisen mahdollisuuksia ja välineitä.

Valtioneuvosto voi demokratiapolitiikallaan pyrkiä edistämään muun muassa julkisen hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan vuoropuhelua sekä deliberation¹ ja tietotekniikan hyödyntämistä viestinnässä ja päätöksenteossa. Samalla tulisi kuitenkin pohtia, miten suora demokratia on paremmin yhdistettävissä edustukselliseen demokratiaan.

Valtioneuvoston demokratiapolitiikka

Suomalainen demokratiapolitiikka lähtee perustuslaista. Perustuslain mukaan julkisen vallan velvollisuutena on ” [...] edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon”. Myös kansainvälisissä sopimuksissa säädetään poliittisista oikeuksista ja osallistumisoikeuksista. Suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteena on edistää kansalaisten poliittisten perusoikeuksien toteutumista ja yhdenvertaista osallistumista.

Valtioneuvoston demokratiapolitiikan lähtökohtana on ollut Robert Dahlin mukainen luokittelu toimivasta demokratiasta. Dahlin mukaan toimiva demokratia voidaan luokitella seuraavin kriteerein (Dahl 2000, 37–38): tehokas osallistuminen, äänestämisen tasavertaisuus, valistunut ymmärtäminen, vaikutusvalta agendan

määrittelemiseen ja asioiden esille nostamiseen sekä täysi-ikäisten samanlaiset oikeudet edellä mainittuihin neljään kriteeriin.

Valtioneuvosto voi tukea kansalaisten osallistumista luomalla toimivat hallinnolliset rakenteet ja päätöksenteon menettelytavat, toimivaa lainsäädäntöä sekä laatimalla erityyppisiä suosituksia ja linjauksia. Oikeudellisen sääntelyn vaihtoehtoisia ohjauskeinoja ovat muun muassa informaatio-ohjaus, itesääätely, yhteistoiminta julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken, julkisten varojen suuntaaminen tiettyyn tarkoitukseen sekä lainsäädäntötoimista pidättäytyminen. (Tala 2005.)

Osallisuuden edistäminen on ollut näkyvästi esillä runsaan kymmenen viime vuoden aikana sekä meillä että kansainvälisesti. Suomessa tähän on liittynyt muun muassa hyvinvointivaltion muutos, ihmisten vieraantuminen poliittisesta päätöksenteosta ja julkisten palvelujen laatu. Keskustelujen seurauksena hallinto on käynnistänyt useita hankkeita ja kehittämisaloitteita 1990-luvun lopusta lähtien. Avoimen hallinnon ja osallistumisen vahvistaminen perustui hallituskaudella 1995–1999 etupäässä yksittäisiin hankkeisiin, hallituskaudella 1999–2003 se liittyi laajaan keskushallinnon uudistukseen ja 2003–2007 hallituksella siitä tuli tärkeä poikihallinnollinen toimintatapa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman koordinoimana. Hallituskauden 2007–2011 merkkipaaluihin avoimen hallinnon ja kansalaisten osallistumisen näkökulmasta voidaan pitää hallituksen tekemää periaatepäätöstä demokratian edistämisestä Suomessa (2010). Tuolloin käynnistettiin myös sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma (SADe), jonka osakokonaisuus on Kansalaisen osallistumisympäristö -hanke. (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 17/2010.)

Nykyisen hallituksen (2011–) ohjelma ”Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi” edistää avointa hallintoa ja kansalaisten osallistumista monilla hankkeillaan, kuten avoimen tiedon ohjelmalla, virkakielen kehittämällä, kuntauudistuksella ja keskushallinnon

uudistamisella. Suomi liittyi vuonna 2013 myös kansainväliseen Avoimen hallinnon kumppanuusohjelmaan (OGP). Suomen toimintasuunnitelma on valmisteltu julkisen hallinnon ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöllä syksyn 2012 ja alkuvuoden 2013 aikana.²

Suomalaisen demokratian ongelmat näyttäisivät pääosin olevan säädösten sijaan toimenpide-, asenne- ja osallistumistasolla. Tutkimusten mukaan Suomen etuna on lainsäädännöllisestä ja oikeudellisesta näkökulmasta katsottuna vahva edustuksellinen järjestelmä. Pääpaino tulisi nyt olla demokratiapolitiikassa, joka tähtää aidosti vuorovaikutukselliseen päätöksentekokulttuuriin, jossa kaikki väestöryhmät voisivat osallistua kykijensä ja halujensa mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen

Nuorisobarometrin tulokset kertovat, että suomalaiset nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta. Myös monet muut nuorison poliittiseen järjestelmään kiinnittymistä osoittavat indikaattorit näyttävät samanlaista trendiä. Nuorisobarometrin mukaan nuoret kokevat äänestämisen edelleen tärkeäksi keinoksi vaikuttaa. Ei siis näytä siltä, että nuoret olisivat hylkäämässä edustuksellista demokratiaa. Pikemminkin muiden vaikuttamisen tapojen voi nähdä täydentävän edustuksellista demokratiaa.

Valtioneuvosto voi pyrkiä edistämään äänestysaktiivisuutta tekemällä äänestämisen mahdollisimman vaivattomaksi. Hallituksen tarkoitus on, että perinteisten äänestystapojen rinnalle kehitetään nykyaikaisempi sähköiseen asiointiin perustuva nettiäänestys ja siten edistetään perustuslaissa turvattujen vaali- ja osallistumisoikeuksien käyttämistä. Nettiäänestys helpottaisi myös äänestämistä kotimaassa ja nykyaikaisempana menettelynä saattaisi lisätä nuorten osallistumista vaaleihin³.

Vaalijärjestelmään liittyvien muutostarpeiden lisäksi äänestysaktiivisuutta pyritään

tukemaan tiedotuksella ja erilaisilla aktivointitoimilla. Tavoitteena on edelleen lisätä kansalaisten tietämystä demokratiasta, sen toimijoista, vaalijärjestelmästä ja äänestämisen merkityksestä sekä kehittää konkreettista vaaleihin liittyvää tiedottamista. Huomiota on kiinnitetty selkeäkielisyyteen, monikanavaisuuteen ja esteettömyyteen. Erityisenä kohderyhmänä ovat valtioneuvoston demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen (2010) mukaisesti olleet nuoret ja maahanmuuttajat uuden informaatioteknologian mahdollisuuksia hyödyntäen. Esimerkiksi kirje nuorille äänestäjille toteutetaan nykyään kaikissa vaaleissa. Kunnallisvaaleissa 2008 vaalitiedotusta tehtiin ensimmäistä kertaa suomen, ruotsin ja saamen kielen lisäksi yhteensä yhdellätoista kielellä. Myös tiedotusta äänestyspaikoista on lisätty.

Selkokielisellä tiedotuksella on merkittävä osa vaalitiedottamisessa. Oikeusministeriön Vaalit.fi-sivusto uudistettiin ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja, ja ministeriö avasi vaaleja koskevan Facebook-sivuston. Vuoden 2014 europarlamenttivaaleissa oikeusministeriö kokeilee Twitteriä vaalitiedotuksen välineenä.

Oikeusministeriö on eri yhteistyökumppaneiden kanssa tuottanut nuorten osallistumista ja vaikuttamista tukevia aineistoja. Näitä ovat esimerkiksi Demokratia-avain-demokratiakasvatusaineisto ja Vastuut(on) nuortenlehtimuotoinen opetusaineisto oppilaille ja opettajille sekä Vaikuttajan reittikartta -aineisto nuorille ja maahanmuuttajille. Lisäksi on järjestetty EU-rahoitteisia koulutustilaisuuksia ja työpajatoimintaa vaaleista ja demokratiasta yhteistyössä nuoris- ja maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee niin ikään monenlaista materiaalia koulujen käyttöön tarjoavaa ja nuorisovaalia tukevaa Valtikka.fi-palvelua.

Nuorten kiinnostus vaikuttaa oman asuinalueensa suunnitteluun ja palveluihin on Nuorisobarometrin mukaan lisääntymässä. Nuoret toivovat myös enemmän suoria osallistumismahdollisuuksia. Kuntalain kokonaisuudistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota

lähidemokratian vahvistamiseen ja uusien osallistumismuotojen kehittämiseen. Kuntalakiin on tarkoitus sisällyttää säännöksiä, jotka mahdollistavat erilaisia kuntalaisten vuorovaikutus- ja osallistumiskeinoja. Nuorten osallistumiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Uudessa kunnalaissa tulisi hallinnon- ja aluekehittämisen ministeriryhmän linjausten mukaan velvoittaa kuntia asettamaan nuorisovaltuusto tai vastaava toimielin. Kuntalakiin sisällytettäisiin lisäksi velvoite sähköisestä viestinnästä ja osallisuusstrategian laatimisesta.

Kuntalakimme sisältää jo nyt pohjoismaisittain kattavan ja merkittävän oman luvun ”Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus” ja antaa myös nuorille mahdollisuuden tehdä kuntalaisaloitteen. Kuntalain takaamia suoria osallistumismahdollisuuksia on toistaiseksi käytetty melko vähän.

Tavoitteena on ollut tukea kuntalaisten osallistumista toteuttamalla sähköinen järjestelmä kuntalaisaloitteiden ja kannatusilmoitusten keräämiseksi (www.kuntalaisaloite.fi). Lisäksi hallitus on puoluesihteeriestä koostuvan toimikunnan ehdotuksesta päättänyt selvittää mahdollisuutta alentaa kunnallisen kansanäänestysaloitteen ikäraja 15 vuoteen ja mahdollisuutta toteuttaa kunnallinen kansanäänestys sähköisesti. Oikeusministeriön johdolla valmistellaan lisäksi parhailaan uutta nuorten aloitkekanavaa, joka tulee osaksi kansalaisten osallistumisympäristöä.

Nuorisobarometrin tulokset osoittavat, että politiikka ja yhteiskunnalliset instituutiot eivät ole nuorille kohteita, joiden eteen pitäisi tehdä töitä, eivätkä ne politisoidu arkipäiväisen toiminnan kentiksi. Nuorisotutkijat ovat selittäneet ilmiöitä sillä, että nuoret kokevat rakenteiden olevan valmiina ja pysyvän pystyssä ilman nuorten aktiivista työpanosta. Nuorisotutkijoiden mukaan kokemuksen muuttuminen toiminnaksi ja vahvaksi osallistumisen kulttuuriksi vaatisi, että asioista keskustellaan ja että jo nuorena saadaan kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 118–120.)

Demokratiakasvatus on yksi keino edistää nuorten osallistumista ja vaikuttamista. Hallituksen pyrkimyksenä on kehittää demokratiakasvatusta kouluissa lisäämällä historian ja yhteiskuntaopin opetusta, lisäämällä osallistumista ja vaikuttamista koskevaa koulutusta opettajakoulutuksessa, tekemällä oppilaskuntatoiminta pakolliseksi kaikilla asteilla ja uudistamalla opintosuunnitelmia.

Olisi toivottavaa, että kouluissa otettaisiin huomioon jatkossa entistä paremmin olemassa olevat hyvät käytännöt ja opetusaineistot nuorten osallistumisen tukemiseksi ja annettaisiin oppilaiden harjoitella, keskustella ja kokeilla, mitä osallistuminen ja vaikuttaminen oikeasti ovat. Samalla viranomaisten tulisi aidosti olla kiinnostuneita kuulemaan nuoria ja antamaan palautetta, miten nuorten asiat on otettu huomioon valmistelussa. Tällä tavalla voitaisiin kenties luoda uusi osallistumisen kulttuuri.

Viitteet

1. Lisätietoa demokratiapoliittisesta selonteosta löytyy osoitteesta <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/demokratiapoliittinenselonteko.html>. Deliberatiivinen demokratia on keskusteluun ja harkintaan pohjautuvaa demokratiaa. Se on käsitys ideaalista hallintatavasta, jossa poliittisten päätösten oikeutus syntyy keskustelussa, jossa kansalaiset statukseen tai arvoasemaan katsomatta tuovat esiin ja kuuntelevat argumentteja sekä keskustelevat niistä tasa-arvoisesti.
2. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Avoin_hallinto_toimintasuunnitelma.pdf
3. Lisätietoja nettiäänestämisen kehittämisestä löytyy osoitteesta: <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2013/11/nettiaanestyksenvalmistelukaynnistyy.html>

Lähteet

- Borg, Sami (toim.) (2013) *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Dahl, Robert (2000) *On Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Inglehart, Ronald (1997) *Modernization and Post-modernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorten yhteiskunnalliset osallistumistavat ja asenteet. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2013.
- Tala, Jyrki (2005) *Lainsäädäntööppi*. Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Turku: Turun yliopisto.
- Periaatepäätös demokratian edistämisestä Suomessa*. (2010) Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 17/2010.
- Valtionewoston demokratiapolitiikka 2002–2013. Katsaus ministeriöiden demokratiapolitiikan toteutukseen*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 53/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Internet** (Internet-lähteisiin viitattu 20.11.2013.)
Avoin hallinnon kumppanuusohjelma. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Avoin_hallinto_toimintasuunnitelma.pdf
- Demokratiapoliittinen selonteko*. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/demokratiapoliittinenselonteko.html>
- Kuntalain kokonaisuudistus*. http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/0107_kuntauudistus/09_kuntalakiuudistus/index.jsp
- Kuntalaisaloite*. www.kuntalaisaloite.fi
- Verkoäänestämisen kehittäminen*. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2013/11/nettiaanestyksenvalmistelukaynnistyy.html>

NUORISOVALTUUSTOJEN KIRJAAMINEN KUNTALAKIIN

Johdanto

Nuorisovaltuustot ovat puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomia nuorten vaikuttamiskanavia kuntatasolla. Pääsääntöisesti nuorisovaltuustojen jäsenet valitaan vaaleilla ja edustajat ovat iältään pitkälti 13–18-vuotiaita nuoria.

Nuorisovaltuustojen asema kunnissa vaihtelee Suomessa kunnista riippuen. Ei ole kahta samanlaista nuorisovaltuustoa, on vain hyväksi koettuja käytänteitä, joita hyödynnetään eri puolilla maata. Nuorisovaltuustojen asema kunnassa vaikuttaa vahvasti siihen, onko nuorisovaltuustoilla todellista vaikutusvaltaa, ”kuullaanko” nuoria ainoastaan ilman että heitä kuunneltaisiin. Tällä on suuri merkitys sille, ovatko nuoret kunnissa kiinnostuneita nuorisovaltuustojen toiminnasta vai kokevatko he sen ainoastaan pienen eliitin pyörittämäksi elittikerhoksi. Sama näkökanta pätee myös kuntapäätäjien. Yksi merkittävimmistä toiminnan haasteista on juurikin nuorisovaltuuston leimaantuminen sekä näennäisvaikuttaminen, jota kyseiselle toimielimelle tarjotaan. Tämä on vähentänyt nuorisovaltuustotoiminnan mielekkyyttä sekä osaltaan myös nuorisovaltuustojen vaikutusvaltaa kunnallisessa päätöksenteossa.

Nuorisovaltuustotoiminta on pitkälti kehittynyt vasta 2000-luvun aikana. Suurin toiminnan kasvu ajoittui ensimmäisen Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman ohjelmakaudelle 2007–2011. Lanukeeseen oli kirjattu tavoite, jonka mukaisesti vuoden 2010 loppuun mennessä jokaisessa Suomen kunnassa olisi pitänyt olla nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Tämä tavoite ei toteutunut, vaikka kehityskulku oli varmasti myös asiakirjan takia positiivinen.

Säädöstausta

Lainsäädännöllinen problematiikka perustuu tällä hetkellä siihen, että vuonna 2006 uusittu nuorisolaki ja sen 8§ velvoittavat kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa. Nuorisolain ensimmäinen ongelma on: mitkä ovat nuoria koskevia asioita? Ja toinen: millä tavalla kuuleminen tulee järjestää?

Suomen perustuslaki takaa lähtökohtaisesti jokaiselle Suomen kansalaiselle oikeuden mielipiteen ilmaisuun sekä yhdistymisvapauteen. Nämä perustavanlaatuiset demokraattisen oikeusvaltion periaatteet antavat pitkälti pohjan nuorten omaehtoiselle vaikuttamiselle sekä antavat aikuisille veloitteen myös kuunnella ja kuulla nuoria. Lisäksi suomalainen lainsäädäntö tuntee useita muitakin lakeja, joissa määritellään kuulemisvelvoitteista. Näitä ovat muun muassa kuntalaki, hallintolaki, perusopetuslaki, lukiolaki ja laki toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta. Nämä kaikki erityislait on säädetty, jotta perustuslaillinen mielipiteen ja sananvapauden mahdollisuus toteutuisi myös eri toiminnan sektoreilla.

Lisäksi Suomi ratifioi vuonna 1991 YK:n lasten oikeuksien sopimuksen, jonka johdosta Suomeen perustettiin kansallinen Lapsiasia- valtuutetun virka, jonka tehtävänä on valvoa ja seurata lapsen oikeuksien toteutumista niin paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Yksi keskeisimmistä LOS:in periaatteista liittyy lapsen (alle 18-vuotias) mahdollisuuteen ilmaista oma mielipiteensä. Tämä tahdonilmaisu on koko sopimuksen poikkileikkaava, ja se koskee niin kunnallista, lasta koskettavaa päätöksentekoa kuin esimerkiksi lastensuojeluprosessin etenemistä.

Vaikuttaisi siltä, että säädöspohja on kunnossa. Miksi nuorten kuuleminen ei kuitenkaan ole lainsäädännön edellyttämällä tasolla?

Vastausta voidaan lähteä hakemaan suoraan alussa esittämistäni väitteistä nuorisolain ongelmallisuudesta. Nuorisolaki säättää, että kaikki alle 29-vuotiaat henkilöt ovat lain silmissä nuoria. Sana nuori korostuu huomattavan moneen otteeseen kyseisessä laissa. Tämä antaa jo selvää osviittaa siitä, että nuoria koskevia asioita säädellään vain ja ainoastaan nuorisolaissa. Itsesäänhän tällainen väite ei pidä millään muotoa paikkaansa: nuoret ovat niin sivistys-, sosiaali- ja terveys- kuin myös kuntarakennepuolen palveluidenkäyttäjiä. Kaikki kuntalaiset iästä riippumatta voivat käyttää samoja kirjastoja, terveyskeskuksia ja tallustella samoja kävelykatuja pitkin. Ei ole reilua, että nuoria koskevat käsityksen mukaan ainoastaan ne asiat, joissa puhutaan nuorista tai mainitaan sana nuori.

Myöskään nuorten kuulemista ei lainsäädännössä ole mallinnettu millään tavalla. Toisen asteen koululaeissa on maininnat oppilaskunnista, joiden avulla kyseisten lakien opiskelijoiden kuulemisveloite tulisi toteuttaa. Tämä on toiminut huomattavasti paremmin juurikin toisella asteella perusasteeseen verrattuna, koska perusopetuslaki ei vielä tunne termiä oppilaskunta. Tällä hetkellä kunnissa nuorisovaltuuston, samoin kuin peruskouluissa oppilaskuntatoiminnan järjestäminen, pohjautuu tahtotilaan ja vapaaehtoisuuteen. Säädösten, kuten nuorisolain, monitulkintaisuus on kuitenkin johtanut siihen ongelmaan, että kuulemista toteutetaan nuorisovaltuustoista ja kunnista riippuen useilla eri variaatioilla. Tälläkö takaamme kaikille yhdenvertaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, jos kerran laki on maassa kaikille kunnille sama?

Kehityskulku

Vuonna 2012 heitettiin ensimmäisen kerran varsinaisesti ilmaan ajatus nuorisovaltuustojen lakiin kirjaamisesta. Vuonna 2011 Kataisen ensimmäisen hallituksen johdosta käynnistynyt

kunta- ja palvelurakennemuutos antoi oivan pohjan ajatukselle: jos kerran koko kuntakenttä ja kuntalakia uudistetaan, miksei myös nuorisovaltuustotoimintaa tulisi kirjata osaksi tulevaa kuntalakia?

Kuntauudistuksessa on lähdetty vahvasti liikkeelle kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamisesta. Tämä huomattiin myös hallituksen esityksessä kuntarakennelaiksi, joka tuli voimaan heinäkuun 2013 alusta. Laissa veloitettiin, että kuntaliitoselvityksiä tehtäessä on selvitettävä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttaminen.

Nuorisovaltuustojen aseman vahvistamisella pystyttäisiin entisestään vahvistamaan nuorten yhdenvertaisia ja vaikuttavia osallistumismahdollisuuksia eri kunnissa. Heinäkuussa hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä (HALKE) linjasi positiivisesti nuorisovaltuustojen aseman kirjaamisesta osaksi kuntalakia. Kysymys onkin tällä hetkellä, millä tavalla nuorisovaltuustot tulisi lakiin kirjata.

Nuorisovaltuustojen kirjaaminen kuntalakiin

Nuorisovaltuusto-kirjauksen tulisi pohjautua kolmelle peruseriaateelle, jotka määrittelevät nuorisovaltuustotoimintaa. Näitä periaatteita ovat toiminnan demokraattisuus, vaikuttavuus ja aito nuoruus. Tälle arvopohjalle koko nuorisovaltuustotoiminta pohjautuu ja tulevan lainsäädännön tulee heijastella näitä arvoja.

Demokraattisuudella tarkoitetaan sitä, että nuorisovaltuustot tulee kunnissa valita yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla – aivan kuten kaupunginvaltuustotkin. Tällä kartuttaisimme niiden sukupolvien äänestystaitoja, joilla ei vielä äänioikeutta kunnallisvaaleissa ole. Demokraattisuus lisäisi myös nuorten yhdenvertaisuutta sekä antaisi toiminnalle legitimitetin, joka on vahvasti sidoksissa vaikuttavuuteen.

Vaikuttavuudella käsitetään se, että nuorisovaltuustolle luodaan tietyt standardit: määrälliset, laadulliset ja resurssilliset. Tähän sisältyy

olennaisesti se, että lakiin säädetään, että nuorisovaltuustot ovat osa kuntien päätöksentekorganisaatiota ja että nuorisovaltuustoille taa-taan puhe- ja läsnäolo-oikeudelliset edustajat kaupungin toimielimiin. Näillä toimintamalleilla on havaittu olevan selkeä korrelaatio nuorisovaltuuston vaikuttavuuden kanssa. Nuoret myös itse ovat kokeneet, että heille on vihdoin avautunut aito mahdollisuus vaikuttaa, kun on päässyt edustamaan nuorten näkemyksiä lautakuntien kokouksiin.

Kuntalain tulee lähteä siitä, että nuorisovaltuusto on aidosti nuori. Nuorisovaltuustot on ennen kaikkea luotu nuorille, joilla ei muuten ole mahdollisuutta vaikuttaa kuntansa asioihin esimerkiksi kuntavaaleissa neljän vuoden välein äänestämällä. Kuitenkin jo yli 15-vuotiaat ovat verovelvollisia, ja heillä tulee olla oikeus vaikuttaa näiden yhteisten verovarojen käyttöön. Alle 18-vuotiaat tarvitsevat aidon vaikuttamiskanavan, jonka avulla he saavat äänensä kuuluviin.

Saavutettavat tulokset

Nuorisovaltuustojen kirjaamisella kuntalakiin Suomessa voitaisiin saavuttaa entistä laajalaisempi, yhdenvertaisempi ja vaikuttavampi osallisuuskanava nuorille. Kirjaaminen johtaisi siihen, että nuoria kuullakseen kunnilla olisi velvollisuus järjestää nuorisovaltuustotoimintaa oman kuntansa nuorille.

Kirjaamisella mahdollistettaisiin myös entistä demokraattisempi ja vaikuttavampi malli. Asenneilmapiirin on muututtava, kun nuorisovaltuustoista tulee virallinen orgaani kuntien

organisaatioon. Siitä tulee yhtä merkittävä kuin muistakin kunnissa toimivista toimielimistä, mikä on osoitus siitä, että nuorten ajatukset aidosti kiinnostavat kunnan päättäjiä.

Kirjaamisella pystyttäisiin myös ennaltaehkäisemään nuorisovaltuustojen ja nuorten näennäisvaikuttamista. Tällä tarkoitan sitä, että kun nuorisovaltuusto on lakiin kirjattu toimielin, jolle on annettu tietty legitimitetti ja toimintaperiaate, se on pakko ottaa asian vaatimalla vakavuudella huomioon, koska muutenhan kyseessä olisi lain rikkomus. Kuntalain rikkomisesta sanktioidaan tällä hetkellä, toisin kuin esimerkiksi nuorisolain rikkomisesta, jota a) kukaan ei valvo kunnolla eikä b) huomata, jos laiminlyöntejä tapahtuu.

Entistä vahvempi alle 18-vuotiaiden osallisuus tulee olemaan tulevaisuuden voimavara. Kun nuorille mahdollistetaan aitoja vaikuttamiskokemuksia jo nuorena, he oppivat demokraattisesta järjestelmästä ja pystyvät sitoutumaan paremmin hyvinvointivaltiomme ylläpitämiseen. Nuorisovaltuustot tuleekin nähdä vaikuttavuusnäkökulman lisäksi myös kasvuorganisaatioina. Nuorisovaltuustoista on jo nykyajan päätöksentekijöiksi kasvanut useita poliitikkoja. Kasvupotentiaalin käyttämättä jättäminen olisi sääli. Lopuksi totean, että kaikki osallisuus ja osallistuminen ovat lähtökohtaisesti osallistujista itsestään kiinni. Kaikki nuoret eivät halua kuulua nuorisovaltuustoon, mutta eivät kaikki täysi-ikäisetkään halua kuulua kaupunginvaltuustoon. Nuorisovaltuusto onkin tässä suhteessa yksi erinomainen tapa kuulla nuoria ja mahdollistaa heidän osallistumisensa.

ÄÄNETTÖMÄT 16-VUOTIAAT

Useampi kuin joka toinen 15–17-vuotias nuori on sitä mieltä, että 16-vuotiaille tulisi antaa äänioikeus kuntavaaleissa. Tarkalleen ottaen 54 % Nuorisobarometriin vastanneista kyseiseen ikäryhmään kuuluvista ajattelee näin. Entä sitten? Lukema kuulostaa maltilliselta eikä järin yllättävältä. Tulos on kuitenkin merkittävämpi kuin miltä se äkkiseltään vaikuttaa. Nyt nimittäin ensimmäistä kertaa saadaan vedenpitävä todiste siitä, että nuorten mielipide ei olekaan äänestysikärajaa laskemiselle kielteinen. Lukema on noussut viidessä vuodessa 12 prosenttiyksikköä, vaikka koko 15–29-vuotiaiden nuorten ikäryhmässä suhtautuminen äänestysikärajaa laskemiseen ei ole muuttunut myönteiseksi. Nyt kuitenkin nimenomaan niiden ikäluokkien mielipide, joita äänestysikärajaa alentaminen konkreettisesti koskisi, näyttäisi kääntyneen uudistuksen kannalle. Positiivinen näkemys vallannee alaa seuraavissa kyselyissä myös vanhemmissa ikäluokissa, kun nykyiset teini-ikäiset kasvavat nuoriksi aikuisiksi. Erilaisissa kättennosto-äänestyskyselyissä on saatu nuorilta samankaltaisia signaaleja, mutta on saatu myös päinvastaisia tuloksia. Mistä tämä muutos sitten johtuu? Eräs selitys sille voisi olla se, että ylipäätään usko edustukselliseen demokratiaan näyttäisi hiljalleen kasvaneen viime vuosikymmenen notkahduksen jälkeen¹. Luottamus yhteiskuntaan ja poliittisiin instituutioihin on vahvistunut. Entistä useampi olisi valmis jopa olemaan mukana politiikassa. Entäpä sitten suhtautuminen muihin samanikäisiin? Äänioikeuden antaminenhan olisi äänioikeuden antamista myös omille ikätovereille. Voisiko tulos siis kertoa myös vahvistuneesta luottamuksesta muihin nuoriin, vertaisten kykyyn kantaa ja ottaa vastuuta? Jopa solidaarisuudesta? Siihen

tämä kysymys ei anna vastausta, mutta asiaa voidaan pohtia.

Äänestysikärajaa laskemisen puolesta on olemassa useita perusteluja. Samoin äänestysikärajaa alentamista vastaan voidaan argumentoida vahvasti. Tämän artikkelin tavoitteena ei ole maalata yltiöpositiivista kuvaa äänioikeuden alentamisen vaikutuksista, vaikka kirjoittajan jo vuosia sitten äänioikeuden alentamiselle myönteiseksi kääntynyttä näkemystä ei pyritä peittelemäänkään, vaan pohtia äänioikeuden ja siihen kohdistuvien mahdollisten muutosten merkitystä muun muassa nuorten perusoikeuksien näkökulmasta.

Euroopassa 16-vuotiaiden ikärajaa on sovellettu joko kokeiluna tai vakiintuneesti Itävallassa, Saksassa ja Norjassa. Euroopan ulkopuolella Aasiassa ja Etelä-Amerikassa äänestysikäraja on eräissä valtioissa 16 tai 17. Suomessa 16 vuoden ikäraja on otettu käyttöön evankelis-luterilaisessa kirkossa seurakuntavaaleissa, joissa 16-vuotiaat äänestivät ensimmäisen kerran vuonna 2010.² Euroopan neuvosto on kannustanut jäsenmaitaan selvittämään äänestysikärajaa laskemista, ja selvitetty on: oikeusministeriön äänioikeustyöryhmä selvitti edellytyksiä äänestysikärajaa laskemiselle vuonna 2010. Ryhmä ei ottanut asiaan kantaa puolesta tai vastaan vaan tyytyi arvioimaan ”mahdollisia seurauksia” sekä ”hyötyjä ja haittoja”. Äänestysikärajaa alentamista osana kuntalain uudistusta selvittänyt puoluesihteerien työryhmä puolestaan ilmoitti lokakuussa 2013, että äänestysikärajaa laskemista ei esitetä³. Sen sijaan muita nuorten osallisuutta edistäviä asioita aiotaan edistää, muun muassa kansalaisaloitteen ikärajan laskemista 15:een. Puoluesihteerien kannanotto ei ollut yllätys. On arveltu, että puolueiden rohkeus muuttaa äänestysikärajaa hiipuu, kun tarkastellaan eri puolueiden

nuorisokannatusta, eikä kompromissiesitys 17 vuoden ikärajavaikuttamisesta myöskään saanut riittävää kannatusta.

Suomalaisten nuorisojärjestöjen kattojärjestö Allianssi on jo pitkään kampanjoinut äänestysiän alentamisen puolesta. Allianssi on tukenut esitystä äänestysiän laskemisesta kaikissa vaaleissa. Sen sijaan vaalioikeutta eli ikärajaa ehdokkaaksi asettumiselle ei ole ollut vastaavaa kiinnostusta muuttaa. Vaalioikeuden muuttaminen ei ole välttämätöntä periaatteellisesti eikä lakiteknisesti. Pelkkä äänestysiän laskeminen on myös vaihtoehtoista kevyempi. Allianssin 16 syytä alentaa äänestysikärajaa -pamfletissa ikärajan alentamisen ensimmäiseksi perusteluksi on nostettu nuorten osallistumisoikeudet. Nuorten on saatava osallistua päätöksentekoon tasavertaisina kansalaisina, ei vain omilla kuulemisjärjestelmissään. Oikeuksien lisäksi muistutetaan velvollisuuksista. 16-vuotias maksaa veroja ja on muun muassa rikosoikeudellisessa vastuussa. Laissa säädettyjen oikeuksien näkökulmasta velvollisuuksia on siis alle 18-vuotiaille nuorille oltu valmiita tarjoamaan herkemmin kuin oikeuksia.

Eräs kiinnostava argumentti äänestysiän alentamista vastaan on ollut se, että lasten on saatava olla lapsia niin pitkään kuin mahdollista. Tähän diskurssiin sisältyy pelko siitä, että lapsuus loppuisi äänestystilanteessa. Tällaiselle ajattelulle on vaikeaa nähdä perusteita. Lapsuuden ”loppuminen” voidaan liittää helpommin monenlaisiin – tyypillisesti negatiivisiin, haastaviin tai ristiriitaisiin – elämäkokemuksiin, kuten kaltoin kohteluun tai siihen, että nuori joutuu ottamaan merkittävää vastuuta esimerkiksi toimeentulostaan. On myös syytä muistaa, että 16–17-vuotias nuori elää niin oman kokemuksensa kuin sosiaalisesta, psykologisesta ja biologisestakin näkökulmasta kehitysvaihetta, jota kutsutaan nuoruudeksi pikemmin kuin lapsuudeksi. Nuoruuteen liittyy vahvasti vastuun kantamisen harjoittelu ja opettelu sekä lopulta vastuun ottaminen. Mikä on se mekanismi, jolla äänestyskokemus, eli parhaimmillaan tuntemus omista vaikuttamismahdollisuuksista ja

osallisuudesta yhteiskuntaan, voisi tuottaa haitallisen seurauksen? Samalla perusteella voitaisiin vastustaa myös monia muita lasten ja nuorten osallisuusmekanismeja. Jos ajatellaan asiaa hieman toisin päin, globaalissa mittakaavassa löytyy miljoonia nuoria, esimerkiksi alle 18-vuotiaina avioituneita ja äideiksi tulleita tyttöjä, jotka joutuvat elämään täysin aikuisen elämää, mutta ilman aikuisen oikeuksia. Nuoruus ja aikuisuus osuvat jokaisen kohdalle omalla ajallaan, äänioikeudesta riippumatta. Äänioikeus toisi yhden oikeuden lisää.

Kuntavaalien äänestysaktiivisuutta selvittäneen tutkimuksen mukaan 18–30-vuotiaiden äänestysprosentti vuoden 2012 kuntavaaleissa oli 33 % (yleinen äänestysaktiivisuus oli 58,3 %). (Blais ym. 2013.) Lukemaa voidaan pitää jopa hälyttävän alhaisena. Huomionarvoista on, että alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä korkeimmat luvut mitataan nimenomaan 18-vuotiailla. Sen sijaan hieman vanhemmilla nuorilla, 20–21-vuotiailla, äänestysprosentti on alhaisin. (Ks. Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 101.) Käyvätkö siis yleensä vielä lapsuudenkodissaan asuvat nuoret äänestämässä samalla sunnuntaikävelyllä vanhempiansa seurassa? Tällaisia näköhavaintoja olen tehnyt monesti äänestyspaikoilla. Se tiedetään, että vanhempien ja nuorten poliitikasta kiinnostuneisuus korreloivat vahvasti (mt., 108). Vai onko 18-vuotiaiden äänestysviikossa kyse ensimmäisen äänioikeuskerran tuomasta viehätyksestä? Jos äänestysikäraja laskisi, kokonaisäänestysprosentti tuskin heti ainakaan nousisi. Sen sijaan nuoria erityisesti koskettaville asioille saataisiin lisää keskustelu-aikaa. Tämä voisi merkitä myös nuorten yhteiskunnallisen aseman vahvistumista. Nuorena ”äänestämään oppiminen” voisi nostaa äänestysprosenttia pitkällä aikavälillä (*Nuorten ääni – aikuisten uurna?*, 2010, 38).

Kansainvälisen ICCS-tutkimuksen mukaan suomalaisnuorten yhteiskunnallinen tietämys on kansainvälisesti huippuluokkaa. Myös tietotason keskihajonta on pientä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 97.) Tästä voitaneen vetää sellainen johtopäätös, että varsin moni

suomalaisnuori osaa ja ymmärtää yhteiskunnallisia asioita kiitettävästi ja suurinkin osa ainakin hyvin tai tyydyttävästi. Äänioikeuden alentamisen vastustamiselle ei siis löydy tukevaa pohjaa ainakaan tätä kautta: nuorten yhteiskunnallisella kompetenssilla on vahva perusta. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissa on myös havaittu, että nuorten kiinnostus politiikkaan on selvässä kasvussa.

Mikä merkitys äänioikeudella sitten on poliittiseen kiinnostukseen? Vaaleissa äänestäminen on kytköksissä poliittiseen kiinnostukseen. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 108.) Asiaa voi myös lähestyä lyhyen päättelyharjoituksen avulla. Ajatus siitä, että nuorten poliittisia oikeuksia lisäämällä (tässä tapauksessa äänioikeusikää alentamalla) kiinnostus yhteiskunnallisia ja poliittisia asioita kohtaan vähenisi, on paitsi vaikeasti ymmärrettävissä, myös vaikeasti perusteltavissa. Todennäköisempänä vaihtoehtona voidaan pitää sitä, että kiinnostus politiikkaan lisääntyisi. Pahin vaihtoehto lienee se, että kiinnostuksessa ei tapahdu mitään muutoksia. Voidaan siis varovasti päätellä, että äänestysikärajan muuttamiseen ei sisältyisi erityisiä riskejä yhteiskunnallisen kiinnostuksen osalta. Turhautumisen riski on tosin aina olemassa. Turhautuminen voi liittyä siihen, että muutos tapahtuu hitaasti, eikä itselle tärkeille asioille tapahdu riittävästi tai ainakaan riittävän nopeasti. Tässä on kyse kuitenkin kaikkia äänestäjiä koskevasta problematiikasta, ei vain nuorista. Tätä ajatusketjua voitaisiin kokeilla säätämällä 16–17-vuotiaille äänioikeus joko väliaikaisesti tiettyihin vaaleihin koko ikäluokalle tai jollekin alueelle. Tämä ehdotus tosin saattaisi törmätä pian perustuslaillisiin esteisiin.

Allianssin 16 syyn listalla viimeisenä todetaan, että 16-vuotiaiden äänioikeus ei olisi keneltäkään pois. Tämä ei liene argumenteista vahvin, mutta sillä on oma merkityksensä. Asiaa voi pohtia toisin päin: mikä merkitys olisi sillä, että äänioikeus otettaisiin pois vaiheittain 18–19-vuotiailta? Tämä pohdinta voi auttaa ymmärtämään, että äänioikeuskysymys on perusoikeuskysymys. Ei ole syytä vähätellä

äänioikeuskysymyksen oikeudellista luonnetta ja sen yhteyttä perusoikeuksiin. Äänioikeus nykyistä nuoremmille merkitsisi nuorten ihmisoikeustilanteen kohentumista nykyisestä, vaikkakin on syytä todeta samaan hengenvetoon, että nykytilanteen väittäminen ihmisoikeuksia loukkaavaksi olisi yliampuvaa. Vaikka äänestys-oikeudesta puhutaan toisinaan velvollisuutena tai ”kansalaisvelvollisuutena”, on siinä pohjimmiltaan kyse oikeudesta, jota ei ole kuitenkaan pakko käyttää.

Yhteiskunnan sivistystasoa voidaan mitata yhteiskunnallisen osallistumisen perusteella (Hämäläinen 2007, 183). Nuoret itse kokevat äänestämisen tärkeimmäksi vaikuttamisen tavaksi: se koetaan sekä vaikuttavimmaksi että palautteen antamisen ohella yleisimmäksi tavaksi vaikuttaa. Muun muassa vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa jää kauas tästä, puhumattakaan esimerkiksi mielenosoituksiin osallistumisesta tai kansalaistottelemattomuudesta (ks. kuvio 6 tässä julkaisussa). Korkeimmalle noteerataan siis yksilölliset vaikuttamisen tavat. On silti vaarallista keskittyä puhumaan vain äänioikeudesta. Tällöin muut asiat, kuten lain sallimat monen monituiset osallistumistavat voivat unohtua taka-alalle. Jos poliittinen kulttuuri on suoralle vaikuttamiselle kriittinen, ja jos nuoret eivät ole erityisen kiinnostuneita suoran vaikuttamisen keinoista, korostuu edustuksellisen vaikuttamisen eli äänestämisen merkitys. Kulttuuri muuttuu hitaasti. Sen sijaan vaalijärjestelmään liittyviä uudistuksia on periaatteessa helpompi suunnitella ja edistää jopa nopeammin⁴. Uudet osallistumisen tavat otetaan myös yleensä positiivisesti vastaan. Sen on osoittanut muun muassa kansalaisaloitelakiin perustuvan sähköisen kansalaisaloitteen aktiivinen käyttö ensimmäisen toimintavuoden aikana.

On tärkeää, että nuorilla on käytössään myös muita vaikuttamisen tapoja kuin äänestäminen. Nuorten kansalaistoiminta eri muodoissaan, nuorten kunnalliset edustukselliset ryhmät, yhdistykset, kampanjointi ja aktivismi, vetoomukset – kaikki nämä virittävät poliittisia kannanottoja nuorten toiminnan avulla ja

tekevät ne näkyviksi. Ne eivät kuitenkaan voi korvata mahdollisuutta toimintaan edustuksellisessa järjestelmässä. Tiedetään kuitenkin, että ulkoparlamentaarinen aktivismi on yleisempää niillä, jotka myös äänestävät vaaleissa (ks. kuvio 8 tässä julkaisussa).

Kun ajatellaan yhteiskunnallista heräämistä, ideaalissa tilanteessa nuoren elämässä tapahtuu siis kaksi asiaa: ensin herää kiinnostus vaikuttamiseen, sen jälkeen tarjoutuu mahdollisuus aitoon vaikuttamiseen – niin vaaleissa kuin erilaisin suoran vaikuttamisen menetelmin. Kolmantena asiana tulisi nähdä myös se, että aktivoitumisella ja toiminnalla on toivottuja vaikutuksia. Jos äänestysikää laskettaisiin, tulisi sitä tukea vahvasti demokratiakasvatuksen avulla niin peruskoulussa kuin toisella asteella. Toisaalta demokratiakasvatus tarvitsee uutta puhtia siinäkin tilanteessa, että ikäraja pysyy ennallaan. Uusissa peruskoulun opetussuunnitelmissa nuorten kuuleminen ja osallisuus kouluympäristössä on nousemassa aiempaa suurempaan rooliin. Toisaalta tilanne peruskoulun päättävien ja lukion aloittavien osalta on myönteinen: he kaikki saavat yhteiskuntaopin opetusta, ja sitä on määrällisesti aiempaa enemmän. Lisäksi peruskouluissa oppilaskunnat tulevat pakollisiksi vuonna 2014.

Nuorten osallisuus on edennyt viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana erityisesti kuntatasolla: suurimmassa osassa Suomen kuntia on käytössä nuorten parlamentti, nuorisovaltuusto tai jokin muu nuorten osallistumisen mahdollistava toimintamalli. Sen sijaan asenneilmapiirissä ja toimintakulttuurissa olisi nuorten kokemusten mukaan edelleen parantamisen varaa. On tärkeää, että yhteiskunnallista keskustelua käydään kaikkien kansanryhmien edellytyksistä saada vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Kaikilla nuorilla ei ole samanlaisia vaikuttamisen taitoja tai valmiuksia, eikä kaikkien nuorten ole yhtä helppoa saada ääntään kuuluville. Etenkin vähemmistöihin kuuluvat ja ulkopuolelle jäävät nuoret ovat vaarassa jäädä näkymättömiksi. Oikeus äänestää olisi kaikille yksi ja sama.

Alle 18-vuotiaiden oikeus vaikuttaa elämänsä liittyviin asioihin palautuu viime kädessä YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeusjulistukseen sekä lapsen oikeuksien sopimukseen, jossa jokaiselle taataan oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin omaan ikä- ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla. Näitä oikeuksia voidaan pitää universaaleina, vaikkei niistä voidakaan vetää suoraan johtopäätöksiä siitä, missä kulkee äänioikeuden ikäraja. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään Suomen lainsäädännössä perustuslaissa ja muun muassa kuntalaissa ja nuorisolaissa. Äänioikeuden oikeudellinen perusta on perustuslaissa. Nuoruuteen liittyvistä ikärajoista säädelään monissa eri laeissa, kuten holhouslaissa ja rikoslaissa. Täysivaltaisuus eli täysi oikeustoimikelpoisuus saavutetaan 18 vuoden iässä, rajoitettu oikeustoimikelpoisuus (mm. vahingonkorvausvelvollisuus, oikeus tehdä tavanomaisia oikeustoimia, mahdollisuus toimia yhdistyksen, vaikkapa puoluejärjestön hallituksen jäsenenä) on jo alle 18-vuotiaalla.

Äänestysikärajan laskemista tutkineen professori Sonja C. Groverin (2011) mukaan äänioikeudessa on kyse perustavaa laatua olevasta ihmisoikeudesta. Kysymys äänioikeudesta määrittelee sen, onko henkilö täysin integroitunut yhteiskuntaan vai ei. Kannanotto on voimakas. Asian voi siis sanoa myös näin: 17-vuotias ilman äänioikeutta ei ole yhteiskunnan ”täysjäsen”. Grover on pohtinut myös kysymystä siitä, milloin nuoren voidaan katsoa olevan kypsä äänestämään. Keskeisenä kehityksen mittarina esille nousee yleensä biologinen ikä: vasta tiettyssä iässä ihmisen katsotaan olevan riittävän kypsä käyttämään kansalaisoikeuksia. Esille nousee myös toisenlainen idea siitä, milloin riittävä kypsyys voisi syntyä. Eräänä tällaisena vaiheena voidaan pitää ajankohtaa, jolloin nuori oppii tiedostamaan, että hänellä on oikeuksia, tai pikemminkin oikeus oikeuksiin – (”right to have rights”). Kysymys kuuluu: missä määrin perusoikeudet voivat olla sidoksissa pitkälle kehittyneeseen ajatteluun ja itsereflektioon, ja missä määrin ne ovat (myös nuorelle) ihmiselle

luontaisesti tai automaattisesti kuuluvia oikeuksia (vrt. Grover 2011, 7)?

Grover huomauttaa, että Suomen perustuslaissa (6 §) syrjintä iän perusteella on kielletty, mutta samassa laissa (14 §) äänioikeus on rajattu iän perusteella. Asia voidaan nähdä myös vastuukysymyksenä, mutta silloin on hyvä huomioida, että myös täysi-ikäiselle äänestäjälle ”vastuu” toiminnastaan rajoittuu äänestystilanteeseen, eikä annetun äänen kohdistamisesta voi eikä pidä joutua millään erityisellä tavalla vastuuseen. Äänestyksessä on kyse vapaasta tahdonilmaisesta. On myös pelätty, että niin sanotut populistiset ehdokkaat tai puolueet voisivat kerätä kannatusta erityisesti nuorilta. Tämä on mahdollista, mutta ei rikollista. On hyvä muistaa, että näin voi tapahtua ja tapahtuikin jo ilman nuorimpien ääniä. Jokainen vaalilain mukaisesti asetettu ehdokas on vaaleissa äänestettävissä ja ehdokkaat ovat keskenään yhdenvertaisia. Voidaan tulkita, että iän rajaaminen perustuu erityisesti oletukseen alle 18-vuotiaan vähäisemmästä kompetenssista osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tällaista kompetenssiedellytystä ei tosin ole olemassa myöskään 18 vuotta täyttäneille äänestäjille. Erään tulkinnan mukaan tällöin perusoikeuden rajaaminen ikäperusteella on ikään perustuvaa syrjintää. Toisaalta on selvää, että ikäraja pitää asettaa johonkin. Täysivaltaisuuden ja täyden oikeustoimikelpoisuuden ikäraja on ollut hyvin luonteva raja myös äänioikeudelle. Ikäraja ei kuitenkaan ole ollut staattinen, vaan se on vaihdellut eri vaiheissa.

Nuorten äänioikeus on perusoikeuskysymys. Äänestysikärajan laskemiseen kriittisesti suhtautuva, mutta alle 18-vuotiaiden nuorten osallistumismahdollisuuksiin positiivisesti suhtautuva muuttaa mieltänsä silloin, kun hän ymmärtää, että nuorten osallisuudelle ja vaikuttamiselle on annettava myös konkreettisia välineitä, ja että osallisuuteen pehmeästi kannustavat lainkohdat eivät riitä. Äänestysikärajan laskemiseen myönteisesti tai hyvin myönteisesti suhtautuvat lienevät tällä hetkellä turhautuneita. Nähtäväksi jää, miten laajaa kampanjointia asian ympärillä nähdään

tulevina vuosina. Nuorten tuoreet mielipidetiedustelut antavat kuitenkin positiivisia ärsykeitä pitää asiaa esillä.

16–17-vuotiaat ovat ainakin tällä erää jäämässä ilman äänioikeutta. Monesti asiat kuitenkin tapahtuvat, kun niille antaa riittävästi aikaa. 2020-luvulla nuorten äänioikeus voi olla jo totta. 1980-luvulle saakka – miesten hallitsemassa maailmassa – miehet äänestivät naisia aktiivisemmin. Nyt tilanne on toisin päin. 2010-luvulla vanhemmat ikäluokat äänestävät nuoria aktiivisemmin. Voisiko tilanne kääntyä päinvastaiseksi? Kaikki on mahdollista, jos nuorille annetaan tilaisuus.

Viitteet

1. Nuorten kansalaispätevyyttä arvioitaessa puolueisiin ja edustukselliseen demokratiaan kyynisesti suhtautuvien määrä on vähentynyt vuodesta 2006 (Myllyniemi & Kiihlakoski 2013, 117).
2. 16–17-vuotiaiden äänestysprosentti vaihteli seurakunnittain kirkkohallituksen keräämien tietojen perusteella muutamasta yli viiteenkymmeneen.
3. Käytännössä näin myös tapahtuu, sillä valtiovarainministeriön nimeämä ryhmä koostui kaikkien eduskuntapuolueiden puoluesihteeireistä.
4. Tosin nämä muutokset, esim. äänestysikä laskeminen, voivat vaatia perustuslain säätämisyjärjestyksen ja siten kahden eduskunnan hyväksynnän, jolloin uudistukset voivat lykkääntyä vuosikausilla seuraaviin vaaleihin.

Lähteet

Blais, André & Wass, Hanna & Weide, Marjuka & Morin-Chassé, Alexandre (2013) Does the effect of individual characteristics on turnout depend on citizenship status? Paper prepared for presentation at the Canadian Political Science Association annual conference, British Columbia, June 4–6, 2013.

- Grover, Sonja C. (2011) *Young People's Human Rights and The Politics of Voting Age*. Ius Gentium. Comparative Perspectives on Law and Justice 6. Dordrecht: Springer.
- Hämäläinen, Juha (2007) Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenpuoroja*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami & Kiiälakoski, Tomi (2013) Nuorten yhteiskunnalliset osallistumistavat ja asenteet. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Demokratiaindikaattorit 2013*. Oikeusministeriö. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1381926978054/Files/OMSO_52_2013_demokratiaindik_verkko__MA_184_s.pdf
- Nuorten ääni – aikuisten uurna?* (2010) Ääni-oikeusikäräjätöryhmän raportti. Helsinki: Oikeusministeriö.

NUORET OSALLISTUVAT KULUTUSVALINNOILLAAN – VAI OSALLISTUVATKO?

Moni aikuinen muistaa vielä 1970- ja 1980-luvun ostoboikotit, joista ehkä tunnetuimmassa otettiin kantaa äidinmaidonkorviketta kehitysmaihin myyvää monikansallista yritystä vastaan. Myöhemmin boikotoitiin esimerkiksi Afrikassa ympäristöä tuhoavan öljy-yhtiön ja eläinkokeita käyttävien kosmetiikkayhtiöiden tuotteita. Samoin on boikotoitu ydinkokeita tekevien, sotatoimia aloittaneiden ja ihmisoikeuksia rikkoneiden valtioiden vientituotteita. Uudella vuosituhanella ostoboikotit ovat koskeneet myös Itä-Aasian hikipajoissa teetettyjä merkkivaatteita, eri maiden elintarvikkeita ruokaskandaalien seurauksena sekä mitä tahansa tuotteita, joiden valmistamisessa on noussut esille epäilyjä lapsityövoiman käytöstä. Nykyisen reaaliaikaisen tiedonvälityksen aikana yritysten epäeettisen toiminnan uutisointi sekä ostoboikotit leviävät hetkessä ympäri maailman. Näin ollen yksityisen kuluttajan valta yritysten toiminnan kontrolloijina on parempi kuin koskaan ennen. Yritysten toiminnalta vaaditaan yhä enemmän ekologista, taloudellista ja sosiaalista vastuullisuutta.

Nuoret eivät tämän Nuorisobarometrin mukaan kuitenkaan koe ostamista tai ostamatta jättämistä kovinkaan hyvänä osallistumis- ja vaikuttamiskeinona. Vain hieman yli neljännes vastaajista uskoi ostopäätösten olevan tehokas vaikuttamisen muoto (ks. kuvio 6, s. 25 tässä julkaisussa). Tämä herättää luonnollisesti kysymyksiä, miksi näin on. Vastauksia löytyy todennäköisesti sekä kansalaisosallistumisen muotojen että kuluttajuuden muutoksista. Esimerkiksi parikymmentä vuotta sitten suosittu mielenosoitukset koettiin tässä Nuorisobarometrissa vielä tehottomampana vaikuttamisen muotona kuin ostopäätökset. Sen sijaan suoran

palautteen antamista palvelusta piti ainakin melko tehokkaana vaikuttamisen muotona yli puolet nuorista. Myös vapaaehtoistyö sekä nettiadressien kerääminen ja allekirjoittaminen koettiin melko hyvinä tapoina vaikuttaa.

Kulutuspäätösten kautta vaikuttaminen on ollut yleinen kansalaisosallistumisen muoto aina 1970-luvulta lähtien, jolloin kestävän kehityksen edistäminen alkoi vähitellen tulla osaksi hyvän kansalaisuuden vaatimuksia. ”Kestävän kansalaisuuden” käsite juontaa juurensa YK:n niin kutsutusta Brundtlandin komission raportista, ”Our Common Future”, jossa määriteltiin kestävä kehitys elämäntavan ja kulutuksen näkökulmasta. Raportissa kestävän elämäntavan katsotaan pitävän sisällään sellaisen kulutustyylin, joka täyttää nykyisten sukupolvien tarpeet, mutta ei vaaranna tulevien sukupolvien tarpeentyydytystä. (UNCED 1974.) Brundtlandin komission raportin ymmärrys kuluttajasta on samantapainen kuin mitä yleisesti on liitetty ”ekologiseen modernisaatioon”, jossa kuluttajan asema aktiivisena tietoisena, ennakoitavana toimijana on keskeinen kestävän kehityksen ylläpitämiseksi (Spaargaren 2000). Kestävän kansalaisuuden osa-alueiksi ymmärretään sekä ympäristöä, taloudellista hyvinvointia että sosiaalista yhdenvertaisuutta huomioiva toiminta. (Micheletti ym. 2012.)

Koska kulutus kietoutuu yhä tiukemmin jokapäiväiseen toimintaan, nyky-yhteiskuntaa kutsutaan yleisesti kulutusyhteiskunnaksi, jonka kansalaiset ovat kuluttajakansalaisia. Kuluttajakansalaisilta vaaditaan erityisiä taitoja, jotka liittyvät kulutusyhteiskunnassa selviämiseen. Kuluttajakansalaisilla on myös tietyt oikeudet ja velvollisuudet, joihin sosiaalistutaan lapsuudesta alkaen. Kuluttamisesta tekee kuitenkin

vaikean sosiaaliturvakohteen sen kompleksisuus ja monimuotoisuus sekä siihen liittyvät ristiriitaiset arvostukset. Kuluttajakansalaisuus edellyttää taloudellisen toiminnan ja kulutusvalintojen ymmärtämistä poliittisena toimintana. Kuluttajakansalaisuus on siten tärkeä kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen muoto. Hyvän kuluttajakansalaisen tulee toteuttaa myös kestävää kansalaisuutta ja ottaa aktiivisesti kantaa globaaleihin epäkohtiin kulutusvalintojensa avulla. Kulutusvalintoihin tulee siis suhtautua kriittisesti, mutta ei kuitenkaan kieltäytyä kuluttamasta. (Wilksa 2011.) Ihanteellisen kuluttajakansalaisen kulutus päätöksiin vaikuttavat kuluttajan henkilökohtaiset moraaliset periaatteet ja huolenaiheet, jotka tyypillisesti sisältyvät laajempaan maailmankuvaan, elämäntapaan ja arvomaailmaan. Tähän arvomaailmaan sisältyvät myös huoli omasta sekä lähipiiriin fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista (Cooper-Martin & Holbrook 1993).

Lukuisissa tutkimuksissa kulutukselle ja ostopäätöksille on kuitenkin löydetty monenlaisia keskeisempiä motiiveja kuin kuluttajakansalaisena toimiminen. Näitä ovat esimerkiksi sosiaalisen statuksen hankkiminen, identiteetin ilmaiseminen ja rakentaminen, yhteisöön kuuluminen ja oman yhteisön tyylin osoittaminen, nautinnonhalu ja elämysten hakeminen (mm. Ilmonen 2011). Kulutuksesta on viime vuosikymmeninä tullut nopeasti kaikille väestöryhmille tärkeää toimintaa ja nykynuorten voi sanoa olleen kuluttajia syntymästään asti.

Nykynuoret ovat paljon tietoisempia kulutukseen ja tuotantoon liittyvistä ekologisista ja sosiaalisista ongelmista kuin heitä edeltävät sukupolvet. Silti useiden tutkimusten mukaan nuoret ovat käytännössä vähemmän kiinnostuneita osallistumaan aktiivisesti ongelmien ratkaisuun kuin vanhemmat ikäryhmät (mm. Micheletti ym. 2012; Wilksa 2011; Haanpää 2009). Tätä on selitetty muun muassa elämänskaaren vaiheeseen liittyvillä syillä. Kaikenlainen yhteiskunnallinen osallistuminen on yleisintä keski-ikäisillä, jotka ovat työelämässä ja jotka siten kokevat useimmat sosiaaliset ja taloudelliset,

etenkin kuluttamiseen liittyvät asiat läheisiksi ja tärkeiksi. Vastaavasti nuorilla, jotka ovat kiinnittyneet löyhemmin yhteiskunnan rakenteisiin, kiinnostus niihin vaikuttamiseen on vähäisempi. Toisaalta nykynuorten yhteiskunnallisen osallistumisen arvellaan olevan nykyisin vähäisempää kuin heidän vanhemmillaan tai isovanhemmillaan samassa iässä (mm. Putnam 2000). Tästä on kuitenkin ristiriitaisia mielipiteitä, sillä nuorten osallistumisen muodot ovat esimerkiksi uuden teknologian myötä huomattavasti muuttuneet. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan nuoret osallistuivat esimerkiksi suoriin ostoboikotteihin harvemmin kuin vanhemmat ikäryhmät. Sen sijaan nuoret pyrkivät vaikuttamaan tietoisien ostopäätösten tekemisen kautta useammin kuin vanhemmat kuluttajat (Micheletti ym. 2012).

Tietoiset ostopäätökset (buycotts) lienevät kulutusyhteiskunnan nuorille luontevin vaikuttamismuoto. Tämänkin Nuorisobarometrin mukaan ostopäätöksillä oli käytännössä pyrkinyt vaikuttamaan jopa 60 prosenttia nuorista, vaikkei ostopäätöksillä vaikuttamisen tehokkuuteen kovin yleisesti uskottukaan. Harva ostopäätös kuitenkin perustuu vain yhteen motiiviin, ja näin poliittisiksi motiiveiksi ymmärretyt ostoboikotit ja ”kestävät” periaatteet tuotteiden valinnassa voivat etenkin nuorilla olla myös identiteetin rakentamista tai elämysten hakemista. Tuotevalikoimien jatkuvasti laajentuessa kuluttajien mahdollisuus valita tuotteita omien periaatteidensa mukaisesti ilman, että tarpeentyydytyksestä tarvitsee tinkiä, on huomattavasti parantunut.

Uuden vuosituhannen nuoret kuluttajat ovat sisäistäneet elämyksellisyyden, yksilöllisyyden, viihteellisyyden ja nautinnon tavoittelun. Shoppailusta on tullut koko perheen harrastus, ja yhä useammilla on varaa myös luksustuotteisiin. Näin ollen kuluttajan asema kestävän kehityksen poliittisena agenttina on ylipäätään tullut ristiriitaiseksi. Lisäksi Suomen kuluttajapolitiikka ja -valistus painottavat aiempaa voimakkaammin kuluttajan jokapäiväisten valintojen merkitystä, ja siten siis kuluttajan yksilöllistä vastuuta

(Autio ym. 2008). Koko väestön keskuudessa kuitenkin enintään 15 prosenttia kuluttajista noudattaa kulutuksessaan kokonaisvaltaisesti vastuullisuuden ideologiaa ja toimii sen mukaan (Wilska 2011). Nuorille kuluttajille helpointa kuluttajakansalaisuutta lieneekin yksittäisiin kulutuspäätöksiin keskittyminen.

Ylipäätään nuorten keskuudessa ideologisuus ja vahvojen periaatteiden mukaan eläminen on aiempaa vähäisempää ja päämotiivit vaikuttamiseen ovat toisenlaisia. Tässä Nuorisobarometrissa vaikuttamisen motiiveista ykkösenä olivat itselle tai yhteisölle tärkeän asian edistäminen. Seuraavaksi tärkeimmät syyt olivat yksilöllisempiä: ystävien kanssa toimiminen ja elämänsiällön hakeminen. Toiminnan hauskuus ja jopa velvollisuudentunne menivät ideologian ja vakaumuksen ohi. Taloudellisia motiiveja oli ollut ainakin jossain määrin yli 40 prosentilla niistä nuorista, jotka ovat toimineet jonkin asian puolesta.

Nykynuorten kansalaisosallistumisesta on mediapuheessa ja tutkimuksissakin kritisoitu sekä lyhytjännitteisyydestä että toiminnan ideologisista ristiriitaisuuksista. Nuorten osallisuudelle tyypillistä on sosiologi Zygmunt Baumanin (2000) kuvailema postmodernin yhteiskunnan ”naulakkoyhteisöllisyys”. Tällä tarkoitetaan sitä, että jonkin tietyn asian tai tapahtuman ympärille kehittyi intensiivistä yhteisöllisyyttä ja speaktaakkelinomaista draamaa. Speaktaakkeliin osallistujat ripustavat identiteettinsä hetkeksi ikään kuin takin naulakkoon, mutta tapahtuman loputtua ottavat sen naulakosta ja vaihtavat sujuvasti yleisöä. Monet kuluttamiseen liittyvät kampanjat ja skandaalit ovat juuri tällaisia intensiivisiä, mutta nopeasti loppuvia draamoja. Myös kulutusasenteiden suhteen nuoret ovat ristiriitaisia. Yhtäältä ollaan vegaaneja ympäristösyistä ja käytetään vain reilun kaupan puuvillavaatteita, ja toisaalta ostetaan viimeisintä digiteknologiaa ja matkustellaan surutta lentokoneella ympäri maailmaa. Nuorten asenteet myös tyypillisesti muuttuvat nopeasti elämäntilanteiden muutosten myötä.

Kuluttaminen (ja kuluttamatta jättäminen) on yleisesti ottaen sellainen kansalaisosallistumisen muoto, joka on kaikille mahdollista jokapäiväisessä elämässä. Toisaalta kulutusyhteiskunnan monimuotoisuus ja talouden ja markkinoiden ristiriitaiset viestit tekevät osallistumisen hankalaksi ja voivat aiheuttaa sekä nuorille että aikuisille huomattavaakin ahdistusta. Lisäksi kuluttaminen vaatii aina taloudellisia resursseja, minkä vuoksi kuluttamiseen liittyy myös tasa-arvoon liittyviä jännitteitä. Paradoksaalisesti nimenomaan vastuullinen kuluttaminen vaatii nykyisin yhä enemmän sekä tiedollisia että materiaalisia resursseja. Vastuullisesti tuotetut tuotteet ovat usein muita tuotteita kalliimpia, ja tietoisuus tuotantoon liittyvistä epäkohdista on tyypillisempää korkeasti koulutetuille kuluttajille kuin muille (Wilska 2011). Näin ollen hyvä kuluttajakansalaisuus on lähtökohtaisesti epätasa-arvoista. Osallistuminen ja vaikuttaminen on helpointa niille, joilla on varaa valita. Kansainvälisellä tasolla tämä näkyy muun muassa siinä, että vauriissa Pohjois-Euroopan maissa kulutuspäätöksillä ja -boikoteilla vaikuttaminen on moninkertaisesti yleisempää kuin Itä- ja Etelä-Euroopassa (Micheletti ym. 2012).

Uusi teknologia mahdollistaa kuitenkin monenlaisia uusia vaikuttamisen muotoja omien kulutusideologioiden toteuttamiseen. Tästä huolimatta pitää muistaa, että nuorten asenteet kaikkea – myös kulutusta – kohtaan heijastavat koko yhteiskuntamme yleisiä asenteita ja arvostuksia. Vaikuttamisen ja osallistumisen kuluttajana pitää tuntua henkilökohtaisesti mukavalta, sosiaaliselta ja/tai hyödylliseltä. Pitää myös olla tunne, että omalla toiminnalla oikeasti pystyy vaikuttamaan. Ehkäpä jotain voikin päätellä siitä, että nuorten suosituimmat kulutukseen liittyvät nettifoorumit eivät nykyisin suinkaan ole kuluttajapoliittiseen vaikuttamiseen pyrkiviä yhteisöjä, vaan muoti- ja sisustusbloggeja. Brändeihin, tyyliin ja esteettisiin valintoihin liittyvä yhteisöllisyys on houkuttelevampaa kuin maailmanparantaminen.

Lähteet

- Autio, Minna & Heinonen, Visa & Huttunen, Kaisa (2008) Tasa-arvo, liberalismi ja kestävä kehitys Suomen kuluttajapolitiisissa ohjelmissa. Teoksessa Minna Lammi & Mari Niva & Johanna Varjonen (toim.) *Kulutuksen liikkeet. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirjoja 5.
- Bauman, Zygmunt (2000) *Liquid Modernity*. New York: John Wiley & Sons.
- Cooper-Martin, Elizabeth & Holbrook, Morris (1993) Ethical Consumptions Experiences and Ethical Space. *Advances in Consumer Research* 20:2, 113–118.
- Haanpää, Leena (2009) Vastuullinen kuluttajuus ja ympäristömyötäisyys kulutusasenteissa. Teoksessa Minna Lammi & Mari Niva & Johanna Varjonen (toim.) *Kulutuksen liikkeet. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirjoja 5, 66–82.
- Ilmonen, Kaj (2011) *Social and Economic Theory of Consumption*. Palgrave: Basingstoke: MacMillan.
- Micheletti, Michele & Stolle, Dietlind & Berlin, Daniel (2012) Habits of Sustainable Citizenship: The Example of Political Consumerism. Teoksessa Alan Warde & Dale Southerton (eds) *The Habits of Consumption*. Collegium. Studies across disciplines in the humanities and social sciences. Vol. 12, pp. 141–163. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies.
- Putnam, Robert (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Spaargaren, Gert (2000) Ecological Modernization Theory and Domestic Consumption. *Journal of Environmental Policy and Planning* 2 (4), 323–335.
- UNCED (United Nations World Commission of Environment and Development) (1974) *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- Wilska, Terhi-Anna (2011) Vastuullisuus yksityisen kuluttajan näkökulmasta. Teoksessa Maria Joutsenvirta & Minna Halme & Mikko Jalas & Jukka Mäkinen (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Gaudeamus: Helsinki, 189–209.

INTERNETIN RAKENNE JA SÄÄTELY NUORTEN VAIKUTTAMISEN KOHTEENA?

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatima älystrategia pyrkii edistämään suomalaisen tietoyhteiskunnan rakentumista. Strategia alkaa sanoilla “suomalainen yhteiskunta digitalisoituu nopeasti”. Digitalisoitumisen lisäksi suomalainen yhteiskunta on tietoverkottunut. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että toiminta- ja kommunikointiympäristömme vapaa-ajalla, opiskelussa ja työelämässä ovat pitkälti digitalisoituneet ja verkottuneet. Se näkyy lisäksi käyttämässämme kielessä. Puhumme verkkonuurisotyöstä, nettikiusaamisesta, bittirahasta, verkkopedagogiasta, nettitreffeistä, sähköisistä järjestelmistä sekä verkkovaikuttamisesta ja -demokratiasta. Kaikki nämä ovat tuttuja ilmiöitä fyysisistä ympäristöistä, mutta sanojen etuliite viittaa siihen, että ilmiöt tapahtuvat myös digitaalisessa ja verkottuneessa toimintaympäristömme laajentumassa.

Verkko-osallisuuden ja vaikuttamisen toteuttamisessa internet on nähty Suomessa pitkälti instrumenttina paikallisen tason vaikuttamiseen ja nuorten osallistamiseen. Kansalaisaloitepalvelun vastaanotto on ollut hyvä, ja sen kautta on syntynyt valtamediaankin asti kantautuneita kansanliikkeitä muun muassa tasa-arvoisen avioliittolain tai järkevämmän tekijänoikeuslain puolesta. Suomalainen yhteiskunta on herännyt myös avaamaan selvitystä varsinaisen verkkoäänestämisen mahdollistamiseksi. Kaikki tämänkaltaiset avaukset ovat tärkeitä, jotta internet otettaisiin entistä hyödyllisemmin käyttöön kansalaisten vaikuttamisen areenana. Tätä tukee myös Nuorisobarometrin tulos, jonka mukaan jopa 83 % vastaajista on joko täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että kuntalaisille tulisi tarjota enemmän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia verkossa. Panostamalla sähköisen tunnistautumisen siirtämiseen pankeilta valtiolle ja

yhdistämällä se mobiililaitteiden käyttöön olisi ainakin teoriassa mahdollista luoda järjestelmiä, joiden kautta vaikuttaminen olisi mittakaavaltaan laajempaa ja osallistuminen helpompaa.

Sen lisäksi, että verkko koetaan instrumenttina vaikuttamiselle, on nuorisotyössä mahdollista nähdä verkko nuorten vaikuttamisen kohteena. Nuorisolaissa taataan mahdollisuus nuorille tulla kuulluksi heitä koskevissa asioissa, ja nuorisopolitiikalla pyritään parantamaan nuorten kasvu- ja elinoloja. Tietoverkottuneen ja digitalisoituneen mediakulttuurin ollessa nuorelle keskeinen kasvu- ja toimintaympäristö olisi nuorisolain hengen mukaista lisätä nuorten mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan internetin hallinnointiin ja säätelyyn. Näitä ympäristöjä voisi olla esimerkiksi osallistuminen kiinteämmin *Internet Governance Foorumiin* tai paikalliseen *Finnish Internet Forumiin*.

Vaikuttaminen internetin rakenteeseen ja sen säätelyyn liittyy kiinteästi myös muutokseen, jossa paikallisten toimijoiden lainsäädäntöön, esimerkiksi Suomen valtion tasolla, pyritään vaikuttamaan suoraan yksittäisten globaalien kaupallisten toimijoiden taholta sekä suurvaltojen yhteisten kauppasopimusten pohjalta. Nämä ulkopuolisten vaikuttamistoimet heijastuvat esimerkiksi internetin hallinnoinnissa suoraan nuorten keskeisiin internetiympäristöihin, joissa heidän identiteettinsä ja yhteiskunnan jäseneksi kasvunsa tapahtuu. Nuorten vaikuttamis- ja osallisuustoiminnassa tämänkaltaisen toiminnan näkökulma voisi avata hyviä näköaloja alueellisen demokratian ja maailmanlaajuisten sopimusten välisiin voimasuhteisiin. Toisaalta se tekisi näkyvämmäksi myös niitä toimijoita, joita näissä valtasuhteissa on osallisina. Viimeaikaisin esimerkki tästä on esimerkiksi vuoden

2013 lopulla julkaistu, salassa suunniteltu, TPP-kauppasopimusluonnos, joka toteutuessaan rajoittaisi merkittävästikin kansalaisten toimintamahdollisuuksia internetin ympäristöissä sekä laajemmin muuallakin yhteiskunnassa. Koska tämänkaltaiset sopimukset muokkaavat sitä yhteiskuntaa, johon nuoret ovat kasvamassa, on siksikin keskeistä, että nuoret osallistuisivat nyt keskusteluihin, joissa tietoyhteiskunnan suunnista päätetään.

Lähteet

(Lähteisiin on viitattu 20.11.2013.)

Internet Governance Forum

<http://www.intgovforum.org/cms/>

Netissä äänestäminen voi pian olla mahdollista.

Helsingin Sanomat, 4.11.2013

<http://www.hs.fi/politiikka/Netiss%C3%A4+%C3%A4%C3%A4nest%C3%A4minen+voi+pian+olla+mahdollista/a1383536520419?ref=hs-art-new-3>

Finnish Internet Forum

<http://www.internetforum.fi/fi>

Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista

<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/192>

Kansalaisaloite: Järkeä tekijänoikeuslakiin

<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/70>

Opetus- ja kulttuuriministeriön älystrategia

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM9.pdf?lang=fi>

WikiLeaks publishes secret draft chapter of

Trans-Pacific Partnership

<http://www.theguardian.com/media/2013/nov/13/wikileaks-trans-pacific-partnership-chapter-secret>

VERNA VIRKKUNEN

YKSI TEKO VAIKUTTAA ENEMMÄN KUIN TUHAT TYKKÄYSTÄ

Verkkovaikuttamisella voi helposti hankkia itselleen hyvän omantunnon ja antaa muille kuvan yhteiskunnallisesti tiedostavasta vaikuttajasta. Sosiaalisessa mediassa voi näennäisesti ilmoittaa olevansa jonkin puolesta tai jotakin vastaan klikkaamalla tykkää-nappia, jakamalla tunteita herättäviä kuvia tai ”osallistumalla” johonkin tapahtumaan.

Parilla hakusanalla verkosta löytää yhteiskunnallisista tai arkielämän ongelmista kumpuavia ruohonjuuritason vaikuttamisryhmiä. Pahinta maailmantuskaa kokeva voi saada lohtua rasismien vastaisesta verkostosta, radikaali kokee kuohuntaa liittyttyään anarkistiseen nettiryhmään. Ryhmät antavat yhteisten tavoitteiden kautta toivoa paremmasta maailmasta.

Nettiyhteisöön kuuluminen on tietoinen valinta. Se antaa mukavaa vastapainoa oman identiteetin ikuiselle hakemiselle muissa arkielämän yhteisöissä, joissa oma rooli ei välttämättä ole selkeä tai edes mieluinen. Ryhmään kuulumisen halu tyydyttyä nettiyhteisössä jotenkuten, mutta samalla on lohdutonta huomata, että vaikuttamisen tunne syntyykin tietokoneen ääressä.

Tunne riittää hetkelliseen itsensä hämäämiseen, mutta jokainen huomaa ajan kuluessa, että on kylpenyt yhteishengessä enemmän kuin toteuttanut ryhmän yhteisiä tavoitteita. Ajatukset ovat jääneet ajatusten jakamiseksi muiden samanmielisten kanssa, hyväksytyiksi, mutta piiloon toiminnalta.

Erilaisilla sivustoilla voi osoittaa mieliteensä laittamalla nimensä adressin jatkeeksi. Nimi listassa on kaunis ele, mutta harva ottaa jälkeenpäin selvää, mitä todellista vaikutusta allekirjoituksella on ollut. On tietenkin positiiivista, että asioista tiedotetaan ja niistä puhutaan, mutta jos nimi listassa, tykkääminen, jakaminen tai osallistumisnapin klikkailu korvaa oikean toiminnan – ja se myös koetaan riittäviksi vaikuttamisen keinoiksi – muuttuu vaikuttaminen vain tuloksettomaksi joukkokauhisteluksi.

Jonkin ongelman ollessa jatkuvasti pinnalla kaikki elävät käsityksessä, että asialle ollaan tekemässä jotain. Siispa sohvalla pötköttävä aktiivinen vaikuttaja toteaa älypuhelimensa kanssa yhteistuumin, että tykkäys tai kuvan jakaminen riittää tueksi ihan hyvin. Lopulta tykkäyksiä on miljoonia, kun toimijat voidaan laskea sadoissa.

Positiivisempia kokemuksia verkon vaikutuksesta löytyy kyllä maailmalta. Kontrolloidut valtiot eivät aina kykene estämään kansalaisten yhteistä tiedon välitystä verkossa. Esimerkiksi arabikevään aikaan sosiaalisella medialla oli suuri rooli ihmisten kokoamisessa yhteen, ja se myös johti kansannousuihin sekä mielenosoituksiin.

Verkon mahdollisuuksia on osattava käyttää vaikuttamisen välineenä, mutta itse verkkoa ei pidä muuttaa ainoaksi vaikuttamisen väyläksi.

NICLAS RISKU & JONAS EHRMAN

UTE ELLER INNE? TANKAR OCH UTMANINGAR KRING UNGDOMARS DELAKTIGHET UR ETT VÄGLEDARPERSPEKTIV PÅ RESURSCENTRET FÖREGÅNGARNA

Vårt välfärdssamhälle och dess sociala stödstrukturer är idag ett komplext system av lagar, regler, normer och undantag. Som vägledare inom det uppsökande ungdomsarbetet vid Resurscentret Föregångarna i Vasa upplever vi dagligen denna komplexitet. I vårt arbete lotsar vi de unga genom denna djungel så att de inte skall hamna illa ut eller göra dåliga val.

Resurscentret Föregångarna arbetar varje år med ca 250–300 individer, inom uppsökande verksamhet ca 115. Vår målsättning är att motverka marginalisering, skolavbrott, långtidsarbetslöshet etc. För att lyckas med detta tror vi att individen måste känna sig delaktig, inte bara i lösningen men också i den service vi ger. Genom att kartlägga den ungas situation och visa vägar framåt så hoppas vi öka känslan av kontroll och delaktighet i samhället.

Varje år informerar vi de avgående grundskoleeleverna (dvs på nian på våren) om Föregångarna. Avsikten är att alla skall känna till vår service och kunna ta del av den när de själva behöver. Målsättningen är att 100% av niorna skall ta sig vidare till någon utbildning eller annan för dem vettig verksamhet. För att lyckas med detta så gör vi dem delaktiga i våra mål och visioner. Deras intressen sammanfaller med våra. Ungdomarna är våra uppdragsgivare och tillsammans ser vi på vägar framåt. Vi poängterar att det alltid är den unge som är kapten på sin båt och expert på sin situation. Ingen lösning är alltså möjlig utan ett mycket aktivt deltagande och vilja från den unges sida. Vi erbjuder alltid hjälp när kunden vill ha en positiv förändring. Detta upplever kunden som respekt från vår sida och är sedan ofta villig att ta emot hjälp av oss. Om en ärlig vilja till en

positiv förändring inte finns så ber vi att han/hon återkommer när så är fallet. Istället för att möjliggöra ett fortsatt destruktivt beteende så håller vi kontakt på distans. ”Du har rätt till ett eget val och konsekvenserna av det. Behöver du information, rådgivning eller vägledning? Kom till Föregångarna!”

Vi har nu en väldigt väl inarbetad modell som våra kunder ofta känner till innan de behöver våra tjänster och de har därför lätt att ta emot hjälp och service av oss. De känner att någon både ser och lyssnar. De upplever också att de blir hjälpta. Problemet är att de ofta är väldigt skeptiska till samhället i övrigt och ibland mycket ovilliga att ta emot den service som erbjuds där.

DEN UNGAS DELAKTIGHET I SAMHÄLLET

Kan man vara delaktig i något som man inte förstår?

Samhället idag erbjuder fler möjligheter och alternativ än någonsin förr när det gäller studier, karriär men också vård. Ansvar för att göra rätt val vid rätt tid för att få ett bra liv eller rätt hjälp ligger helt på den unga. Problemet är att vägledningen inte på långt när är tillräcklig. Om de unga misslyckas i sina val så upplever de att samhället skuldbelägger.

Många av dem vi hjälper/arbetar med uppger att samhället är ”räddigt”, invecklat och orättvist. Vad man upplever som problematiskt beror på ålder och erfarenhet, men det rör oftast FPA, socialen, TE-byrån och sjukvården.

FPA upplevs som krånglig och byråkratisk, inrutad och oflexibel och man bemöts av okunnig personal. De gånger någon har lyckats hitta en lugn, kunnig och lyssnande handläggare har det upplevts som mycket positivt.

Socialen upplevs som mycket papperskrävande och omständigt, hjälpen man får är oftast otillräcklig (alltså inte värt mödan att vara dem till lags). Om man är bra förberedd och får en bra handläggare fungerar det.

”TE-byrån, jag följer instruktioner ändå går det fel, förseningar är frustrerande.”

”Sjukvården, man måste vara halvdöd för att få hjälp och sedan kan de inget. Man blir inte tagen på allvar. Om man faktiskt får tag i nån som lyssnar på en så blir man skickad hit och dit. Man blir utmattad av att söka vård. De gånger man lyckats få någon som lyssnar och tar en på allvar så upplever man sig också ha blivit hjälpt.”

Kan man vara marginaliserad trots att man är ”inne”?

En vanlig kommentar från våra kunder är: ”jag gör ju precis som de säger, ändå går det åt helte”. Ungdomar upplever att samhället sviker dem och bygger fallgropar som puttar ut dem i marginalen. Samhället har stora förväntningar och en klar modell för hur livet skall se ut. De som inte svarar mot förväntningarna eller passar in i modellen känner sig misslyckade och upplever att man nedvärderar och föraktar dem. VIP-lånen är ett typiskt exempel. En ung person i ekonomiskt trångmål blir hela tiden påmind om att man kan ta ett snabblån. När snabblånet tas så hamnar den unga i en skuldspiral som gör livet ohanterbart. Många unga är väldigt bittra över att sådant får förekomma och att samhället tillåter det. De förstår inte varför man inte blir varnad eller hjälpt, bara straffad.

Unga känner ibland att det inte lönar sig att jobba eftersom de har så stora skulder att de inte får behålla något av vad de förtjänar. Detta är unga människor i slutfasen av sina studier eller med examen, och de upplever att de inte har

möjlighet att någonsin jobba pga. sina skulder. De kan ha följt samhällsnormerna, levt hälsosamt och skaffat sig en utbildning, men sen ha fallit offer för reklam om produkter som konsumentersamhället tycker att de behöver och en vinstdrivande industris sätt att finansiera detta konsumerande. De stora förlorarna är i första hand de unga med familj och i andra hand samhället. Ungdomar som dessa är väldigt desillusionerade och vägen tillbaka till ett skuldfritt liv utan mentala problem är mycket lång och förutsätter dessutom att de unga litat på samhället och den hjälp de får.

Samhället är idag fullt av experter, problemet är att ungdomar har svårt att definiera sina problem som de behöver hjälp med. Ofta går de till fel person med fel problem vid fel tidpunkt och blir inte hjälpta. Detta ökar desillusionen och ger en känsla av att ingen kan hjälpa. Detta är något som vi anser att orsakar utanförskap. Det är mycket viktigt att en sådan ungdom får prata med en tålmodig lyssnare som faktiskt försöker förstå hur den unge upplever sin situation. Först därefter kan man börja fundera på vilken typ av hjälp som är relevant.

Kan man vara delaktig trots att man är utanför?

Unga människor som enligt samhällets definition är marginaliserade kan lika fullt känna sig delaktiga. Genom rikt föreningsliv kan man känna sig delaktig och aktiv i samhället och ingå i en gemenskap. Man kan också vara delaktig genom sin konsumtion, genom val av affärer och produkter. Ungdomar väljer vad de vill vara delaktiga i, sådant som inte upplevs som bra tar man inte del i. Om samhällets service upplevs som krånglig, opersonlig och ofungerande, kan vi då förvänta oss att ungdomar ska vara delaktiga? Kan vi ens vara förvånade när de inte vill vara aktiva när det gäller deras egen hälsa och framtid? Ungdomsgarantin förutsätter ju att ungdomar är aktiva angående sin framtid.

Vi upplever att det finns en stor diskrepans mellan vilken service som erbjuds ungdomar

och vilken service som fungerar. Den service som erbjuds är inte den service som ungdomar vill ha. *Om tjänstemän upptäcker världens bästa service men de som behöver tjänsten inte vill ta del av den, är den då bra eller ens fungerande?*

Den ungas delaktighet i att forma tjänsten hos uppsökande ungdomsarbete / Resurscentret Föregångarna

Ungdomar upplever att bra service är när man får träffa en annan människa som lyssnar och har tid. Vi på Föregångarna kan lite om mycket men vi har ingen offentlig makt, dvs vi kan inte ge pengar, bostäder, studiepoäng eller vidta sanktioner. Ungdomarna upplever dock vår service som den bästa hjälp de får, både kvantitativt och kvalitativt. De upplever att vi kan och förstår. Det finns alltså en väsentlig skillnad

mellan vad personalen anser att man kan och vad kunderna upplever att de får, och detta fascinerar oss mycket. Filosofin är att hjälpa bara så mycket att de unga själva kan komma vidare. Vi får inte bli en curlande instans. Kunden måste själv vara motiverad och delaktig. Vi jobbar lösnings- och resultatriktat, vi vill förebygga utanförskap och analyserar hela tiden vårt jobb, samhället och ungdomarna för att göra det på bästa sätt. Vi har också modet att ta upp känsliga frågor om de ungas situation. Vi respekterar deras val men handleder vid behov, också interventionsbaserat.

Vi kan inte ha en bra service och hjälpa ungdomar utan att de är delaktiga i hjälpen. Vi kan inte ha en vision om att 100% av niorna skall få ett bra liv om de inte själva delar visionen. De tror på oss för att vi är genuint fascinerade av dem, vi frustreras av deras situation och vi har en vision om hur vi vill förbättra samhället.

NUORTEN TYÖHALUT HIIPUMASSA? MIELIKUVISTA JA NIIDEN MERKITYKSESTÄ

Kuka muistaa vielä ”työelämän kulttuurivallankumouksen”? Se pyyhkäisi muutama vuosi sitten läpi Suomen. Työn perinteinen arvostus nuoren sukupolven keskuudessa oli EVA:n tutkimuksen mukaan romahtanut. Työllä ei ollut nuorille enää itseisarvoista merkitystä, vaan se nähtiin ennen kaikkea välineenä muun elämän tarpeiden rahoittamiseen. Työ oli myös menettänyt roolinsa nuorten identiteettitekijänä. Sen paikan oli ottanut mielihyvää tarjoava kulutus ja sen ympärille rakentuvat, jatkuvasti muuttuvat ”heimokulttuurit”. (Haavisto 2010; Halava & Pantzar 2010.)

Tämä vallankumoussanoma levisi laajalle eri medioissa. Aivan kuten vastaavat uutiset ovat tehneet jo vuosikymmeniä – kuten me kaikki ”moraalisesta paniikista” joskus puhuneet nuorisotutkijat hyvin tiedämme. Verkkomaailma on vain antanut tälle leviämislle aivan uudenlaista tehoa.

Kaikki eivät tätä arvorapautumisen näkemystä nielleet. Useammankin myöhemmän kyselyn esipuheessa oltiin vakuuttuneita sen perusteettomuudesta ja motivoitiin oma tutkimus tavoitteella osoittaa tämä. Tulokset olivatkin aivan toisenlaisia. Käytetyt aineistot eivät tosin olleet vertailukelpoisia EVA:n laajan eri ikäryhmiä edustavan otoksen kanssa. Ne olivat pieniä ja usein hyvinkin valikoituneita. Mutta, kuten tavallista, tämä ei julkistettaessa estänyt tekemästä koko nuorisoa koskevia yleistyksiä näistäkään tuloksista.

Tilanne oli tuolloin se, että mediajulkisuudessa eli rinnakkain kaksi suunnilleen vastakkaista mielikuvaa ”Y-sukupolven” suhtautumisesta työhön. Jos eläisimme vielä niin sanottuja vanhoja hyviä aikoja, toimittajtkin olisivat ihmetelleet tätä ja kovistelleet tutkijoilta,

mistä ristiriidassa on kyse. Mutta nyt eivät alan tutkijatkaan kiinnittäneet huomiota asiaan. Päit si yksi: Tilastokeskuksen työelämäntutkija Anna-Maija Lehto nosti esiin selvitysten erilaisten otosten ja kysymysten muotoilujen vaikutukset tuloksiin. (Näistä keskusteluista lähemmin: Tuohinen 2013.)

Eri sukupolvien nuoret

Syksyllä 2013 ilmestyi tutkimus, jonka käytössä on ollut ihanteellinen aineisto tämän ikäsuuskysymyksen selvittämiseen. Eli: onko nuoren sukupolven kokemus työn merkityksestä itselleen vähentynyt verrattuna vanhempiin suomalaisiin sukupolviin? (Pyöriä ym. 2013).

Sukupolvista puhuttaessa maallikoilta unohuu usein tärkeä erottelu. Onko tietyssä tuloksessa kyse nimenomaan sukupolvivaikutuksesta? Eli säilyykö jokin piirre tietyn sukupolven nuorten suhtautumisessa jotakuinkin läpi heidän elämänsä? Vai onko kyse pikemminkin ikäkausi-ilmiöstä? Eli että kaikille eri sukupolviin kuuluville on tyypillistä tietynlainen suhtautumistapa tietyssä ikävaiheessa?

Aineisto, joka tekee tämän erottelun mahdolliseksi, koostuu Tilastokeskuksen kaikkiin palkansaajiin kohdistuneista työolotutkimuksista. Muun muassa työn merkitystä on selvitetty samoilla osioilla jo monen vuosikymmenen ajan. Tutkijat valitsivat yhden poikkileikkausajankohdan kultakin vuosikymmeneltä ja vertasivat tuolloin 15–28 vuoden iässä olleiden vastauksia tätä vanhempien palkansaajien vastauksiin. Vuonna 1984 tutkimukseen vastasivat nuorena iässä ”rakennemuutoksen sukupolven” edustajat, vuonna 1997 ”X-sukupolven” kuuluvat ja vuonna 2008 oli ”Y-sukupolven” vuoro.

Tulosten mukaan nuoret pitivät työtä tärkeänä kunakin mittausajankohtana. Mutta kaikkina ajankohtina heidän työn arvostuksensa on ollut hieman vähäisempi kuin vanhempien. Tämä ikävaihe-ero säilyi sukupolvesta toiseen, mutta itse sukupolvien välinen ero ei ole syventynyt.

Tutkijoiden mukaan epäily nuorten heikosta työorientaatiosta on siis aiheeton. Itse asiassa eri sukupolvien väliset erot näkyivät siinä, että varttuneempien ikäryhmässä näkyi nuoria selvemmin pientä työn merkityksen laskua. Tutkijat näkivät kuitenkin työn merkityksen säilyneen yleisesti vahvana suomalaisilla. (Pyöriä ym. 2013.)

Samaa näkemystä tukevat käsillä olevan Nuorisobarometrin tulokset. Vastaukset työaiheisiin kysymyksiin eivät 20 vuoden seurannan aikana ole juuri osoittaneet radikaaleja asenne-muutoksia eivätkä työn arvostuksen laskua. Uusin kysymysosio ei myöskään anna tukea edellä mainitulle näkemykselle työstä ennen kaikkea välineenä tyydyttää muun elämän tarpeita. 84 % nuorista oli täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että työn sisältö on tärkeämpi kuin siitä maksettava palkka.

Hybridisoituneet työmotiivit?

Valtakunnassa siis kaikki hyvin. Myös uusin nuorisomme näyttää haluavan osallistua nimenomaan ansiotyön kautta oman elämänsä ja yhteiskuntamme rakentamiseen, ainakin sen ylivoimainen enemmistö.

Näin voisi sanoa, mikäli nuo arvostukset ja asennoitumiset ennustavat heidän toimintaansa. Mutta tekevätkö nuoret todellisessa elämässään valintoja työhön osallistumisen ja ei-osallistumisen välillä niiden pohjalta?

Olen tutkiskellut aihetta niin kauan, että olen ehtinyt saada osumiakin. Yksi niistä on ollut juuri tämän kysymyksen äärelle pääseminen.

Selvitin 1980-luvulla samojen nuorten työmotiiveja erilaisilla aineistoilla ja erityyppisillä

kysymyksillä. Johtopäätökseni oli tuolloin sellainen, että niin sanottu protestanttinen velvollisuusetiikka (”duty norm”) on nuorten keskuudessa heikkenemässä. Se on joutunut antamaan tilaa individualistiselle työetokselle, jossa yksilö arvioi työnteon mielekkyyttä ennen kaikkea kulloinkin kyseessä olevan työn ja oman senhetkisen elämäntilanteensa pohjalta. Ja edelleen: nuorten odotukset etenkin tulevalta ammattityöltään näyttävät olevan yleisesti korkeita.

Eli nuorten työmotiivit eriytyvät erilaisten kontekstien mukaan sisällöllisempiin ja välineellisempiin. Näin esimerkiksi tutkimusten tulokset riippuvat siitä, mistä työstä milloinkin puhutaan. Esimerkiksi mikä työ on nuoren vastaajan mielessä tai arjessa sillä hetkellä, tai millaiseen työhön kysymyksen muotoilu hänellä assosioituu, omiin kokemuksiin vai toiveisiin, vai yleisiin mielikuviiin. (Tuohinen 1990.) Vuosien mitaan olen kokenut näiden päätelmäni perustan vain vahvistuneen.

Tutkimus sai kyllä tuolloin huomiota osakseen. Mutta on selvää, että sen näkemys nuorten työmotiiveista on tuollaisenaan aivan liian monisyinen ja epänapakka voidakseen jäädä elämään edes osana julkista ymmärrystä. Mediat ja nuoria tutkivat konsulttiyritykset tietävät kyllä, että niiden yhteisen edun mukaista maksimaalista julkisuutta ei nyky maailmassa saada millään ”toisaalta – toisaalta” -jähkailulla. Hiipivä muutos ei voi olla mullistava.

Auttaisikohan asiaa, jos luonnehtisi noita nuorten eriytyviä työmotiiveja ”hybridisoituneiksi”? Termi korostaisi erilaisten motiivien yhtäaikaista rinnakkaiseloä sekä niiden käynnistymistä kulloisenkin kohteen ja tilanteen mukaan.

Toivon kuitenkin, että ainakaan hallinnon ja tutkimuksen piirissä ei enää kovin paljon tuhlataisi ruutia tuon yleisen mittarilukeman liikkeiden vatvomiseen. Se vie huomion työmotiivihybridin tärkeimmistä elementeistä, niistä, joihin sisältyvät myös ”osallisuuden” kokemukset.

Mikä tuo ”osallisuuden” kokemuksen työssä?

Väitän, että ”osallisuuden” kokemuksen vahvin ja vaikuttavin tekijä löytyy tunnetasolta. Toki tämän tason päälle on yhteiskuntamme ja kulttuurimme kehitys ehtinyt rakentaa monenlaisia kerroksia ja kanavoitumisen tapoja. Mutta näen sen ytimen periytyvän ihmisen evoluutiohistoriasta.

Todella tiivistäen: Meidän lajimme on yhteistyöhön suuntautunut ja läpikotaisin sosiaalinen. Meille on yksilöinä erittäin tärkeää kokea, että kuulumme ”omaan yhteisöömme”, että meidät hyväksytään siellä. Siksi meille on tärkeää myös se, että voimme elämämme yhteisöissä näyttää mihin pystymme parhaimmillamme. Ja se, että tämä meidän ”itsetoteutuksemme” rooli tunnistetaan ja sille osoitetaan arvostusta.

Tulkintani mukaan tämä sosiaalisten perustarpeiden taso tulee vahvasti esiin juuri nykyisten nuorten omaan työhönsä ja työpaikkaansa kohdistamissa odotuksissa. Heidän suunnittelu-avaruudessaan sille on tilaa aivan eri tavoin kuin esimerkiksi monilla teollistuvan yhteiskunnan pakkorakoihin juuttuneilla suurten ikäluokkien edustajilla. Myös nuorten kulttuurinen kasvuympäristö on monin tavoin tukenut ja vahvistanut näitä motiiveja ja niihin liittyviä valmiuksia ja virittänyt heihin identiteettilatauksen, joka ei sallisi kaikissa tilanteissa ottaa vastaan mitä tahansa työtä. (Ks. lähemmin Tuohinen 2010; 2013.)

Nämä nuorten periaatteessa monipuoliset mahdollisuudet ja motiivikimppu eivät kuitenkaan merkitse heille pelkkää auvoa. Nykyinen nuorten korkea työttömyys on tietysti luku sinänsä. Mutta muutoinkin heidän suuntautumisessaan on pürteitä, jotka eivät osu yksin tai joutuvat hankauksiin yhteiskunnan ja sen instituutiokäytäntöjen ja -aikataulujen kanssa.

Nykyisen yhteiskuntamme perusrakenteet ja keskeiset työhön ja koulutukseen liittyvät käsitteet periytyvät teollisuusyhteiskunnan ajoilta. Tämän yhteiskunnan ”työ” on nimenomaan ansiotyötä eli palkkatyötä tai yrittäjyyttä. Tälle

logiikalle rakentuu myös nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä ja sen toimeentuloturva.

Tähän vallitsevaan raamiin eivät tunnu nuo kaukaa ihmisen historiasta periytyvät motiiviatteukset aina suoraan sopivan. Sen sijaan ne näyttävät sopivan erinomaisesti niihin kaavailuihin, joita on tehty työelämän tulevaisuudesta sekä siihen kehitykseen, jota tapahtuu tällä hetkellä virallisen työelämän ulkopuolella.

TEM:n tulevaisuustyön yhteydessä (ns. TrendWiki-ryhmä, ks. Honkanen ym. 2013) törmäsimme ilmiöön, joka on saanut konsultteilla nimen ”Professional Amateurism” eli ”Pro-Am-kulttuuri”. Siinä on kyse ammattimaisten harrastajien itse organisoimista ryhmittymistä, joiden toiminta on omaehtoista ja joustavaa. Monille ne tarjoavat itsetoteutuksen tarvetta tyydyttäviä varjouriä ja semiprofessioita epätyytyttävän palkkatyön rinnalla tai sijasta. Tai valmistautumista omaan unelmatyöhön ”oikeassa työelämässä”.

Sosiaalisena ilmiönähän tämä ei ole uusi. Myös Suomen ohjelmistoalan jo takana oleva ja peliteollisuuden nykyinen buumi saavat kiittää tällaisia harrastajia. Mutta teknologinen kehitys sekä ”tuotantovälineiden” että välitysverkkojen kohdalla on nykyisin avannut täysin uudenlaiset näkymät toimintaan globaalin digimaailman ”varjotalouden” piirissä. Erilaisilla media- ja kulttuurituotteilla voi koota valtavat yleisöt, ja joukkorahoituksen turvin voi tukea muutoin heiveröistä ansaintalogiikkaa.

Näissä harrastajissa on aktiivisuutta, innostusta, yhteisöllisyyttä, sitoutuneisuutta, verkostoitumisen taitoja, luovuutta ja uuden etsintää. Juuri tämänkaltaisia työntekijöitä ”uuden työelämän” avainalojen katsotaan tarvitsevan. Tulevaisuuden menestyksellisiä työyhteisöjä onkin luonnehdittu samankaltaisiksi ”merkitys-yhteisöiksi” kuin nuo innokkaiden amatöörien yhteenliittymät. (Gratton 2011; Järvensivu & Alasoini 2012).

Miten nämä nuoret kuvaisivat suhtautumistaan työhön? Luulen, että tulos voi olla mitä tahansa täysin siitä riippuen, millaisessa vaiheessa ja yleisasetelmassa he ovat tämän

semiprofessionaalisen kutsumuksensa suhteen. Onko heidän ”ammattillinen identiteettinsä” jo kehittynyt ja kiteytynyt? Onko heidän elämässään sillä hetkellä jotain muuta työtä? Millaisia vaihtoehtoja he näkevät tämän virallisen ja epävirallisen kentän yhdistämiseen elämässään – nyt tai tulevaisuudessa?

Mutta oletettavasti heidän osallisuuden kokemuksensa painottuu tähän omaehtoiseen toimintaan. Ja osallisuus laajemmin yhteiskuntaan jäsenyyttä ja saa motiivienänsä tämän yhteisöosallisuuden kautta.

Esimerkin hyvin toisenlaisesta taustasta ja kokonaistilanteesta nousevasta työmotiivista tarjoaa nuori nainen, joka esiintyi äskettäin eräässä tv-reportaasissa. Hän oli ”saanut kiinni normaalielämästä” pitkän ahdistuneen kauden jälkeen, joka oli kulunut lähinnä ”kotona sohvan takana pelätessä”. Nyt hän oli onnellinen työstään hampurilaisravintolan myyjänä. Siitä, että hän pystyi elättämään itsensä eikä tarvinnut ”olla enää sossun pummina”. Siitä, että hän ”pystyi maksamaan veronsa ja osallistumaan näin yhteiskuntaan”. Hänellä oli myös suunnitelmassa hakeutua myöhemmin ammatilliseen koulutukseen, mieluiten sellaiseen, joka johtaa media-assistentin tutkintoon.

Tämän nuoren naisen nykyinen motiiviasetelma vastaa noita yhteiskunnan palvelujärjestelmissä vallitsevia normiluokituksia huomattavasti Pro-Am-nuoria selkeämmin.

Tutkimus edellä tulevaa kohti

Erilaisia barometreja nuorten näkemyksistä ja suuntautumisesta tarvitaan ilman muuta jatkossakin. Vain toistettavien kyselyjen avulla on mahdollista seurata pitempiä aikasarjoja – mahdollisia trendimuutoksia ja pysyvyyttä. Tällaisen seurannan ”kustannus” on tietenkin se, että kysymysosioiden muotoilut tulisi säilyttää vertailukelpoisina eli samanlaisina. Maailman muuttuminen voi kuitenkin nakertaa muotoilun mielekkyyttä.

Nuorten uudenlaiset elämänasetelmat asettavat monia haasteita nykyisille hallintokäytännöille, palvelujärjestelmille ja niiden suunnittelua tukevalle tutkimukselle. Haasteet lähtevät jo vakiintuneista tilastointijärjestelmistä, joissa samaan kategoriaan joudutaan kirjaamaan hyvin erilaisia yksilötilanteita. Pätevien tulkintojen turvaamiseksi pitäisikin samoista aihepiireistä tuottaa kyllin sensitiivistä tutkimusta erityyppisillä metodeilla.

Varsinaisen tutkimuksen kohde on aina menneisyydessä. Kulttuurisen muutoksen nopeutumisen myötä tarvitaan myös tulevaisuuteen suuntautunutta tutkimuksellista tarkastelua nuorten edessä olevasta maisemasta, esimerkiksi sillä tavoin kuin parhaillaan teemme TEM:n TrendWiki-ryhmässä. Yritämme ilman etukäteisluokitteluja ja käsitteellistyksiä tunnistaa uudenlaisia ilmiöitä, jotka saattavat nousta vähitellen – tai yhtäkkiä – merkittäviksi ja välttämättä huomioitaviksi. Tässä ”tulevaisuuden arkeologiassa” etenemme siis alhaalta ylöspäin, uteliaan ihmettelyn kautta.

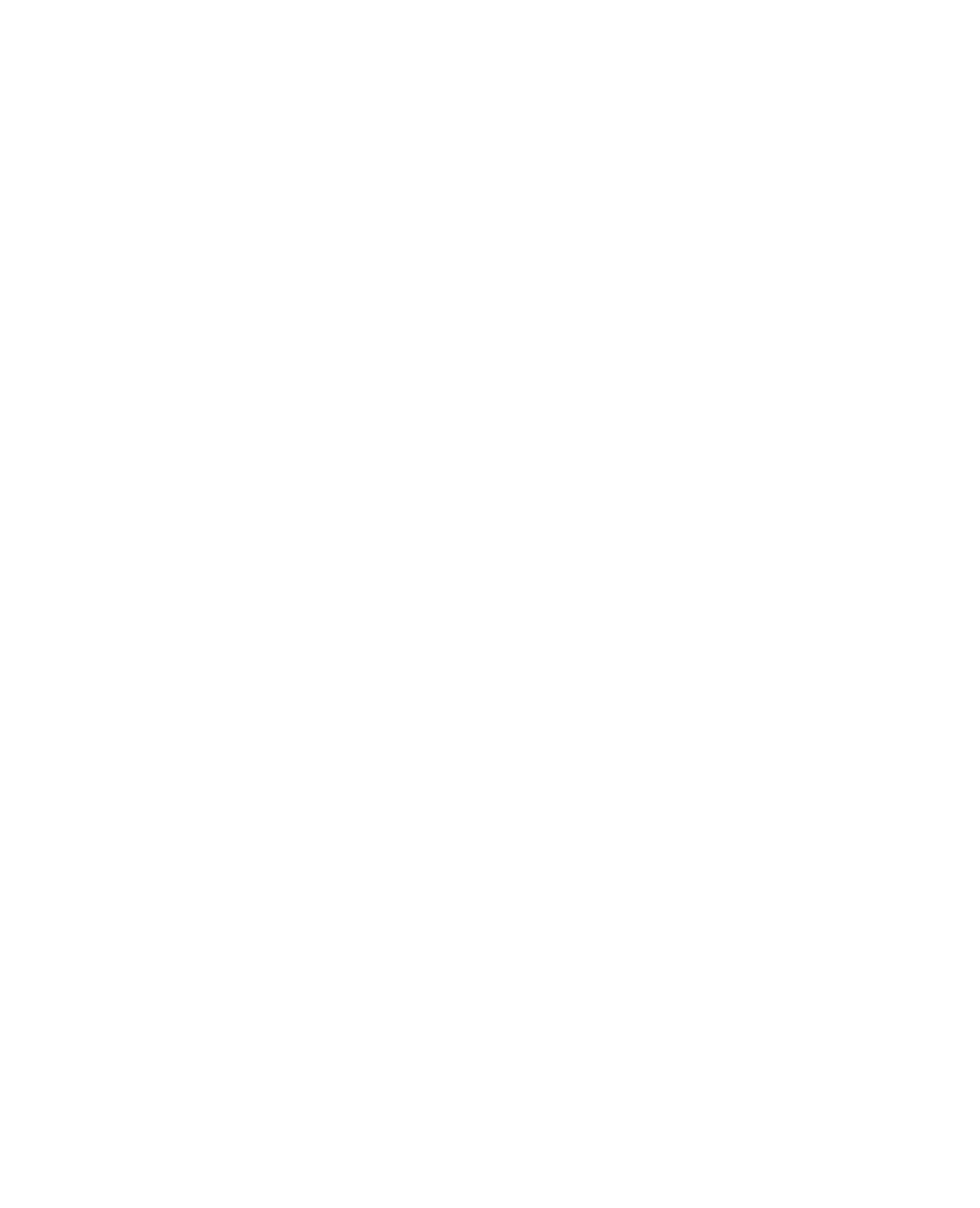
Mediajulkisuudessa kelluvilla yleistyksillä nuorista on merkitystä. ”Poliittisen ohjauksen” tuntumassa saadun pitkän virkamieskokemuksen mukana syntynyt näkemykseni on, että ne vaikuttavat päättäjien toimintaan paljon vahvemmin kuin he itsekään uskoisivat. Eivätkä aika- ja asiantuntijaresurssit perehtymiseen ja valmistelemaan työhön näytä lisääntyvän, päinvastoin.

Akateeminen meritoituminen ja julkiseen keskusteluun osallistuminen ovat eri lajeja. Mutta tutkijan, joka haluaa vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon pitää panostaa molempiin.

Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun hallinnossa ja tutkimuksessa vallitsevat jäsenyykset ja käytetyt luokitukset ovat jäämässä jälkeen siitä, mitä ihmisten todellisuudessa tapahtuu.

Lähteet

- Gratton, Lynda (2011) *The Shift. The Future of Work is already here*. Lontoo: Harper Collins.
- Haavisto, Ilkka (2010) *Työelämän kulttuurivalankumous*. EVA:n arvo- ja asennetutkimus 2010. Helsinki: Taloustieto Oy.
- Halava, Ilkka & Pantzar, Mika (2010) *Kulttuurijakansalaiset tulevat!* EVA-raportti. Helsinki: Taloustieto Oy.
- Honkanen, Petri & Kangasharju, Seppo & Koponen, Eija-Leena & Tulkki, Jukka & Tuohinen, Titta (2013) *Ilmiöitä 2013 – Toimintaympäristön muutoksia, joita TEM ei voi väistää*. TEM-analyseja 46/2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.tem.fi/files/35791/Ilmiöitä2013_final.pdf (Viitattu 2.1.2014.)
- Järvensivu, Anu & Alasoini, Tuomo (2012) Mitä työelämän muutoksen tulevaisuussuuntautunut tutkimus voisi olla? *Työpoliittinen aikakauskirja* 3/2012. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Pyöriä, Pasi & Saari, Tiina & Ojala, Satu & Siponen, Katri (2013) Onko Y-sukupolvi toista maata? Nuorten työorientaatio 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla. *Hallinnon Tutkimus* 32 (3), 197–212, 2013.
- Tuohinen, Titta (Riitta) (1990) *Työlle viileä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta*. Työpoliittinen tutkimus 1. Helsinki: Työministeriö.
- Tuohinen, Titta (2010) Nuorten 'työeetos': protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen? *Työpoliittinen aikakauskirja* 4/2010. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.tem.fi/files/28607/Tuohinen.pdf> (Viitattu 2.1.2014.)
- Tuohinen, Titta (2013) Haasteena tuleva työvoima. *Työpoliittinen aikakauskirja* 1/2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.tem.fi/files/36075/tuohinen.pdf> (Viitattu 2.1.2014.)

LIITTEET

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

T1 Merkitse kysymättä vastaajan sukupuoli:

Nainen

Mies

T2 Minkä ikäinen olet?

T3 Mikä on tämänhetkisen asuinpaikkasi postinumero?

T4 Mikä on äidinkielesi? (suomi / ruotsi / muu, mikä?)

T5 Mikä on asumis- ja perhemuotosi? Oletko ...?

Yksin asuva (myös soluasunto)

Avio- tai avoliitossa, lapseton

Avio- tai avoliitossa, myös lapsia

Yksinhuoltaja

Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva

Muu asumis- ja perhemuoto

Ei vastausta

T6 Millainen perheesi toimeentulo oli lapsuudessasi? (Arvioi asteikolla 0–10 siten, että 0 = heikosti toimeentuleva – 5 = keskituloinen – 10 = hyvin toimeentuleva. Mikäli sinulla oli useampia perheitä, arvioi sitä, joka mielestäsi oli lapsuudessasi merkityksellisin)

T7 Mikä on äitisi koulutustaso? LUETTELE, MERKITSE YLIN

- ammattillinen perustutkinto
- ylioppilastutkinto
- opistotutkinto
- ammattikorkeakoulututkinto
- yliopistotutkinto
- ei tutkintoa
- en osaa sanoa
- ei äitiä

T8

- Missä maassa olet syntynyt? ____ Esikoodeiksi ainakin: Suomi, Ruotsi, Venäjä, Viro
(b KYSYTÄÄN JOS SYNTYNYT SUOMEN ULKOPUOLELLA)
- Minä vuonna olet muuttanut Suomeen? (tarvittaessa viimeisin muuttovuosi) _____
- Oletko Suomen kansalainen? (kyllä / ei / eos)
- Missä maassa äitisi on syntynyt? _____
- Missä maassa isäsi on syntynyt? _____

T9 Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen? (KYLLÄ, PALJON / KYLLÄ, VÄHÄN / EN / EOS)

- Etninen tausta
- Uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus

- c) Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti (kuten homo, lesbo, transihminen tai intersukupuolinen)
- d) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- e) Ulkonäkö (kuten ihonväri, pukeutuminen tms.)
- f) Jokin muu vähemmistö

Vielä muutamia taustatietoja ennen kuin mennään varsinaisiin kysymyksiin.

T10 Mikä on ylin tähän mennessä suorittamasi tutkinto? (VAIN YKSI ELI YLIN TUTKINTO MERKITÄÄN.)

- 1) Yliopistotutkinto
- 2) Ammattikorkeakoulututkinto
- 3) Ylioppilastutkinto (eli lukio)
- 4) Toisen asteen ammatillinen tutkinto
- 5) Ei mitään mainituista
- 99) Ei vastausta

T11 Oletko tällä hetkellä koulussa, opiskelemassa tai ammatillisessa koulutuksessa?

- 1) Kyllä
- 2) Ei
- 3) Ei vastausta

T12 KYSYTÄÄN, JOS VASTASI ”KYLLÄ” KYSYMYKSEEN T11

T12 Oletko tällä hetkellä...?

- 1) Peruskoulussa
- 2) Lukiossa
- 3) Ammatillisessa koulutuksessa
- 4) Ammattikorkeakoulussa
- 5) Yliopistossa
- 6) Jossain muualla
- 7) Ei osaa sanoa

(OHJE: VASTAUKSET VOI STRUKTUROIDA TARKKUUDELLA ”6 tai alle; 6,1–7,0; 7,1–8,0; 8,1–9,0; yli 9, Myös vastausvaihtoehto: ”Ei ole keskiarvoja”))

(JOS OPISKELEE PERUSKOULUSSA T13 =1)

T13 Mikä oli viimeisimmän todistuksesi kaikkien aineiden keskiarvo? _____

(JOS EI OPISKELE PERUSKOULUSSA T12=2 TAI T13 ><1)

Mikä oli peruskoulun päättötodistuksesi kaikkien aineiden keskiarvo? _____

T14 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- a) Kyllä,
- b) Ei
- c) Ei vastausta / eos

JOS TEKEE PALKKATYÖTÄ (T14=a)

T15 Vastaavatko nykyiset työtehtäväsi koulutustasi? (Täysin, melko hyvin, jonkin verran, ei lainkaan, eos)

JOS EI TEE PALKKATYÖTÄ (T14=b)

T16 Oletko joskus ollut palkkatyössä?

- a) Kyllä,
- b) Ei
- c) Ei vastausta / eos

JOS ON KOKEMUSTA PALKKATYÖÄSTÄ (T14=a TAI T16=a)

T17 Kuinka monta vuotta olet yhteensä ollut palkkatöissä? (alle vuoden, 1-2 vuotta, 3-4 vuotta, yli 4 vuotta).

T18 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko ...

Koululainen tai opiskelija

Palkkatyössä

Yrittäjä

Työtön

Vanhempainvapaalla

Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa

Jokin muu, mikä? _____

Ei vastausta

KYSYTÄÄN, JOS VASTASI KYSYMYKSEEN T18 ”TYÖTÖN”

T19 Kuinka pitkään olet nyt yhtäjaksoisesti ollut työttömänä? Arvioi aika kuukausina.

Noin _____ kk

VARSINAISET KYSYMYKSET

K1 Kuinka tärkeitä sinulle ovat seuraavat asiat? (5=hyvin tärkeää, 4=melko tärkeää, 3=ei tärkeää mutta ei yhdentekevää, 2=melko yhdentekevää, 1= täysin yhdentekevää, 9=eos)

- a) rakkaus ja ihmissuhteet
- b) oma terveys
- c) oma ulkonäkö
- d) työ
- e) vapaa-aika
- f) aineellinen hyvinvointi
- g) kansallinen turvallisuus
- h) sukupuolten välinen tasa-arvo
- i) tasa-arvo ihonväristä ja kulttuurista riippumatta
- j) ympäristön kunnioittaminen
- k) eläinten oikeudet
- l) ihmisoikeudet

K2 Oletko viimeisen vuoden aikana ollut mukana poliittisessa toiminnassa? (KYLLÄ / EI / EOS)

K3 Entä oletko viimeisen vuoden aikana muuten pyrkinyt vaikuttamaan sinulle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin? (KYLLÄ / EI / EOS)

(KYSYTÄÄN JOS K2 TAI K3 = ”KYLLÄ”)

K4 Kuinka paljon seuraavat syyt ovat motivoineet sinua toimimaan jonkin asian puolesta?

(5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 99 = eos)

- a) Mahdollisuus edistää itsellesi tärkeää asiaa
- b) Mahdollisuus edistää yhteistä hyvää
- c) Mahdollisuus toimia yhdessä ystäväieni kanssa
- d) Taloudellinen tai muu henkilökohtainen hyöty
- e) Uusien asioiden kokeminen ja oppiminen
- f) Toiminta on hauskaa

- g) Vanhempien kannustus tai esimerkki
- h) Ystävien kannustus tai esimerkki
- i) Velvollisuudentunne
- j) Aate, ideologia tai vakaumus
- k) Tuo merkitystä elämään

(KYSYTÄÄN JOS K2 JA K3 = ”EI”)

K5 Kuinka paljon seuraavat syyt ovat vaikuttaneet siihen, että et ole pyrkinyt toimimaan sinulle tärkeiden asioiden puolesta?

(5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 99 = eos)

- a) Ei ole mitään sellaista asiaa, minkä puolesta haluaisin vaikuttaa
- b) En ole löytänyt itselleni mielekkäitä vaikuttamisen keinoja
- c) En usko omiin vaikutusmahdollisuuksiini
- d) Asiat vaikuttavat liian monimutkaisilta
- e) Minulla ei ole aikaa osallistua vaikuttamistoimintaan
- f) Minua ei ole kannustettu tai pyydetty mukaan vaikuttamistoimintaan
- g) Vaikuttamistoiminnassa mukana olevat eivät vaikuta minun tyyppisiltäni ihmisiltä

K6 Kuinka paljon seuraavilla keinoilla voi mielestäsi vaikuttaa?

(5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 99 = eos)

- a) Äänestäminen
- b) Äänestämättä jättäminen
- c) Asettuminen ehdolle vaaleissa
- d) Vaalityön tekeminen ehdokkaan puolesta
- e) Keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen esim. koulussa, nuorisotalolla tai jossain järjestössä
- f) Aktiivinen toimiminen esim. nuorisovaltuustossa tai jossain järjestössä
- g) Palautteen antaminen jostain palvelusta
- h) Aloitteen, vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen (myös netissä)
- i) Nimien kerääminen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin (myös netissä)
- j) Osallistuminen mielenosoitukseen
- k) Osallistuminen lakkoon koulussa tai työpaikalla
- l) Osallistuminen maksu- tai ostoboikottiin
- m) Rakennuksen valtaaminen
- n) Toiminta porukalla jonkin asian puolesta tai vastaan
- o) Kansalaistottelemattomuus tai suora toiminta
- p) Väkivalta
- q) Kirjoittaminen lehden yleisönosastoon
- r) Keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa, tarkoituksena vaikuttaa päätöksentekoon
- s) Poliittisista asioista keskusteleminen sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla
- t) Ostopäätöksillä vaikuttaminen
- u) Vapaaehtoistyö
- v) Taiteen keinoin vaikuttaminen

(Kysytään kunkin K6 vaikuttamismuodon kohdalla erikseen, ei kysytä, jos vastannut ”ei ollenkaan”)

K7 Oletko itse vaikuttanut tällä tavalla... (kyllä usein, kyllä joskus, ei, eos)

KYSYTÄÄN JOS IKÄ >= 19 JA K7a ><EI

K8 ÄÄNESTITKÖ EDELLISISSÄ KUNTAVAALEISSA LOKAKUUSSA 2012? (kyllä, ei, eos)

KYSYTÄÄN JOS K8= EI

K8b Oliko sinulla jokin este, vai päätitkö jättää äänestämättä?

- a) minulla oli este
- b) päätin jättää äänestämättä

KYSYTÄÄN JOS K8= EI ja K8b =b

K9 Kuinka tärkeiksi arvioit seuraavat syyt päätöksellesi jättää äänestämättä?

(5=erittäin tärkeä, 4=melko tärkeä, 3 = siltä väliltä, 2=melko vähän tärkeä, 1= ei lainkaan tärkeä, 99=eos)

- a) Minun on vaikea löytää itselleni sopivaa ehdokasta
- b) Minun on vaikeaa löytää itselleni sopivaa puoluetta
- c) En vain viitsi käydä äänestämässä
- d) En katso äänestämisestä olevan minulle mitään hyötyä
- e) Haluan protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan
- f) Minulla on periaatteellinen päätös olla äänestämättä vaaleissa
- g) Vaaleissa ei ole tarpeeksi menoa, meininkiä ja viihteellisyyttä
- h) Minulla ei ole mielipiteitä, joiden perusteella voisin äänestää
- i) En kannata demokratiaa
- j) Yhden ihmisen äänellä ei ole vaikutusta

KYSYTÄÄN JOS K8= KYLLÄ

K10 Monet nuoret jättävät myös äänestämättä. Miten tärkeiksi heidän äänestämättä jättämiselleen arvioit seuraavia syitä?

(5=erittäin tärkeä, 4=melko tärkeä, 3 = siltä väliltä, 2=melko vähän tärkeä, 1= ei lainkaan tärkeä, 99=eos)

- a) Heidän on vaikea löytää itselleen sopivaa ehdokasta
- b) Heidän on vaikeaa löytää itselleen sopivaa puoluetta
- c) He eivät vain viitsi käydä äänestämässä
- d) He eivät katso äänestämisestä olevan itselle mitään hyötyä
- e) He haluavat protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan
- f) Heillä on periaatteellinen päätös olla äänestämättä vaaleissa
- g) Vaaleissa ei ole tarpeeksi menoa, meininkiä ja viihteellisyyttä
- h) Heillä ei ole mielipiteitä, joiden perusteella he voisivat äänestää
- i) He eivät kannata demokratiaa
- j) Hei eivät usko yhden ihmisen äänellä olevan vaikutusta

K11 Kuinka suurina pidät vaikutusmahdollisuuksiasi seuraavissa asioissa? Vastaa asteikolla 1-5, jossa 1=ei vaikutusta ja 5=suuri vaikutus, ja muut vaihtoehdot siltä väliltä. (1= ei vaikutusta, 5= suuri vaikutus, 6=ei koske sinua)

- a) asumistilanteesi
- b) koulutusvalintasi
- c) ammatinvalintasi
- d) taloudellinen hyvinvointisi
- e) se, millainen elämästäsi kokonaisuutena tulee
- f) ympäristöasiat
- g) asuinalueesi palvelut
- h) kuntaliitokset

- i) päätöksenteko koulussasi tai työpaikallasi
- j) asuinkuntasi päätöksenteko
- k) valtakunnallinen päätöksenteko
- l) EU-päätöksenteko

K12 Missä määrin samaa mieltä tai eri mieltä olet seuraavien väitteiden kanssa? (4= Täysin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin samaa mieltä, 2=Jokseenkin eri mieltä, 1 = Täysin eri mieltä, 99= ei osaa sanoa)

- 1) Koulutus parantaa olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia.
- 2) Työttömänä olo ei ole paha asia, jos toimeentulo on turvattu
- 3) Työelämässä työn sisältö on tärkeämpi kuin työstä maksettava palkka
- 4) Työhön tulevan nuoren palkka voisi aluksi olla vähemmän kuin vastaavan tehtävän normaalipalkka
- 5) Työelämässä pysyminen edellyttää jatkuvaa kouluttautumista.
- 6) Työttömyysturvan vastikkeeksi nuorten työttömien olisi tehtävä jotakin yhteiskuntaa hyödyttävää työtä.
- 7) Nykyinen sosiaaliturva tekee ihmisistä passiivisia ja vie heiltä halun yrittämiseen.
- 8) Työurallani tulen saavuttamaan paremman yhteiskunnallisen aseman kuin mitä vanhemmillani on.
- 9) Pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrä tulee kasvamaan.
- 10) Ottaisin mieluummin tilapäistäkin työtä kuin eläisin työttömyyskorvauksella, jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri.
- 11) Olisin valmis vaihtamaan asuinkuntaa työpaikan saamiseksi.
- 12) Suomalainen työelämä tarvitsee lisää ulkomaalaisia työntekijöitä.
- 13) On todennäköistä, että joudun työurallani vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja.
- 14) Haluaisin kokeilla yritystoimintaa jossain työurani vaiheessa
- 15) Työelämä vaatii nykyisin työntekijöiltä niin paljon, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun.
- 16) Olen huolissani omasta jaksamisestani työelämässä tulevaisuudessa
- 17) Olen huolissani siitä, onko minulla töitä tulevaisuudessa
- 18) Henkilökohtainen köyhyys johtuu kunkin henkilön omista valinnoista
- 19) Menestyminen elämässä on itsestä kiinni

K13 Kuinka suuri vastuu seuraavilla toimijoilla pitäisi mielestäsi olla suomalaisten hyvinvoinnista?

(5 hyvin suuri, 4 melko suuri, 3 melko pieni, 2 hyvin pieni, 1 ei ollenkaan, 99 eos)

- a) valtio
- b) kunnat
- c) koulut ja oppilaitokset
- d) kansalaisjärjestöt
- e) kirkko, seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt
- f) yritykset
- g) perheet ja suvut
- h) ystävät ja muu lähipiiri
- i) jokainen ihminen itse

K14 Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (Täysin samaa mieltä / Jokseenkin samaa mieltä / Jokseenkin eri mieltä / Täysin eri mieltä / En osaa sanoa)

- a) Ymmärrän melko hyvin tärkeitä poliittisia kysymyksiä
- b) Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät
- c) On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani
- d) Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään
- e) Kuka tahansa pystyy vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin, jos vain haluaa

- f) Äänestämällä voi vaikuttaa asioihin
- g) Poliitikkojen tekemillä päätöksillä ei ole mitään vaikutusta omaan elämään
- h) Äänestäminen on kansalaisvelvollisuus
- i) Taloudellinen valta hallitsee liikaa
- j) Asuinkuntani päättäjät ottavat nuorten näkemykset vakavasti
- k) Äänioikeuden ikäraja kuntavaaleissa pitää alentaa 16 vuoteen
- l) Kuntalaisille tulisi tarjota enemmän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia verkossa
- m) Saan riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksistani asuinkunnassani
- n) Saan riittävästi tietoa minulle kuuluvista etuuksista

K15 Missä määrin katsot kuuluvasi tai samastuvasi seuraaviin alueisiin?

(1= ei lainkaan, 2, 3, 4, 5= täysin)

- 1) Kylä tai kaupunginosa
- 2) Kunta tai kaupunki
- 3) Maakunta
- 4) Suomi
- 5) Eurooppa
- 6) Maailma tai globaali yhteisö

K18a Käytätkö jotain sosiaalisen median palvelua, esim. Facebookia, Twitteriä tai Google+:aa?

- Kyllä
- Ei
- EOS

Jos edellinen vastaus kyllä:

K18b Kuinka usein teet seuraavia asioita käyttämässäsi sosiaalisen median palveluissa? (useita kertoja päivässä, joka päivä tai melkein joka päivä, muutaman kerran viikossa, muutaman kerran kuukaudessa, harvemmin, en koskaan)

- a) Luet muiden käyttäjien päivityksiä tai heidän jakamiaan sisältöjä
- b) Kommentoit muiden käyttäjien päivityksiä tai heidän jakamiaan sisältöjä
- c) Jaat itse tekemiäsi sisältöjä
- d) Jaat muiden tekemiä sisältöjä
- e) Jaat laitonta materiaalia (TARVITTAESSA TARKENNETAAN SANALLA ”PIRATISMI”)
- f) Luet yhteiskunnallisia aiheita koskevia päivityksiä tai keskusteluita
- g) Kommentoit yhteiskunnallisia aiheita koskevia päivityksiä tai keskusteluita
- h) Kirjoitat yhteiskunnallisia aiheita koskevia päivityksiä tai avaat niitä koskevia keskusteluita

K19a Osallistutko vapaa-ajallasi johonkin ryhmään tai yhteisöön? (esim. oppilaskunta, harrastusyhteisö, järjestö, vapaaehtois-toimintaa tms.).

kyllä/ei

K19b Vastaa seuraaviin väittämiin ajatellen itseäsi sen yhteisön jäsenenä, johon samastut vahvimmin. (Täysin samaa mieltä / Jokseenkin samaa mieltä / Jokseenkin eri mieltä / Täysin eri mieltä / En osaa sanoa)

- a) koen olevani tasavertainen jäsen muiden osallistujien kanssa
- b) koen itseni tarpeelliseksi ryhmässä
- c) uskallan esittää ajatuksiani ja mielipiteitäni ryhmässä
- d) olen vaikuttanut ryhmän toimintaan ja tavoitteisiin
- e) kannan vastuuta ryhmän tavoitteiden saavuttamiseksi

LIITE 2. VASTAAJAT TAUSTAMUUTTUIJTAIN

SUKUPUOLI	n	%
Nainen	931	49
Mies	972	51
Yhteensä	1903	100
IKÄRYHMÄ	n	%
15–19	613	32
20–24	645	34
25–29	645	34
Yhteensä	1903	100
ÄIDINKIELI	n	%
Suomi	1802	95
Ruotsi	99	5
Muu	2	0
Yhteensä	1903	100
KUNTATYYPPI	n	%
Uusimaa	605	32
Etelä-Suomi	399	21
Länsi-Suomi	474	25
Itä- ja Pohjois-Suomi	425	22
Yhteensä	1903	100
ASUMIS- JA PERHEMUOTO	n	%
Yksin asuva (myös soluasunto)	518	27
Avio- tai avoliitossa, ei lapsia	390	21
Avio- tai avoliitossa, myös lapsia	192	10
Yksinhuoltaja	18	1
Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	746	39
Muu asumis- ja perhemuoto	38	2
Ei vastausta	1	0
Total	1903	100
OPISKELU	n	%
Peruskoulussa	65	3
Lukiassa	222	12
Ammatillisessa koulutuksessa	202	11
Ammattikorkeakoulussa	184	10
Yliopistossa	224	12
Jossain muualla	19	1
Yhteensä	916	48
PÄÄASIALLINEN TOIMINTA	n	%
Koululainen tai opiskelija	805	42
Palkkatyössä	793	42
Yrittäjä	36	2
Työtön	141	7
Vanhempainvapaalla	62	3
Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa	14	1
Jokin muu	44	2
Ei vastausta	8	0
Yhteensä	1903	100

KIRJOITTAJAT

Jonas Ehrman (PeM) arbetar som Studievägledare inom uppsökande ungdomsarbete vid Resurscentret Föregångarna i Vasa. Ehrman är utexaminerad studiehändare vid Åbo Akademi 2013. Tidigare har Ehrman erfarenhet från såväl grundläggande utbildning som andra stadiet. Ehrman har även erfarenhet från ungdomsforskning vid Åbo Akademi.

Tero Huttunen toimii projektipäällikkönä Verkessä, Verkkonuorisotyön valtakunnallisessa kehittämisskeskuksessa. Verke kehittää menetelmiä ja käytäntöjä, joissa digitaalista mediaa, internetiä ja teknologiaa hyödynnetään nuorisotyössä.

Tomi Kiilakoski, FT, on Nuorisotutkimusverkoston tutkija. Hän on tutkinut osallisuutta, koulua, nuorisotyötä sekä kulttuurifilosofiaa. Hän osallistuu aktiivisesti osallisuutta ja nuorten hyvinvointia koskevaan kehitystyöhön valtakunnallisesti ja paikallisesti.

Santeri Lohi toimii Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry:n puheenjohtajana, jonka tehtävänä on edistää lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia niin alueellisella kuin valtakunnallisella tasolla. Osallisuuden parissa hän on työskennellyt jo vuodesta 2008 lähtien.

Sami Myllyniemi, VTM, on Nuorisotutkimusverkoston tilastotutkija.

Niclas Risku (PeM) arbetar som Vägledare inom uppsökande ungdomsarbete vid Resurscentret Föregångarna i Vasa. Har gått den nordiska utbildningen ”Oppsøkende sosialt arbeid”

ordnad av Høgskolen i Oslo och Göteborgs universitet 2011–2012. Risku har erfarenhet från undervisningsuppgifter inom grundläggande utbildning, andra stadiet och universitet.

Markus Söderlund, TM, on Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssin palveluista ja kehittämisestä vastaava johtaja, joka on tutkinut ääni-oikeuden laskemisen oikeudellisia edellytyksiä osana kunnallistieteiden opintojaan.

Titta Tuohinen, VTM (sosiaalipsykologia). Kirjoittaja toimii ylitarkastajana työ- ja elinkeinoministeriössä.

Verna Virkkunen, 16, kuuluu *Pääkaupunkiseudun Nuorten Ääni* -toimitukseen, joka on osa Helsingin kaupungin nuorisosaainkeskuksen Ruuti-osallisuustoimintaa. Hän käy Kallion luokiota.

Niklas Wilhelmsson, VTL, toimii erikoissuunnittelijana oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikössä. Aikaisemmin hän on muun muassa toiminut tutkijana Helsingin yliopistossa.

Terhi-Anna Wilska toimii sosiologian professorina Jyväskylän yliopistossa. Hänen tutkimusalojaan ovat mm. kulutukseen ja talouteen liittyvät kysymykset, lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi sekä informaatioteknologian sosiaaliset vaikutukset erityisesti nuorten elämässä.

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu 15–29-vuotiaiden Suomessa asuvien nuorten arvoja ja asenteita tutkiva julkaisusarja. Vuoden 2013 Nuorisobarometri perustuu 1903 puhelinhaastatteluun, ja sen teemana on osallisuus ja vaikuttaminen.

Nuorista naisista hieman useampi (33 %) kuin miehistä (28 %) kokee pyrkiensä vaikuttamaan yhteiskuntaan viimeisen vuoden aikana, alle 20-vuotiaista vain noin joka viides. Poliittikkaan osallistuminen on vielä harvinaisempaa, viimeisen vuoden aikana poliittisessa toiminnassa kertoo olleensa mukana vain 7 % vastaajista.

Kaikkein tärkeimmiksi yhteiskuntaan vaikuttamisen kannustimiksi nousevat mahdollisuus edistää itselle tärkeää asiaa sekä mahdollisuus edistää yhteistä hyvää. Myös sosiaalisuus ja hauskanpito ovat tärkeitä motiiveja, kun taas aatteiden, vakaumuksen ja ideologian merkitys on vähäisempi. Vaikuttamisen esteistä tärkeimmät ovat ajanpuute sekä se, ettei ole löytänyt mielekkäitä vaikuttamiskeinoja. Osallistumattomuutta perustellaan myös sillä, ettei ole kannustettu tai pyydetty mukaan. Jopa joka viides kaikista nuorista pitää merkittävänä osallistumattomuuden perusteena sitä, ettei ole mitään sellaista asiaa, minkä puolesta haluaisi vaikuttaa.

Nuorten mielestä kaikkein tehokkaimpia vaikuttamisen tapoja ovat äänestäminen ja aktiivinen toimiminen nuorisovaltuustoissa tai järjestöissä. Äänestäminen on nuorten ikäryhmissä kuitenkin vähäistä, samoin järjestöaktiivisuus. Tehokkaiksi koetut vaikuttamistavat koko vastaajajoukossa eivät muutenkaan välttämättä ole samoja, joihin käytännössä osallistutaan. Esimerkki vastakkaisesta matalan kynnyksen vaikuttamistavasta on aloitteiden, vetoamusten

tai adressien allekirjoittaminen, joka on yleistä, vaikkei sen vaikutusmahdollisuuksiin niin vahvasti uskotakaan. Erilaiset osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian mekanismit keskusteluineen taas ovat nuorten mielestä suhteellisen vaikuttavia. Selkeämmin vastademokraattiset mekanismit, lailliset tai laittomat, eivät sen sijaan herätä järin suurta innostusta.

Nuorten yleisimmät vaikuttamismuodot ovat palautteen antaminen jostakin palvelusta, aloitteiden allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen. Nuorten vaikuttamistoiminnan muodot kertovat vaikuttamisen yksilöllisestä luonteesta. Erilaiset kollektiivisen vaikuttamisen muodot, jotka perustuvat joko muodollisen aseman omaavan ryhmän, kuten nuorisovaltuuston, tai väljemmän kaveriporukan toimintaan, ovat merkittävästi yksilötason keinoja vähäisempiä. Äänestävät nuoret ovat aktiivisempia myös muilla kuin edustuksellisen demokratian keinoilla. Toisin sanoen passiivisuus ja aktiivisuus kasautuvat – myös eri demokratian toimintatavoissa.

Korkea koulutustaso ja hyvä koulumenestys ennustavat parempaa äänestysaktiivisuutta. Passiivisuutta puolestaan ennustavat lapsuudenkodin huono tulotaso, ammatillinen koulutus ja vastaajan työttömyys, etenkin jos se on pitkitynyttä. Kysyttäessä äänestämättömyyden syitä valtaosa perustelee sitä vaikeudella löytää sopiva ehdokas (tärkeä syy 65 %:lle) tai puolue (tärkeä syy 49 %:lle). Vain pienelle osalle vaaleissa nukkuneista kyse on protestista politiikkaa kohtaan, ja vielä pienemmällä joukolla on periaatteellisia syitä olla äänestämättä vaaleissa. Pääosin ei äänestämättömyys siis näyttäytyä aktiivisena poliittisena valintana, vaan pikemminkin vaali-passiivisuutena tai kohtaamattomuutena oman

elämäntilanteen ja puolueiden edustaman toimintatavan välillä.

Valtaosa nuorista pitää politiikkaa tärkeänä, mutta nuorten politiikkasuhteen kokonaiskuva on osin ristiriitainen. Neljä viidestä vastaajasta katsoo äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus, lähes yhtä moni uskoo äänestämisen vaikuttavan asioihin. Vastaavasti vain pienen vähemmistön (22 %) mielestä poliitikkojen tekemillä päätöksillä ei ole mitään vaikutusta omaan elämään. Ainakin päällisin puolin nuorilla on siis myönteinen käsitys politiikan vaikuttavuudesta ja demokratian toimivuudesta. Toisaalta enemmistö uskoo, ettei heillä ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus ja eduskunta päättävät, ja puolet on sitä mieltä, että puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä. Vain puolet kokee saavansa riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksistaan asuinkunnassaan, ja vähemmistö kokee asuinkuntansa päättäjien ottavan nuorten näkemykset vakavasti. Monille politiikka ja edustuksellinen demokratia näyttävät paitsi tärkeinä, myös jokseenkin luoksepääsemättöminä alueina.

Kuntavaalien äänioikeuden ikärajan alentamista 16 vuoteen kannattaa 35 %, vastustaa 63 % ja 2 % ei osaa sanoa. Koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä ei ole muutoksia viimeisten vuosien aikana, mutta alle 18-vuotiaissa – joita asia välittömimmin koskettaa – äänioikeuden ikärajan alentaminen on myötätulessa: nyt jo enemmistö 15–17-vuotiaista (54 %) kannattaa sitä.

Selvä enemmistö pitää vaikutusmahdollisuuksiaan hyvinä omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Enemmistö nuorista antaa viisiportaisen asteikon arvon neljä tai viisi vaikutusmahdollisuuksilleen liittyen taloudelliseen hyvinvointiinsa ja asumistilanteeseensa, useampi kuin kaksi kolmesta liittyen koulutusvalintoihinsa, ammatinvalintaansa sekä siihen, millainen elämästä kokonaisuutena tulee. Sen sijaan varsinaiset demokraattiseen vaikuttamiseen tai kansalaispätevytyteen viittaavat asiat, kuten päätöksenteko koulussa tai työpaikalla,

valtakunnallinen ja EU-päätöksenteko, jäävät arvioissa hänille. Tämä kuvaa paitsi yksilöllistä kehystä, myös sitä, minkälaisia vaikuttamisen kanavia nuoret voivat käyttää. Se, että vain yksi kymmenestä kokee vaikutusmahdollisuutensa oman asuinkuntansa päätöksentekoon edes jokseenkin suureksi, tukee sitä näkökulmaa, ettei suomalainen poliittinen järjestelmä ole kaikilta osin onnistunut vakuuttamaan nuoria toimintansa laadusta.

Kaikista 15–29-vuotiaista yhdeksän kymmenestä sanoo käyttävänsä jotakin sosiaalista mediaa, tytöt vähän poikia enemmän. Iän myötä sosiaaliseen mediaan osallistuminen vähenee selvästi. Lähes kaikki sosiaalisen median käyttäjät sanovat säännöllisesti seuraavansa muiden päivityksiä ja sisältöjä. Muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen kommentointi tai jakaminen on selvästi harvinaisempaa ja itse tekemiään sisältöjä jakaa aktiivisesti vain pieni vähemmistö. Myös nuorten ikäryhmissä sosiaalisen median kaksisuuntaisuus on siis epäsymmetristä: vastaanottajana oleminen on monin verroin yleisempää kuin oma sisällöntuotanto ja aktiivinen viestintä.

Nuoret kokevat, että jokaisen ihmisen tulisi olla itse ensisijaisesti vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Kaksi kolmesta pitää omaa vastuuta hyvin suurena, vähintään melko suurena lähes kaikki. Muina suomalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeinä toimijoina nuoriso haluaisi nähdä valtion, kunnat, koulut ja oppilaitokset, perheet ja suvut sekä ystävät ja muun lähipiirin. Ystävien ja muun lähipiirin halutaan kantavan yhtä paljon vastuuta suomalaisten hyvinvoinnista kuin perheiden ja sukujen, valtion ja kuntien jopa enemmän. Selvästi vähemmän vastuuta toivotaan yrityksille, ja vielä niitäkin vähemmän kansalaisjärjestöille sekä erilaisille uskonnollisille yhteisöille.

40 % nuorista sanoo osallistuvansa vapaaajallaan johonkin ryhmään tai yhteisöön. Korkea koulutus ja hyvä koulumenestys ovat vahvasti yhteydessä ryhmiin kuulumiseen, kun taas työttömät kuuluvat muita vähemmän ryhmiin

(31 %). Työttömyyden pitkittyessä osallistumisen taso suorastaan romahtaa.

Enemmistö nuorista sanoo ottavansa mieluummin tilapäistäkin työtä kuin elävänsä työttömyyskorvauksella, jos käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri. Työmoraali ei näytä olevan uhattuna ainakaan nuorten suunnalta. Toisaalta työelämä herättää huolta. Jopa kolme neljästä arvioi pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien osuuden kasvavan. Yhtä moni arvioi työelämän vaativan niin paljon, että monet työntekijät palavat ennenaikaisesti loppuun. Reilu kolmannes on huolissaan omasta jaksamisestaan työelämässä tulevaisuudessa. Työn tärkeydestä kertoo sekin, että selvästi useamman huolenaiheena on se, onko tulevaisuudessa ylipäättään itselle töitä tarjolla.

SAMMANDRAG

Ungdomsbarometern är en publikationsserie som behandlar värderingar och attityder hos i Finland bosatta ungdomar i åldern 15–29 år. Barometern inleddes 1994 och har sedan dess genomförts årligen. År 2013 bygger Ungdomsbarometern på telefonintervjuer med 1903 personer och dess tema är delaktighet och påverkan.

Lite fler unga kvinnor (33 %) än unga män (28 %) upplever att de har försökt påverka samhället under det senaste året. Bland unga under 20 år har bara var femte gjort det. Att delta i politiken är ännu mer sällsynt, bara 7 % av de tillfrågade uppgav att de hade deltagit i politisk verksamhet under det gångna året.

De allra viktigaste motiven för att påverka samhället är möjligheten att främja något som känns viktigt för en själv samt möjligheten att främja det allmänna bästa. Att vara social och att roa sig är också viktiga motiv medan idéer, ideologier och övertygelse är av mindre betydelse. De största hindren för att påverka är tidsbrist och att man inte har hittat meningsfulla sätt att påverka. De unga förklarade sin passivitet också med att ingen har uppmuntrat eller bett dem delta. Upp till var femte ungdom ser det som ett viktigt skäl till passivitet att det inte finns någon sådan fråga som de skulle vilja påverka.

Ungdomar anser att de allra effektivaste sätten att påverka är att rösta och att verka aktivt i ungdomsfullmäktige eller organisationer. Våldardeltagandet är dock lågt i de unga åldersgrupperna, likaså aktiviteten i organisationer. De påverkningssätt som uppfattas som effektiva bland alla svarande är inte annars heller nödvändigtvis desamma som de själva i praktiken deltar i. Ett exempel på motsatta påverkningssätt som har låg tröskel är att skriva under motioner,

appeller eller adresser, vilket är allmänt trots att undertecknarna inte hyser en särskilt stark tro på insatsens påverkningsmöjligheter. I stället anser unga att olika mekanismer för deltagande och deliberativ demokrati som inbegriper till exempel samtal är förhållandevis effektiva sätt för inflytande. Klart mer antidemokratiska mekanismer, lagliga eller olagliga, väcker däremot inget större intresse.

De vanligaste formerna för ungdomar att utöva påverkan är att ge respons på en tjänst, underteckna motioner eller fatta köpbeslut. De här formerna talar om påverkandets individuella karaktär hos unga. Olika former av kollektiv påverkan, baserade antingen på grupper med formell status, till exempel ungdomsfullmäktige, eller en lösare sammansatt kamratgrupps verksamhet, är betydligt mindre vanliga än metoderna på individnivå. Röstande unga är mer aktiva också i fråga om andra former för påverkan än de inom representativ demokrati. Med andra ord ackumuleras både passivitet och aktivitet – även när det gäller agerande i demokrati.

En hög utbildningsnivå och god skolframgång förutsår ett aktivt valdeltagande. Passivitet förutsårs i sin tur av låg utbildningsnivå, yrkesutbildning och arbetslöshet, speciellt om den är långvarig. På frågan varför man inte röstade svarade de flesta att de hade svårt att hitta en lämplig kandidat (en viktig orsak för 65 %) eller parti (en viktig orsak för 49 %). Bara för en liten del av soffliggarna handlar det om en protest mot politiken, och för en ännu mindre del om principiella orsaker att låta bli rösta i val. Att inte rösta visar sig således i regel inte som ett aktivt politiskt val utan snarare som valpassivitet eller att den egna livssituationen och det verksamhetsätt som partierna står för inte möts.

Majoriteten av ungdomarna anser att politik är viktigt, men helhetsbilden av de ungas förhållande till politiken är delvis motstridig. Fyra av fem svarsgivare anser att det är en medborgerlig plikt att rösta och nästan lika många tror att man kan påverka genom att rösta. En liten minoritet (22 %) anser att de beslut som politikererna fattar inte har någon betydelse för deras eget liv. Åtminstone ytligt sett har de unga alltså en positiv uppfattning om politikens inflytande och demokratins funktionsduglighet. Samtidigt anser en majoritet att de inte har något att säga till om i de beslut som fattas av regeringen och riksdagen och hälften anser att partierna bara är intresserade av människornas röster. Endast hälften upplever att de får tillräckligt med information om sina möjligheter att delta och påverka i sin hemkommun, och en minoritet anser att beslutsfattarna i kommunen tar ungdomarnas åsikter på allvar. För många ter sig politiken och den representativa demokratin som viktiga, men rätt så oätkomliga områden.

I fråga om en sänkning av rösträttsåldern till 16 år i kommunalval är 35 % för, 63 % emot och 2 % har ingen åsikt. I hela åldersgruppen 15–29 år har det inte skett några förändringar under de senaste åren, men när det gäller gruppen under 18 år – de som frågan närmast gäller – har en sänkning av rösträttsåldern medvind: den förespråkas nu av majoriteten av 15–17-åringarna (54 %).

En klar majoritet anser att de har goda möjligheter att inverka på sådana frågor som rör deras eget liv. På en femgradig skala ger majoriteten av de unga sina möjligheter att påverka sin ekonomiska välfärd och bostadssituation en fyra eller femma. Samma värde ges av fler än två av tre i fråga om deras val i fråga om utbildning, yrkesval samt hurdant livet blir som helhet. Sådant som hänger samman med egentlig demokratisk påverkan eller medborgar-kompetens, såsom beslutfattande i skolan eller på arbetsplatsen och beslutfattande på riksnivå och i EU, får däremot de lägsta värdena. Det här avspeglas inte bara den individuella ramen utan också vilka kanaler för påverkan som de

unga kan använda. Att bara en av tio upplever att de har ens ganska stora möjligheter till inflytande i beslutsfattandet i sin egen kommun stödjer ståndpunkten att det politiska systemet i Finland inte till alla delar har lyckats övertyga de unga om kvaliteten på sin verksamhet.

Av alla unga mellan 15 och 29 år säger nio av tio att de använder något socialt medium, flickorna lite mer än pojkarna. I takt med åldern minskar medverkan i sociala medier klart. Nästan alla som använder dem säger att de regelbundet följer med andras uppdateringar och bidrag. Det är betydligt mer sällsynt att kommentera eller dela inlägg från andra användare och det är bara en liten minoritet som själv delar inlägg som de producerat. Även i de unga åldersgrupperna är de sociala medierna osymmetriskt dubbelriktade: det är många gånger vanligare att vara mottagare än att själv producera innehåll och kommunicera aktivt.

De unga anser att varje människa i första hand själv ska vara ansvarig för sin välfärd. Två av tre ser det egna ansvaret som mycket stort och nästan alla ser det som åtminstone tämligen stort. Andra aktörer som de unga vill att ska vara viktiga för finländarnas välfärd är staten, kommunerna, skolor och läroninrättningar, familj och släkt samt vänner och övrig närkrets. De vill att vänner och övrig närkrets bär lika mycket ansvar för finländarnas välfärd som familjen och släkten, medan staten och kommunerna rentav borde ta mera ansvar. Ungdomarna önskar att företagen bär ett klart mindre ansvar, och att ansvaret hos frivilligorganisationer och olika religiösa samfund är ännu mindre.

40 % av ungdomarna säger sig på fritiden delta i någon grupp eller gemenskap. Det finns ett starkt samband mellan hög utbildning och god skolframgång och grupptillhörighet, medan i sin tur arbetslösa mer sällan än andra hör till grupper (31 %). När arbetslösheten drar ut på tiden sjunker deltagandet rentav drastiskt.

De flesta unga säger att de hellre tar emot även kortvarigt arbete än lever på arbetslöshetsunderstöd, om nettoinkomsten blir lika stor. Arbetsmoralen förefaller inte vara hotad

åtminstone för ungdomarnas del. Samtidigt väcker arbetslivet oro hos dem. Hela tre av fyra tror att andelen människor som varaktigt hamnar utanför arbetslivet kommer att växa. Lika många tror att arbetslivet kräver så mycket att många arbetstagare blir utbrända i förtid. En dryg tredjedel är bekymrade för om de själva ska orka i arbetslivet i framtiden. Att arbetet är viktigt kommer fram också i det att klart fler än tidigare oroar sig för om det överhuvudtaget kommer att finnas jobb åt dem i framtiden.

SUMMARY

The Youth Barometer is an annual research series that, since 1994, has been measuring the values and attitudes of 15–29 year-olds living in Finland. The Youth Barometer 2013 is based on 1,903 telephone interviews and its themes are participation and influence.

Of the young people, slightly more women (33%) than men (28%) feel that they have attempted to exert influence in society during the past year. The corresponding figure for those under 20 years of age was only about one in five. Participation in politics is even more infrequent; only 7% of the respondents reported having participated in political activities during the past year.

The possibility of influencing an issue experienced as important to oneself and the possibility of promoting the common good were the most important incentives for exerting influence in society. Socializing and having fun are also important motives whereas causes, convictions and ideology are less important. The main obstacles to exerting influence are lack of time and being unable to find meaningful ways of exerting influence. Nonparticipation is also justified on the grounds that one has not been encouraged or invited to take part. As many as one in five of all young people considered the lack of any issue on behalf of which he or she would want to exert influence to be significant grounds for nonparticipation.

Young people consider voting and active participation in youth councils or organizations to be the most effective ways of exerting influence. Voting, however, is uncommon in young people's age groups, as is active participation in organizations. In the entire respondent group, the means of exerting influence experienced as

effective are not necessarily the same as those in which the young people participate in practice. An example of the opposite, a low-threshold means of exerting influence, is the signing of initiatives, appeals or petitions, which is common although belief in the impact of this is not very strong. By contrast, young people consider various participatory and deliberative mechanisms of democracy, with their debates, as being relatively influential. On the other hand, more clearly counterdemocratic mechanisms, whether legal or illegal, do not generate much enthusiasm.

Young people's most common means of exerting influence are giving feedback about some service, signing initiatives, and influencing through purchase decisions. The forms of young people's exertion of influence indicate the individual nature of this. Different forms of collective influence, based either on a group with a formal position, such as a youth council, or on the looser activities of a group of friends, are significantly less common than individual means. Young people who vote are more active also with regard to means other than representative democracy. In other words, passivity and activity accumulate – also in the different modes of activity in a democracy.

A high level of education and good school performance predict a better voting turnout. Passivity, in turn, is predicted by a poor income level in the childhood home, vocational education and the respondent's unemployment, especially if it is prolonged. When asked about the reasons for not voting, the vast majority mention the difficulty of finding a suitable candidate (an important reason for 65%) or political party (an important reason for 49%). Only

a small share of the non-voters is protesting against politics and an even smaller group has some reason of principle for not voting in elections. For the most part, therefore, non-voting does not appear to be an active political choice but rather election passivity or a mismatch between one's own life situation and the modes of activity represented by political parties.

The majority of the young people thought that politics is important, but the overall picture of young people's relationship to politics is partly contradictory. Four out of five respondents consider voting to be a civic duty; almost as many believe that voting influences matters. Similarly, only a small minority (22%) thinks that the decisions made by politicians have no effect on their own life. At least on the face of it, young people therefore have a positive view of the effectiveness of politics and the functioning of democracy. On the other hand, the majority believes that they have no say in what the Government and Parliament decide, and half think that political parties are only interested in the votes people cast. Only half feel that they receive adequate information on their possibilities to participate and exert influence in their municipality of residence, and a minority consider that decision-makers in their municipality of residence take young people's views seriously. For many, politics and representative democracy appear not only as important but also as more or less inaccessible areas.

Lowering the age for the right to vote in municipal elections to 16 years is supported by 35%, 63% oppose the idea and 2% cannot say. No changes have taken place in the entire age group of 15–29 year-olds over the past few years, but among those under 18 years of age, who the issue affects the most directly, lowering the age limit for the right to vote is gaining support: now the majority of 15–17 year-olds (54%) are in favour.

A clear majority considers their possibility of exerting influence in matters concerning their own life to be good. On a five-step scale, the majority of young people gave a rating of

four or five for their possibility of exerting influence on their economic well-being and housing situation, and more than two out of three gave that rating for their education choices, career choice and for their life overall. By contrast, the ratings for matters pertaining to actual exertion of democratic influence or civic competence, such as decision-making at school or in the workplace, national decision-making and EU decision-making, brought up the rear. This illustrates not only the individual frame but also what types of channels for exerting influence young people can use. The fact that only one in ten experiences their possibilities of exerting influence on decision-making in their own municipality of residence as being even somewhat great supports the viewpoint that the Finnish political system has not in all respects convinced young people of the quality of activities.

Nine out of ten of those 15–29 years of age say that they use some type of social media, girls a little more than boys. Participation in social media decreases clearly with age. Almost all social media users say they regularly follow the updates and contents of others. Commenting on or sharing the contents produced by other users is clearly less common, and only a small minority actively disseminate contents that they have produced themselves. Also in young people's age groups, the bidirectionality of the social media is thus asymmetric: being a recipient is much more common than the production of one's own content and active communications.

Young people feel that each person should primarily be responsible for his or her own welfare. Two out of three think that their own responsibility is very high, and almost all of them think it is at least fairly high. Young people want to see the state, municipalities, schools and educational institutes, families and relatives, and friends and the circle of acquaintances as actors important to the well-being of Finns. There is the wish that friends and the circle of acquaintances would bear the same amount of responsibility for Finns' well-being as families and relatives, and that the state and municipalities would

bear even more responsibility . It is hoped that significantly less responsibility would be borne by enterprises and even less by civil society organizations and various religious communities.

Of the young people, 40% reported participating in some group or community during their free time. A high level of education and good school performance are strongly associated with belonging to groups, while the unemployed belong to groups less than others (31%). As unemployment becomes prolonged, the level of participation downright collapses.

The majority of young people say that they would rather take even temporary work than live on unemployment benefit if the net income would be equal. Work ethic does not seem to be under threat, at least not by young people. Work life, on the other hand, raises concerns. As many as three out of four think that the share of those permanently outside the labour market will increase. Equally many believe that work life is so demanding that many workers burn out prematurely. More than a third are concerned about their own coping in work life in the future. The importance of work is also indicated by the fact that clearly more are concerned about whether there will be work at all for them in the future.

VAIKUTTAVA OSA

Nuorisobarometri 2013:n teemana on nuorten osallisuus. Vaaleihin ja muihin konkreettisiin vaikuttamismuotoihin osallistumisen ohella selvitetään sitä, kuinka tehokkaiksi nuoret eri vaikuttamismuodot kokevat. Lisäksi selvitetään vaikuttamisen motiveja ja esteitä sekä nuorten käsityksiä omista vaikutusmahdollisuuksista eri elämänalueisiin. Osallisuuden yhteisöllisempää puolta mittaavat kysymykset omasta roolista yhteisöjen jäsenenä ja samastumisesta Suomeen ja muihin alueisiin. Myös Nuorisobarometrin perinteisiä kysymyksiä asenteista työtä kohtaan voidaan lukea osallisuuden silmälasien läpi, onhan työelämään astuminen keskeisiä yhteiskuntaan kiinnittymisen tapoja.

Nuorisobarometri perustuu 1903 puhelinhaastatteluun. Barometri on toteutettu vuodesta 1994 alkaen. Osa barometrin kysymyksistä toistuu samoina, osa on vaihtuvien teemojen mukaisia.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

